

การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
เพื่อพัฒนาบุคลากรภาครัฐในเขตกรุงเทพมหานคร

นางสาวสุธาสินี กาญจนกิจ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาดลอดชีวิต

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2554

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

ORGANIZING NON-FORMAL EDUCATION ACTIVITIES BASED ON
PARTICIPATORY LEARNING CONCEPT TO DEVELOP YOUNG TOUR GUIDES
IN BANGKOK METROPOLIS

Miss Suthasinee Karnjanakit

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Non-Formal Education

Department of Lifelong Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิด
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพคนยุคเทคโนโลยีในเขต
กรุงเทพมหานคร

โดย

นางสาวสุภาสินี กาญจนกิจ

สาขาวิชา

การศึกษานอกระบบโรงเรียน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะครุศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย กาญจนวาสี)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.ยิ่ง กীরติบุรณะ)

สุทธาสินี กาญจนกิจ : การจัดกิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร. (ORGANIZING NON-FORMAL EDUCATION ACTIVITIES BASED ON PARTICIPATORY LEARNING CONCEPT TO DEVELOP YOUNG TOUR GUIDES IN BANGKOK METROPOLIS) อ. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ.ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, 280 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อพัฒนากิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร (2) เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นเยาวชนมัคคุเทศก์ ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเยาวชนมัคคุเทศก์ (3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยมีกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ เด็ก อายุ 10-12 ปี ที่อาศัยอยู่ในบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน จำนวน 35 คน การจัดกิจกรรมดังกล่าวใช้ระยะเวลา 6 วัน รวมทั้งสิ้น 51 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชนิด ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดกิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดคุณลักษณะของการเป็นเยาวชนมัคคุเทศก์ ที่ดี และแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) และเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยสถิติทดสอบที (t-test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนากิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร ใช้หลักการจัดกิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียน มีกระบวนการของกิจกรรมตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้แก่ (1) ประสบการณ์ (2) การสะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย (3) สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด (4) การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด และใช้การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม ได้แก่ การมีส่วนร่วมสูงสุด และการบรรลุงานสูงสุด เข้ามาพร้อมด้วย ซึ่งสามารถพัฒนาคุณลักษณะของการเป็นเยาวชนมัคคุเทศก์ที่ดีได้

2. ผลการจัดกิจกรรม พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นเยาวชนมัคคุเทศก์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการจัดกิจกรรม พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$)

ภาควิชา การศึกษาตลอดชีวิต

ลายมือชื่อ นิสิต.....

สาขาวิชา การศึกษาอนุกระบบโรงเรียน

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

ปีการศึกษา 2554

##5283454527: MAJOR NON-FORMAL EDUCATION

KEYWORDS: NON-FORMAL EDUCATION ACTIVITIES/ PARTICIPATORY LEARNING/ THE DEVELOPMENT OF YOUNG TOUR GUIDES

SUTHASINEE KARNJANAKIT: ORGANIZING NON-FORMAL EDUCATION ACTIVITIES BASED ON PARTICIPATORY LEARNING CONCEPT TO DEVELOP YOUNG TOUR GUIDES IN BANGKOK METROPOLIS. ADVISOR: ASST.PROF. WIRATHEP PATHUMCHAROENWATTANA, Ph.D., 280 pp.

The purposes of this research were to (1) develop non-formal education activities based on Participatory Learning concept to develop young tour guides in Bangkok metropolis. (2) compare knowledge, skill, and attitude related to the development of young tour guides during, before, and after the experiment; and (3) study participants' satisfaction towards the non-formal education activities based on Participatory Learning concept to develop young tour guides in Bangkok metropolis.

The research methodology was pre-experimental research. The research samples were 35 children in Taling Chan Floating Market area, Taling Chan District, aged from 10 to 12 years old. The overall duration of the activities was 51 hours within 6 days. The research instruments for experiment were the non-formal education activities' plans based on Participatory Learning concept to develop young tour guides in Bangkok metropolis. The research instruments for data collection were the assessment of young tour guides development and the assessment of satisfaction towards the developed activities. In order to find the results, the researcher had analyzed all gathered data by using means (\bar{X}), Standard Deviation (*S.D.*), and dependent-samples t (t-test) at .05 level of significance.

The results were as follow:

1. The processes of developing non-formal education activities based on Participatory Learning concept to develop young tour guides in Bangkok metropolis using non-formal education principle were; (1) Concrete Experience, (2) Reflective Observation, (3) Abstract Conceptualization, and (4) Active Experimentation. All processes were combined with Group Process for the development of young tour guides in Bangkok metropolis.

2. After the experiment, the experimental group's mean scores of knowledge, skill and attitude towards development of young tour guides were higher than before the experiment at .05 level of significance.

3. After participating the developed non-formal educational activities, it was found that the experimental group was satisfied with the activities at the highest level ($\bar{X} = 4.71$).

Department: ...Lifelong Education..... Student's Signature.....

Field of Study: ...Non-Formal Education..... Advisor's Signature.....

Academic Year: ...2011.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี เนื่องด้วยได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเอาใจใส่ตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อาชัญญา รัตนอุบล และ ดร.ยิ่งกীরติบุรณะ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์และปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความกรุณาตรวจพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจนสามารถนำมาใช้ได้เป็นอย่างดี ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านในสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้แก่ผู้วิจัย อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ ผอ. รัตนา เนาวรัตนพันธ์ และอาจารย์โรงเรียนวัดตลิ่งชันทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนการจัดกิจกรรม รวมถึงคุณนพดล มาเสริมสิน และประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชันที่สนับสนุนข้อมูลในการวิจัย และให้ความอนุเคราะห์อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบคุณเด็กๆ ในบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชันที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 35 คน ที่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี ซึ่งผู้วิจัยมีความประทับใจและชื่นชมเป็นอย่างมาก

ขอขอบคุณ คุณกิงกนก เสาวภาวงศ์ คุณพรธรรณิดา ใจเที่ยง คุณวีรพัฒน์ ยอดกมลศาสตร์ และพี่ๆ เพื่อนๆ คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา ที่ให้ความช่วยเหลือในการจัดกิจกรรมและการทำวิจัย คุณเบญจมาภรณ์ วงษ์สิน คุณดลพร วัฒนาเจริญโกศา และเพื่อนๆ ร่วมรุ่นทุกคนที่เป็นเพื่อนร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหาและให้กำลังใจกัน รวมถึงเจ้าหน้าที่ รุ่นพี่รุ่นน้องในสาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียนและในคณะครุศาสตร์ ที่ให้การสนับสนุนและคำแนะนำในการทำวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณ คุณพ่อสมบัติ กาญจนกิจ และคุณแม่สุกัญญา กาญจนกิจ ที่เป็นแรงผลักดันและกำลังใจสำคัญ รวมทั้งให้การสนับสนุนในทุกด้าน และอยู่เคียงข้างกันเป็นกำลังใจที่ดีให้ผู้วิจัยมาโดยตลอด ทำให้ผู้วิจัยมีแรงผลักดันในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฐ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. คำถามการวิจัย.....	14
3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	14
4. สมมติฐานของการวิจัย.....	14
5. ขอบเขตของการวิจัย.....	15
6. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	15
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	17
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	18
1. แนวคิดในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	18
1.1 ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	18
1.2 ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	22
1.3 แนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	24
1.4 ประเภทการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน.....	29
2. แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม.....	32
2.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม.....	33
2.2 ความสำคัญของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม.....	35
2.3 กระบวนการของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม.....	37
2.4 หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม.....	38
2.5 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม.....	54

บทที่	หน้า
3. แนวทางการพัฒนาเด็กให้เกิดความรักในท้องถิ่น.....	59
3.1 ตัวอย่างโครงการพัฒนาเด็กให้เกิดความรักในท้องถิ่น.....	59
4. มัคคุเทศก์และยุวมัคคุเทศก์.....	70
4.1 ความหมายของมัคคุเทศก์.....	70
4.2 ความหมายของยุวมัคคุเทศก์.....	71
4.3 วัตถุประสงค์ของการอบรมยุวมัคคุเทศก์.....	72
4.4 ความสำคัญของมัคคุเทศก์.....	74
4.5 บทบาทและหน้าที่ของมัคคุเทศก์.....	76
4.6 คุณสมบัติและความสามารถของมัคคุเทศก์.....	82
4.7 การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของมัคคุเทศก์.....	90
4.8 สิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติและควรละเว้น.....	92
4.9 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของมัคคุเทศก์.....	95
5. ตลาดน้ำตลิ่งชัน.....	97
5.1 ข้อมูลพื้นฐานของเขตตลิ่งชัน.....	97
5.2 ลักษณะโดยทั่วไปของเขตตลิ่งชัน.....	97
5.3 สภาพปัจจุบันของเขตตลิ่งชัน.....	98
5.4 ประวัติความเป็นมาของตลาดน้ำตลิ่งชัน.....	99
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	106
6.1 งานวิจัยในประเทศ.....	106
6.2 งานวิจัยต่างประเทศ.....	109
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	111
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	114
1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	114
2. การออกแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร.....	115
3. การดำเนินการทดลอง.....	135
4. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	137

บทที่	หน้า
4. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	141
1. ผลของการพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร.....	142
2. สถานภาพทั่วไปของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร.....	147
3. ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร.....	148
3.1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์.....	148
3.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์.....	149
3.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์.....	151
4. ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร.....	152
4.1 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์.....	152
4.2 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์.....	153
4.3 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์.....	154
5. ผลของการประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร.....	155
5.1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม.....	155
5.2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม.....	157

บทที่	หน้า
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	160
1. สรุปผลการวิจัย.....	161
1.1 ผลของการพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการ เรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร...	161
1.2 ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการ เรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร...	166
1.3 ผลของการประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการศึกษานอก ระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา เยาวชนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร.....	167
2. อภิปรายผลการวิจัย.....	168
2.1 การอภิปรายผลของการพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัธยมศึกษาในเขต กรุงเทพมหานคร.....	168
2.2 การอภิปรายผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตาม แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัธยมศึกษาในเขต กรุงเทพมหานคร.....	172
2.3 การอภิปรายผลของการประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อ พัฒนาเยาวชนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร.....	178
3. ข้อเสนอแนะ.....	180
3.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำกิจกรรมไปใช้.....	180
3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป.....	182
รายการอ้างอิง.....	183
ภาคผนวก.....	194
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ.....	195
ภาคผนวก ข คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	197
ภาคผนวก ค แผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร.....	211
ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล.....	254

ภาคผนวก จ ตัวอย่างคู่มือยุวมัคคุเทศก์ที่ใช้ในงานวิจัย.....	266
ภาคผนวก ฉ ภาพการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร.....	276
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	280

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	การออกแบบกลุ่มเพื่อการมีส่วนร่วมสูงสุด.....	50
2.2	แผนการอบรมความรู้แบบมีส่วนร่วม.....	53
3.1	รายละเอียดการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวความคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคพิเศษในเขตกรุงเทพมหานคร.....	117
3.2	กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวความคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคพิเศษในเขตกรุงเทพมหานคร.....	118
3.3	โครงสร้างของแบบวัดความรู้ในการเป็นภูมิภาคพิเศษ.....	124
3.4	โครงสร้างของแบบวัดทักษะในการเป็นภูมิภาคพิเศษ.....	127
3.5	โครงสร้างของแบบวัดทัศนคติในการเป็นภูมิภาคพิเศษ.....	130
3.6	โครงสร้างของแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม.....	133
4.1	จำนวนและร้อยละของผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำแนกตามเพศและอายุ.....	147
4.2	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดความรู้ในการเป็นภูมิภาคพิเศษก่อนและหลังการทดลอง.....	148
4.3	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดทักษะในการเป็นภูมิภาคพิเศษก่อนและหลังการทดลอง.....	149
4.4	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดทัศนคติในการเป็นภูมิภาคพิเศษก่อนและหลังการทดลอง.....	151
4.5	การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดความรู้ในการเป็นภูมิภาคพิเศษก่อนและหลังการทดลอง.....	152
4.6	การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดทักษะในการเป็นภูมิภาคพิเศษก่อนและหลังการทดลอง.....	153
4.7	การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดทัศนคติในการเป็นภูมิภาคพิเศษก่อนและหลังการทดลอง.....	154
4.8	แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม.....	155

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	องค์ประกอบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	8
1.2	องค์ประกอบการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม.....	9
2.1	หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม.....	40
2.2	องค์ประกอบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ตามรูปแบบของ Kolb.....	43
2.3	องค์ประกอบการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม.....	49
2.4	การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม.....	55
2.5	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	113

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ทำให้โครงการพัฒนาประเทศ เศรษฐกิจและสังคมหลายโครงการเกิดการชะลอหรือต้องยุติลง รัฐบาลจึงมีความจำเป็นต้องกู้ยืมเงินจากธนาคารโลก เพื่อนำมาจัดจ่ายใช้สอยในสิ่งที่เป็น ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นสะท้อนถึง ความไม่สมดุลของกระบวนการพัฒนาประเทศ ประกอบกับการที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคม ผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ขณะที่กระแสโลกาภิวัตน์ได้นำพาระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ และการสื่อสาร ไร้พรมแดนเข้ามา ความรวดเร็วของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ภาวะความเป็นเมืองมากขึ้น และพฤติกรรมกรรมากรบริโภคเลียนแบบโลกตะวันตก ล้วนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทั้งสิ้น ปัจจัยดังกล่าวเป็นภัยคุกคามหากชุมชนขาดความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ขณะเดียวกันอาจเป็นโอกาสในการพัฒนาของชุมชนได้เช่นกัน หากชุมชนสามารถปรับตัวและใช้ ประโยชน์จากบริบทการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10, 2550-2554)

การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลยั่งยืน จะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุน ของประเทศที่มีอยู่ ทั้งที่เป็นทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมให้มีมากขึ้นและเชื่อมโยงกันเพื่อประโยชน์ในการพัฒนา ทั้งนี้การเสริมสร้างทุนทาง สังคมจะเป็นพื้นฐานหลักโดยต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพคนให้เป็นคนที่มีความรู้คู่คุณธรรม มีจิตสำนึกสาธารณะและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชน และเป็นพลังของการพัฒนาประเทศ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10, 2550-2554)

ยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของ ประเทศ ได้กล่าวถึงการจัดการองค์ความรู้และระบบการเรียนรู้ของชุมชน โดยส่งเสริมให้ กลุ่มปราชญ์ กลุ่มแกนนำและผู้รู้ ถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการเรียนรู้และ การจัดการความรู้ในชุมชน โดยเชื่อมโยงความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทาง วัฒนธรรมกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่จริง ควบคู่กับการค้นหาผู้นำตามธรรมชาติรุ่นใหม่ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความเพียร และมีจิตสำนึกต่อส่วนรวมให้เป็นพลังขับเคลื่อนและขยายผล กิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนในวงกว้างและระยะยาว ทั้งนี้ การรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งของคนใน

ชุมชนนอกจากจะสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ยากและสลั้บซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาความยากจนที่มีความเป็นองค์รวมเกี่ยวพันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง การปกครอง ซึ่งต้องอาศัยชุมชนที่เข้มแข็งเป็นเสาหลักในการร่วมมือร่วมใจดำเนินการให้ หลุดพ้นจากความยากจนตลอดไปแล้วยังช่วยให้ชุมชนสามารถพัฒนาอนาคตของชุมชนได้อีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550-2554) ซึ่งมีความสอดคล้อง กับข้อสรุปของยุทธศาสตร์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนในด้านชุมชนต่อคุณลักษณะภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็น สอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันว่า จิตสำนึกในความรักและห่วงใยในวัฒนธรรมของตน ส่งผล ให้เกิดการอนุรักษ์ ป้องกัน และดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตน นอกจากนี้ชุมชนที่เข้มแข็ง จะสามารถ สร้างความยั่งยืนต่อการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (สมบัติ กาญจนกิจ, 2552)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดย กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและ ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว ซึ่งการที่จะให้ชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวได้นั้น มีความจำเป็นที่ จะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรณรงค์กับคนในสังคมให้เห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มความรับรู้และ ความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเป็นการกำลังใจและ สนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม (สถาบันการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2550: ออนไลน์)

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นความพยายามหนึ่งของการสร้างทางเลือกในการพัฒนา ในประเด็นการท่องเที่ยวที่ให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว (สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2550 : ออนไลน์) เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัย กลุ่มคนรุ่นใหม่ของชุมชนในการขับเคลื่อน เผยแพร่ความรู้ วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชุมชนสู่ สังคมภายนอก โดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งบุคคลที่ต้องรับผิดชอบหน้าที่นี้ก็คือ มัคคุเทศก์ เนื่องจากเป็นผู้ที่สามารถนำนักท่องเที่ยวไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ และเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับ นักท่องเที่ยวมากที่สุดตลอดเวลาที่อยู่ ณ สถานที่ท่องเที่ยว นั้น ดังนั้นมัคคุเทศก์สามารถกระทำตน เป็นแบบอย่าง หรือเป็นผู้นำในการเผยแพร่วัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนได้โดยตรง (ไศภิชญ์ ศรีสัตตะรัตนมาศ, 2551)

มัคคุเทศก์เป็นผู้ที่คอยอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนคอยชี้แนะอธิบายสิ่งต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบ ตามธรรมชาตินักท่องเที่ยวย่อมเป็นคนแปลกหน้าในท้องถิ่น ไม่คุ้นเคยถึงสถานที่และผู้คน ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ถ้าหากนักท่องเที่ยวไปชมสถานที่ตามลำพัง โดยไม่มีมัคคุเทศก์คอยช่วยเหลือ ย่อมเกิดความยากลำบากหรือได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวไม่คุ้มกับเวลาและเงินทองที่เสียไป จะเห็นว่ามัคคุเทศก์มีบทบาทสำคัญ 2 บทบาท อันได้แก่ บทบาทในฐานะเป็นตัวแทนของประเทศหรือของท้องถิ่นที่ตนประกอบอาชีพอยู่ และบทบาทของผู้นำเที่ยว สำหรับนักท่องเที่ยวการแสดงออกของมัคคุเทศก์เป็นเครื่องแสดงความเป็นชนชาตินั้นหรือความเป็นคนท้องถิ่นนั้น ดังนั้น หากนักท่องเที่ยวประทับใจมัคคุเทศก์ในทางดี นักท่องเที่ยวก็จะมีทัศนคติต่อประเทศหรือท้องถิ่นนั้น (สุภาพร มากแจ้ง, 2534)

จากที่ได้กล่าวมาถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ส่งเสริมให้คนภายในท้องถิ่นมีความเห็นคุณค่าในท้องถิ่น และจำเป็นต้องอาศัยคนรุ่นใหม่ซึ่งได้แก่เด็ก ในการขับเคลื่อน เผยแพร่เอกลักษณ์ในท้องถิ่นสู่ภายนอก ซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาคณาภคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ได้ระบุแนวทางการสร้างและพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมด้านสติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม ภายใต้ระบบการศึกษาที่มุ่งการเรียนรู้ทั้งทางปฏิบัติและวิชาการ โดยการส่งเสริมผู้ที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานและกลับสู่ภูมิลำเนาได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550-2554) และจากการศึกษาโครงการค่ายเยาวชนรักท้องถิ่นต่างๆ พบว่า การที่จะส่งเสริมให้เด็กเกิดความรักในท้องถิ่นของตนเองนั้น สามารถทำได้หลากหลายวิธีการ ไม่ว่าจะเป็นการทำเวทีความรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ เรื่องราวระหว่างกัน การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ อยู่ในรูปโครงการหรือการจัดค่าย การใช้สื่อการเรียนการสอนมากระตุ้นให้เด็กเกิดความรักในชุมชนของตน การลงไปคลุกคลีกับชุมชน หรือแม้กระทั่งการฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์ก็ถือเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่จะช่วยปลูกจิตสำนึกในเรื่องความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองได้เป็นอย่างดี จึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กรุ่นใหม่ที่กำลังจะเติบโตเป็นอนาคตของชาติ โดยการปลูกฝังค่านิยมให้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญในท้องถิ่นของตนตั้งแต่ยังเด็ก เนื่องจากยังเป็นวัยที่สามารถรับรู้และเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้โดยง่าย ทั้งนี้ ควรเริ่มต้นจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและรอบข้างในชุมชน เช่น สถานที่หรือแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ในชุมชนที่เด็กได้พบเจออยู่ในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นการพัฒนายุวมัคคุเทศก์จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการพัฒนาต่อเนื่อง จากคนรุ่นเก่าสุดคนรุ่นใหม่และทำให้เด็กและเยาวชนที่มีโอกาสเป็นยุวมัคคุเทศก์เห็นความสำคัญและรักท้องถิ่นของตน

ยุวมัคคุเทศก์ หรือ มัคคุเทศก์น้อย หมายถึง นักเรียนหรือเด็กทั้งในระบบโรงเรียนหรือนอกโรงเรียนที่ได้รับการฝึกอบรม เพื่อเป็นผู้ที่นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆในท้องถิ่นของตนเอง และสามารถให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่หรือบุคคล โดยมุ่งหวังเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความสำนึกรักในภูมิปัญญา ถิ่นกำเนิด มีความรักและหวงแหนสิ่งที่ถือว่าเป็นมรดกสำคัญของชาติไว้ให้คนรุ่นหลังและมีความภูมิใจที่มีส่วนร่วมในการทำหน้าที่อนุรักษ์สมบัติของชาติ (จิตรา ชุมณี, 2545) ซึ่งพบว่ามีคุณสมบัติคล้อยกับวัตถุประสงค์ของโครงการยุวมัคคุเทศก์ช่วยเหลือนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนส่วนหนึ่งของชุมชนยุวมัคคุเทศก์ในโรงเรียนพิมายวิทยา จังหวัดนครราชสีมา ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนรู้จักรักและภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนจนสามารถช่วยเหลือ แนะนำแหล่งท่องเที่ยวแก่ผู้มาเยือนได้ (โรงเรียนพิมายวิทยา, 2553: ออนไลน์)

ถึงแม้ว่าจะมีหน่วยงานใหญ่ๆให้ความสนใจและให้ความสำคัญในเรื่องของยุวมัคคุเทศก์ แต่จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยุวมัคคุเทศก์ทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด พบงานวิจัยในเชิงทดลองที่มุ่งพัฒนายุวมัคคุเทศก์ให้เข้าอบรมและฝึกปฏิบัติจนเกิดเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่พึงประสงค์อยู่จำนวนน้อย ซึ่งแต่ละหลักสูตรฝึกอบรมมักจะปรับเปลี่ยนไปตามรูปแบบของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ และส่วนใหญ่ยังไม่มีการทำหลักสูตรฝึกอบรมอย่างเป็นทางการ เพื่อนำมาจัดกิจกรรมและฝึกอบรมผู้เรียนทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน (โคภิชษฐ์ ศรีสัตตะรัตนมาศ, 2551) ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยที่เป็นลักษณะของการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมของโคภิชษฐ์ ศรีสัตตะรัตนมาศ (2551) เรื่องการสร้างและทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับยุวมัคคุเทศก์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน พบว่า ลักษณะของการจัดฝึกอบรมมักเน้นไปที่การให้เนื้อหาความรู้แก่ผู้เรียนโดยการบรรยาย และถึงแม้ว่าจะมีการใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดกิจกรรม แต่ก็ยังไม่ได้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคน และยังขาดการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละคน แลกเปลี่ยน แบ่งปันประสบการณ์ความรู้ระหว่างกัน

ข้อมูลข้างต้นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ อารมณ์ เชื้อพรหม ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดม่วง เขตบางแค กรุงเทพมหานคร (สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2553) ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในเรื่องของการผลิตยุวมัคคุเทศก์ พบว่า ทางโรงเรียนได้จัดอบรมยุวมัคคุเทศก์มาเป็นระยะเวลาต่อเนื่องกว่า 10 ปี โดยการจัดเป็นชมรมให้เด็กนักเรียนที่สนใจมาเข้าร่วม คนใดมีศักยภาพดีก็จะได้รับการรับเลือกให้เป็นตัวแทนในการทำกิจกรรมต่างๆของโรงเรียนต่อไป นอกจากนี้ ยังได้รับทราบถึงประเด็นปัญหาในการสร้างยุวมัคคุเทศก์ควรเน้นและให้ความสำคัญอย่างยิ่งในเรื่องของการมีส่วนร่วมเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ช่วยเหลือกันและแลกเปลี่ยนประสบการณ์

ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่มีความพร้อมในทุกด้าน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำแนวความคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยเฉพาะแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการวิจัย เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี

สำหรับคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี ผู้วิจัยได้สรุปจากการอ้างอิงมาตรฐานมัคคุเทศก์ (สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2551) และจากการศึกษาโครงการผลิตยุวมัคคุเทศก์ของโรงเรียนต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านความรู้ ประกอบด้วย
 - 1.1) ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน
 - 1.2) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมัคคุเทศก์
2. ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ
 - 2.1) สิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติและสิ่งที่ควรละเว้น
 - 2.2) การอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจและมีใจรักบริการ
 - 2.3) การดูแลสวัสดิภาพและความปลอดภัยตลอดเวลาการเดินทางท่องเที่ยว
3. ด้านทัศนคติ
 - 3.1) ความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์
 - 3.2) ความซื่อสัตย์สุจริต

จากการที่กลุ่มเป้าหมายการวิจัยครั้งนี้คือ เด็กในชุมชน ดังนั้น รูปแบบการจัดกิจกรรมจึงควรเป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) การศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน แต่เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะสนองตอบความต้องการในการเรียนรู้ของประชาชนได้อย่างทั่วถึงจำเป็นต้องมีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนซึ่งมีลักษณะยืดหยุ่นมากกว่า สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างหลากหลายและทั่วถึง โดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง รวมทั้งมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างวิธีการใหม่ ๆ ในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยทำให้การเรียนรู้เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวและแสวงหาได้โดยง่ายสำหรับคนทั่วไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2548)

การศึกษานอกระบบโรงเรียนยึดหลักการสำคัญ 5 ประการในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งได้แก่ (สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน, 2547)

1. จัดเพื่อเสริมความรู้ นอกเหนือที่ได้รับจากการศึกษาในระบบโรงเรียน กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบส่วนมากเป็นผู้พลาดโอกาสจากการศึกษาภาคปกติ ซึ่งอาจมีความแตกต่างทางด้านสถานภาพในสังคม อาชีพ เศรษฐกิจ และข้อจำกัดต่างๆ ในการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ การศึกษานอกระบบต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ หากแต่สร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน และมุ่งเน้นการให้ความรู้ที่เป็นทักษะที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

2. สอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนคือกลุ่มคนทุกเพศ ทุกวัย หลักการนี้เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความต้องการของตนเอง สามารถจัดการศึกษาให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม ผู้สอนมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ สาระการเรียนรู้ วิธีการเรียน และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการการศึกษานอกระบบที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. เนื้อหาและหลักสูตรมีระยะสั้น หลักสูตรมีลักษณะที่เป็นเนื้อหาตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคล ส่วนใหญ่แล้วมักเป็นหลักสูตรระยะสั้น เพื่อมุ่งสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีทันใด และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันที่ตนกำลังประสบอยู่ได้อย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ทำให้ส่วนใหญ่แล้วผู้เรียนจะร่วมกับผู้สอนกำหนดหลักสูตรตามที่ตนสนใจ และเนื้อหาวิชาเน้นการลงมือปฏิบัติ

4. มีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสม ทั้งเรื่องของระยะเวลา สถานที่ ผู้เรียน ผู้สอน หลักสูตรเนื้อหา ไม่มีการกำหนดไว้แน่นอนตายตัว สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ความสะดวกและโอกาสของผู้สอนและผู้เรียน

5. สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง การเรียนรู้โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกันในกลุ่มผู้เรียนนับว่าสำคัญ เป็นการส่งเสริมและสร้างกัลยาณมิตรในกลุ่มผู้เรียน ก่อให้เกิดความร่วมมือความผูกพัน การช่วยกันและกัน ปลูกฝังวินัยในตนเอง ฝึกความรับผิดชอบ นอกจากนี้การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง จะทำให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์โดยตรง ได้พัฒนาศักยภาพของตน สามารถเรียนรู้ เกิดความสำนึกที่จะพัฒนาตนเองได้ เป็นคนคิดเป็น ปรับตัวเพื่อให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เรียนด้วยตนเอง ฟังพาตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุขท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม

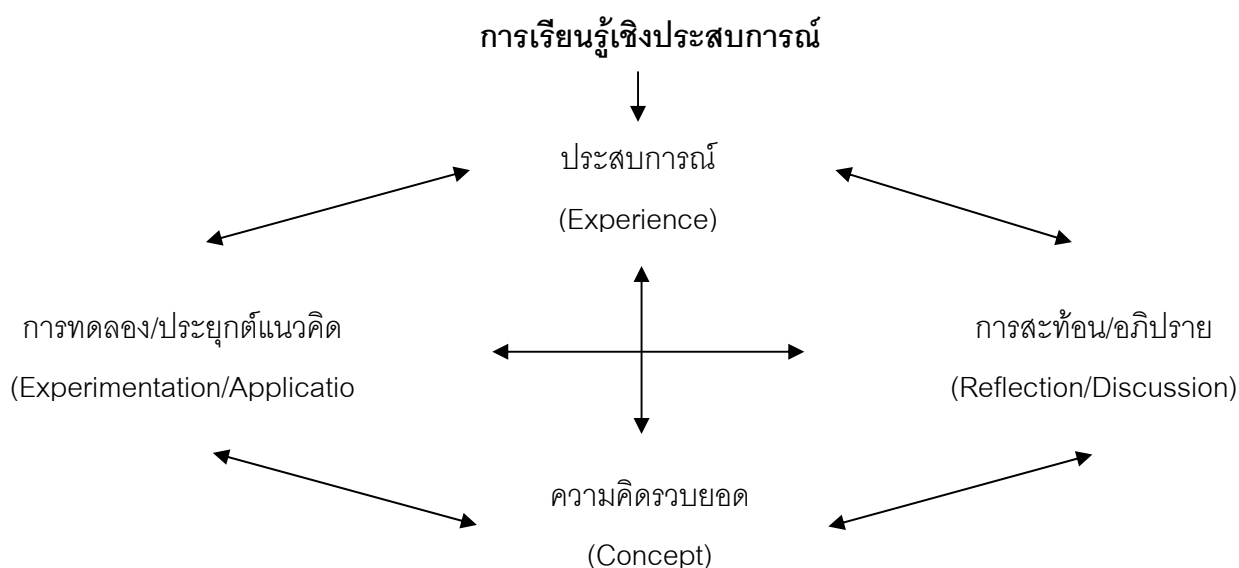
ในการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนใดๆ ย่อมมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ควรมุ่งสนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนนั้น มีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เพื่อให้สำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม ซึ่งความสนใจในการร่วมกิจกรรมของผู้เข้าร่วมจะสามารถทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในตนเองอันจะส่งผลไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพต่อตนเอง ชุมชนและสังคมยิ่งขึ้น (อาชัญญา รัตนอุบล, 2542) และการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (ราชกิจจานุเบกษา, 2542) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) ที่ Pretty, Guijt, Scoones, Thompson (1995) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาจากความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้ของคนเราเป็นกระบวนการสร้างความรู้ขึ้นด้วยตัวของผู้เรียนเอง โดยผู้สอนเป็นผู้ช่วยจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยให้เกิด การสร้างความรู้มากกว่าการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอน ดังนั้นกระบวนการสร้างความรู้จึงต้องอ้างอิงจากประสบการณ์ของผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายกระทำ (Learning is Doing) ซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่พลวัตของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องต่อไปอย่างไม่มีสิ้นสุด

หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือ การเรียนคือกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ทำทหายอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนเป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมีการสื่อสารหลายทาง เช่น การพูด การเขียน เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และปฏิสัมพันธ์ที่มีทำให้เกิดการขยายผลของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กในช่วงอายุระหว่าง 10-12 ปี ที่พบว่า เพื่อนในกลุ่มมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ทักษะคิด และค่านิยมของเด็กมาก เนื่องจากเด็กในวัยนี้ต้องการการยอมรับจากกลุ่มและเริ่มเรียนรู้ที่จะให้ความร่วมมือ รู้จักให้และรับ เด็กจะใช้เวลากับเพื่อนร่วมวัยมากขึ้น และจะเลียนแบบพฤติกรรมต่างๆจากเพื่อน เพื่อนเป็นผู้ที่ให้แรงเสริม ขณะเดียวกันก็เป็นผู้ประเมินพฤติกรรม ดังนั้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนจึงมีความสำคัญมากเมื่อจะต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นก็จะพยายามทำงานต่างๆให้สำเร็จ (สุรวงศ์ ใ้วตระกูล, 2548)

หลักการจัดการเรียนการสอนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต้องมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ประสบการณ์ การสะท้อนความคิดและอภิปราย การสรุปความเข้าใจและเกิดเป็นความคิดรวบยอด การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด ดังนั้น การนำวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนแต่ละครั้งอาจต้องผสมผสานกับหลายๆเทคนิค โดยลักษณะของการเรียน

การสอนแบบมีส่วนร่วม เช่น ผู้เรียนมีการเรียนเป็นกลุ่ม ใช้คำถามและเทคนิคต่างๆ เป็นสื่อให้คิด ให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมและสร้างผลงานของตนเองแล้วนำมาเชื่อมโยงกับชีวิตจริง นอกจากนี้ ผู้สอนต้องสร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดความอยากรู้ อยากรเรียน และอยากปฏิบัติ

กรมสุขภาพจิต (2543) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางประกอบด้วยหลักการเรียนรู้พื้นฐาน 2 อย่าง ได้แก่ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) และกระบวนการกลุ่ม (Group Process) ซึ่งมีองค์ประกอบของการเรียนรู้ดังแผนภาพที่ 1.1 และแผนภาพที่ 1.2

แผนภาพที่ 1.1 องค์ประกอบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (กรมสุขภาพจิต, 2543)

จากแผนภาพที่ 1.1 จะเห็นว่าองค์ประกอบของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มี 4 ประการ คือ

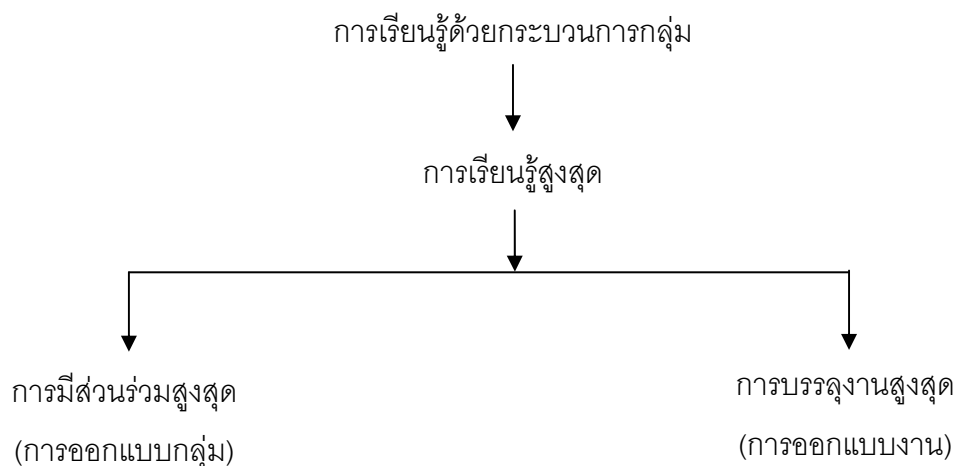
1. ประสบการณ์ (Experience) เนื้อหาที่ใช้ในการให้ความรู้ หรือนำไปสู่การสอนทักษะต่างๆ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่อง que ผู้เรียนมีประสบการณ์มาก่อนแล้ว โดยผู้สอนจะพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนดึงประสบการณ์ของตนเองมาใช้ในการเรียนรู้ และสามารถแบ่งปันประสบการณ์ของตนให้แก่เพื่อนๆ ที่อาจมีประสบการณ์เหมือนหรือต่างไปกับตนเองได้ ขึ้นอยู่กับการใช้กระบวนการกลุ่มของผู้สอน

2. การสะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย (Reflect and Discussion) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ผู้เรียนจะได้แสดงความคิดเห็น และความรู้สึกของตนเองแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งช่วยให้การเรียนรู้กว้างขึ้น และผลของการสะท้อนความคิดเห็นหรือการอภิปรายจะทำให้ได้ข้อสรุปที่หลากหลายหรือมีลักษณะมากยิ่งขึ้น

3. ความคิดรวบยอด (Concept) ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาจึงเกิดความเข้าใจหรือเป็นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (ความรู้) และนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด ซึ่งจะส่งผลไปถึงการเปลี่ยนแปลงเจตคติหรือความเข้าใจในเนื้อหา ขั้นตอนของการฝึกต่างๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนปฏิบัติได้ง่ายขึ้น

4. การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด (Experimentation/Application) ผู้เรียนนำเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะหรือแนวคิด สถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้เรียนเอง

ความสัมพันธ์ทั้ง 4 อย่างที่กล่าวมาข้างต้นจะเป็นอย่างพลวัต (Dynamic) เกี่ยวข้องมีผลถึงกัน อาจเริ่มจากจุดใดจุดหนึ่งและเคลื่อนย้ายไปมาระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ดังนั้นการสอนจึงอาจเริ่มที่จุดใดก่อนก็ได้ แต่ต้องจัดการเรียนการสอนให้ครบทุกองค์ประกอบ

แผนภาพที่ 1.2 องค์ประกอบการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม (กรมสุขภาพจิต, 2543)

จากแผนภาพที่ 1.2 เป็นองค์ประกอบการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมสูงสุด (Maximum Participation) ของผู้เรียนขึ้นอยู่กับ การออกแบบกลุ่ม ซึ่งมีตั้งแต่กลุ่มเล็กจนกระทั่งกลุ่มขนาดใหญ่ ผู้เรียนทุกคนควรมีส่วนร่วมใน ทุกกิจกรรมของแต่ละองค์ประกอบ ฉะนั้นผู้สอนจึงต้องพิจารณาตามจำนวนผู้เรียน

2. การบรรลุงานสูงสุด (Maximum Performance) ถึงแม้ผู้สอนจะออกแบบกลุ่มให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมแล้วก็ตาม แต่สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มผู้เรียนบรรลุงานสูงสุดได้ คือ การออกแบบงานซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้สอนจะต้องจัดทำไปงานไปความรู้ ที่กำหนดให้ผู้เรียนทำกิจกรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแผนการเรียนรู้

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลายและยืดหยุ่น เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม เพราะความรู้และความจริงในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้เรียนจะต้องพยายามค้นหาความรู้ที่เปลี่ยนแปลง และวิธีการต่างๆ ที่จะสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่อยากรู้ เกิดกระบวนการกลุ่ม เกิดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา โดยใช้การระดมสมอง และใช้เทคนิคต่างๆ เป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีความสำคัญเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้กับผู้สอนทุกขั้นตอน การเรียนรู้ในลักษณะนี้ จึงเน้นถึงลักษณะทางสังคมของการเรียนรู้ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ ออกไปอย่างกว้างขวางโดยอาศัยการแสดงออกทางภาษาเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนวิเคราะห์ และสังเคราะห์ความรู้ (วรรัตน์ อภินันท์กุล, 2551)

จะเห็นว่าการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นแนวความคิดหนึ่งที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการศึกษานอกระบบโรงเรียน เนื่องจากเป็นแนวคิดที่จัดประสบการณ์ที่ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการแสวงหาความรู้ และลงมือปฏิบัติจากแหล่งความรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพของตนในด้านความคิด และประสบการณ์เพื่อนำมาร่วมแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น วางแผนแก้ปัญหา และนำไปปฏิบัติตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล (อลิศรา ชูชาติ, 2544) โดยครูมีบทบาทเป็นผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ สนับสนุนและสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้และทำกิจกรรม ยิ่งในสภาพปัญหาของแหล่งชุมชนด้วยแล้ว ยิ่งจำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจระหว่างคนในชุมชน เพื่อตั้งประสบการณ์ของแต่ละฝ่ายแล้วช่วยกันสะท้อนความคิดออกมาเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

กรุงเทพมหานคร มีลักษณะเป็นเขตการปกครองพิเศษตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 กำหนดให้กรุงเทพมหานครเป็นทบวงการเมือง มีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นนครหลวง มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร มาจากการเลือกตั้ง และเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารงาน อยู่ในตำแหน่งตามวาระคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง การดำเนินงานมีสภากรุงเทพมหานครที่ได้รับเลือกตั้งโดยตรงทำงานร่วมด้วย

ด้านการปกครอง ในกรุงเทพมหานครแบ่งออกเป็น 50 เขตการปกครอง ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ เขตตลิ่งชัน (รุ่งฤดี ศรีวามสัมฤทธิ์, 2553: ออนไลน์)

จากการจัดสัมมนา เรื่อง “แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่” เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2548 โดยมีอภิรักษ์ โกษะโยธิน ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในสมัยนั้น เป็นประธานเปิดการสัมมนา เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันในการนำแผนการพัฒนากทม.ที่ได้บูรณาการไว้ไปปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรมแผนฯใหม่ไม่ซ้ำซ้อนปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่คนกรุงเทพฯ พบว่าผลการศึกษากิจการจัดทำแผนผังพัฒนาเขตเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้เสนอให้กรุงเทพมหานครพัฒนาเมืองโดยการส่งเสริมลักษณะเด่นตามศักยภาพในการพัฒนาและสภาพภูมิศาสตร์ของ 50 พื้นที่เขต ออกเป็น 12 โซน และเป็น 6 กลุ่มเขตพัฒนา ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ “เขตอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว” ได้ระบุให้อยู่ในพื้นที่เขตกลุ่มรัตนโกสินทร์ และกลุ่มกรุงธนบุรี ด้วยการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งโบราณสถาน ย่านประวัติศาสตร์ และชุมชนดั้งเดิมในพื้นที่ จัดตั้งพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑ์เมือง แล้วใช้ประโยชน์จากคุณค่าเหล่านี้เป็นจุดขายดึงดูดนักท่องเที่ยว (สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, 2548: ออนไลน์) ซึ่งสอดคล้องกับพรเทพ เตชะไพบูลย์ รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครปัจจุบัน ได้กล่าวในงานเปิดการสัมมนา “กรุงเทพฯ เมืองสวรรค์” ว่า กรุงเทพมหานครโดยสำนักผังเมืองได้จัดโครงการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมปรับปรุงฟื้นฟูเมืองตามแนวพระราชดำริ ซึ่งหนึ่งในเขตที่น่าสนใจคือเขตตลิ่งชัน จัดอยู่ในเขตที่อยู่อาศัยชานเมืองและเกษตรกรรมฝั่งตะวันตก(เหนือ) (หนังสือพิมพ์แนวหน้า, 2554: ออนไลน์)

ชุมชนตลิ่งชัน เป็นชุมชนชานเมือง ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร มีประชากร ประมาณ 104,000 คน เป็นชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนได้อย่างเด่นชัด และมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจอยู่ในชุมชนมากมาย ไม่ว่าจะเป็นวัดวาอาราม ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร บ้านจักรยาน รวมถึงตลาดน้ำตลิ่งชันที่ขึ้นชื่อ ประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชันเกิดขึ้นตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สมัยพลตรีจำลอง ศรีเมือง ที่ต้องการสร้างตลาดน้ำในกรุงเทพมหานคร ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์/อนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม สร้างโอกาสให้เกษตรกรที่ยังทำอาชีพปลูกพืช ผัก ผลไม้ ได้มีตลาดน้ำเป็นแหล่งค้าขายในวันหยุดราชการ และให้ชาวกรุงเทพมหานคร ได้ไปเที่ยวตลาดน้ำที่อยู่ใกล้ๆ เพื่อลดรายจ่ายได้ มอบนโยบายให้สำนักงานเขตตลิ่งชันไปดำเนินการ จึงได้จัดให้มีการรวมตัวของคณะกรรมการชุมชนเป็นประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชันและเลือกตั้งคณะกรรมการประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชัน จากคณะกรรมการชุมชนทั้งหมด มีทำหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการตลาดน้ำตลิ่งชัน สำนักงานเขตตลิ่งชัน เป็นผู้กำกับดูแลเชิงนโยบายอยู่ห่างๆ พร้อมให้ความช่วยเหลือเมื่อได้รับการร้องขอ

กิจกรรมและบริการที่ประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชันจัดขึ้น คือ การค้าขายอาหารคาว หวาน ขนมไทยๆ พืช ผัก ผลไม้จากสวน บนแพริมน้ำและให้ชาวบ้านพายเรือมาขายที่แพ มีการจัดเรือท่องเที่ยวตามสวนเกษตร และวัดต่างๆ มีการร้องเพลงและการเล่นของประชาชนบนเวทีประชาคมที่ตั้งอยู่ในบริเวณตลาดน้ำ มีบริการนวดแผนโบราณที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในละแวกมาขายบริการนวด โดยคณะกรรมการประชาคมฯ จัดอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ทั้งหมดโดยจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม นำมาเข้ากองทุนตลาดน้ำตลิ่งชันไว้ใช้ในการบริหารงานและช่วยเหลือผู้ค้าที่เดือดร้อนโดยอนุมัติของคณะกรรมการประชาคมฯ มีการจัดกิจกรรมตามวันสำคัญๆ เช่น วันปีใหม่ สงกรานต์ วันเด็ก วันวิสาขบูชา เป็นต้น ทำให้ชาวชุมชนตลิ่งชันมีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศน์พร้อมๆกัน ได้ซื้อหาสินค้าดีราคาถูกเพราะไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้ผู้ค้าขายเพิ่มรายได้ และผู้ซื้อลดรายจ่าย ได้ระดับหนึ่ง (ทัศนีย์ ลักขณาภิชนชัช, 2551)

สอดคล้องกับบทความจากหนังสือพิมพ์แนวหน้า วันอังคาร ที่ 29 มกราคม 2551 ซึ่งกล่าวถึงการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตตลิ่งชันไว้ โดยมีใจความว่านายอภิรักษ์ โกษะโยธิน ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร กล่าวขณะเปิดกิจกรรมแนะนำโครงการชุมชนการท่องเที่ยวยั่งยืนในพื้นที่ตลาดน้ำ 3 แห่ง ของเขตตลิ่งชัน ได้แก่ ตลาดน้ำตลิ่งชัน ตลาดน้ำคลองลัดมะยม และตลาดน้ำวัดสะพานว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวนี้อยู่บนแนวคิด “การท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน” โดยสำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว (สวท.) ได้ริเริ่มโครงการขึ้นเพื่อเตรียมความพร้อมชุมชนในพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ โดยกำหนดพื้นที่นำร่องจำนวน 7 แห่ง พร้อมมอบหมายให้สถาบันทางการศึกษาเป็นที่ปรึกษาดำเนินโครงการ สำหรับที่ย่านตลิ่งชันนี้ได้ร่วมกับคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ทำการศึกษาและจัดทำแผนดำเนินการพัฒนาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และสิ่งแวดล้อมที่ดึงดูดใจ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์เรื่องราวระหว่างคนในชุมชนกับผู้มาเยือน ตลอดจนทำให้ชุมชนมีความสามารถในการดูแลบริหารจัดการท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

จากการสัมภาษณ์ นพดล มาเสริมสิน ประธานประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร (สัมภาษณ์, 4 และ 18 กันยายน 2553) ได้กล่าวถึงสภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำตลิ่งชันในภาพรวม ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2530 ตามนโยบายของผู้บริหารกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยตามนโยบายของรัฐบาลในขณะนั้น ระบุว่าปัญหาที่พบในการดำเนินงานของทางตลาดน้ำโดยทั่วไป เช่น ความร่วมมือของชาวบ้านในชุมชน การที่บุคคลจากภายนอกเข้ามาหาผลประโยชน์ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากรัฐในด้านสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่จอดรถ ห้องน้ำ เท่าที่ควร เมื่อสอบถามต่อไปเกี่ยวกับผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์เพื่อให้ข้อมูล

ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชน ได้คำตอบว่าในปัจจุบันยังไม่มีมัคคุเทศก์ที่ทำหน้าที่ให้บริการในบริเวณย่านตลาดน้ำตลิ่งชัน (บนบก) มีแต่เพียงมัคคุเทศก์ที่อยู่ประจำเรือ ซึ่งทำหน้าที่นำนักท่องเที่ยวไปตามแหล่งท่องเที่ยวชุมชนผ่านทางเรือ มัคคุเทศก์เหล่านี้จะได้รับการฝึกฝนจากมัคคุเทศก์รุ่นก่อนๆต่อกันมาก่อนที่จะมาปฏิบัติหน้าที่ประจำเรือเท่านั้น ซึ่งการท่องเที่ยวทางเรือนั้นสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เพียงแค่วันละ 10 จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในตลาดน้ำตลิ่งชัน ข้อเท็จจริงในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีโรงเรียนในเขตตลิ่งชันเคยเริ่มฝึกยุวมัคคุเทศก์เพื่อมาเป็นอาสาสมัคร แต่ก็จัดทำไป 1-2 ปี แล้วก็ล้มเลิกไป ทั้งนี้ เนื่องจากนักเรียนยังไม่แข็งแรงพอที่จะนำนักท่องเที่ยวลงเรือและดูแลนักท่องเที่ยวให้มีความปลอดภัยได้ จะเห็นว่าสิ่งที่ยังเป็นปัญหาของทางตลาดน้ำอยู่ในขณะนี้คือขาดมัคคุเทศก์ที่จะให้บริการในบริเวณพื้นที่ตลาดน้ำตลิ่งชัน ทั้งๆที่มีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์อย่างต่อเนื่อง สัปดาห์ละ 2,000-5,000 คนเป็นอย่างต่ำ โดยมาใช้บริการทำกิจกรรมต่างๆในบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน ไม่ว่าจะเป็น การเลือกซื้อสินค้าท้องถิ่น, สินค้าการเกษตร การวาดแผนที่ไทย การชมดนตรีในสวน และกิจกรรมในวันพิเศษต่างๆ นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัดวาอารามที่น่าสนใจที่อยู่ในบริเวณรอบๆตลาดน้ำตลิ่งชันอยู่อีกมากมาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้กับกลุ่มยุวมัคคุเทศก์ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มเด็กรุ่นใหม่หรือทรัพยากรมนุษย์ของชาติที่เกิดและอาศัยอยู่ในท้องถิ่นตั้งแต่ยังเล็ก มีศักยภาพที่จะสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ มีวินัย รู้จักการมีจิตอาสา การให้ข้อมูลความรู้และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนสามารถปลูกฝังให้เกิดความรักในท้องถิ่นและประเทศชาติได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษา ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์คือ เห็นคุณค่าในตนเอง มีระเบียบวินัย มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีความเข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทยและท้องถิ่น มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาไทย และพัฒนาสิ่งแวดล้อม (กรมวิชาการ, 2544)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาและมีความสนใจที่จะศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเชื่อว่าการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะช่วยพัฒนาให้ยุวมัคคุเทศก์เกิดความรู้ ความเข้าใจในด้านความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน/ท้องถิ่นของตน เกิดความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ตลอดจนคุณลักษณะอันจำเป็นที่มัคคุเทศก์ควรมี ซึ่งส่งผลให้เป็นมัคคุเทศก์ที่ดี นอกจากนี้ ยังเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เด็กในท้องถิ่นมีความสนใจอยากทำหน้าที่

เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ทำให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้นและเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน รวมทั้งเป็นแรงผลักดันให้คนในท้องถิ่นสามารถอยู่ทำงานในชุมชนด้วยความภูมิใจในท้องถิ่นต่อไป

คำถามการวิจัย

1. กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานครมีลักษณะเป็นอย่างไร
2. ความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นภูมิภาคเทศก์ ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร แตกต่างกันอย่างใด
3. ความพึงพอใจของภูมิภาคเทศก์ต่อกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานครมีลักษณะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นภูมิภาคเทศก์ ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของภูมิภาคเทศก์
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมุติฐานของการวิจัย

หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มทดลองมีการพัฒนาในด้านความรู้ ทักษะและทัศนคติสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตเนื้อหาวิจัยเพื่อตอบสนองตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ โดยรายละเอียดของการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิคนในเขตกรุงเทพมหานคร มีดังนี้

1. ประชากรที่ศึกษา

ประชากรที่ใช้ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กที่มีอายุระหว่าง 10 - 12 ปี ซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

2. เนื้อหาในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนประกอบด้วย การนำหลักการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาใช้เป็นกระบวนการในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณวุฒิคนทั้งด้านความรู้ ซึ่งได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ซึ่งได้แก่ สิ่งที่มีมัคคุเทศก์พึงปฏิบัติและสิ่งไม่ควรละเว้น, การอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจและมีใจรักบริการ, การดูแลสวัสดิภาพและความปลอดภัยตลอดเวลาการเดินทางท่องเที่ยว และด้านทัศนคติ ซึ่งได้แก่ ความรักและศรัทธาในการเป็นมัคคุเทศก์, ความซื่อสัตย์สุจริต

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ตัวแปรตาม ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นมัคคุเทศก์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมและประสบการณ์ทางการศึกษาต่างๆ ที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ให้แก่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ โดยมีเนื้อหาและหลักสูตรที่สั้น มีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและได้ลงมือปฏิบัติจริง มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณวุฒิคนในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีหลักการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. จัดเพื่อเสริมความรู้ นอกเหนือที่ได้รับจากการศึกษาในระบบโรงเรียน
2. สอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของกลุ่มเป้าหมาย
3. เนื้อหาและหลักสูตรมีระยะสั้น

4. มีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสม
5. สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เป็นความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้เผชิญประสบการณ์จริง และนำความรู้ที่นำมาแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น เพื่อวิเคราะห์ปัญหา ร่วมวางแผนและลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหา ตลอดจนร่วมประเมินผลการแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการกลุ่ม เข้ามาร่วมในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการมีส่วนร่วมอย่างสูงสุดและสามารถบรรลุงานอย่างสูงสุด ทั้งนี้มีขั้นตอนในการดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ

1. ประสบการณ์
2. การสะท้อนความคิดและอภิปราย
3. การสรุปความเข้าใจและเกิดเป็นความคิดรวบยอด
4. การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด

ยุวมัคคุเทศก์ หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 10 - 12 ปี ซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ปฏิบัติหน้าที่เสมือนมัคคุเทศก์ ให้ข้อมูลและความรู้ที่เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม โดยมุ่งหวังเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความสำนึกรักในท้องถิ่นของตน รวมทั้งเผยแพร่วัฒนธรรมในท้องถิ่นของตัวเองสู่ภายนอกอย่างภาคภูมิใจ

ผลการจัดกิจกรรม หมายถึง ผลที่ได้จากการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร นั่นคือ การมีคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี 3 ด้าน อันได้แก่

1. ด้านความรู้ ประกอบด้วย
 - 1.1) ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน
 - 1.2) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมัคคุเทศก์
2. ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ
 - 2.1) สิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติและสิ่งที่ควรละเว้น
 - 2.2) การอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจและมีใจรักบริการ
 - 2.3) การดูแลสวัสดิภาพและความปลอดภัยตลอดเวลาการเดินทางท่องเที่ยว
3. ด้านทัศนคติ
 - 3.1) ความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์
 - 3.2) ความซื่อสัตย์สุจริต

โดยอ้างอิงจากมาตรฐานมัธยมศึกษาของสำนักงานพัฒนาการทองเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

การพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การทำให้เกิดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและดำเนินการให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

การพัฒนาเยาวชนมัธยมศึกษา หมายถึง การทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดคุณลักษณะของการเป็นเยาวชนมัธยมศึกษาที่ดี ทั้ง 3 ด้าน อันได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านทัศนคติ

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของเยาวชนมัธยมศึกษาต่อการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร สามารถนำแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครไปใช้ในกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาเยาวชนมัธยมศึกษาของทางชุมชนต่อไป
2. ทำให้เกิดการพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาเยาวชนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้กับเด็กที่อาศัยในบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน
3. เป็นแนวทางให้หน่วยงานต่างๆ และผู้ทำงานเกี่ยวข้องกับการอบรมเยาวชนมัธยมศึกษาสามารถนำกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัธยมศึกษาไปใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง
4. การวิจัยครั้งนี้เป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยให้ผู้วิจัยท่านอื่นสามารถขยายผลนำแนวทางจากการวิจัยไปใช้เพื่อดำเนินการพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัธยมศึกษาในพื้นที่อื่นๆ หรือกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ ต่อไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การจัดการกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคีในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยได้ทำการรวบรวมสาระสำคัญซึ่งมีหัวข้อเรื่องตามลำดับ ดังนี้

- ตอนที่ 1 แนวคิดในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- ตอนที่ 2 แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาเด็กให้เกิดความรักในท้องถิ่น
- ตอนที่ 4 มัคคุเทศก์และยุวมัคคุเทศก์
- ตอนที่ 5 ตลาดน้ำตลิ่งชัน
- ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ตอนที่ 7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 แนวคิดในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

สำหรับความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ ดังนี้ คือ

โกวิท วรพิพัฒน์ (2516) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า หมายถึง ประสบการณ์และกิจกรรมที่จัดนอกระบบการศึกษาในโรงเรียนภาคปกติ เพื่อส่งเสริมความรู้ ความสามารถทั้งในด้านความรู้ทั่วไปและวิชาชีพ ให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีสัมมาชีพและทำหน้าที่พลเมืองให้ดีขึ้น

ปฐม นิคมานนท์ (2528) ได้ให้ความหมายของคำว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึงกิจกรรมที่สังคมสนใจจัดขึ้น เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาโดยเฉพาะ นอกเหนือจากการเรียนตามปกติในโรงเรียน กิจกรรมดังกล่าวอาจจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่นใด ทั้งนี้เพื่อมุ่งสนองความต้องการด้านการเรียนรู้ตามแต่ละบุคคลจะสนใจ

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2529) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า เป็นกิจกรรมใดๆ ที่จัดขึ้นอย่างมีระบบ แต่จัดขึ้นนอกเหนือระบบโรงเรียนภาคปกติ ทั้งนี้ไม่ว่าจะแยกออกเป็นกิจกรรมหนึ่งต่างหาก หรือเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมหลักก็ตาม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้บริการต่อประชากรให้ได้ความรู้ทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่

รัตนา พุ่มไพศาล (2530) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่าเป็นการศึกษาสำหรับผู้ที่มีขาดโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนปกติ เป็นการศึกษาที่จัดให้ประชาชนเพื่อเขาจะได้ศึกษาเล่าเรียนสิ่งต่างๆ ตามที่เขาต้องการเรียน

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2533) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าเป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นได้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน โดยไม่มีรูปแบบที่แน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน ยึดหลักปรัชญาที่ว่า การศึกษาคือชีวิต ชีวิตคือการศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้รู้จักความคิดตัดสินใจ รู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีอิสรภาพจากสิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยมีวิธีการเป็นส่วนประกอบที่ทำให้คนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงเป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดเพื่อคนทุกคนในสังคม

สุรกุล เจนอบรม (2533) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีรูปแบบไม่แน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน เน้นการพัฒนาของผู้เรียนให้เสรีภาพและความรับผิดชอบแก่ผู้เรียนที่จะกำหนดทางเลือก ความสนใจและแนวการดำเนินชีวิตของตนเอง

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า หมายถึงกิจกรรมทางการศึกษา และมวลประสบการณ์ความรู้ใดๆ ก็ตามที่ได้ขึ้นโดยบุคคล หน่วยงานและสถาบันต่างๆ ในสังคมโดยมุ่งจัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียนภาคปกติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติที่พึงประสงค์ของ กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในสังคมโดยยึดหลักการที่ว่า กิจกรรมการศึกษานอกระบบนั้นๆ จะสนองตอบต่อความต้องการ ความสนใจและประยุกต์ใช้แก้ปัญหาแก่กลุ่มเป้าหมายนั้นได้ด้วย

อุดม เขยกิจวงศ์ (2544) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษาโดยเนื้อหาและ

หลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

สุมาลี สังข์ศรี (2545) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า หมายถึง การศึกษานอกระบบเป็นกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดให้บริการแก่ประชาชน ทุกเพศ ทุกวัยไม่จำกัด พื้นฐานการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ผู้เรียนได้ความรู้ทางด้านทักษะในการประกอบอาชีพ ตลอดจนความรู้และข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

อุ้นตา นพคุณ (2546) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หมายถึง กิจกรรมหรือโครงใด ๆ ที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมจัดขึ้น โดยมีเจตนาและวัตถุประสงค์ที่จะให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่สามารถกำหนดเป้าหมายได้ ผู้รับการศึกษาเองก็มีเจตนาหรือวัตถุประสงค์ในการที่จะให้การเรียนรู้กิจกรรมดังกล่าวจัดให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชน และทุกระดับการศึกษา เพื่อให้บุคคลดังกล่าวมีความรู้ทักษะและทัศนคติค่านิยมที่ดี กิจกรรมทางการศึกษา ที่เรียกว่า เป็นการศึกษาอกระบบโรงเรียนจะต้องจัดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น หลักสูตรยืดหยุ่น ประหยัด และตอบสนองความต้องการความสนใจของผู้เรียนและปัญหาของชุมชน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) ได้บัญญัติความหมายของการจัดการศึกษานอกระบบว่า หมายถึง การศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ได้ให้ความหมายการศึกษานอกระบบว่า เป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น และมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

วรัรัตน์ อภินันท์กุล (2551) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาหลักสูตรต้องมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

McCall (1968) ให้ความหมายของคำว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลาย ซึ่งอยู่นอกระบบชั้นเรียนของโรงเรียนภาคปกติการศึกษานอกโรงเรียนนี้ เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก หมายถึงการศึกษาทุกอย่าง การเรียนรู้จากพ่อแม่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากเพื่อน การเรียนรู้จากสื่อมวลชน การเรียนรู้จากโรงเรียนผู้ใหญ่และจากหน่วยพัฒนาต่างๆ การเรียนรู้จากการฝึกงาน การเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาว เป็นต้น

Coombs (1974) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบการศึกษาภาคปกติ ไม่ว่าจะกิจกรรมจะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมต่างหากหรือจัดเป็นส่วนสำคัญของหนึ่งของกิจกรรมใหญ่อื่นๆ เป็นกิจกรรมที่มุ่งบริการกลุ่มผู้เรียนที่กำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมาย

Paulston (1980) ให้คำจำกัดความไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน คือ การจัดระบบการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาในระบบโรงเรียนที่มีความหมายว่า เป็นการศึกษาที่จัดกันเป็นชั้นเรียน เป็นที่ยอมรับกันมาแต่ดั้งเดิมว่า จะต้องเริ่มต้นจากชั้นประถม มัธยม และไปจบลงที่อุดมศึกษา ส่วนการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่ให้คำจำกัดความไว้ค่อนข้างหลวมๆ เพื่อให้รวมถึงกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และทักษะอื่นๆ นอกระบบชั้นเรียนในโรงเรียนปกติ

Knowles (1984) นักการศึกษาผู้ใหญ่ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า เป็นกระบวนการที่ผู้ใหญ่ได้เรียนรู้ต่อไปหลังจากที่ได้ออกจากโรงเรียนภาคปกติไปแล้ว และเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นไว้สำหรับผู้ใหญ่ โดยสถาบันต่างๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ

ดังนั้น จากความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นักการศึกษาได้ให้ คำนิยามไว้ต่างๆ กันนั้น สามารถสรุปเป็นความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาของกลุ่มเป้าหมายแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นกิจกรรมการศึกษา ที่มีลักษณะยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล จัดให้บริการแก่ประชาชน ทุกเพศ ทุกวัยไม่จำกัด พื้นฐาน การศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ หรือความสนใจ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เข้ารับกิจกรรมได้นำความรู้และ ทักษะที่ได้รับไปใช้ในชีวิตรจริงได้ทันทีเพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และปรับตัวเข้ากับ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

การศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา เพื่อให้บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ ดังนี้

โกวิท วรพิพัฒน์ (2516) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาเพื่อให้บุคคลได้ เกิดการเรียนรู้ ดังนี้

1. ให้ประชาชนมีปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ฯลฯ
2. ให้ประชาชนมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะในงานและผลลัพธ์ที่เกิด จากงาน
3. ให้ประชาชนมีความมั่นใจว่าตนมีความรู้และทันต่อเหตุการณ์

ทวีป อภิสัทธี (2523) ให้วัตถุประสงค์การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้ และมีนิสัยรักการอ่าน รักการค้นคว้า จะได้เป็น เครื่องมือในการแสวงหาวิชาความรู้เพิ่มเติม
2. เพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยใช้เหตุผลและมีความคิด เป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น อันจะช่วยให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข
3. เพื่อให้ประชาชนที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมใน ขั้นที่สูงขึ้น เป็นการสร้างภาวะแวดล้อมของการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกันในการเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างต่อเนื่องกันไป

4. เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสศึกษาวิชาชีพ และเพิ่มเติมวิชาความรู้ในการประกอบอาชีพที่ตนปฏิบัติอยู่ หรือการที่จะเปลี่ยนอาชีพใหม่ตามความต้องการ อันจะเป็นประโยชน์ในการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของตน ของครอบครัว ของชุมชน และของประเทศ

5. เพื่อให้ประชาชนได้พัฒนาตนเองให้ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบันของโลก ซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ตลอดจนมีสำนึกในความรับผิดชอบต่อชุมชน

6. เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น

7. เพื่อส่งเสริมศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ

ยูเนสโก (2529) ได้เสนอความมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ในเอกสารเรื่อง เป้าหมายการศึกษา (Educational goals) โดยสรุปได้ดังนี้

1. สอนให้อ่านออกเขียนได้ควบคู่กับการประกอบอาชีพ

2. สอนอาชีพศึกษาเพื่อให้สามารถปรับปรุงงานอาชีพของตน หรือเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อการประกอบอาชีพ

3. ฝึกอบรมวิชาชีพเพิ่มเติมสำหรับผู้ประกอบอาชีพอยู่แล้ว และต้องปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการสมัยใหม่และเพื่อความก้าวหน้าต่อไป

4. ฝึกอบรมเพื่อรับกับการพัฒนาการของบ้านเมือง

5. ฝึกอบรมให้เป็นพลเมืองที่ดี ให้มีความรับผิดชอบทางการเมือง

6. ฝึกอบรมในด้านศีลธรรมและวัฒนธรรมตลอดจนสันตนาการ

วิจิตร ศรีสะอ้าน (2529) กล่าวว่า ความมุ่งหมายโดยทั่วไปของการศึกษานอกระบบโรงเรียนก็คือ เพื่อการบริการและช่วยให้ประชาชนสามารถปรับชีวิตให้เข้ากันได้ หรือผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม โดยบริการในรูปแบบต่างๆกัน ตามลักษณะของกลุ่มเป้าหมายตามสภาพท้องถิ่นหรือตามสถานการณ์ ทั้งนี้เนื่องจากเมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไป การเรียนรู้ในสิ่งต่างๆก็ย่อมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงให้ทันต่อสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงนั้นๆ สังคมที่ไผ่ความก้าวหน้าจึงจำเป็นจะต้องอาศัยการศึกษาในรูปแบบต่างๆ เทคโนโลยีสมัยใหม่จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในอันที่จะเกื้อกูลกิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิต ยุคนี้จึงเป็นยุคของการผสมผสานระหว่างสังคมแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งเทคโนโลยีควบคู่กันไป สถาบันทางสังคมต่างๆ นอกเหนือจากสถานศึกษาซึ่งมีหน้าที่ให้การศึกษแก่เยาวชนในวัยเรียนต่างๆ ได้มีบทบาทอย่างสำคัญในการให้การศึกษารูปแบบต่างๆแก่ผู้เยาว์ และผู้ใหญ่บ้าน วัด หน่วยงานของรัฐและเอกชน อีกหลายประเภท รวมทั้งสถาบันสื่อมวลชนได้รับการกระตุ้นให้มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพของประชากรมากยิ่งขึ้น

สุรกุล เจนอบรม (2541) กล่าวว่า การศึกษานอกโรงเรียนปัจจุบันได้กำหนดความมุ่งหมาย ไว้ดังนี้

1. เพื่อฝึกอบรมให้ผู้เรียนเป็น “คนคิดเป็น”
2. เพื่อให้ผู้เรียนได้มีเครื่องมือในการเสาะแสวงหาความรู้ต่อไป
3. เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนได้นำความรู้ ทักษะคติ และทักษะที่จำเป็นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม
4. เพื่อส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมอันดีงามซึ่งเป็นมรดกของชาติ

อาชัญญา รัตนอุบล (2544) กล่าวไว้ว่า เนื่องจากการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง การเรียนรู้จากธรรมชาติ สังคม หรือโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นเฉพาะ ด้วยเหตุนี้ ความมุ่งหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงหมายถึงความถึง วัตถุประสงค์ของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดขึ้นซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น อายุผู้เรียน สิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน แต่อย่างไรก็ตาม โครงการหรือกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดขึ้นในแต่ละโครงการย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานของการร่วมมืออันดีระหว่างกลุ่มผู้เรียน หรือกลุ่มประชาชนในสังคมกับผู้จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน นับตั้งแต่การวางแผนการศึกษา การประเมินความต้องการของผู้เรียน การกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ การแสวงหาวิธีการ และทรัพยากรตลอดจนการประเมินผล การเรียนรู้ นั่นๆ ด้วย

ดังนั้นจากแนวคิดของนักการศึกษาต่างๆข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นไปเพื่อพัฒนาคุณภาพของประชาชนในรอบด้าน โดยมุ่งเน้นให้ผู้ที่ไม่ได้อยู่ในระบบโรงเรียนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในระดับที่สูงขึ้น ได้มีโอกาสศึกษาวิชาชีพ รวมทั้งมีทักษะวิชาความรู้เพิ่มเติมในการหาเลี้ยงชีพ เพื่อที่จะสามารถก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคปัจจุบันและเสริมสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต

แนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

โกวิท วรพิพัฒน์ (2516) ได้ให้แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยมีหลักการว่า ความต้องการขั้นพื้นฐานของการเรียนการสอนของมวลชนก็เพื่อมุ่งให้เกิดความประสมกลมกลืน เข้ากันได้ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งความสมดุลจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนสามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆหรือสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งเรียกว่า “คิดเป็น”

อุ้นตา นพคุณ (2523) ได้อธิบายถึงภารกิจที่เป็นไปได้ของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อพัฒนาคนให้มีลักษณะ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมการศึกษาอย่างกว้างขวางในหลายๆ รูปแบบตามลักษณะ และสภาพแวดล้อมต่างๆ
2. จัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ปฏิบัติการอยู่ เพื่อเพิ่มพูนทักษะ ความรู้
3. จัดกิจกรรมในรูปแบบของการให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ หรือการศึกษาต่อเนื่องสำหรับผู้ที่ยังออกจากระบบการศึกษาในโรงเรียนแล้ว

ปฐม นิคมานนท์ (2528) กล่าวว่า การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของไทยที่จัดอยู่ในปัจจุบัน จัดเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การให้ความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต และการศึกษาต่อเนื่อง ได้แก่ การศึกษาประเภทที่จัดสำหรับช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งการจัดการศึกษารูปแบบนี้จัดในลักษณะการศึกษาผู้ใหญ่ สายสามัญ การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จประเภทต่างๆ
2. การให้การศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และลักษณะวิชาชีพ ได้แก่ การศึกษาที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนางานอาชีพ และชีวิตความเป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้น การศึกษาประเภทนี้เป็นการจัดการสอนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น และกลุ่มผู้สนใจ
3. การจัดการศึกษาเพื่อการให้ข่าวสารข้อมูล โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้ข้อมูลและข่าวสารที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมความรู้ ความคิดต่างๆ และเพื่อป้องกันการลืมนหนังสือ การจัดการศึกษาประเภทนี้ในลักษณะห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เผยแพร่สิ่งพิมพ์ โสตทัศนศึกษา และสื่อมวลชน

อาชัญญา รัตนอุบล (2544) ได้อธิบายถึงลักษณะของการศึกษานอกระบบโรงเรียนซึ่งประกอบด้วยลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. ประชากรเป้าหมาย จัดให้แก่ผู้ที่อยู่นอกโรงเรียน โดยไม่คำนึงถึงอายุของผู้เรียน ผู้เรียนมาจากทุกกลุ่มอายุ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้ที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ มีภารกิจด้านการประกอบอาชีพอยู่แล้ว รวมทั้งผู้ที่พลาดโอกาสจากการศึกษาภาคปกติอีกด้วย กิจกรรมที่จัดโดยทั่วไปแล้วจะไม่มีกำหนดพื้นความรู้เดิมของผู้เรียน
2. โครงสร้างและการบริหารงาน มีโครงสร้างที่ยืดหยุ่นได้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่จัดขึ้นของแต่ละหน่วยงานและจะมีลักษณะที่เป็นอิสระต่อกัน เนื่องจากมาจากหลายสังกัด การบริหารระดับท้องถิ่นจะมีบทบาทมากขึ้น และส่วนใหญ่จะดำเนินการภายใต้หน่วยงานของ

รัฐบาลหน่วยงานธุรกิจ องค์กร สมาคม และมูลนิธิต่างๆ ที่ให้ความสำคัญต่อองานการศึกษา นอกระบบโรงเรียน

3. ปรัชญาการศึกษา มีปรัชญาการจัดการศึกษาที่ยึดหลักการเรียนรู้เพื่อชีวิตจริง ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการเรียนรู้เพื่อการทำงาน เน้นการศึกษาที่เน้นให้คนรู้จักคิด รู้จักตัดสินใจ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน

4. วัตถุประสงค์ เป็นวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง ภายใต้อายุเวลาที่กำหนดไว้แน่นอน โดยมุ่งหวังให้เห็นผลของการเปลี่ยนแปลงโดยทันที และมีความสมบูรณ์ในตนเอง สนองความต้องการการเรียนรู้ที่เป็นปัจจุบันหรือในอนาคตอันใกล้ของบุคคลและสังคม

5. หลักสูตรและเนื้อหาวิชา หลักสูตรมีลักษณะที่เป็นเนื้อหาตรงกับความต้องการของส่วนบุคคล ส่วนใหญ่แล้วมักเป็นหลักสูตรระยะสั้น เพื่อมุ่งสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีทันใด และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันที่ตนกำลังประสบอยู่ได้อย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ทำให้ส่วนใหญ่แล้วผู้เรียนจะร่วมกับผู้สอนกำหนดหลักสูตรตามที่ตนสนใจ และเนื้อหาวิชาเน้นการลงมือปฏิบัติ

6. การเรียนการสอนและวิธีการ เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและสนับสนุนแหล่งวิทยาการและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้คุณสมบัติของผู้สอนจึงไม่จำกัดคุณวุฒิ หากอาศัยบุคลากรที่มีความชำนาญด้านต่างๆ มาเป็นผู้สอนในลักษณะของวิทยากรผู้ให้ความรู้เฉพาะเรื่อง กิจกรรมการเรียนการสอนจะจัดในสภาพแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตประจำวันของผู้เรียน และเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะยืดหยุ่น และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับวิธีการเรียนการสอนและวิธีการจัดกลุ่มผู้เรียนก็จะจัดให้สนับสนุนบรรยากาศที่จะสามารถเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ได้ดี เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และไม่เน้นแบบแผนที่เคร่งครัดมากเกินไป

7. การลงทุนและค่าใช้จ่าย เป็นการลงทุนที่ประหยัด โดยใช้ทรัพยากรและบุคลากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน ด้วยเหตุนี้ จึงไม่มีการกำหนดค่าใช้จ่ายในการเรียนการสอนไว้อย่างแน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นๆ

8. ระยะเวลา เวลาของการเรียนการสอนจะมีความยืดหยุ่นเป็นไปตามลักษณะของเรื่องที่จะศึกษาและลักษณะของกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดขึ้น ซึ่งสามารถเรียนได้ในเวลาราชการนอกเวลา ตอนเย็น ตอนกลางคืน หรือช่วงใดช่วงหนึ่งก็ได้ตามความสะดวกและความเหมาะสมของผู้เรียน โดยไม่กำหนดเวลาไว้แน่นอน สามารถเรียนได้ตลอดชีวิต สำหรับ

ระยะเวลาที่ใช้เรียนจะเป็นระยะเวลาช่วงสั้น โดยขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม การศึกษานอกระบบโรงเรียน

9. สถานที่ที่ไม่มีสถานที่หรือสถาบันอย่างเป็นทางการแน่นอนตายตัว โดยสามารถใช้สถานที่ที่เหมาะสมกับสภาพชุมชน ตามความสะดวกและโอกาสของผู้สอนและผู้เรียน เช่น บ้าน โรงเรียน ศาลาวัด ใต้ร่มไม้ เป็นต้น

10. ผลที่ได้รับ ผู้เรียนอาจจะได้รับใบประกาศ วุฒิบัตร หรือประกาศนียบัตร แต่อย่างไรก็ดีสิ่งต่างๆ เหล่านี้ไม่ใช่สิ่งจำเป็นหรือเป็นสิ่งที่สำคัญเท่ากับการได้รับและนำความรู้ไปใช้ประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของตนเองต่อไป

สุมาลี สังข์ศรี (2545) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาที่นำปรัชญาหลาย ปรัชญาหลายปรัชญามาประยุกต์ผสมผสาน ซึ่งปรัชญาต่างๆ ที่นำมาเป็นหลักได้แก่ การศึกษา ตลอดชีวิต พิพัฒนาการนิยม มนุษยนิยม คิดเป็น และปรัชญาทางพระพุทธศาสนา โดยหลักการ จัดการศึกษานอกระบบยึดหลักการ ดังต่อไปนี้

1. ความครอบคลุมทั้งถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย
2. ความเท่าเทียมและเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา
3. การเปิดโอกาส สร้างโอกาส และขยายโอกาสทางการศึกษา
4. สนองความต้องการของบุคคลและสังคม
5. การจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้กลุ่มเป้าหมายมีสิทธิเลือก
6. มีความยืดหยุ่น และเข้าถึงได้ง่าย ลดกฎระเบียบ ขั้นตอนและเปิดโอกาสสำหรับทุกกลุ่มเป้าหมาย
7. จัดบริการให้ใกล้ชิดตัว เข้าถึงตัวผู้เรียน เช่น การใช้สื่อประเภทต่างๆ มีแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน
8. จัดกิจกรรมให้ผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิต ไม่ให้แปลกแยกไปจากการดำเนินชีวิต
9. จัดกิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง
10. สร้างแรงจูงใจ สร้างนิสัยใฝ่เรียน ใฝ่รู้ให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย
11. ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ เอกชน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชน
12. ให้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ โดยเริ่มที่ชุมชน และชุมชนเป็นหลักในการดำเนินการ
13. เน้นการเรียนรู้ตามสภาพปัญหา

14. เปลี่ยนภาพของการศึกษาจากห้องเรียน การท่องจำ การบอกความรู้มาเป็นภาพของการร่วมเรียนรู้จากการดำเนินชีวิต และสภาพปัญหาจริงของการร่วมเรียนรู้จากการดำเนินชีวิต และสภาพปัญหาจริง

สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (2547) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนยึดหลักการสำคัญ 5 ประการในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่

1. จัดเพื่อเสริมความรู้ นอกเหนือที่ได้รับจากการศึกษาในระบบโรงเรียน กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบส่วนมากเป็นผู้พลาดโอกาสจากการศึกษาภาคปกติ ซึ่งอาจมีความแตกต่างทางด้านสถานภาพในสังคม อาชีพ เศรษฐกิจ และข้อจำกัดต่างๆ ในการจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ การศึกษานอกระบบต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติ หากแต่สร้างความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน และมุ่งเน้นการให้ความรู้ที่เป็นทักษะที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

2. สอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนคือกลุ่มคนทุกเพศ ทุกวัย หลักการนี้เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักความต้องการของตนเอง สามารถจัดการศึกษาให้กับตนเองได้อย่างเหมาะสม ผู้สอนมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนร่วมกำหนดวัตถุประสงค์ สาระการเรียนรู้ วิธีการเรียน และการประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการการศึกษานอกระบบที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. เนื้อหาและหลักสูตรมีระยะสั้น หลักสูตรมีลักษณะที่เป็นเนื้อหาตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคล ส่วนใหญ่แล้วมักเป็นหลักสูตรระยะสั้น เพื่อมุ่งสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีทันใด และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันที่ตนกำลังประสบอยู่ได้อย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ทำให้ส่วนใหญ่แล้วผู้เรียนจะร่วมกับผู้สอนกำหนดหลักสูตรตามที่ตนสนใจ และเนื้อหาวิชาเน้นการลงมือปฏิบัติ

4. มีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสม ทั้งเรื่องของระยะเวลา สถานที่ ผู้เรียน ผู้สอน หลักสูตรเนื้อหา ไม่มีการกำหนดไว้แน่นอนตายตัว สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม ความสะดวกและโอกาสของผู้สอนและผู้เรียน

5. สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง การเรียนรู้โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกันในกลุ่มผู้เรียนนับว่าสำคัญ เป็นการส่งเสริมและสร้างกัลยาณมิตรในกลุ่มผู้เรียน ก่อให้เกิดความร่วมมือความผูกพัน การช่วยกันและกัน ปลูกฝังวินัยในตนเอง ฝึกความรับผิดชอบ นอกจากนี้การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง จะทำให้ผู้เรียนเกิด

ประสบการณ์โดยตรง ได้พัฒนาศักยภาพของตน สามารถเรียนรู้ เกิดความสำนึกที่จะพัฒนาตนเองได้ เป็นคนคิดเป็น ปรับตัวเพื่อให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา เรียนด้วยตนเอง ฟังพาดตนเอง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติสุขท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม

จากแนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนข้างต้น สรุปได้ว่าการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนหรือเพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันของผู้เรียนกำลังประสบอยู่ ซึ่งกลุ่มเป้าหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนคือประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ลักษณะของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะมีความยืดหยุ่นในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ผู้สอน ผู้เรียน ระยะเวลา เนื้อหาหลักสูตร สถานที่ ฯลฯ หลักสูตรส่วนใหญ่มักเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่มีเนื้อหาการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ โดยมีปรัชญาการจัดการศึกษาที่ยึดหลักการเรียนรู้เพื่อชีวิตจริง ส่วนใหญ่จะเป็นการเรียนรู้เพื่อการทำงาน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน

ประเภทการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

นักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญหลายท่านทั้งในประเทศและต่างประเทศ ได้จำแนกประเภทของการศึกษานอกระบบไว้ดังนี้

รัตนา พุ่มไพศาล (2530) ได้แบ่งประเภทของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยพิจารณาจากจุดประสงค์และเนื้อหาของกิจกรรม ออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. การศึกษาด้านสามัญ หรือความรู้พื้นฐาน (General or Basic Education) ได้แก่ ความรู้ด้านหนังสือ การอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ตลอดจนความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม การศึกษาประเภทนี้ ได้แก่ การศึกษาก่อนประถมศึกษา การศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ และมหาวิทยาลัยเปิด
2. การศึกษาด้านอาชีพ (Occupational Education) มุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และทักษะที่เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพ
3. การศึกษาสำหรับการพัฒนาชุมชน (Community Improvement Education) ได้แก่ การให้การศึกษากับกิจการของท้องถิ่น และสถาบันชาติ ตลอดจนกระบวนการต่างๆ ในสังคม เช่น การปกครองในภูมิภาค การปกครองชาติ การร่วมมือสหกรณ์โครงการของชุมชนต่างๆ และกิจกรรมอื่น ที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน

4. การศึกษาสำหรับปรับปรุงความเป็นอยู่ในครอบครัว (Family Improvement Education) ได้แก่ การปลูกฝังความรู้ ทักษะ ทักษะทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพของชีวิตของบุคคลในครอบครัว เช่น ความรู้ ความสามารถในเรื่องสุขภาพอนามัย เป็นต้น

5. การศึกษาประเภทที่มุ่งเสริมสร้างความสมบูรณ์แห่งชาติ เช่น การดนตรี ศิลปะ สันทนาการ การศึกษาปรัชญาศาสนา เป็นต้น

6. การศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการและเพิ่มผลผลิต

อาชญาวิทยา รัตนอุบล (2542) ได้สรุปการจัดเนื้อหากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยแบ่งได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาต่อเนื่อง ได้แก่ การศึกษานอกระบบโรงเรียนสายสามัญ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา เป็นต้น

2. การศึกษาด้านทักษะอาชีพ คือ กิจกรรมฝึกอาชีพเพื่อมุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะที่เป็นประโยชน์เพื่อการประกอบตามความต้องการในสาขาวิชาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสาขาเกษตรกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม คหกรรม ศิลปกรรมและหัตถกรรม

3. การให้บริการข่าวสารข้อมูลและสารสนเทศต่างๆ ได้แก่ กิจกรรมการจัดห้องสมุดประชาชนจังหวัด ห้องสมุดประชาชนอำเภอ ห้องสมุดประชาชนตำบล ที่อ่านหนังสือและแหล่งความรู้ประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดเคลื่อนที่ หน่วยโสตทัศนศึกษา วิทยุศึกษา โทรทัศน์ เพื่อการศึกษาตลอดจนหนังสือ วารสาร และสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ความรู้ต่างๆ เป็นต้น

4. การศึกษาด้านสุขภาพอนามัย การปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว ชุมชน และสิ่งแวดล้อม คือ ความรู้ ทักษะและทัศนคติต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ การป้องกันรักษา รักษาโรคภัยไข้เจ็บ สุขภาพอนามัย โภชนาการ บริโภคศึกษา ความสัมพันธ์ในครอบครัว และการวางแผนครอบครัว เป็นต้น

5. การศึกษาเพื่อสันติภาพและด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่ การสร้างความสงบเรียบร้อย การปกครองในระดับต่างๆ องค์การประชาชน การใช้สิทธิและหน้าที่ในกระบวนการทางสังคม เช่น กิจกรรมเพื่อชุมชน การเสียภาษีอากร การเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองประเทศ เป็นต้น

6. การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคคล ได้แก่ กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมทางศาสนา นันทนาการ การใช้เวลาว่าง หรืองานอดิเรก เช่น ดนตรี การละคร กีฬา พักผ่อน เป็นต้น

Griffin (1970) ได้ให้ลักษณะกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า

1. เป็นโครงการหรือกิจกรรมทางด้านสังคมหรือการพัฒนา เช่น การควบคุมโรคมาลาเรีย หรือการศึกษาผู้ใหญ่
2. เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและมีส่วนสนับสนุนให้มีความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้และสภาพแวดล้อม ซึ่งไม่ได้กำหนดไว้ในกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียน
3. เป็นกิจกรรมหรือโครงการที่เป็นเรื่องการเรียนรู้จากประสบการณ์อันจะนำไปสู่ความสามารถในการเป็นผู้นำ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในพฤติกรรมของบุคคลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรม
4. เป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมายให้ทั้งเจ้าหน้าที่ และผู้เรียนที่มีภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจ หรือเชื้อชาติอย่างหนึ่ง ได้รับโอกาสการเรียนรู้ในอีกสภาพแวดล้อมหนึ่ง
5. เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ในการเรียนรู้กิจกรรมต่างๆที่มีอยู่นอกหลักสูตร

Coombs and Ahmed (1974) ได้จำแนกประเภทการศึกษานอกระบบไว้ 4 ประเภท คือ

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน (General Education) เป็นการจัดให้ประชาชนในชนบทอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็นนอกจากนั้นยังมีความเข้าใจเบื้องต้นด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม
2. การศึกษาเพื่อปรับปรุงชีวิตครอบครัว (Family Education) เป็นการเสริมความรู้ ทักษะ และเจตคติในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของครอบครัว เช่น ด้านสุขภาพอนามัย โภชนาการ การดูแลบ้านเรือน การเลี้ยงเด็กอ่อน การซ่อมแซมบ้านเรือน การวางแผนครอบครัว
3. การศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชน (Community Development Education) เป็นการพัฒนาประชาชนให้สามารถปรับปรุงชุมชนของตนได้ ได้เรียนรู้ประสบการณ์ต่างๆให้ชุมชนมีการร่วมมือกันช่วยกันแก้ปัญหาในชุมชนและพัฒนาประเทศชาติ
4. การศึกษาเพื่อการอาชีพ (Vacation Education) เป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะ กิจกรรมที่ให้ประชาชนมีอาชีพ หรือเกี่ยวกับการประกอบอาชีพทางเศรษฐกิจ เช่น ฝึกอาชีพตัดผม เลี้ยงปลาสัตว์ การทอผ้า และแก้เครื่องยนต์ เป็นต้น

จากการจำแนกประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นว่าส่วนใหญ่มีแบ่งแยกไปตามวัตถุประสงค์ที่มุ่งหวังจะให้ผู้เรียนได้รับ อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ของการศึกษานอกระบบโรงเรียนแต่ละประเภทต่างก็มีความมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้รับความรู้หรือทักษะในด้านต่างๆที่จะสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตและพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้พื้นฐาน ความรู้ในด้านทักษะอาชีพ รวมถึงการให้บริการข่าวสารข้อมูลในด้านต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชน ปรับปรุงความเป็นอยู่ในครอบครัว เสริมสร้างความรู้ทางด้านสุขภาพ ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ

ตอนที่ 2 แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) คือ การที่องค์ประกอบต่างๆหรือสมาชิกชุมชน/สังคม มาร่วมกันดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยในการดำเนินการนั้นมีลักษณะของกระบวนการ (Process) มีขั้นตอนที่มุ่งหมายจะให้เกิดการเรียนรู้ (Learning) อย่างต่อเนื่อง มีพลวัต (Dynamic) คือ มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ (ปทุมรัตน์ พงศ์ภัศสร, 2552)

สำหรับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม นั้น พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2544) กล่าวว่า ว่าเป็นการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ มีแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียน สร้างความรู้ใหม่ โดยใช้กระบวนการทางปัญญา (กระบวนการคิด) กระบวนการทางสังคม (กระบวนการกลุ่ม) ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ และมีส่วนร่วมในการเรียนมากที่สุด สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ โดยการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้นประเมินได้จากผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน มากเพียงใด

อุดม เขยทิวงศ์ (2545) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) ว่าเป็นการเรียนจากผู้สอนซึ่งเน้นเนื้อหาวิชาเป็นหลักไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิต การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลายและยืดหยุ่น ว่าเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม เพราะความรู้และความจริงในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้เรียนจะต้องพยายามค้นหาความรู้ที่เปลี่ยนแปลง และวิธีการต่างๆที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง

ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

สำหรับความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมนี้ ได้มีผู้เชี่ยวชาญและนักการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ให้ความหมายไว้อย่างมากมาย ดังนี้

สุมนทนา พรหมบุญ และคณะ (2541) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือ การที่เด็กแต่ละคนมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วม ก็คือ การที่เด็กเอาจิตใจร่วมซึ่งทำให้ตัวเองเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ครูอยากจะให้รู้ ไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อม การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นมิติใหม่ของการเรียนการสอนที่เรียกว่า การศึกษา 100 % โดยมีครูเป็นผู้จัดการให้เกิดการเรียนรู้ให้เต็มร้อย ศูนย์กลางของการเรียนรู้จึงอยู่ที่ผู้เรียน

อลิศรา ชูชาติ (2544) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการควบคุมการดำเนินชีวิต สภาพแวดล้อม และความเป็นอยู่ของตนเองมากยิ่งขึ้น โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาทั้งของบุคคลและชุมชน ทักษะในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่

กรมสุขภาพจิต (2545) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง โดยมีผู้สอนจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยให้เกิดการสร้างความรู้มากกว่าการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียนเพียงอย่างเดียว ดังนั้นกระบวนการสร้างความรู้จึงต้องอ้างอิงจากประสบการณ์ของผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายกระทำ อันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเรียนรู้ใหม่ๆอย่างต่อเนื่อง เป็นสังคมของการเรียนรู้ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ ออกไปอย่างกว้างขวาง โดยอาศัยการแสดงออก ได้แก่ การพูดและการเขียนเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ความรู้

อุดม เขยกีวงศ์ (2545) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อันเน้นให้ผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมเพื่อเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่อยากเรียนรู้ เกิดกระบวนการกลุ่ม เกิดการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา โดยใช้การระดมพลังสมอง และใช้เทคนิคต่างๆ เช่น Mind Mapping Metaplan การทำเวทีประชาคม การอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ ฯลฯ เป็นการเรียนรู้ที่ให้

ผู้เรียนมีความสำคัญ เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้กับผู้สอนทุกขั้นตอน

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมคือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆหรือเข้าร่วมการตัดสินใจ หรือเคยเข้าร่วมด้วยเล็กน้อย ได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยแท้จริงยิ่งขึ้น และการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

วรรัตน์ อภินันทกุล (2551) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือ กิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆที่ทำทหายอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียนมีการสื่อสารหลายทาง เช่น การพูด การเขียน เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และปฏิสัมพันธ์ที่มีทำให้เกิดการขยายผลของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง

White (1982) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมประกอบไปด้วย 4 มิติด้วยกันคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะไรควรทำ และทำอย่างไร การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา การลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

Pretty และ Labs (1998) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยกระบวนการกลุ่มเข้ามาช่วย ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ โดยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านประสบการณ์ และใช้ทักษะการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งการทำงานในแต่ละกิจกรรมสมาชิกทุกคนจะมีส่วนร่วมในการทำงาน ดังนั้น ผลงานที่ได้จึงเป็นผลงานของกลุ่มมิใช่ของสมาชิกคนใดคนหนึ่งเท่านั้น

Jacqueline (2002) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมความมีอิสระในการแลกเปลี่ยนทางความคิดแก่ผู้เรียน ภายใต้อำนวยการและความรู้ที่แต่ละคนมีหรือหามา นอกจากนี้ผู้เรียนทุกคนยังมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และมีส่วนร่วมในการทำงานโดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบงานตามความสามารถของแต่ละบุคคล

จากความหมายทั้งหมดที่ได้กล่าวในข้างต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้กับผู้สอนทุกขั้นตอนเพื่อเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่อยากเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นฝ่ายกระทำ สร้างความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง ด้วยเหตุนี้ผู้เรียนจึงเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการสร้างความรู้จึงต้องอ้างอิงจากประสบการณ์ของผู้เรียน และใช้กระบวนการกลุ่มในการระดมพลังสมอง อันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การเรียนรู้ใหม่ๆอย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้สอนทำหน้าที่เอื้ออำนวยให้เกิดการสร้างความรู้

ความสำคัญของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

สุมณฑา พรหมบุญ และคณะ (2541) ได้กล่าวว่าการเปลี่ยนแปลงต่างๆในสังคมปัจจุบันที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้การเรียนการสอนที่มุ่งเน้นเนื้อหาวิชาเป็นหลักย่อมไม่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพได้ ผู้สอนจึงต้องสอนให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลายและยืดหยุ่น ได้เรียนรู้จากผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชนและสิ่งต่างๆรอบตัว ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง ดังนั้นการสนับสนุนให้โรงเรียนนำวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาใช้จึงมีความสำคัญมาก ดังนี้

1. ความรู้ และความจริงเกี่ยวกับสิ่งต่างๆในโลกถูกค้นพบใหม่เสมอๆ ความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสิ่งต่างๆในสังคมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ผู้เรียนจึงต้องเรียนรู้วิธีที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
2. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ช่วยเตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะเผชิญกับชีวิตจริง เพราะลักษณะของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติ ได้ทำกิจกรรมกลุ่ม ได้ฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ ทักษะการบริหาร การจัดการ การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม และที่สำคัญเป็นการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียนมากที่สุดวิธีหนึ่ง
3. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ช่วยให้ผู้เรียนฝึกฝนความเป็นประชาธิปไตย ฝึกการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ฝึกการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ช่วยให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน ต่อผู้สอน และต่อสังคม
4. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ช่วยลดปัญหาทางวินัย เพราะผู้เรียนทุกคนจะได้ฝึกฝนจนกระทั่งเกิดวินัยในตนเอง ผู้เรียนทุกคนจะได้การยอมรับจากผู้สอน จากเพื่อน ได้มีส่วนร่วมใน

กิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดการยอมรับตนเอง เกิดความสุขในการอยู่ร่วมกับเพื่อนๆ ปัญหาทางวินัย จึงลดน้อยลง และหมดไปในที่สุด

5. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ การทำกิจกรรมของผู้เรียนสูงขึ้น การช่วยเหลือกันในกลุ่มเพื่อน ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้ดียิ่งขึ้น

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) กล่าวว่า ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบในโรงเรียนใดๆ ย่อมมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ควรมุ่งสนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นๆ มีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เพื่อให้สำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม ซึ่งความสนใจในการร่วมกิจกรรมของผู้เข้าร่วมจะสามารถทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพในตนเองอันจะส่งผลไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพต่อตนเอง ชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน

อลิศรา ชูชาติ (2549) กล่าวว่า ลักษณะสำคัญที่ทำให้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมแตกต่างจากการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่ผ่านมามีมุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาเป็นสำคัญ แต่กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมนี้ มุ่งเน้นให้ครูจัดประสบการณ์ที่กระตุ้นให้นักเรียนได้วิเคราะห์ ประสบการณ์ สาเหตุของปัญหา และสามารถที่จะตัดสินใจเลือก ตลอดจนริเริ่มสร้างสรรค์แนวทางแก้ปัญหา รวมทั้งการวางแผนการจัดการส่งเสริมให้ ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และที่สำคัญยิ่ง คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถของตนเองเพื่อไปสู่การเห็นคุณค่าของตัวเอง

จากความสำคัญของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ลักษณะของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติ ได้ทำกิจกรรมกลุ่ม ได้ฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ การเป็นผู้นำ-ผู้ตาม นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ฝึกการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่มเพื่อน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน ต่อผู้สอน และต่อสังคม ยิ่งไปกว่านั้น ยังช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้ดียิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นในการจัดการเรียนรู้จึงต้องสนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างจริงจังเพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม อันจะส่งผลต่อความสนใจในการร่วมกิจกรรมและการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ชุมชนและสังคมต่อไป

กระบวนการของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

อลิศรา ชูชาติ (2544) ได้กล่าวถึงขั้นตอนและกระบวนการของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นได้รับประสบการณ์ ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดไตร่ตรอง ตรวจสอบ พิจารณา ประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต และประสบการณ์ในสถานการณ์จำลองที่จัดให้ เพื่อผู้เรียนนำประสบการณ์ดังกล่าวมาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ซึ่งจะส่งผลต่อการเสริมสร้างประสบการณ์ในชีวิตมากยิ่งขึ้น

2. ขั้นพิจารณาประสบการณ์ ผู้เรียนจะได้อธิบายประสบการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้น บุคคลได้กระทำอะไร พุดอะไร คิดอย่างไร รู้สึกอย่างไรต่อประสบการณ์นั้นและต่อบุคคลที่อยู่ในประสบการณ์ เหตุการณ์นี้มีความสำคัญต่อเราอย่างไร มีอะไรบ้างที่เรายังไม่เข้าใจในเหตุการณ์นั้น การแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งต่างๆเข้าด้วยกัน

3. ขั้นวิเคราะห์ประสบการณ์ ผู้เรียนพยายามทำความเข้าใจกับประสบการณ์นั้นอย่างลึกซึ้งโดยละเอียด เพื่อก่อให้เกิดการหยั่งรู้ และเข้าใจสถานการณ์อย่างถ่องแท้

4. ขั้นสรุปทบทเรียน ผู้เรียนประมวลประสบการณ์ที่เกิดขึ้น นำไปเปรียบเทียบกับประสบการณ์อื่นๆและสรุปเป็นบทเรียนที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง

5. ขั้นวางแผน ผู้เรียนนำบทเรียนที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงาน

6. ขั้นลงมือปฏิบัติ การนำแผนที่วางไว้ไปปฏิบัติจริง รวมทั้งการติดตามผลของการปฏิบัติ การลงมือปฏิบัติคือประสบการณ์ใหม่ที่ผู้เรียนจะได้รับ เป็นจุดเริ่มต้นของวงจรของการเรียนรู้ขั้นต่อไปที่สะท้อนของกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่มีที่สิ้นสุดของกระบวนการเรียนรู้

อุดม เขยกีวงศ์ (2545) กล่าวถึงกระบวนการของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไว้ว่ามีดังต่อไปนี้

1. เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียน โดยได้เรียนในสิ่งที่ตนชอบ สนใจ และถนัด ถ้าผู้เรียนทำสำเร็จจะเกิดความภูมิใจ และเกิดกำลังใจในการที่จะก้าวต่อไปข้างหน้า อยากคิดสิ่งใหม่ๆอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดเจตคติมองโลกในแง่ดี

2. ต้องให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถของตนเอง เป็นการเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนโดยปฏิบัติ ถ้าปฏิบัติได้สำเร็จเกิดความภูมิใจในตัวเอง และการที่ผู้เรียนค้นพบความสามารถของตนเองทำให้รู้จักตนเองมากขึ้น เห็นคุณค่าของตนเองซึ่งก่อให้เกิดความภูมิใจ

3. เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง โดยความรู้ต้องสัมพันธ์กับ ธรรมชาติ วิถีชีวิตของคนในแต่ละชุมชน การเรียนรู้ที่มีความหมายเป็นการตอบสนองของความสนใจ ความต้องการ/ปัญหาของผู้เรียน

4. มีกิจกรรมและสื่อหลากหลายประกอบการเรียนรู้

5. มีการประเมินผลการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ซึ่งในการประเมินผลการเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วมต้องประเมิน 2 ทาง คือ ผู้ประเมินและตัวเองประเมิน เนื้อหาที่จะประเมินตัวเองเป็น สิ่งที่มีความหมายต่อผู้เรียนว่าผู้เรียนสามารถนำไปใช้ชีวิตประจำวันได้ ไม่จำกัดเนื้อหา และสามารถนำไปประยุกต์และบูรณาการได้

จากกระบวนการของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า แนวคิด การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอาศัยการอ้างอิงประสบการณ์ของผู้เรียนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและ กัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นประสบการณ์อื่นๆที่แตกต่างและหลากหลาย จนสามารถสรุปเป็นบทเรียน ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงและนำมาประยุกต์ใช้ในการกำหนดแนวทางการทำงานได้ต่อไป ทั้งนี้ต้องเน้น ให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง สัมพันธ์กับธรรมชาติและวิถีชีวิตของคนในแต่ละชุมชน จึงจะสามารถตอบสนองความสนใจ ความต้องการ/ปัญหาของผู้เรียนได้

หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2546) มักใช้กับผู้ที่เคยมี ประสบการณ์ในสิ่งนั้นๆมาแล้ว ประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential learning) ซึ่งมีลักษณะย่อยๆ 5 ประเด็น คือ

1.1) เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

1.2) ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เรียนอย่าง ต่อเนื่อง และท้าทาย

1.3) เน้นการมีปฏิสัมพันธ์

1.4) ปฏิสัมพันธ์ที่มี นำไปสู่การขยายเครือข่ายความรู้ของทุกคนในกลุ่ม

1.5) อาศัยการสื่อสาร หรือกิจกรรมมาประกอบ

2. การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม (Group process) โดยถ้ามีการออกแบบที่ดี จะเกิดการเรียนรู้สูงสุด

2.1) ออกแบบกลุ่มให้มีส่วนร่วมสูงสุด

2.2) ออกแบบงานให้ชัดเจน โดยกำหนดกิจกรรม บทบาท วัตถุประสงค์ เวลา ที่ชัดเจน

3. การทดลอง/ประยุกต์ใช้แนวคิด

4. ให้เกิดความเข้าใจ และความคิดรวบยอด

อลิศรา ชูชาติ (2549) ได้เสนอแนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. ผู้เรียนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญ ครูต้องตระหนักว่าผู้เรียนทุกคนมีพื้นความรู้ ประสบการณ์ แนวคิดที่เป็นลักษณะเฉพาะของตน ครูได้เรียนรู้จากผู้เรียนด้วยกันจะช่วยขยาย แนวคิด ประสบการณ์และความรู้ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น

2. ทุกคนต้องเป็นผู้สอนทุกคนต้องเป็นผู้เรียน ผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพในการคิด การเรียนรู้ ค่านิยม และความเชื่อที่เป็นของตนเอง ดังนั้น การเรียนรู้ซึ่งกันและกันจะเป็นการขยาย โลกทัศน์ของทุกคนได้เป็นอย่างดี ทั้งครูผู้สอนและผู้เรียนจะต้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่ดี มีการสื่อสารที่แท้จริง มีความเคารพนับถือ ศรัทธาต่อกันโดยยอมรับความรู้สึกรู้สึกและความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

3. การมีส่วนร่วมใช้กระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการ จัดการเรียนการสอน โดยครูผู้สอนต้องส่งเสริมและสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการแสดงออกของผู้เรียน

4. การเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงและเชื่อมโยงสัมพันธ์กับชุมชนทุกระดับ ผู้สอน ต้องพยายามจัดการเรียนการสอนและประสบการณ์ของบุคคลกับสถานการณ์ต่างๆ เพื่อนำไปสู่ การวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา รวมทั้งการกำหนดบทบาทของตนเองในการ แก้ไขปัญหานั้นๆ

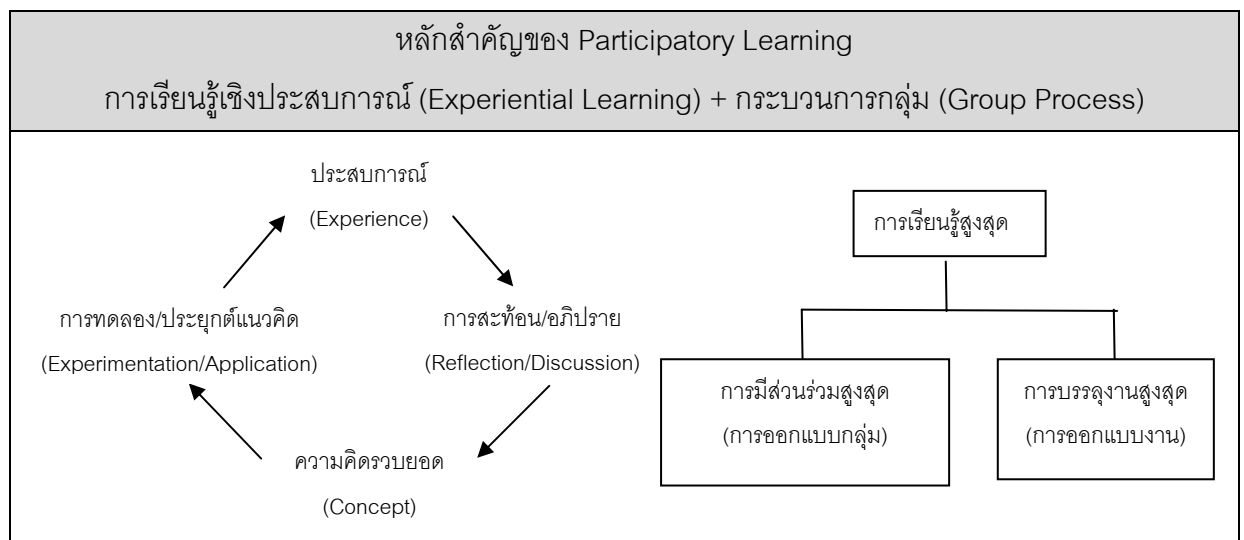
5. การเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ กระบวนการเรียนรู้เป็นลักษณะของการกระทำ กิจกรรมการมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติภายใต้บรรยากาศที่ส่งเสริมให้ทุกคนได้ร่วมกิจกรรมทุก รูปแบบทุกขั้นตอน โดยการลงมือกระทำ

6. พลังของการเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และการเรียนรู้จากผู้อื่น จะช่วยก่อให้เกิดความเข้าใจสภาพการณ์ที่เป็นจริง การนำแนวคิด ความรู้ ประสบการณ์ของทุกฝ่ายมาผนึกกำลังกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ร่วมกันคิดวางแผนทางใน

การแก้ปัญหา และร่วมรับผิดชอบดำเนินการร่วมกัน ผู้เรียนจะรู้สึกถึงพลังที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้

7. มุ่งพัฒนาความคิดเชิงวิพากษ์ การเรียนรู้จากกระบวนการนี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนวิเคราะห์สถานการณ์ที่เป็นจริงรวมทั้งตระหนักในความสัมพันธ์ของปัญหาต่างๆที่เชื่อมโยงสัมพันธ์จากระดับบุคคลสู่ระดับสังคม และประเทศชาติ และสัมพันธ์กับส่วนต่างๆของสังคม

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ที่ Dr.D.J.Nicole (อ้างถึงในกรมสุขภาพจิต, 2543) นักฝึกอบรมเชื่อว่า เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาบุคคลทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทักษะได้ดีที่สุด โดยผ่านการสังเคราะห์จากผลการศึกษาวิจัยรูปแบบการเรียนรู้หลายรูปแบบ (Meta Analysis) จนได้โครงสร้างพื้นฐานของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยหลักการเรียนรู้พื้นฐาน 2 อย่าง (กรมสุขภาพจิต, 2543) ได้แก่ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) และกระบวนการกลุ่ม (Group Process) ดังแผนภาพที่ 2.1

แผนภาพที่ 2.1 หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (สุขภาพจิต, 2543)

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential learning)

1. ความหมายของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นวัฏจักร ซึ่งเริ่มต้นด้วยการลงมือกระทำ การมีโอกาสสะท้อนความคิดด้วยการพูดเกี่ยวกับประสบการณ์นั้น การสังเคราะห์ให้เกิดความคิดและพฤติกรรมใหม่ๆ หลังจากนั้นให้มีการทดลองและทดสอบ

ความคิดนั้นๆ เช่นนี้ต่อไปเรื่อยๆนั่นเอง กระบวนการหรือรูปแบบเหล่านี้ทำให้เกิดการวิเคราะห์ และสังเคราะห์เข้ากับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ตามระบบของตนเอง ผ่านการมอง การรับรู้ การจัดกลุ่ม การประเมินค่า และประสบการณ์ สำหรับใช้เกี่ยวโยงไปสู่การรับรู้ และเรียนรู้ในภาพใหญ่ของสังคมโลกของบุคคลนั้นต่อไป (Saddington, 1970) นอกจากนี้การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะจะต้องแสดงถึงบริบทที่ชัดเจน ความคิด และการใช้ประโยชน์ได้ กระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ต้องช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ปล่อยให้จัดต้องคอยช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และผู้จัดต้องคอยช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมและช่วยจัดรูปความคิดการเรียนรู้ให้ถูกทิศทาง

Kolb (1991) ได้เสนอว่า ประสบการณ์เป็นแหล่งของการเรียนรู้และการพัฒนาตามรูปแบบของ Kolb's Model เป็นวงจรของการเรียนรู้ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ ประสบการณ์เชิงรูปธรรม การสังเกตอย่างไตร่ตรอง มโนทัศน์เชิงนามธรรม และการทดลองปฏิบัติ ตามแนวคิดของ Kolb มุ่งสอนให้ผู้เรียนเรียนเพื่อเรียนรู้ (Learn to learn) เนื่องจากมีจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้คือ ใ้บุคคลได้พัฒนาความสามารถจากองค์ประกอบหลักทั้ง 4 องค์ประกอบ ซึ่งจะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความคิดที่ซับซ้อน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เข้าใจในเนื้อหาความรู้ มีแรงจูงใจในการเรียน มีความสามารถในการแก้ปัญหา และสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ในการทำงานได้ง่ายขึ้น

Dick (2002) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ว่าเป็นการดำเนินการให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ถูกจัดขึ้นโดยผู้จัดอบรมหรือผู้สนับสนุนให้แก่กลุ่มบุคคล กลุ่มหรือทีม เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยการกระทำ (Action) และการสะท้อน (Reflection) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้สอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม และอาศัยประสบการณ์ของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆที่ทำทนายอย่างต่อเนื่อง และเป็นการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น ใ้ใจ (Active learning) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้สอน โดยปฏิสัมพันธ์นี้ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ซึ่งไม่ใช่ นำประสบการณ์ของวิทยากรมาเล่าให้ฟัง แต่เป็นขั้นตอนที่จะดึงประสบการณ์จริงของผู้ร่วมสังสรรค์ความคิดออกมา มีการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ๆให้พิจารณา ดำเนินการผสมผสานองค์ความรู้ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิมของกลุ่มผู้ร่วมสังสรรค์ความคิด และมีการใส่ประสบการณ์ใหม่ที่ได้กลับคืนสู่

กลุ่มผู้ร่วมสังสรรค์ความคิด เพื่อให้ผู้สังสรรค์ความคิดเกิดสภาพ “รู้ตัวว่ารู้” และในขั้นตอนของการผสมผสานประสบการณ์ใหม่เข้ากับประสบการณ์เดิม จะมีการเรียนรู้ทางความคิดด้วย โดยเน้นการถามเพื่อให้มีการค้นพบคำตอบด้วยตนเอง (Guided Facilitating) ผสมผสานกับเทคนิคที่หลากหลาย ที่เรียนรู้ด้านความรู้ลึกผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าและลงลึกถึงทัศนคติและจิตใจผ่านกิจกรรมต่างๆ

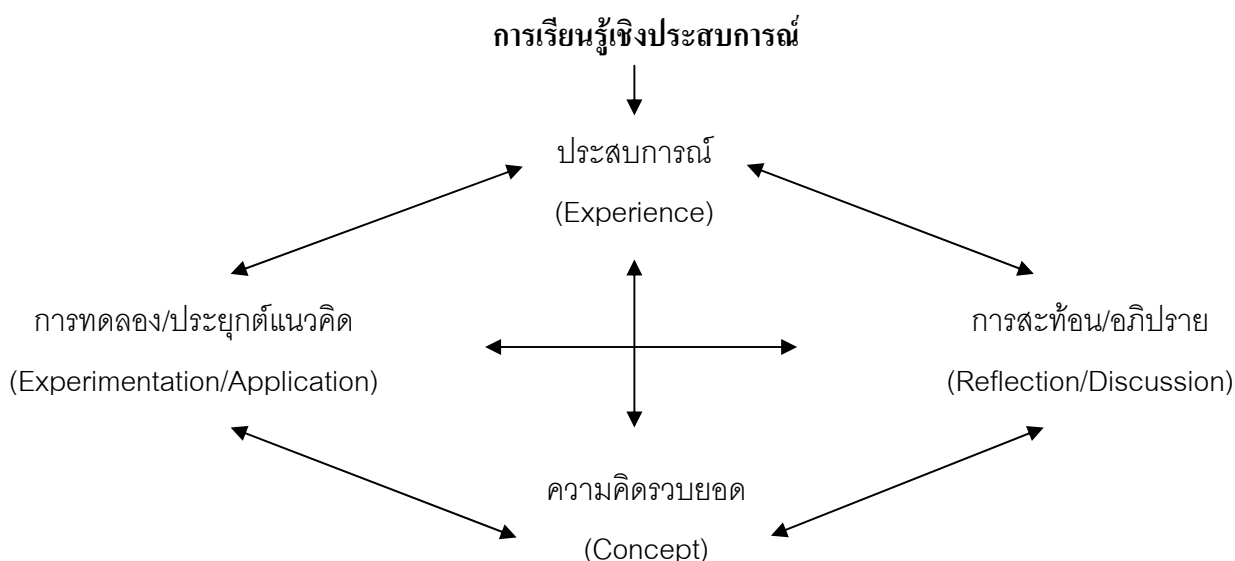
2. หลักการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

การเรียนรู้เชิงประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ที่ผู้สอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม มีลักษณะที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (กรมสุขภาพจิต, 2543)

- 1) เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์ของผู้เรียน
- 2) ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่องและเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คือ ผู้เรียนต้องทำกิจกรรมตลอดเวลาไม่ได้นั่งฟังการบรรยายอย่างเดียว
- 3) มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน
- 4) ปฏิสัมพันธ์ที่มีทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ ออกไปอย่างกว้างขวาง
- 5) อาศัยการสื่อสารทุกรูปแบบ เช่น การพูด การเขียน การวาดรูป การแสดง บทบาทสมมติ เป็นต้น ซึ่งอำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์และสังเคราะห์การเรียนรู้

3. องค์ประกอบของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

Kolb (1991) ได้กล่าวถึงวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบ คือ ประสบการณ์ การสะท้อนและอภิปราย ความคิดรวบยอด และการทดลองหรือประยุกต์แนวคิด ซึ่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนควรมีทักษะในการเรียนรู้ทั้ง 4 องค์ประกอบ มีทิศทางในการเรียนรู้ทุกด้าน และควรมีพัฒนาการเรียนรู้ให้ครบทั้งวงจร ดังแผนภาพที่ 2.2

แผนภาพที่ 2.2 องค์ประกอบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ตามรูปแบบของ Kolb (กรมสุขภาพจิต, 2545)

จากแผนภาพที่ 2 จะเห็นว่าองค์ประกอบของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ในการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มี 4 ประการ คือ

1. ประสบการณ์ (Experience) ในการเรียนเนื้อหาที่ใช้ในการให้ความรู้ หรือนำไปสู่การสอนทักษะต่างๆ ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่อง que ผู้เรียนมีประสบการณ์มาก่อนแล้ว โดยผู้สอนจะพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนดึงประสบการณ์ของตนเองมาใช้ในการเรียนรู้ และสามารถแบ่งปันประสบการณ์ของตนให้แก่เพื่อนๆ ที่อาจมีประสบการณ์เหมือนหรือต่างไปกับตนเองได้ ขึ้นอยู่กับการใช้กระบวนการกลุ่มของผู้สอน การที่ผู้สอนพยายามให้ผู้เรียนได้ดึงประสบการณ์มาใช้ในการเรียนจะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งผู้สอนและผู้เรียนดังนี้

ผู้เรียน : การที่ผู้เรียนได้ดึงประสบการณ์ของตนเองออกมานำเสนอร่วมกับเพื่อนๆ จะทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าตนได้มีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง มีความสำคัญที่มีคนรับฟังเรื่องราวของตนเอง และได้มีโอกาสรับรู้เรื่องของคนอื่น ซึ่งจะทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้นทำให้เกิดสัมพันธภาพในกลุ่มผู้เรียนเป็นไปได้ด้วยดี

ผู้สอน : ไม่ต้องเสียเวลาในการอธิบายหรือยกตัวอย่างให้ผู้เรียนฟังเพียงแต่ใช้เวลาเล็กน้อยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เล่าประสบการณ์ของตนเอง ผู้สอนอาจใช้ใบความรู้ หรือใบชี้แจง กำหนดกิจกรรมของผู้เรียนในการนำเสนอประสบการณ์ ในกรณีที่ผู้เรียนไม่มีประสบการณ์ในเรื่องที่จะสอนหรือมีน้อย ผู้สอนอาจจะยกตัวอย่างหรือสถานการณ์ได้เช่นกัน

2. การสะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย (Reflect and Discussion) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ผู้เรียนจะได้แสดงความคิดเห็น และความรู้สึกของตนเองแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดประเด็นการวิเคราะห์ วิเคราะห์ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงความคิด ความรู้สึกของคนอื่นที่ต่างไปจากตนเอง จะช่วยให้การเรียนรู้กว้างขึ้น และผลของการสะท้อนความคิดหรือการอภิปรายจะทำให้ได้ข้อสรุปที่หลากหลายหรือมีลักษณะมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ขณะทำงาน กลุ่มผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงการทำงานเป็นทีม บทบาทของสมาชิกที่ดีที่จะทำให้งานสำเร็จ การควบคุมตนเองและการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น องค์ประกอบจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งด้านความรู้ และเจตคติในเรื่องที่อภิปราย การที่ผู้เรียนจะอภิปรายหรือแสดงความคิดเห็นได้มากน้อยแค่ไหนเป็นไปตามเนื้อหาที่จะสอนหรือไม่ขึ้นอยู่กับใบงานที่ผู้สอนจัดเตรียม ซึ่งประกอบไปด้วยประเด็นอภิปรายหรือตารางการวิเคราะห์เพื่อให้ผู้เรียนทำได้สำเร็จ

3. ความคิดรวบยอด (Concept) เป็นองค์ประกอบที่ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาจึงเกิดความเข้าใจหรือเป็นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (ความรู้) เกิดได้หลายทาง เช่น จากการบรรยายของผู้สอน การมอบหมายให้อ่านเอกสาร ตำรา หรือได้จากการสะท้อนความคิดเห็นและอภิปรายในองค์ประกอบที่ 2 โดยผู้สอนอาจจะสรุปความคิดรวบยอด ซึ่งความคิดรวบยอดนี้จะส่งผลไปถึงการเปลี่ยนแปลงเจตคติหรือความเข้าใจในเนื้อหา ขั้นตอนของการฝึกต่างๆที่ช่วยทำให้ผู้เรียนปฏิบัติได้ง่ายขึ้น

4. การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด (Experimentation/Application) เป็นองค์ประกอบที่ผู้เรียนได้ทดลองใช้ความคิดรวบยอดหรือผลิตชิ้นความคิดรวบยอดในรูปแบบต่างๆ เช่น การสนทนา สร้างคำขวัญ ทำแผนภูมิ แผนภาพ เล่นบทบาทสมมติ ฯลฯ หรือเป็นการแสดงถึงผลของความสำเร็จของการเรียนรู้ในองค์ประกอบที่ 1 ถึง 3 ผู้สอนสามารถใช้กิจกรรมในองค์ประกอบนี้ในการประเมินผลการเรียนการสอนได้นำเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะหรือแนวคิด สถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้เรียนเอง

การเรียนการสอนส่วนใหญ่มักจะขาดในองค์ประกอบทดลอง/ประยุกต์แนวคิด ซึ่งถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ผู้สอนจะได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้จักการประยุกต์ใช้ความรู้ไม่ใช่แค่การเรียนรู้ แต่ควรจะนำไปใช้ได้จริง

ในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจำเป็นต้องจัดกิจกรรมให้ครบทั้ง 4 องค์ประกอบ เนื่องจากองค์ประกอบทั้ง 4 นั้น มีความความสัมพันธ์เป็นไปอย่างพลวัต (Dynamic) เกี่ยวข้องมีผลถึงกัน ดังนั้นผู้สอนอาจเริ่มต้นการสอนจากประสบการณ์ (Experience) หรือความคิดรวบยอด (Concept) ก่อนก็ได้ เพราะทั้ง 2 องค์ประกอบ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถดึงความรู้เดิมหรือข้อมูลเก่า หรือรับรู้ใหม่บางส่วนก่อนเพื่อนำไปสู่การอภิปราย และการประยุกต์ใช้ระยะเวลาของแต่ละองค์ประกอบไม่จำเป็นต้องเท่ากัน ซึ่งผู้สอนสามารถจัดได้ตามความเหมาะสมของแต่ละกิจกรรมในแต่ละองค์ประกอบ (นพวรรณ วงศ์วิชัยวัฒน์, 2547)

4. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียนตามการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

Rogers (2003) กล่าวว่า มนุษย์มีธรรมชาติในการรักที่จะเรียนรู้ ฉะนั้นเขาได้กำหนดบทบาทของผู้สอนในกระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ไว้ว่า ต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้โดยมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. จัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม
2. ทำความเข้าใจในเรื่องจุดประสงค์การเรียนรู้กับผู้เรียนให้ชัดเจน
3. จัดเตรียมทรัพยากรการเรียนรู้ให้ครบถ้วนสมบูรณ์พร้อมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน
4. สร้างสมดุลระหว่างองค์ประกอบด้านสติปัญญาและอารมณ์ของผู้เรียนให้เหมาะสมกับการเรียนรู้
5. แบ่งปันความรู้สึกร่วมและความคิดร่วมกับผู้เรียนแต่ต้องไม่ชี้นำหรือครอบงำความคิดของผู้เรียน

และ Rogers (2003) ยังกล่าวอีกว่า ถ้าผู้สอนสามารถดำเนินการอำนวยความสะดวกการเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้เหมาะสมจะสามารถทำให้กระบวนการเรียนรู้เกิดผลในลักษณะดังนี้

1. ผู้เรียนมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่ในกระบวนการเรียนรู้ และสามารถควบคุมทิศทางการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม
2. ผู้เรียนสามารถเผชิญหน้ากับประสบการณ์ใหม่และปัญหาต่างๆ ได้
3. ผู้เรียนสามารถประเมินความสำเร็จของตนเอง ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้วิถีในการเรียนรู้ และเปิดโอกาสในการเปลี่ยนแปลงของตนเอง

ในด้านผู้เรียน Conner (2005) กล่าวว่า ถ้าผู้เรียนต้องการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1. รับรู้ข้อมูลให้มากที่สุด
2. สะท้อนความคิดกับสิ่งที่กระทบความรู้สึกและความคิดของตนออกมา
3. เปรียบเทียบว่าสิ่งที่รับรู้นั้นเข้าได้กับประสบการณ์ที่เราเคยมีมาได้อย่างไร
4. คิดและวิเคราะห์ว่าข้อมูลที่ได้มาใหม่เหล่านี้สามารถนำมาปรับใช้กับ

พฤติกรรมในอนาคตได้อย่างไร

Rogers (2003) ได้เน้นว่า ในกระบวนการเรียนรู้ควรให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้วิธีการในการเรียนรู้และเปิดโอกาสเปลี่ยนแปลงให้ตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ Conner (2005) กล่าวว่า “เราต้องเรียนรู้ว่าเรากำลังทำอะไรอยู่”

การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม (Group Process)

1. ความหมายของกระบวนการกลุ่ม

กระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นการจัดสถานการณ์การเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปได้มีปฏิสัมพันธ์กันโดยมีแนวคิด การกระทำ และแรงจูงใจร่วมกัน แบ่งหน้าที่ช่วยเหลือกันและกันในเรื่องใดสิ่งหนึ่ง การทำงานเป็นกลุ่มที่ดีจะก่อให้เกิดผลรวมของประสิทธิภาพในการทำงานที่สูงกว่า

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540) กล่าวว่า การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม หมายถึง ประสบการณ์ทางการเรียนรู้ที่นักเรียนได้รับจากการลงมือร่วมปฏิบัติกิจกรรมเป็นกลุ่ม กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของแต่ละคน แต่ละคนในกลุ่มมีอิทธิพลและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน

2. หลักการเรียนรู้ของกระบวนการกลุ่ม

การสอนวิธีกระบวนการกลุ่ม มีหลักการเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนสรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540)

1. เป็นการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนโดยให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด เพราะการเข้าร่วมและมีบทบาทในการเรียน จะช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อม มีความกระตือรือร้น และมีความสุขในการเรียน

2. เป็นการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด กลุ่มจะเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ที่จะฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถปรับตัวและทำงานเข้ากับคนอื่นได้

3. เป็นการสอนที่ยึดหลักการค้นพบและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตัวของตัวเอง โดยครูเป็นผู้จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพยายามค้นหา และพบคำตอบด้วยตนเอง อันจะทำให้ผู้เรียนจดจำได้ดีและจำได้นาน

4. เป็นการสอนที่ให้ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ ว่าเป็นเครื่องมือที่จำเป็นในการแสวงหาความรู้และคำตอบต่างๆ ครูจะต้องให้ความสำคัญของกระบวนการต่างๆในการแสวงหาคำตอบ ไม่ใช่มุ่งอยู่ที่คำตอบ โดยไม่คำนึงถึงกระบวนการและวิธีได้มาซึ่งคำตอบ

อาชัญญา รัตนอุบล (2544) ได้กล่าวถึงลักษณะพื้นฐานของกลุ่มไว้ว่า

1. มีคนรวมตัวกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
2. มีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม
3. มีแรงจูงใจให้เกิดการรวมกลุ่ม (Share Goals)
4. มีระบบพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนเฉพาะกลุ่มที่สมาชิกกลุ่มต้องปฏิบัติ
5. มีบรรทัดฐานของกลุ่ม (Group Norm) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ควบคุมพฤติกรรมทางสังคมของกลุ่ม
6. สมาชิกมีบทบาทในความสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ
7. กลุ่มแต่ละกลุ่มมักมีกลุ่มย่อยไว้เป็นช่วยในการผูกพันต่อกัน

นอกจากนั้น อาชัญญา รัตนอุบล (2544) ยังกล่าวถึงการใช้กลุ่มในการเรียนรู้ ทำงานหรือตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของกลุ่ม ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้

1. ขนาดของกลุ่ม
2. การแข่งขันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม
3. สถานภาพของกลุ่มและบุคคลในกลุ่ม
4. เป้าหมายของกลุ่ม
5. สภาพแวดล้อม
6. ความใกล้ชิด
7. ความสม่ำเสมอของการติดต่อสัมพันธ์กัน
8. โครงสร้างของกลุ่ม
9. ภาวะผู้นำของผู้ในกลุ่ม

10. แรงกดดันจากภายนอก

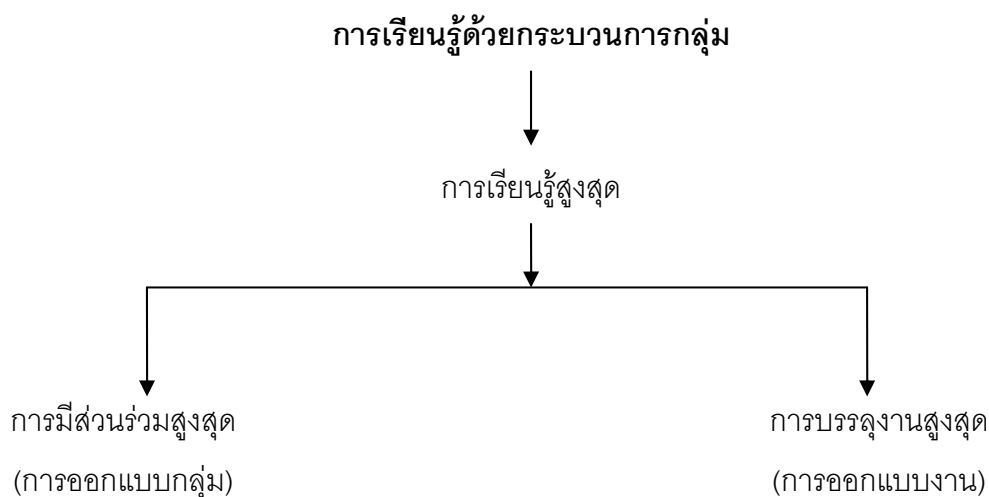
หลักการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม ต้องทำให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมให้มากที่สุด และให้ผู้เรียนเรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด ฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถปรับตัว และทำงานร่วมกับคนอื่นได้ กระบวนการกลุ่มเป็นการเรียนรู้ที่ยึดหลักการค้นพบ และสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ค้นพบ และพบคำตอบด้วยตนเอง โดยการดำเนินการอาจประกอบด้วย การกำหนดผู้นำ และผู้ตาม (โดยผลัดเปลี่ยนกัน) การวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีการ ต้องมีการรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิกทุกคนบนพื้นฐานของเหตุผล แบ่งหน้าที่รับผิดชอบให้สมาชิกในกลุ่มดำเนินการ มีการติดตามผล และปรับปรุงการดำเนินการ การประเมินผลรวม พร้อมทั้งชื่นชมผลงานของกลุ่ม/คณะ

การเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มมีขั้นตอนและองค์ประกอบ (นคร พันธุ์ณรงค์, 2549) ดังนี้

1. ขั้นนำ เป็นการสร้างบรรยากาศและสมาชิกของผู้เรียนให้มีความพร้อมในการเรียนการสอน โดยการจัดสถานที่ การแบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย แนะนำวิธีดำเนินการสอน กติกา กฎเกณฑ์การทำงาน และระยะเวลาในการทำงาน
2. ขั้นสอน เป็นการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมเป็นกลุ่มๆ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง โดยที่กิจกรรมต่างๆจะต้องคัดเลือกให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องในบทเรียน เช่น กิจกรรมเกมและเพลง บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง การอภิปรายกลุ่ม เป็นต้น
3. ขั้นวิเคราะห์ ดำเนินการให้ผู้เรียนวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมต่างๆ รวมทั้งความสัมพันธ์ในกลุ่ม ตลอดจนความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน โดยวิเคราะห์ประสบการณ์ที่ได้รับจากความรู้สึกและการรับรู้ของผู้เรียน แสดงข้อคิดที่ได้จากการทำงานกลุ่มให้คนอื่นได้รับรู้ เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้ของกันและกัน
4. ขั้นสรุปและนำหลักการไปประยุกต์ใช้ เป็นขั้นให้ผู้เรียนสรุปรวบรวมความคิดให้เป็นหมวดหมู่ โดยผู้สอนกระตุ้นให้แนวทางและหาข้อสรุป จากนั้นให้ผู้เรียนนำข้อสรุปที่ค้นพบจากเนื้อหาวิชาที่เรียนไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับตนเองและปรับปรุงตนเอง ประยุกต์ใช้ให้เข้ากับคนอื่น ประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาการดำรงชีวิตประจำวัน และสร้างสรรค์สิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และสังคม
5. ขั้นประเมินผล เป็นการประเมินผลการเรียนว่า ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายมากน้อยเพียงใด โดยจะประเมินทั้งด้านเนื้อหาวิชาและด้านกลุ่มสัมพันธ์

3. องค์ประกอบของกระบวนการกลุ่ม

การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นการเรียนรู้พื้นฐานที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเมื่อประกอบไปกับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) กระบวนการกลุ่มจะช่วยทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมสูงสุด นั่นคือ ผู้สอนต้องพิจารณาออกแบบกลุ่มให้เหมาะสมกับผู้เรียนและกิจกรรม โดยคำนึงถึง ความยากง่ายในการมีส่วนร่วม ความลึกซึ้งของการแสดงความคิดเห็นหรือผลงาน และการจัดสรรบทบาทของผู้เรียนในการเข้ากลุ่มแต่ละประเภท และทำให้บรรลุงานสูงสุด นั่นคือ ผู้สอนจะต้องออกแบบงานให้ดี โดยการกำหนดกิจกรรมที่ชัดเจนว่าจะให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มอย่างไร กำหนดบทบาทของกลุ่มหรือผู้เรียนให้ชัดเจน กำหนดโครงสร้างของงานและบอกรายละเอียดกิจกรรมที่ชัดเจน (พินสาย จึงตระกูล, 2546) ดังแผนภาพที่ 2.3

แผนภาพที่ 2.3 องค์ประกอบการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม (กรมสุขภาพจิต, 2545)

จากแผนภาพที่ 2.3 เป็นองค์ประกอบการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมสูงสุด (Maximum Participation) ของผู้เรียนขึ้นอยู่กับการออกแบบกลุ่ม ซึ่งมีตั้งแต่กลุ่มเล็กจนกระทั่งกลุ่มขนาดใหญ่ ผู้เรียนทุกคนควรมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของแต่ละองค์ประกอบ ฉะนั้นผู้สอนจึงต้องพิจารณาตามจำนวนผู้เรียน

1.1) การออกแบบกลุ่มเพื่อการมีส่วนร่วมสูงสุด

ผู้สอนต้องพิจารณาออกแบบกลุ่มให้เหมาะสมกับผู้เรียน และลักษณะกิจกรรมในแต่ละองค์ประกอบของการเรียนรู้ รายละเอียดของกลุ่มแต่ละประเภทมีข้อบ่งชี้ และข้อจำกัดตามประเภทของกลุ่ม ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 การออกแบบกลุ่มเพื่อการมีส่วนร่วมสูงสุด

ประเภทกลุ่ม	ลักษณะกิจกรรมกลุ่ม	ข้อบ่งชี้	ข้อจำกัด
กลุ่ม 2 คน (Pair Group)	ผู้เรียนจับคู่กันทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย	ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น นำเสนอประสบการณ์หรือฝึกปฏิบัติโดยทำพร้อมๆกันใช้เวลาไม่มาก	ขาดความหลากหลายทางความคิดและประสบการณ์เพราะเป็นการแลกเปลี่ยนกันเพียง 2 คน
กลุ่ม 3 คน (Triad Group)	ผู้เรียนจับกลุ่ม 3 คน แต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ชัดเจน อาจหมุนเวียนบทบาทกันได้	ทุกคนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตามบทบาท และสามารถเรียนรู้ได้ครบทุกบทบาท	ขาดหลากหลายและความกระฉับกระชวยบ้าง อาจใช้เวลามากในการสลับบทบาท
กลุ่มย่อยระดมสมอง (Buzz Group)	เป็นการรวมกลุ่ม 3-4 คน ใช้วิธีรวมกลุ่มง่ายๆ เช่น นั่งใกล้ๆกัน ก็หันหน้าเข้าหากันเพื่อแสดงความคิดเห็นร่วมกัน	ผู้เรียนในแต่ละกลุ่มกิจกรรมร่วมกันในระยะสั้นๆ โดยไม่ต้องการข้อสรุปหรือข้อสรุปไม่ลึกซึ้งมากนัก	ขาดความลึกซึ้ง เพราะไม่มีการอภิปรายกันมาก หรือลึกซึ้ง
กลุ่มเล็ก (Small Group)	เป็นการจัดกลุ่ม 5-6 คน ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนลุล่วง	ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และอภิปรายอย่างลึกซึ้งจนได้ข้อสรุป	ใช้เวลามาก ถ้ามีการกำหนดบทบาททุกคน จะมีส่วนร่วมตามบทบาทที่กำหนด แต่ถ้าไม่มีบางคนอาจมีส่วนร่วมน้อย

ตารางที่ 2.1 การออกแบบกลุ่มเพื่อการมีส่วนร่วมสูงสุด (ต่อ)

ประเภทกลุ่ม	ลักษณะกิจกรรมกลุ่ม	ข้อบ่งชี้	ข้อจำกัด
กลุ่มใหญ่ (Large Group)	เป็นการอภิปรายในกลุ่ม 15-30 คน	ต้องการให้เกิดการโต้แย้งหรือการรวบรวมความคิดเห็นจากกลุ่มย่อยเพื่อหาข้อสรุป	บางคนอาจให้ความสนใจหรือมีส่วนร่วมน้อย ใช้เวลามาก
กลุ่มไขว้ (Cross-over Group)	เป็นการจัดกลุ่ม 2 ขั้นตอน โดยแยกให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเฉพาะบางกลุ่มจนมีความเชี่ยวชาญ จากนั้นจึงให้ผู้เรียนจากแต่ละกลุ่มมารวมกันเป็นกลุ่มใหญ่เพื่อบูรณาการ	เพื่อให้ผู้เรียนใช้ศักยภาพของตนเองในการสร้างความรู้ ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมและได้น้อยมาก	ใช้เวลามากอาจมีความรู้ที่ตกหล่น
กลุ่มแบ่งย่อย (Sub Group)	เป็นการจัดกลุ่ม 2 ขั้นตอน จากกลุ่ม 8-12 คน แบ่งเป็นกลุ่มย่อย 3-4 คน เพื่อให้การทำงานกลุ่มแต่ละอย่าง (ที่ไม่เหมือนกัน) จากนั้นจึงให้กลุ่มย่อยมารวมกันเพื่อบูรณาการ	ไม่มีวิทยากรประจำกลุ่มย่อย หลังแบ่งกันทำงานแล้วจะมาสรุปความเห็นในกลุ่มใหญ่	ในการทำงานกลุ่มใหญ่ ต้องใช้วิทยากรประจำกลุ่มย่อยดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของเรื่องที่เรียน
กลุ่มปิรามิด (Pyramid Group)	รวบรวมความคิดเห็นเริ่มจากกลุ่ม 2-4 คน เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ขึ้นไปเป็นชั้นๆ จนครบทั้งชั้น	สร้างความตระหนักและความเข้าใจในความรู้สึกร่วมกันของแต่ละกลุ่มหรือฝ่าย	ขาดข้อสรุป หรือความลึกซึ้ง

โดยสรุปการออกแบบกลุ่มเพื่อการมีส่วนร่วมสูงสุดและให้มีประสิทธิภาพมีหลักที่ผู้สอนควรพิจารณา ดังนี้

1. ความยากง่ายในการมีส่วนร่วม กลุ่ม 2 คน มีส่วนร่วมได้มากกว่ากลุ่มอื่น
2. ความลึกซึ้งของการแสดงความคิดเห็นหรือผลงาน กลุ่มเล็กสมาชิกจะสามารถแสดงความคิดเห็นได้ลึกซึ้งมากกว่ากลุ่มที่มีขนาดเล็กลงมา

3. การจัดสรรบทบาทของผู้เรียนในการเข้ากลุ่มแต่ละประเภท โดย

- 3.1) ไม่มีการกำหนดบทบาทในกลุ่ม 2 คน กลุ่มย่อยระดมสมองและกลุ่มใหญ่
- 3.2) มีการกำหนดบทบาทในกลุ่ม 3 คน และกลุ่มเล็ก

การที่ผู้สอนออกแบบกลุ่มที่หลากหลายทำให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมในแต่ละชั่วโมงสอน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เกิดการมีส่วนร่วมตามลักษณะกลุ่มแต่ละประเภท การทำกิจกรรมกลุ่มช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้มาก มีการเคลื่อนไหวในการเรียนรู้ตลอดเวลา ทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวในการเรียนรู้ และสนใจอย่างต่อเนื่อง

2. การบรรลุงานสูงสุด (Maximum Performance) ถึงแม้ผู้สอนจะออกแบบกลุ่มให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมแล้วก็ตาม แต่สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่จะทำให้กลุ่มผู้เรียนบรรลุงานสูงสุดได้ คือ การออกแบบงานซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้สอนจะต้องจัดทำไปงานใบความรู้ ที่กำหนดให้ผู้เรียนทำกิจกรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแผนการเรียนรู้ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญของการกำหนดงาน 3 ประการ คือ (กรมสุขภาพจิต, 2543)

1) การกำหนดกิจกรรมที่ชัดเจนว่าจะให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มอย่างไร เพื่ออะไร ใช้เวลาอย่างน้อยแค่ไหน เมื่อบรรลุงานแล้วจะให้ทำอย่างไรต่อ เช่น เตรียมนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน เป็นต้น

2) การกำหนดบทบาทของกลุ่มหรือสมาชิกให้ชัดเจน โดยทั่วไปกำหนดบทบาทในกลุ่มย่อย ควรให้แต่ละกลุ่มมีบทบาทที่แตกต่างกัน เมื่อนำมารวมในกลุ่มใหญ่จะเกิดการขยายการเรียนรู้ทำให้ใช้เวลาไม่มากในการเรียนรู้ และไม่น่าเบื่อ การกำหนดบทบาทแต่ละกลุ่มให้ทำกิจกรรมยังรวมถึงการกำหนดบทบาทของสมาชิกในกลุ่มด้วย เช่น การแสดงบทบาทสมมติ เป็นผู้สังเกตการณ์หรือเป็นตัวแทนกลุ่มในการนำเสนอผลงานของกลุ่มหน้าชั้นเรียน เป็นต้น

3) การกำหนดโครงสร้างของงานที่ชัดเจน บอกรายละเอียดของกิจกรรม และบทบาท โดยทำเป็นกำหนดงานที่ผู้สอนแจ้งแก่ผู้เรียน หรือทำใบงานมอบให้กับกลุ่ม โดยจัดทำเป็นใบงาน ใบชี้แจง หรือใบความรู้ ซึ่งการออกแบบใบงาน ใบชี้แจง หรือใบความรู้ มีวัตถุประสงค์

เพื่อให้กลุ่มทำงานได้สำเร็จลุล่วงด้วยดี โดยมีกรอบการทำงานที่ชัดเจน หรือสร้างเป็นตารางการวิเคราะห์ให้กลุ่มซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.1) ไบงาน เป็นข้อความกำหนดงานที่มีรายละเอียด เพื่อให้ผู้เรียนซึ่งส่วนใหญ่จะทำงานในกลุ่มเล็ก หรือกลุ่มย่อยระดมสมองทำงานกลุ่มได้สำเร็จ ผลงานที่ได้จากการทำงานตามที่กำหนดในไบงานจะเป็นข้อสรุปที่มีความหมายลึกซึ้ง เป็นไปตามประเด็นที่ผู้สอนต้องการ ไบงานใช้มากในกิจกรรมขององค์ประกอบสะท้อน/อภิปราย และการทดลอง/ประยุกต์แนวคิด และมีผลอย่างมากต่อการที่ผู้เรียนจะทำงานได้สำเร็จในเวลาที่กำหนด และตรงตามวัตถุประสงค์

3.2) ไบชี้แจง เป็นคำชี้แจงในการทำกิจกรรมกลุ่ม มีรายละเอียดไม่มากนัก จึงไม่จำเป็นต้องจัดทำเป็นไบงาน ผู้สอนอาจเขียนกระดาน หรือแผ่นใส ให้ผู้เรียนอ่านพร้อมกัน ใช้มากในกิจกรรมขององค์ประกอบประสบการณ์ หรือการประยุกต์แนวคิด ซึ่งไบชี้แจงที่ดีควรมีลักษณะเป็น ข้อความสั้นกะทัดรัด ได้ใจความ และการกำหนดกิจกรรมต้องตรงกับองค์ประกอบ เช่น ให้ผู้เรียนได้นำเสนอประสบการณ์ หรือได้ประยุกต์ความคิดรวบยอด

หลักการสอนความรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นการสอนความรู้ที่ใช้หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยสร้างพื้นฐาน และเป็นองค์ประกอบพร้อมทั้งหมด ซึ่งก็คือ ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดวิเคราะห์ วิจัยณ์ ลักษณะเฉพาะของการสอน และความรู้ที่ยึดหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 แผนการอบรมความรู้แบบมีส่วนร่วม

องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม	ลักษณะเฉพาะของการสอนความรู้แบบมีส่วนร่วม
ประสบการณ์	ตั้งคำถามจากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน
การสะท้อนความคิดและอภิปราย	ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้เพื่อสร้างความรู้ตามไบงานที่ได้รับมอบหมาย
ความคิดรวบยอด	การบรรยาย การรายงานผลงานกลุ่ม หรือบูรณาการความรู้ของกลุ่มย่อย โดยอภิปรายในกลุ่มใหญ่
ประยุกต์แนวคิด	ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมที่ประยุกต์ความรู้ที่เกิดขึ้น หรือมีแนวทางการปฏิบัติของตนเอง

4. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียนตามกระบวนการกลุ่ม

สุเมธทา พรหมบุญ และคณะ (2540) ได้นำเสนอบทบาทของครูและนักเรียนในการสอนแบบกลุ่มไว้ดังนี้

บทบาทของครูในการสอนแบบกลุ่ม คือ

1. มีความเป็นกันเอง มีความเห็นอกเห็นใจนักเรียน
2. ครูพูดน้อย และเป็นเพียงผู้ประสานงาน
3. ครูไม่ชี้นำหรือโน้มแนวความคิดของนักเรียน
4. ให้กำลังใจ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการทำงานและแสดงออก
5. สนับสนุนให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ สรุปผลการเรียนรู้และประเมินผล

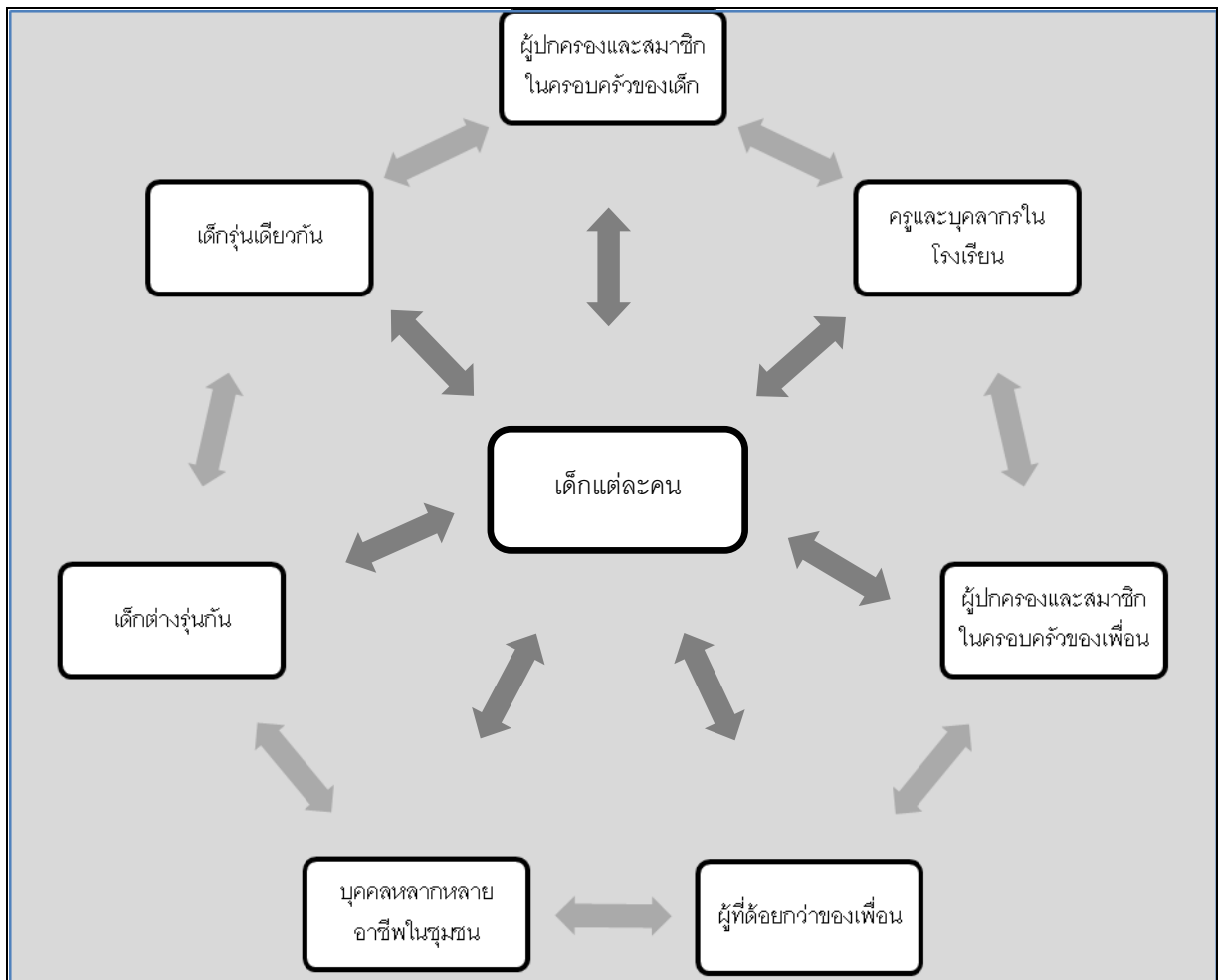
บทบาทของนักเรียน

1. เป็นผู้ลงมือทำกิจกรรม
2. ให้ความช่วยเหลือกันและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน
3. แสดงความรู้สึก ความคิดเห็นอย่างอิสระ
4. มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตน
5. ให้ความสนใจงานที่ได้รับมอบหมายและทำงานร่วมกับกลุ่มได้ดี (สำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540)

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

สุเมธทา พรหมบุญ และคณะ (2541) ได้นำเสนอมิติใหม่ของการเรียนการสอนที่เรียกว่า การศึกษา 100 % หมายถึง การเรียนรู้เต็ม 100 % ของเวลาของผู้เรียนโดยมีครูเป็นผู้จัดการให้เกิดการเรียนรู้ให้เต็มร้อยนั้น ศูนย์กลางของการเรียนรู้จึงอยู่ที่ผู้เรียน มิใช่ผู้สอน การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมก็คือการที่เด็กแต่ละคนมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมก็คือการที่เด็กเอาจิตใจร่วมทำให้ตัวเขาเองเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ครูอยากจะให้รู้ ไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อม ดังแผนภาพที่ 2.4

แผนภาพที่ 2.4 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (สุเมธธา พรหมบุญ และคณะ, 2541)

นอกจากนี้ สุเมธธา พรหมบุญ และคณะ (2541) ยังกล่าวถึงหลักการสำคัญที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีดังนี้

1. การเรียนเป็นกลุ่ม
2. การใช้คำถามสื่อให้คิด
3. การให้เด็กทำกิจกรรมสร้างผลงาน
4. การช่วยให้เด็กเกิดจินตนาการโดยการเสริมด้วยสื่อสายตาต่างๆ
5. การเชื่อมโยงกับชีวิตจริง

การจัดให้เกิดการเรียนรู้ที่ตื่นขึ้น ขึ้นอยู่กับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างผูกพันจนกระทั่งเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ มีแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ (วีระเดช เชื้อนาม, 2545) ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีที่ควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางด้านร่างกาย (physical participation) เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกายเพื่อช่วยให้ประสาทการรับรู้ของผู้เรียนตื่นตัว พร้อมทั้งจะรับข้อมูลและการเรียนรู้ต่างๆ ที่เกิดขึ้น กิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนจึงควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นระยะๆตามความเหมาะสมกับวัยและระดับความสนใจของผู้เรียน
2. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีที่ควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสติปัญญา (intellectual participation) เป็นกิจกรรมที่ทำทลายความคิดของผู้เรียน กระตุ้นสมอง ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความจดจ่อในการคิด สนุกที่จะคิด โดยเรื่องนั้นจะต้องไม่ง่ายหรือยากเกินไปสำหรับผู้เรียน
3. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีที่ควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางสังคม (social participation) เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว
4. กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีที่ควรช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทางอารมณ์ (emotional participation) เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เรียน จะช่วยให้การเรียนรู้ที่นั้นเกิดความหมายต่อตนเอง มักเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ประสบการณ์และความเป็นจริงของผู้เรียน

ในการเรียนแบบมีส่วนร่วมสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้เป็น 4 ขั้นตอน (พิมพ์สาย จิ่งตระกูล, 2546) คือ

1. เป็นขั้นประสบการณ์ เป็นกิจกรรมให้ผู้เรียนได้นำเสนอความรู้ประสบการณ์ที่แต่ละคนมีอาจใช้การจับคู่พูดคุยกันในระยะเวลาสั้นๆ ผู้จัดการเรียนรู้อาจใช้วิธีจัดกิจกรรม ปฐมนิเทศกรณีศึกษา บทบาทสมมุติ เพื่อพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมของตนออกมาใช้ อาจใช้สื่อประกอบ สาทิต และปฏิบัติจริง แล้วผู้จัดการเรียนรู้สุ่มถามเป็นการให้ผู้เรียนได้นำเสนอความรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับเนื้อหาที่ผู้จัดการเรียนรู้เตรียมการไว้ และจะช่วยให้ผู้จัดการเรียนรู้ได้ทราบถึงความรู้หรือประสบการณ์เดิมของผู้เรียน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในองค์ประกอบต่อไป
2. เป็นขั้นการสะท้อนความคิดและถกเถียง ในขั้นตอนนี้ผู้จัดการเรียนรู้สามารถจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจในเนื้อหามากยิ่งขึ้นคือให้ผู้เรียนได้ระดมความคิดเป็นกลุ่มเล็ก กำหนดบทบาทและกิจกรรม จับคู่ปรึกษา หรือแบ่งกลุ่มอภิปราย ค้นคว้า

3. เป็นขั้นความเข้าใจและเกิดความคิดรวบยอด เป็นการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น จากกลุ่มเล็กเป็นข้อสรุปของกลุ่มใหญ่ หรือรายงานผลสรุปต่อที่ประชุม จากเนื้อหาความรู้ที่ผู้เรียน ได้รับไปแล้ว และผู้จัดการเรียนรู้ต้องสรุปและเชื่อมโยงประสบการณ์นั้นกับความคิดรวบยอด

4. เป็นขั้นการทดลองประยุกต์แนวคิด โดยการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ เช่นทำแบบฝึกหัด จัดบอร์ด เขียนคำขวัญ หรือนำไปใช้จริง

สมุณทา พรหมบุญ (2540) กล่าวว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม จำเป็นต้องจัดกิจกรรมให้ครบทั้ง 4 ขั้นและทั้ง 4 ขั้นตอนมีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะขั้นการสะท้อนและอภิปราย (Reflection and discussion) และขั้นความคิดรวบยอด (Concept) ซึ่งทั้ง 2 ขั้นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้ดึงข้อมูลเก่า หรือรับข้อมูลใหม่บางส่วนก่อนเพื่อนำไปสู่การอภิปรายและประยุกต์ใช้ สำหรับระยะเวลาของแต่ละขั้นขึ้นอยู่กับความสำคัญของขั้นต่อนั้นๆ เช่น ถ้าเนื้อหาที่สำคัญมากก็อาจใช้เวลามากในขั้นประสบการณ์ หรือถ้าผู้สอนมีประเด็นในการอภิปรายที่สำคัญและมีจำนวนมากก็อาจจะใช้เวลาในการอภิปรายมากกว่าขั้นความคิดรวบยอด

เทคนิคการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่ครูสามารถนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีมากมายหลายเทคนิค ดังสรุปได้ต่อไปนี้

1. บทบาทสมมุติ (Role Playing) เป็นการสร้างสถานการณ์และบทบาทสมมุติขึ้น จากความเป็นจริงมาให้ผู้เรียนได้แสดงออกมาตามที่ผู้เรียนคิดว่าควรจะเป็น ผู้สอนจะให้การแสดงออกทั้งทางด้านความรู้ ความคิด และพฤติกรรมของผู้แสดง มาเป็นพื้นฐานในการให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจแก่ผู้เรียน อันจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาสาระของบทเรียนอย่างลึกซึ้ง และรู้จักปรับหรือเปลี่ยนพฤติกรรมและการแก้ไขต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม (อาภรณ์ ใจเที่ยง, 2546) วิธีการนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมต่างๆออกมา ช่วยให้เกิดการวิเคราะห์ถึงความรู้สึกและพฤติกรรมของตนอย่างลึกซึ้งและเป็นการช่วยพัฒนาทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ รวมทั้งอาจช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ด้วยจากการแสดงบทบาทนี้ (สมชาติ กิจยรรยง, 2540)

2. กรณีตัวอย่าง (Case Study) เป็นการให้ผู้เรียนร่วมอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องที่สมมติขึ้นหรือเรื่องที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์จริงในชุมชน (FAO, 1994) วิธีการนั้นนอกจากจะเป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักวิเคราะห์ อภิปราย และหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันแล้ว ยังเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคิดและพิจารณาข้อมูลที่ได้รับอย่างถี่ถ้วนและมีเหตุผล (สมชาติ กิจยรรยง, 2540)

3. สถานการณ์จำลอง (Simulation) เป็นการให้ผู้เรียนลงไปเล่นในสถานการณ์ที่มีบทบาท ข้อมูล และกติกา การเล่นที่สะท้อนความเป็นจริง และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในสถานการณ์นั้น โดยใช้ข้อมูลที่มีสภาพคล้ายกับข้อมูลในความเป็นจริงในการตัดสินใจ และแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งการตัดสินใจนั้นจะส่งผลถึงผู้เล่นในลักษณะเดียวกับที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง (ทศนา แคมมณี, 2544) วิธีการนี้ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสทดลองแสดงพฤติกรรมต่างๆ ได้มากที่สุด เพื่อจะได้เข้าถึงที่มาของพฤติกรรมแต่ละบุคคล และทำให้คนเรามีการแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป (สมชาติ กิจยรรยง, 2540)

4. การแสดงละคร (Dramatization) เป็นการให้ผู้เรียนแสดงละครซึ่งเป็นเรื่องราวที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามเนื้อหาและบทละครที่ได้กำหนดไว้ตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง ทำให้เรื่องราวนั้นมีชีวิตขึ้นมาและสามารถทำทั้งผู้แสดง และผู้ชมเกิดความเข้าใจ และจดจำเรื่องนั้นได้นาน (ทศนา แคมมณี, 2544) วิธีนี้เป็นวิธีที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจในความรู้สึก เหตุผล และพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจนี้มีส่วนเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจกัน นอกจากนั้น การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกัน เป็นการช่วยฝึกให้เกิดความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกันและได้ฝึกการทำงานร่วมกันด้วย (สมชาติ กิจยรรยง, 2540)

5. การระดมสมอง (Brainstorming) เป็นการใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและแสดงความคิดเห็นโดยปราศจากการตัดสินใจหรือประเมินความคิดนั้น (FAO, 1994)

6. เกม (Game) เป็นการให้ผู้เรียนเล่นตามกติกา และนำเนื้อหา ข้อมูลของเกม พฤติกรรมการเล่น เกม วิธีการเล่นเกม และผลของการเล่นเกมของผู้เรียนมาใช้ในการอภิปรายเพื่อสรุปการเรียนรู้ (ทศนา แคมมณี, 2544)

จากข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยผู้เรียนแต่ละคนจะมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ไปตามสิ่งที่ผู้สอนต้องการ ไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อม ทั้งนี้ผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นผู้จัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ออกแบบการเรียนรู้จะดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ว่ามีส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจนเกิดการเรียนรู้ไปตามวัตถุประสงค์ได้มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ผู้สอนอาจใช้เทคนิคในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม น่าสนใจและหลากหลายเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาเด็กให้เกิดความรักในท้องถิ่น

ตัวอย่างโครงการพัฒนาเด็กให้เกิดความรักในท้องถิ่น

เด็กเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญยิ่งของประเทศชาติ เป็นอนาคตของชาติเป็นผู้ที่จะทำนุบำรุงดูแลประเทศชาติต่อไปในอนาคต ด้วยเหตุนี้เด็กควรจะได้รับ การดูแลเอาใจใส่และปลูกฝังพื้นฐานที่สำคัญของชีวิต เพื่อที่จะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพต่อไป ซึ่งจะเห็นได้จากนโยบายและแผนพัฒนาเยาวชนระยะยาวของไทย ซึ่งได้ระบุความสำคัญของเด็กไว้ว่า “...เด็กและเยาวชนเป็นความหวังของชาติ ทั้งทางด้าน การธำรงและพัฒนา มรดกทางวัฒนธรรม ด้านการพัฒนาสังคมให้มีความก้าวหน้า ความเสมอภาค ความยุติธรรมและการสืบต่อความเป็นเอกราชของชาติ รวมทั้งการใช้วิจาร์ณญาณในการปรับเปลี่ยนสิ่งต่างๆให้สอดคล้องกับสถานการณ์” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2527)

จากการศึกษาเอกสารและตำราต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กให้เกิดความรัก ความหวงแหนในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองนั้น พบว่ามีหลายแห่งในประเทศไทยที่ได้จัดโครงการหรือค่ายเพื่อมุ่งให้เยาวชนเกิดความรักในท้องถิ่นของตนขึ้น ซึ่งยกตัวอย่างได้ดังต่อไปนี้

โครงการ การศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาและฟื้นฟูกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม (ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม, 2553: ออนไลน์)

กลุ่มเยาวชนรักแม่กลองเกิดจากการรวมตัวของเยาวชนในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวนประมาณ 100คน สืบเนื่องจากการดำเนินโครงการเยาวชนอาสาสมัครรักแม่กลองของมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม เมื่อประมาณ ปี 2542 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ซึ่งต่อมาได้มีการขยายสมาชิกและพัฒนารูปแบบของกิจกรรมมาอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย เช่น ประชาคมรักแม่กลอง, กองทุนเพื่อสังคม รวมทั้งยังได้มีการประสานงานเป็นเครือข่ายร่วมกับกลุ่มเยาวชนในจังหวัดราชบุรีและจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งตั้งอยู่ในลุ่มน้ำแม่กลองด้วยกันจนทำให้เยาวชนกลุ่มเล็กๆที่มีจิตสำนึก "รักท้องถิ่น" และกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมสาธารณะอย่างสม่ำเสมอ กลุ่ม "เยาวชนรักแม่กลอง" ได้สร้างสรรค์ผลงานเป็นที่

ยอมรับทั้งในระดับจังหวัด และระดับชาติ และได้รางวัล "ลูกโลกสีเขียว" ประเภทกลุ่มเยาวชน ประจำปี 2546

ต่อมาการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนรักแม่กลองกลับขาดความต่อเนื่องและซบเซาลงไปอย่างมาก จนในที่สุดก็แทบไม่มีความเคลื่อนไหวใดๆเลย ทั้งๆที่เคยมีสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆมาแล้วกว่าหนึ่งร้อยคน จึงทำให้มีปัญหาและอุปสรรคต่างๆเกิดขึ้นมากมายที่มีผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมและการพัฒนากิจกรรมและการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน ทั้งในด้านศักยภาพของตัวเยาวชนเอง, ความตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ, รูปแบบและกระบวนการพัฒนาคนรุ่นใหม่ และการขยายสมาชิกก็ไม่เป็นระบบ ไม่ต่อเนื่อง รวมไปถึงการสนับสนุนจากส่วนต่างๆของท้องถิ่น เช่น ครอบครัว โรงเรียน ฯลฯ ตลอดจนความไม่เข้าใจกันและกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องส่วนต่าง ๆ จนส่งผลให้การดำเนินงานของชุมชนเหลือสมาชิกเพียงไม่กี่คน

ดังนั้นทางสมาชิกกลุ่มเยาวชนที่ยังคงรวมกลุ่มและพี่เลี้ยงกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง จึงร่วมกันที่จะศึกษากระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาและฟื้นฟูกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง โดยการศึกษาครั้งนี้จะมีส่วนสำคัญในการแก้ไขอุปสรรคต่างๆจากการค้นหาทริเจนและประสบการณ์การดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อกำหนดทิศทางของกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง และยังคงสร้างเสริมจิตสำนึก "รักท้องถิ่น" ให้กับเยาวชนในจังหวัดสมุทรสงคราม รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพ และการสนับสนุนให้กลุ่มเยาวชนเหล่านั้นได้มีโอกาสและมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์กิจกรรมต่างๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมทั้งในด้านการเรียนรู้ และปฏิบัติการ อันจะเป็นประโยชน์ต่อตัวเยาวชนเองและประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่องสืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อค้นหาปัจจัยเอื้อและข้อจำกัดของเยาวชนในการทำกิจกรรมทางสังคม
2. เพื่อค้นหากระบวนการและรูปแบบกิจกรรมในการพัฒนาและฟื้นฟูกลุ่มเยาวชนฯ
3. เพื่อสร้างเสริมให้เยาวชนได้คิดค้น สร้างสรรค์ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อ

สาธารณประโยชน์

กลุ่มเป้าหมาย

1. เยาวชนในจังหวัดสมุทรสงคราม
2. ครู/อาจารย์
3. ผู้ปกครอง
4. ผู้สนับสนุน เช่น ประชาคมคนรักแม่กลอง มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม ฯลฯ

วิธีการดำเนินงานวิจัย

1. เวทีทำความเข้าใจกับกลุ่มเป้าหมาย
2. เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เคยเข้าร่วมกิจกรรม "กลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง"
3. เวทีสรุปวิเคราะห์ข้อมูล
4. ศึกษาแลกเปลี่ยนและดูงาน กับกลุ่มเยาวชนอื่นๆ
5. จัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินการระยะที่ 1
6. ประชุมเชิงปฏิบัติการ "กระบวนการและรูปแบบกิจกรรม"
7. ดำเนินการ
8. เวทีสรุปและประเมินผลการดำเนินงาน
9. จัดทำสรุปรายงานผลการดำเนินการ

พื้นที่ดำเนินการวิจัย

พื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภออัมพวา และอำเภอบางคนที

ระยะเวลาดำเนินการ

ได้แก่ 20 เดือน (พฤษภาคม 2547 - ตุลาคม 2548)

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้เรียนรู้ปัจจัยเอื้อและข้อจำกัดของเยาวชน ในการทำกิจกรรมทางสังคม
2. ได้กระบวนการและรูปแบบกิจกรรม ในการพัฒนาและฟื้นฟูกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง
3. สร้างเสริมให้เยาวชนได้คิดค้น สร้างสรรค์ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์
4. เกิดความร่วมมือในกระบวนการกิจกรรมของของกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง ระหว่างเยาวชน ครอบครัว ชุมชนและโรงเรียน

โครงการยุวอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยว โรงเรียนพิมายวิทยา จังหวัดนครราชสีมา (โรงเรียนพิมายวิทยา, 2553: ออนไลน์)

โรงเรียนพิมายวิทยา จังหวัดนครราชสีมา ได้จัดโครงการยุวอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนส่วนหนึ่งของชุมนุมยุวมัคคุเทศก์ สำหรับนักเรียนทุกระดับชั้นตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ในโรงเรียนพิมายวิทยา โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักรักและภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนจนสามารถช่วยเหลือ แนะนำแหล่งท่องเที่ยวแก่ผู้มาเยือนได้
2. เพื่อให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรงด้านภาษา และสังคม ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เสียสละเพื่อส่วนรวม มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

แนวคิดหลัก

การปลูกฝังจิตสำนึกของการเป็นเจ้าของท้องถิ่น ภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมของบรรพชน ตลอดจนการแสดงอัธยาศัยไมตรีของเจ้าของบ้านเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เยาวชนจะช่วยกันสืบสานต่อไป

วิธีการดำเนินการ

1. รับการอบรมความรู้จากวิทยากรท้องถิ่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
2. ฝึกฝนและปฏิบัติหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์ ช่วยเหลือแนะนำนักท่องเที่ยว ประจำแหล่งท่องเที่ยว
3. ประเมินผลการปฏิบัติและพัฒนางานในโครงการต่อไป

สาระสังเขป

เมื่อเยาวชนของชาติ เกิดความรัก ภาคภูมิใจในท้องถิ่นฐานของตน ร่วมมือ ร่วมใจกันปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ผลดีที่ปรากฏจะเป็นแรงกระตุ้นให้พวกเขาใฝ่ดี ห่างไกลอบายมุข รับผิดชอบต่อหน้าที่เติบโตเป็นประชากรที่มีคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญของประเทศต่อไป

การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

วันเสาร์ - อาทิตย์ และวันหยุดราชการ เวลา 09.00 - 16.30 น. ณ บริเวณอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย และเมื่อได้รับการติดต่อจากนักท่องเที่ยว

โครงการค่ายเยาวชนสำนึกรักษ์ท้องถิ่น เสริมสร้างความสมานฉันท์ ปี 2552 โดยกอง
สวัสดิการสังคม เทศบาลนครยะลา (สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย, 2552:
ออนไลน์)

หลักการและเหตุผล

จากการที่เทศบาลนครยะลา ได้ดำเนินงานโครงการค่ายเยาวชนสำนึกรักษ์ท้องถิ่น เสริมสร้างความสมานฉันท์ เมื่อปี 2549 - 2551 ที่ผ่านมา โดยการนำเยาวชนด้อยโอกาสแต่ประพฤติดีจากชุมชนต่างๆในเขตเทศบาลนครยะลา มาทำงานบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสาธารณะ ในช่วงปิดภาคเรียนฤดูร้อน โดยการจ้างงานซึ่งให้เยาวชนมาทำงานในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเทศบาลนครยะลา เช่น การทาสีป้ายสัญญาณจราจร ทางม้าลาย ขอบทางเท้า เกาะกลางถนน รั้วกำแพง สำนักงาน การดูแลต้นไม้ในสวนสาธารณะ การดูแลรักษาความสะอาด ฯลฯ และมีการอบรมเสริมสร้างทักษะการทำงานเป็นทีม เพื่อให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม ฝึกให้มีภาวะผู้นำ ฝึกการพูดในที่ชุมชน ซึ่งเป็นการดึงกลุ่มแกนนำเยาวชนให้มาร่วมบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม รวมทั้งมาเป็นกาวใจ เพื่อสานสัมพันธ์ ใช้ชีวิตร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน ก่อให้เกิดความสมานฉันท์ เป็นแบบอย่างให้กับเยาวชนที่สนใจจะทำประโยชน์เพื่อสังคมต่อไป

การดำเนินโครงการดังกล่าว สามารถเชื่อมต่อกับโครงการอื่นๆที่เทศบาลได้จัดขึ้นอีกด้วย ได้แก่ โครงการนำเยาวชนมาฝึกฝนความสามารถด้านดนตรี โครงการกีฬาต้านยาเสพติด โครงการครอบครัวสุขสันต์ โครงการแข่งขันกีฬาชุมชนสัมพันธ์ และอีกหลายโครงการ ซึ่งสามารถช่วยให้การสร้างเยาวชนในเขตเทศบาลนครยะลา และบริเวณใกล้เคียงให้เติบโตเป็นพลเมืองที่ดี หวงแหนถิ่นเกิดถิ่นอาศัย ทำให้เป็นที่สนใจของผู้ปกครองและประชาชนเป็นอย่างยิ่ง เทศบาลนครยะลาจึงได้มีการจัดทำโครงการนี้ขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เยาวชนได้มีโอกาสทำงานบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง อันจะนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกรักษ์ท้องถิ่นพร้อมที่จะดูแลรักษาสมบัติสาธารณะ และสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อเป็นการจ้างงานในช่วงปิดภาคเรียน ช่วยเหลือผู้ปกครองในการใช้จ่ายเป็นทุนในการศึกษา รวมทั้งได้รู้ซึ่งถึงความยากลำบากในการที่จะมีรายได้ ส่งผลให้รู้จักการออมและประหยัด

3. เพื่อให้แกนนำกลุ่มเยาวชน ได้ทำกิจกรรมร่วมกันส่งผลให้เกิดความสามัคคีกัน โดยการทำกิจกรรมที่มีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมได้มีปฏิสัมพันธ์ เรียนรู้ร่วมกัน เห็นใจซึ่งกันและกัน เมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่จะเป็นเครือข่ายทางสังคมดูแลบ้านเมืองต่อไป

4. เพื่อเป็นการขยายผลการสร้างแกนนำเยาวชนในกลุ่มต่อไป และนำมาประสานกับ โครงการที่เทศบาลจะดำเนินการ เช่น อุทยานการเรียนรู้ ซึ่งมีความต่อเนื่องอันจะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ขั้นตอนและกระบวนการดำเนินโครงการ

1. ประชุมทำความเข้าใจแกนนำชุมชน
2. ขออนุมัติโครงการ และประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. ตั้งคณะกรรมการคัดเลือกเยาวชน
4. ดำเนินการตามโครงการ
5. ประเมินผล
6. สรุปรายงานผล

ระยะเวลาการดำเนินงาน

ช่วงปิดภาคเรียนฤดูร้อน ระหว่างวันที่ 11 มีนาคม - 5 พฤษภาคม 2552 ปฏิบัติงาน ทุกวัน ยกเว้นวันอาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ รวม 40 วัน

ผลการดำเนินงาน

1. เปิดโอกาสให้เยาวชนทำงานบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม นำไปสู่การสร้างจิตสำนึก รักท้องถิ่น พร้อมที่จะดูแลรักษาสมบัติสาธารณะ และสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน
2. สร้างรายได้ให้แก่เยาวชน เพื่อช่วยเหลือผู้ปกครองในเรื่องทุนการศึกษา
3. เปิดโอกาสให้เยาวชนทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความสามัคคีกันที่เกิดขึ้นในสังคม

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1. ผู้บริหารเทศบาลให้ความสำคัญและกำกับดูแลโครงการอย่างใกล้ชิด
2. พนักงาน เจ้าหน้าที่แต่ละสำนัก/กองให้การสนับสนุนและความร่วมมือเป็นอย่างดี
3. เครื่องมือ อุปกรณ์ สถานที่ งบประมาณ และบุคลากรมีจำนวนเพียงพอ
4. ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกเป็นอย่างดี เช่น ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ 9 ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ชุมชนต่างๆ ในเขตเทศบาล กลุ่มอาชีพ และผู้ปกครอง

บทเรียนที่ได้รับจากการดำเนินโครงการ

1. เยาวชนได้มีโอกาสทำงานบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง อันจะนำมาสู่การสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิดพร้อมที่จะดูแลรักษาสมบัติสาธารณะ และสิ่งแวดล้อม
2. เยาวชนมีรายได้จากค่าจ้างแรงงาน ช่วยเหลือผู้ปกครองในการหารายได้เพื่อใช้จ่ายเป็นทุนการศึกษา รวมทั้งได้รู้ซึ่งถึงความลำบากในการทำงาน สร้างรายได้ รู้จักการออมและประหยัด
3. แกนนำกลุ่มเยาวชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ส่งผลให้เกิดความสามัคคี สืบเนื่องจากการที่เยาวชนซึ่งมีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อให้มีปฏิสัมพันธ์เรียนรู้ร่วมกัน เห็นใจซึ่งกันและกัน เมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่จะกลายเป็นเครือข่ายทางสังคมร่วมกัน
4. เยาวชนมีจิตสำนึกรักบ้านเกิด เอื้ออาทร อยู่ร่วมกันด้วยความผาสุกอย่างสามัคคี และสามารถใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์เพื่อสร้างรายได้อันจะนำมาสู่สังคมที่มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

กิจกรรม “จุดประกายยุวมัคคุเทศก์มอแกน” วันที่ 7-9 กุมภาพันธ์ ณ หมู่บ้านมอแกน
อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จ.พังงา (โครงการนำร่องอันดามัน, 2553: ออนไลน์)

หลักการเหตุผลกิจกรรม

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวทางทะเลที่มีความสวยงามติดอันดับโลก และมีชาวมอแกนอาศัยอยู่ชานหลายชั่วอายุคน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความชาญฉลาดในการดำรงชีวิตด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทำให้ทรัพยากรทางทะเลและทรัพยากรบนเกาะยังคงความสมบูรณ์หลากหลายอยู่เช่นเดิม พบว่าองค์ความรู้ด้านต่างๆ ของมอแกนมีคุณค่ามหาศาล ไม่ว่าจะเป็นความรู้ด้านการอาศัยอยู่ในทะเล ความรู้เรื่องทรัพยากรทางทะเล ความรู้เรื่องพืชบนเกาะ การต่อเรือ ตลอดจนการทำหัตถกรรมจากวัสดุธรรมชาติ เป็นต้น ความรู้ดังกล่าวหากถูกนำออกมาใช้อย่างเข้าใจ รู้คุณค่าและเห็นศักยภาพในตัวพี่น้องมอแกนแล้ว ก็หมายถึงการยอมรับคุณค่าของวัฒนธรรมของสังคมคนกลุ่มเล็กๆ บนพื้นฐานวิถีคิดที่เห็นความสำคัญของความแตกต่างหลากหลายเพื่อความสงบสุขในสังคมโลก ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรด้านต่างๆ รวมทั้งการจัดการการท่องเที่ยวที่มีความสมดุลต่อไป

ปัจจุบันพบว่าเยาวชนมอแกนในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหลายคนที่กำลังเข้าสู่วัยแรงงาน ได้ถูกดึงเข้าสู่ตลาดแรงงาน บ้างก็เดินทางไปรับจ้างเป็นแรงงานก่อสร้างที่ภูเก็ตหรือกระบี่ บ้างก็รับจ้างอุทยานฯ ในการเก็บขยะ แยกของ และถือท้ายเรือไม่ต่างจากคนรุ่นพ่อแม่ ทั้งๆ ที่มีโอกาสในการพัฒนาตนเองได้มากกว่า โครงการนำร่องอันดามัน สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้สอบถามความต้องการของเยาวชนกลุ่มดังกล่าวถึงการทำงานเป็นภาคีเพื่อเป็นอาชีพทางเลือกให้แก่ตนเอง พบว่าหลายคนสนใจแต่ยังขาดความมั่นใจในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว โครงการนำร่องอันดามันจึงเห็นว่าการจัดกิจกรรมจุดประกายยุวมัคคุเทศก์ให้แก่เยาวชนกลุ่มดังกล่าวโดยเน้นที่ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมมอแกน และการมีส่วนร่วมในงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จะทำให้เยาวชนได้รับการพัฒนาศักยภาพ สามารถอธิบายความรู้ที่ถูกต้องในวิถีวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างมั่นใจ และก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างกลุ่มยุวมัคคุเทศก์ และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสร้างความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแก่เยาวชนชาวมอแกน
2. เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม
3. เพื่อส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จ.พังงา

วันเวลาและสถานที่

กิจกรรมเตรียมความพร้อม “จุดประกายยุวมัคคุเทศก์” จัดขึ้นระหว่างวันที่ 7-9 กุมภาพันธ์ 2553 ณ หมู่บ้านมอแกน อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จ.พังงา

องค์กรที่สนับสนุน

โครงการนำร่องอันดามัน สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายใต้โครงการวิจัยศึกษาเปรียบเทียบเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างชุมชนที่อยู่ในป่าและทะเล และมูลนิธิเพื่อนชนเผ่า

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

1. เยาวชนมอแกนชายที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้เต็มที่เนื่องด้วยถูกคาดหวังจากผู้ปกครองให้ต้องทำงานเลี้ยงครอบครัว ซึ่งหากมาร่วมกิจกรรมกับโครงการฯ ก็จะทำให้เสียรายได้ไป โครงการฯ จึงยืดหยุ่นและออกแบบกิจกรรมในช่วงกลางคืนให้กับกลุ่มเยาวชนชายเพิ่มขึ้นด้วย โดยเป็นการพูดคุยแบบธรรมชาติ และพยายามกระตุ้นให้เยาวชนชายคิดกิจกรรมและสิ่งทีตนเองอยากทำ แต่อย่างไรก็ตามกิจกรรมดังกล่าวมีข้อจำกัดเรื่องเวลาและความต่อเนื่อง จึงทำได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น

2. รูปแบบกิจกรรมที่ดำเนินการต่างๆ มีการปรับเปลี่ยนตามตามเงื่อนไขของเวลาและความเหมาะสม เนื่องด้วยบางช่วงหากเยาวชนมีความอ่อนล้า เห็นเหนื่อยจากการเดินรอบชุมชน ทีมพี่เลี้ยงก็จะปรับกิจกรรมให้เหมาะสม ไม่ได้เคร่งครัดตามกำหนดการอย่างตายตัว ทั้งนี้ให้เป็นไปตามธรรมชาติ และเกิดความสุขในการทำกิจกรรมมากที่สุด

3. เยาวชนมีความตั้งใจในการอธิบายสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้และเรื่องราวของตนให้แก่พี่เลี้ยงฟังเป็นอย่างดี แม้จะมีอาการเขินอาย และยังเรียบเรียงคำพูดภาษาไทยไม่คล่องมากนัก แต่หากผู้ที่เป็นนักท่องเที่ยวได้ซักถามคำถามต่างๆ ไป เยาวชนมอแกนเหล่านี้ก็สามารถตอบคำถามได้ค่อนข้างดี ทีมพี่เลี้ยงเห็นว่าหากมีการอบรมและจัดกิจกรรมต่อเนื่อง พร้อมกับนำเอกสารความรู้เกี่ยวกับวิถีวัฒนธรรมมอแกนที่ถ่ายทอดการทำความเข้าใจมาให้เยาวชนมอแกนได้ศึกษาควบคู่ไปกับการลงมือพานักท่องเที่ยวชมหมู่บ้านแล้ว มัคคุเทศก์น้อยกลุ่มนี้ต้องมีบทบาทสำคัญในการนำเที่ยวและเป็นแกนนำหลักในการพัฒนาชุมชนมอแกนต่อไปในอนาคตได้เป็นแน่

4. ข้อจำกัดเรื่องความต่อเนื่องของกิจกรรม ภายหลังจากโครงการฯ จัดกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้วนั้น มีความกังวลว่าเยาวชนจะไม่นำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ และค่อยๆ ลืมเลือนไป เจ้าหน้าที่สนามของโครงการฯ จึงได้จัดให้เยาวชนมอแกนทดลองพานักท่องเที่ยวชมหมู่บ้านด้วยในช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ ก่อนที่จะมาเริ่มกิจกรรมเรียนรู้ดูงานมัคคุเทศก์ที่ชุมชนบนฝั่งในช่วงเดือนเมษายน 2553

สื่อการสอนครูครูณี ดึงเด็กชอบโรงเรียน รักท้องถิ่น

ครูณี ทูมมากรณ์ ครูสอนวิชาคอมพิวเตอร์ระดับชั้น ม.1-3 โรงเรียนบ้านขามเปี้ย อ.ตระการ จ.อุบลราชธานี ได้พัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่เรียกว่า สื่อคอมพิวเตอร์ช่วยสอน ซึ่งเป็นการนำเทคโนโลยีมาบูรณาการเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างลงตัวเพื่อดึงเด็กให้ชอบโรงเรียน ชอบเรียนหนังสือ และรักชุมชนของตนเอง

เนื่องจากนักเรียนสมัยนี้ถูกกระแสทุนนิยมและเทคโนโลยีครอบงำจนลืมท้องถิ่นของตนเอง นักเรียนหลายคนพยายามดิ้นรนไปสู่สังคมเมืองที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวก นักเรียนหลายคนเรียนจบระดับประถมศึกษาหรือระดับมัธยมศึกษาต่าง ขวนขวายที่จะไปทำงานในเมืองกรุง ดังนั้นครูครูณีจึงหาวิธีดึงนักเรียนเหล่านั้นให้หันกลับมาเห็นความสำคัญของชุมชนด้วยการนำสิ่งที่นักเรียนชอบอย่างคอมพิวเตอร์มาบูรณาการเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นในรายวิชาสังคมศึกษาและต่อยอดไปในวิชาอื่นๆ ได้อย่างไม่มีข้อจำกัด เพื่อให้พวกเขา รักการเรียน รักบ้านเกิดตนเอง

สิ่งที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียนอยู่ที่การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน โดยนักเรียนทุกคนจะได้รับมอบหมายให้คิดค้นโครงงานในรายวิชา สังคมศึกษาด้วยการนำเรื่องราวในท้องถิ่นมานำเสนอโดยใช้โปรแกรมนำเสนอหรือที่เรียกติดปากว่าโปรแกรม Power point ที่สามารถนำเสนอได้ทั้งภาพและเสียง ก่อนจะถึงขั้นตอนการนำเสนอ นักเรียนต้องไปเก็บข้อมูลจากปราชญ์ ชาวบ้านจริงๆ จากนั้นเป็นหน้าที่ของครูครูณีที่ต้องรวบรวมผลงานดังกล่าวไว้สำหรับนำไปสอนนักเรียนรุ่นต่อไป

ส่วนความสำเร็จที่เกิดขึ้น ครูครูณีบอกว่า ทุกครั้งที่นำสื่อการสอนดังกล่าวไปใช้ประกอบการสอนจะได้ยินเสียงหัวเราะด้วยความสนุกสนานจากนักเรียน ทำให้นักเรียนสนใจเรียน วิชาสังคมศึกษามากขึ้น จากเดิมที่ถูกมองว่าเป็นวิชาที่น่าเบื่อ แต่สิ่งที่ตนรู้สึกภูมิใจมากที่สุดคือ นักเรียนไม่ยอมไปศึกษาต่อระดับ ม.1 ที่โรงเรียนต่างๆ ในตัวเมือง ขณะที่นักเรียนหลายคนในโรงเรียนที่อยู่ละแวกเดียวกันต่างแย่งชิงกันเพื่อจะเข้าไปศึกษาต่อโรงเรียนที่มีชื่อเสียงโดยเฉพาะนักเรียนที่มีผลการเรียนดี จากการสอบถามนักเรียนเหล่านั้นพบว่านักเรียนมีความสุขที่ได้ศึกษาในโรงเรียนแห่งนี้ จึงไม่ยอมไปเรียนที่อื่น และไม่มองว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งด้อยค่า (มติชน, 2550: ออนไลน์)

และจากการศึกษาโครงการวิจัย กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในการสืบทอดการดูแลรักษาป่าชุมชน ต.หนองโรง อ.พนมทวน จ.กาญจนบุรี เรื่องช่วยสะพาน สืบสานตำนานป่า (ของ) คนสองรุ่น พบว่า กลุ่มแกนนำชุมชนของป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีมีความเป็นห่วงป่าว่าจะขาดคนสืบทอดดูแลในวันข้างหน้า จึงเกิดคำถามในใจว่า สิ่งดีๆมีอยู่ในบ้านเรา แต่ทำไมเด็กของเรากลับไม่รู้จักรู้จัก ไม่เห็นความสำคัญ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้กลุ่มแกนนำเหล่านี้สนใจเรื่องเด็กโดยสัมพันธ์กับป่า ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างจิตสำนึกของคนรุ่นใหม่ให้รักและหวงแหนป่า ดังนั้น จึงตั้งเป้าหมายของการทำวิจัยเพื่อให้เด็กและเยาวชนช่วยดูแลป่า โดยเริ่มจากการตั้งโจทย์วิจัยว่า “จะจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนให้สามารถสืบทอดและดูแลรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานสามัคคีได้อย่างไร” จากนั้นทีมวิจัยหลักจึงให้ความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่ดี ที่ควรเริ่มต้นจาก “ความประทับใจ” ที่มีต่อป่าเพื่อดึงดูดให้เด็กเกิดความสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับป่าต่อไป สารหลักจึงแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการค้นหาแกนนำเด็ก สร้างความประทับใจ และให้ความรู้เกี่ยวกับป่าพอเป็นพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การทำกิจกรรมสร้างความประทับใจต่อป่าให้กับเด็กที่เข้าร่วมโครงการ แล้วจึงส่งต่อไปยัง ส่วนที่สองคือ ค่อยๆสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับป่าและการดูแลที่ลงลึกมากขึ้น ผ่านกิจกรรมอย่างหลากหลายของคณะกรรมการป่าชุมชนบ้านห้วยสะพานที่ร่วมอยู่ในคณะวิจัย ซึ่งกิจกรรมในช่วงหลังของโครงการจะเน้นหนักที่การถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กที่ผ่านการปฏิบัติจริง ในการเป็นวิทยากรป่าชุมชนร่วมกับคณะกรรมการป่า หรือการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้ไปฝึกอบรมมัคคุเทศก์น้อยจากหน่วยงานนอกชุมชน รวมทั้งสนับสนุนให้ไปดูงานนอกพื้นที่ด้วย (พิกุล สิทธิประเสริฐกุล, 2550)

จากการศึกษาโครงการต่างๆข้างต้นนี้ สามารถสรุปได้ว่า การที่จะส่งเสริมให้เด็กเกิดความรักในท้องถิ่นของตนเองนั้น สามารถทำได้หลากหลายวิธีการ ไม่ว่าจะเป็นการทำเวทีความรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูล ประสพการณ์ เรื่องราวระหว่างกัน การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ อยู่ในรูปโครงการหรือการจัดค่าย การใช้สื่อการเรียนการสอนมากระตุ้นให้เด็กเกิดความรักในชุมชนของตนเอง การลงไปคลุกคลีกับชุมชน หรือแม้กระทั่งการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ก็ถือเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่จะช่วยปลูกจิตสำนึกในเรื่องความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองได้เป็นอย่างดี

ตอนที่ 4 มัคคุเทศก์และยุวมัคคุเทศก์

ความหมายของมัคคุเทศก์

พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 ได้ให้ความหมายของคำว่า มัคคุเทศก์ หมายถึง ผู้ที่นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เกี่ยวกับสถานที่หรือบุคคลโดยได้รับค่าตอบแทน

ชำนาญ ม่วงทับทิม (2541) อธิบายว่า มัคคุเทศก์ คือ ผู้นำทาง ผู้ชี้ทาง ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Guide มัคคุเทศก์เป็นผู้ทำหน้าที่พานักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆตลอดจนชี้แจง อธิบาย ตอบคำถาม และอำนวยความสะดวกต่างๆแก่นักท่องเที่ยว

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของมัคคุเทศก์ว่า หมายถึง ผู้นำทาง, ผู้ชี้ทาง, ผู้บอกทาง, ผู้นำเที่ยว

ศรัญญา วรากุลวิทย์ (2546) ให้ความหมายมัคคุเทศก์ว่า คือ บุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับงานในการนำเที่ยวทุกด้านที่ได้รับมอบหมาย ได้แก่ การให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในด้านข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ มีความรู้ความสามารถในการบริการนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวมีความประทับใจและมีความตั้งใจจะกลับมาเยือนอีก จึงนับได้ว่ามัคคุเทศก์ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องสมบูรณ์

กุลวรา สุวรรณพิมล (2548) กล่าวว่า มัคคุเทศก์ (Tourist Guide) หรือเรียกย่อๆว่า “ไกด์” (Guide) หมายถึง ผู้นำทาง ผู้ชี้ทางแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นคนต่างถิ่นให้ทราบเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับสถานที่เที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549) ได้สรุปความหมายของมัคคุเทศก์ ว่าหมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่นำพานักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆโดยแนะนำและให้ความรู้ในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งให้บริการอำนวยความสะดวก และดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว โดยได้รับค่าตอบแทน

ระวีวรรณ โปรรุ่งโรจน์ (2550) ได้กล่าวถึงมัคคุเทศก์ในความหมายทางการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง ผู้นำเที่ยวซึ่งมีหน้าที่นำนักท่องเที่ยวจากในประเทศและต่างประเทศเดินทางไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆที่นักท่องเที่ยวเหล่านั้นต้องการ และในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวมัคคุเทศก์มีหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวหรืออธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่นั้นๆตาม

ความสนใจของนักท่องเที่ยว และตอบคำถามต่างๆที่นักท่องเที่ยวถาม นอกจากนี้ยังต้องทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและรักษาความสะอาดและรักษาความปลอดภัยกับนักท่องเที่ยวอีกด้วย

ส่วนความหมายของคำว่ามัคคุเทศก์ในเชิงกฎหมาย ตามความในพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 มาตรา 4 (อ้างถึงใน ฉันทิช วรณถนอม, 2551) ได้กล่าวไว้ว่า มัคคุเทศก์ หมายถึง ผู้ให้บริการเป็นปกติธุระในการนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆโดยให้บริการเกี่ยวกับคำแนะนำและความรู้ด้านต่างๆแก่นักท่องเที่ยว

จากความหมายต่างๆข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า มัคคุเทศก์ หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่พานักท่องเที่ยวเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ โดยให้ข้อมูลความรู้ในเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งอำนวยความสะดวกและดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวในระหว่างการเดินทาง

ความหมายของยุวมัคคุเทศก์

สุจิตา สังฆรักษาสัตย์ (2543) ได้ให้ความหมายของคำว่ามัคคุเทศก์น้อย หรือยุวมัคคุเทศก์ ว่าหมายถึง นักเรียนที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆตามที่นักท่องเที่ยวต้องการ และสามารถให้ความรู้ ความเข้าใจ ชี้แจงอธิบาย ตอบคำถามของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน

จิตรา ชุมณี (2545) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่ามัคคุเทศก์น้อย หรือยุวมัคคุเทศก์ ว่าหมายถึง นักเรียนหรือเยาวชนทั้งในระบบโรงเรียนหรือนอกโรงเรียนที่ได้รับการฝึกอบรม เพื่อเป็นผู้ที่นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆในท้องถิ่นของตนเอง และสามารถให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่หรือบุคคล โดยมุ่งหวังเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความสำนึกรักในภูมิลำเนา ถิ่นกำเนิด มีความรักและหวงแหนสิ่งที่ถือว่าเป็นมรดกสำคัญของชาติไว้ให้คนรุ่นหลังและมีความภูมิใจที่มีส่วนร่วมในการทำหน้าที่อนุรักษ์สมบัติของชาติ

โคภิชฐ์ ศรีสัตตะรัตนมาศ (2551) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่ายุวมัคคุเทศก์ ว่าหมายถึง นักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรม เพื่อเป็นผู้ที่สามารถนำนักท่องเที่ยวไปเที่ยวยังสถานที่ต่างๆในท้องถิ่นของตนเองได้ รวมทั้งสามารถให้ความรู้ ความเข้าใจ และชี้แจงอธิบาย ตอบคำถามแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆได้ โดยมีวัตถุประสงค์ในการเน้นหลักการท่องเที่ยวเชิง

นิเวศที่ให้ประโยชน์กลับคืนสู่ธรรมชาติ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

จากคำจำกัดความข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายของยุวมัคคุเทศก์ว่า หมายถึง เด็กและเยาวชนที่ได้รับการฝึกอบรม เพื่อเป็นผู้ที่สามารถนำนักท่องเที่ยวไปเที่ยวยังสถานที่ต่างๆในท้องถิ่นของตนเองได้ รวมทั้งสามารถเชื้ออำนวยการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวโดยการให้ข้อมูล ความรู้ และสามารถอธิบาย ตอบคำถามแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆได้ โดยมุ่งหวังเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความสำนึกรักในท้องถิ่นของตน รวมทั้งเผยแพร่วัฒนธรรมในท้องถิ่นของตัวเองสู่ภายนอกอย่างภาคภูมิใจ

วัตถุประสงค์ของการอบรมยุวมัคคุเทศก์

สุธิดา สังฆรักษ์สัตย์ (2543) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอบรมมัคคุเทศก์น้อยดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ภูมิศาสตร์ สถานที่ ท่องเที่ยว ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นๆ
2. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ และทักษะการปฏิบัติงานมัคคุเทศก์น้อย ในฐานะเจ้าของบ้านที่ดี
3. เพื่อให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตน และแนะนำนักท่องเที่ยวถึงข้อปฏิบัติตนในการอนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยว
4. เพื่อให้นักเรียนเล็งเห็นความสำคัญหรือประโยชน์ในการที่ท้องถิ่น และประเทศชาติจะได้รับจากการท่องเที่ยว
5. เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าการทำงาน มีนิสัยรักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานมัคคุเทศก์น้อย ในฐานะเจ้าบ้านที่ดี

จิตรา ชุมณี (2545) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอบรมยุวมัคคุเทศก์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมัคคุเทศก์
2. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
3. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะในการถ่ายทอดความรู้และการเป็นมัคคุเทศก์ขั้นพื้นฐาน มีการปฏิบัติงานอย่างเป็นแบบแผน

4. เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะกระบวนการทำงานกลุ่ม กระบวนการแก้ปัญหาและเห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกัน

5. เพื่อให้นักเรียนมีค่านิยมในการอนุรักษ์และเผยแพร่สิ่งที่ดีงามในท้องถิ่น

6. เพื่อให้นักเรียนมีความคิดเห็นที่ดีในท้องถิ่น

ชลล สีสาด และมณฑิ ไชยพุงฉิน (2544) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการอบรมยุวมัคคุเทศก์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่เอาเวลาว่างในวันหยุดไปเที่ยวเตร่หรือมั่วสุมกับแหล่งอบายมุขต่างๆ

2. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีความสำนึกรักในภูมิลำเนา ถิ่นกำเนิด มีความรักและหวงแหนสิ่งที่ถือว่าเป็นมรดกสำคัญของชาติไว้ให้คนรุ่นหลัง และมีความภาคภูมิใจที่มีส่วนร่วมในการทำหน้าที่อนุรักษ์สมบัติของชาติ

3. เพื่อฝึกฝนให้นักเรียนประพฤติตนเป็นแบบอย่างของเจ้าบ้านที่ดี รู้จักต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง ด้วยน้ำใจไมตรีอันงดงาม

4. เพื่อส่งเสริมนิสัย “รักการอ่าน” ให้นักเรียน รู้จักค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองจากเอกสารตำราตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ

5. เพื่อฝึกฝนให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในหน้าที่ต่อตนเอง รู้จักดูแลตนเอง รู้จักแบ่งเวลาสำหรับชีวิตประจำวัน รู้จักรับผิดชอบสมบัติของส่วนรวมสมบัติของชุมชนและชาติบ้านเมือง

6. เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความรักในธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ประวัติศาสตร์ โดยการเริ่มต้นจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม หรือประวัติศาสตร์ในชุมชนของตนเอง

7. เป็นการส่งเสริมให้เยาวชนของชาติ ได้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าสำหรับประเทศชาติบ้านเมือง

จากการศึกษาวัตถุประสงค์ของการอบรมยุวมัคคุเทศก์ ตามข้างต้นนี้ สามารถสรุปได้ว่า การเข้ารับการอบรมยุวมัคคุเทศก์นั้นเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาและเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่น สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่างๆที่อยู่ในท้องถิ่น แล้วยังเป็นการฝึกทักษะในการปฏิบัติงานจากสถานที่จริง ฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาที่พบจากการทำงานในสถานที่จริง และยังทำให้เกิดคุณลักษณะที่ดีในตัวผู้เรียน

นอกจากนั้นยังเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจ หวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีในท้องถิ่นและเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วย

ความสำคัญของมัคคุเทศก์

ทินวัธณ์ มฤคพิทักษ์ (2529) ได้ให้เหตุผลที่นักท่องเที่ยวต้องการมัคคุเทศก์ ซึ่งสามารถแยกออกเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ทำให้การท่องเที่ยวนั้นทั่วถึงมากกว่า ไม่ละเลยสิ่งที่สำคัญ
2. ทำให้เข้าใจเรื่องราวความเป็นมา เกร็ดพงศาวดาร ถูกต้องกว่า
3. คำนวณระยะเวลาที่จะใช้ในการท่องเที่ยวได้แน่นอนกว่า
4. นักท่องเที่ยวจะเกิดความปลอดภัยกว่า ทั้งด้านสวัสดิภาพและทรัพย์สิน
5. คิดอย่างละเอียดแล้ว มีมัคคุเทศก์ ประหยัดกว่าไม่มี
6. ทำให้นักท่องเที่ยวสะดวก, และสบายใจกว่า ซึ่งเป็นสิ่งที่เขาปรารถนา เมื่อลงทุนมาเที่ยว
7. ทำให้การท่องเที่ยวนั้นประทับใจ ฝังใจมากกว่า

ความประทับใจนั้น นอกจากจะประทับใจในสถานที่ท่องเที่ยว ทัศนียภาพความแปลกหูแปลกตาแล้ว มัคคุเทศก์ยังมีส่วนช่วยอย่างสำคัญทำให้เขาเกิดความประทับใจ อย่างน้อยๆมัคคุเทศก์ก็สร้างความประทับใจได้ 3 ประการ คือ

1. ความเอาใจใส่ดูแล
2. บุคลิกภาพทั่วไป
3. ศิลปการพูด

ฉันทิช วรรณถนอม (2546) กล่าวว่า มัคคุเทศก์นับว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติในหลายๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นความสำคัญที่มีต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ต่อสังคมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ต่อนักท่องเที่ยว เป็นผู้ชี้แนะอธิบายสิ่งต่างๆ สร้างความเข้าใจ อันดีให้เกิดขึ้นระหว่างนักท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ตอบคำถามทุกอย่างที่นักท่องเที่ยวสงสัย อยากรู้ ตลอดจนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายอุ่นใจ และป้องกันดูแลแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ลุล่วงด้วยดี ซึ่งความสำคัญของมัคคุเทศก์ที่มีต่อด้านต่างๆ มีดังต่อไปนี้

ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อบริษัทนำเที่ยว

1. เป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ในการนำเที่ยวอำนวยความสะดวก แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า แทนบริษัทนำเที่ยว เป็นผู้รักษาผลประโยชน์ในด้านต่างๆ แทนบริษัทนำเที่ยว เช่น ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว การถูกเอารัดเอาเปรียบจากสถานประกอบการเป็นผู้ที่จะสร้างชื่อเสียง และคอยโฆษณาประชาสัมพันธ์ ให้กับบริษัทนำเที่ยวตนสังกัดให้นักท่องเที่ยวทราบ
2. เป็นตัวแทนของบริษัทนำเที่ยว ในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นโรงแรม ร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยว ร้านสินค้าที่ระลึก บริษัท รถ บริษัทนำเที่ยวอื่นๆ ฯลฯ
3. เป็นผู้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว โรงแรมที่พัก ร้านอาหาร ตลอดจนข้อมูลสถานที่อื่นๆที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่เป็นปัญหา ข้อที่ควรแก้ไข ข้อเสนอแนะในการนำเที่ยวแต่ละครั้งมารายงานให้บริษัทนำเที่ยวทราบ เพื่อให้บริษัทนำเที่ยวข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขการบริการต่อไป

ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อนักท่องเที่ยว

1. มัคคุเทศก์จะเป็นผู้อธิบายประวัติข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ เข้าใจคอยตอบข้อซักถามจากนักท่องเที่ยว เป็นที่ปรึกษาส่วนตัวได้ในทุกๆ เรื่องที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวครั้งนั้นๆ
2. นักท่องเที่ยวจะได้ประหยัดเวลา ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการศึกษาแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากมีมัคคุเทศก์คอยอธิบายให้ข้อมูลอยู่แล้ว
3. มัคคุเทศก์เป็นผู้สร้างกิจกรรมระหว่างการเดินทาง ให้เกิดความสนุกสนานในการท่องเที่ยวสร้างสรรค์การเดินทางให้มีชีวิตชีวา ทำให้นักท่องเที่ยวได้แสดงออกอย่างมีความสุข
4. ได้ผ่อนคลายไม่เบื่อหน่ายในการท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวครั้งนั้นเป็นที่น่าประทับใจ ปลื้มใจ และมีความปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมัคคุเทศก์จะเป็นผู้คอยดูแลตักเตือนให้นักท่องเที่ยวระมัดระวังในการท่องเที่ยว ในจุดที่ควรระวังหรืออาจเป็นอันตราย
5. นักท่องเที่ยวจะลดความเสี่ยง จากความไม่รู้ ไม่เข้าใจในการเดินทางท่องเที่ยว เช่น ลดความเสี่ยงในการหลงทางหรือความเข้าใจผิดเกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ เมื่อมีมัคคุเทศก์คอยชี้แนะหรือบอกกล่าว
6. มัคคุเทศก์จะเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในแทบทุกเรื่อง เช่น ช่วยอำนวยความสะดวกในการเข้า-ออกประเทศ ช่วยต่อรองราคาสินค้าแทนนักท่องเที่ยว เก็บรักษาพาสปอร์ตแทนนักท่องเที่ยว ช่วยขนสัมภาระ เป็นต้น

7. มัคคุเทศก์ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวได้อย่างทั่วถึง ไม่ละเลยต่อสิ่งสำคัญที่ควรรู้

8. มัคคุเทศก์จะเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าแทนนักท่องเที่ยว เช่น ถ้านักท่องเที่ยวทำพาสปอร์ตหาย ก็ช่วยติดต่อแจ้งไปยังสถานทูต หรือกรณีนักท่องเที่ยวเกิดเจ็บป่วยก็ต้องดูแลรักษาพาส่งโรงพยาบาล เป็นต้น

9. มัคคุเทศก์เป็นผู้คอยรักษาเวลาอันมีค่าของนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวตามโปรแกรมที่ระบุ จัดสรรเวลาการท่องเที่ยวแต่ละจุดได้อย่างเหมาะสม

ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อแหล่งท่องเที่ยว

1. มัคคุเทศก์เป็นผู้ที่ดูแลเอาใจใส่คุ้มครองอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทุกๆ ที่ ซึ่งเปรียบเสมือนแหล่งสร้างงานสร้างอาชีพของตนแทนเจ้าหน้าที่ของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งบางจุดเจ้าหน้าที่อาจจะดูแลได้ไม่ทั่วถึง

2. มัคคุเทศก์เปรียบเสมือนตัวแทนของแหล่งท่องเที่ยว และแนะนำชักชวนนักท่องเที่ยวให้เที่ยวอย่างถูกวิธี ไม่ทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยว

3. แหล่งท่องเที่ยวหลายแหล่งที่อยู่นอกเหนือความสนใจ โดยอาจจะเข้าถึงได้ยากลำบากแต่มีความสวยงาม ก็ต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์จากผู้เป็นมัคคุเทศก์ด้วยเช่นกัน

ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อประเทศชาติ

1. เป็นผู้ให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสถาบันต่างๆ ของประเทศ เนื่องจากมัคคุเทศก์จะเป็นผู้ใกล้ชิดที่นักท่องเที่ยวให้ความเชื่อถือ จึงเป็นโอกาสที่มัคคุเทศก์จะได้สร้างความเข้าใจอันดีในหลายๆ เรื่อง

2. มัคคุเทศก์นับว่าเป็นบุคคลที่เป็นตัวแทนของชาติ เป็นบุคคลตัวอย่างที่เป็นแนวทางให้กับนักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติตามในสิ่งที่ดีงาม

บทบาทและหน้าที่ของมัคคุเทศก์

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติงานในอาชีพมัคคุเทศก์จะต้องมีการแสดงออกได้ในหลายบทบาท ซึ่งแต่ละบทบาทจะใช้ในวาระและโอกาสต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม รวมทั้งสถานการณ์ขณะนั้นด้วย ซึ่งมัคคุเทศก์จะต้องสามารถใช้บทบาทในแต่ละประเภทให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน ถ้าจะเปรียบเทียบกับบทบาทต่างๆ ก็พอจะเปรียบได้กับบทบาทต่อไปนี้ คือ

1. บทบาทของครูหรือนักวิชาการ เป็นบทบาทที่สำคัญอย่างหนึ่งของการเป็นมัคคุเทศก์ และถือได้ว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของอาชีพนี้ด้วย เนื่องจากมัคคุเทศก์ต้องทำหน้าที่อธิบายเรื่องราวต่างๆที่เป็นประวัติศาสตร์หรือความเป็นมาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ภูมิประเทศ ตลอดจนสิ่งต่างๆที่นักท่องเที่ยวสนใจและควรทราบ พร้อมทั้งสามารถตอบคำถามจากนักท่องเที่ยวได้ ฉะนั้นมัคคุเทศก์จึงต้องมีความรู้ในเนื้อหาที่ค่อนข้างกว้างขวางและหลากหลาย ต้องมีวิธีการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการสวมบทบาทครูหรือนักวิชาการนั้น มัคคุเทศก์ต้องมีความรู้ความสามารถดังต่อไปนี้

1.1) มีความรู้/ชำนาญ ในเรื่องราวของท้องถิ่น เช่น ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน ภูมิศาสตร์ ศาสนา สถาปัตยกรรม การเมือง การปกครอง เรื่องของบุคคลและสถานที่ เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในเรื่องกฎระเบียบและข้อปฏิบัติของสถานที่นั้นๆด้วย เช่น การเข้าอุทยาน วนอุทยานแห่งชาติห้ามเด็ดดอกไม้ ไร่ ไร่ ไร่ เก็บของป่า เก็บหิน ล่าสัตว์ ทำเสียงดัง เมื่อก่อไฟแล้วต้องดับ เป็นต้น หรือการเข้าไปในหมู่บ้านชาวเขาควรทำตามข้อห้าม ข้อนิยมของแต่ละเผ่า เช่น อย่าแตะต้องหิ้งผี หรือควรขออนุญาตก่อนถ่ายรูปโดยเฉพาะคนแก่ หรือเมื่อเข้าไปในโบสถ์ในวิหารควรปฏิบัติตัวให้เรียบร้อยและแต่งกายสุภาพ เป็นต้น

1.2) มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีเนื้อหาสาระ อีกทั้งสามารถตอบคำถามได้

อย่างไรก็ตาม มัคคุเทศก์ต้องสวมบทบาทครูอย่างพอเหมาะพอควร อย่าให้มากเกินไปจนเป็นการอวดภูมิรู้ หรือให้ความรู้มากจนเหมือนกับว่านักท่องเที่ยวเป็นนักเรียน เนื่องจากคนที่มาเที่ยวจะมาด้วยเหตุผลหลายอย่าง ไม่ใช่มาเพื่อเรียนรู้เพียงอย่างเดียว และแต่ละคนก็สนใจเรื่องต่างๆไม่เหมือนกัน ถ้าเป็นเรื่องที่เขาไม่มีความสนใจเขาจะเบื่อ และทำให้เสียบรรยากาศของการท่องเที่ยวด้วย แต่ถ้าเป็นกรณีที่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเป็นพิเศษเฉพาะเรื่องที่เขาสนใจ (Special Tour) มัคคุเทศก์จะต้องอธิบายและให้ความรู้อย่างละเอียด โดยต้องหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่นักท่องเที่ยวอยากรู้เอาไว้ล่วงหน้า

2. บทบาทของผู้นำ เป็นอีกบทบาทหนึ่งของมัคคุเทศก์ เพราะมัคคุเทศก์ต้องมีความสามารถในการนำและควบคุมกลุ่มนักท่องเที่ยว หรือที่เรียกว่า หัวหน้าคณะนักท่องเที่ยว Tour Leader มีหน้าที่ในการดูแลคณะนักท่องเที่ยวในกลุ่ม เป็นตัวแทนบริษัทนำเที่ยวมีหน้าที่ในการประสานงานและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว และแก่มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เวลานำกลุ่มนักท่องเที่ยวไปต่างประเทศ เขาไม่สามารถทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ได้ แต่ถ้าเป็นการนำเที่ยว

ภายในประเทศแล้ว มัคคุเทศก์ก็เป็นหัวหน้าคณะนักท่องเที่ยวไปในตัวด้วย นอกจากนี้ยังเป็นผู้ชักชวนสมาชิกของกลุ่มร่วมกิจกรรมในระหว่างการเดินทาง และยังเป็นผู้ที่นำที่ต่อผู้รู้จักทางที่จะนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งสามารถบอกทางให้คนขับรถได้

3. บทบาทของนักจิตวิทยา มัคคุเทศก์ต้องมีจิตวิทยาในการทำให้นักท่องเที่ยวพอใจมากที่สุด โดยจะต้องรู้จิตวิทยาของนักท่องเที่ยวว่าต้องการอะไรอย่างน้อยเพียงใด ซึ่งความต้องการนั้นจะแตกต่างกันตามวัย ฐานะ พื้นเพความรู้ และอาชีพของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวบางกลุ่มอาจจะไม่สนใจในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมากนัก แต่สนใจในด้านความสนุกสนานบันเทิงมากกว่า ในขณะที่นักท่องเที่ยวบางกลุ่มอาจต้องการความรู้เกี่ยวกับด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง การเดินทางที่ยาวนานหรือเหนื่อยเกินไป อาจทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเมื่อยล้าหรือเหนื่อยหน่าย ไม่สนใจฟังคำอธิบายของมัคคุเทศก์ถึงแม้มัคคุเทศก์จะพยายามอธิบายให้สนุกสนานก็ตาม สิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องที่มัคคุเทศก์จะต้องคอยสังเกตจากการตอบสนองของนักท่องเที่ยว และพยายามปรับการปฏิบัติหน้าที่ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ อีกประการหนึ่งที่จะให้ความต้องการก็คือ ต้องศึกษาพฤติกรรมของคน เช่น ความต้องการที่แตกต่างระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย ระหว่างช่างวัยรุ่น วัยกลางคน และวัยชรา รวมถึงพฤติกรรมที่แตกต่างกันของคนแต่ละชาติอีกด้วย

4. บทบาทของนักแสดง มัคคุเทศก์ต้องรู้จักสร้างบรรยากาศให้นักท่องเที่ยวมีความสุข สนุกสนาน โดยเฉพาะเมื่อเดินทางไกล ต้องนั่งรถเป็นระยะเวลาอันยาวนาน เกิดความเบื่อหน่าย นอกจากมัคคุเทศก์จะบรรยายสิ่งต่างๆ ที่ผ่านไประหว่างทางแล้ว ก็ควรจะมีกิจกรรมนันทนาการบนรถด้วย เพื่อเป็นการผ่อนคลาย เช่น ร้องเพลง เล่นดนตรี เล่านิทาน หรือเล่าเรื่องขำขัน ดูหมอลำ เล่นเกมต่างๆ เป็นต้น การนำเที่ยวที่มีการพักผ่อนในสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ เช่น อุทยานแห่งชาติหรือรีสอร์ท อาจมีการนันทนาการแบบแคมป์ไฟซึ่งมัคคุเทศก์สามารถสร้างบรรยากาศให้นักท่องเที่ยว ร่วมสนุกสนานด้วยกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมัคคุเทศก์ที่นำนักท่องเที่ยวคนไทยท่องเที่ยวภายในประเทศ ควรจะมีทักษะในการสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองและความสนุกสนานขณะเดินทางในยานพาหนะ หรือในการพักผ่อน แต่ทั้งนี้ต้องดูความเหมาะสมพอสมควร และการตอบสนองของนักท่องเที่ยวด้วย อย่าไปยึดเยียดความสนุกสนานบันเทิงให้ ถ้าหากนักท่องเที่ยวต้องการความสงบมากกว่า นอกจากนั้นมัคคุเทศก์ยังเป็นนักแสดงในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงคือต้องควบคุมอารมณ์ให้ได้ ถึงแม้จะตกใจแต่ต้องแสดงออกว่าไม่มีอะไรน่าเป็นห่วง เพื่อไม่ให้นักท่องเที่ยวตกใจ

5. บทบาทของนักการทูต เป็นบทบาทสำคัญของมัคคุเทศก์ในการที่จะสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้มาเยือนกับเจ้าของถิ่น มัคคุเทศก์จะต้องมีชั้นเชิงในการพูดจาเรียกว่า “ลิ้นการทูต” รู้ว่าอะไรควรพูด อะไรไม่ควรพูด เช่น อธิบายเกี่ยวกับประเทศไทยก็ควรพูดในแง่ที่ทำให้เขาเกิดความนิยมชมชอบ ไม่ใช่เกิดความรู้สึกดูหมิ่น แต่ก็อย่าพูดโอ้อวดจนเขารำคาญ บางเรื่องอย่าพยายามเอาความเห็นส่วนตัวเข้าไปปะปน ควรพูดอย่างเป็นกลาง โดยเฉพาะเรื่องศาสนาและการเมือง นอกจากนี้ยังต้องมีมนุษยสัมพันธ์และประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องได้ดี รวมทั้งเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การแสดงกิจกรรมารยาทแบบไทยๆ แต่งกายอย่างมีเอกลักษณ์ไทย เป็นต้น นอกจากนี้ไม่ควรตำหนิติเตียนพูดจาเสียดสีหรือพูดจาให้ตกลงขบขันเกินความพอดีในเรื่องที่เกี่ยวกับประเทศชาติหรือบุคคลสำคัญใดๆ

6. บทบาทของนักอนุรักษ์ มัคคุเทศก์ควรมีความรับผิดชอบและเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม พร้อมทั้งโน้มน้าวให้นักท่องเที่ยวมีความอยากที่จะอนุรักษ์ด้วย เช่น เมื่อพาเขาไปเที่ยวตามป่าเขา ก็ให้ความรู้เกี่ยวกับพืช สัตว์และการใช้พื้นที่ทำกิน รวมถึงสาเหตุความเสื่อมโทรมของป่า อันเนื่องมาจากการทำไร่เลื่อนลอย หรือไฟไหม้ ซึ่งอาจเกิดจากการก่อไฟแล้วไม่ดับหรือการดีบุกหรือทิ้งโดยที่ยังไม่ได้ดับ มัคคุเทศก์ควรโน้มน้าวและชักชวนให้นักท่องเที่ยวชื่นชมธรรมชาติและสนใจที่จะอนุรักษ์และปกป้องรักษา โดยการไม่เด็ดดอกไม้ ไข่ม้วน หินงอกหินย้อย หรือทิ้งขยะเกลื่อนกลาด นอกจากนี้ควรนำนักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมหมู่บ้านในชนบทหรือบ้านชาวเขาชวนให้ร่วมกิจกรรมกับคนในหมู่บ้าน เช่น เต้นรำ เล่นดนตรี ทำอาหาร ทำหัตถกรรมพื้นบ้านหรือออกไปทำไร่ ซึ่งนอกจากจะทำให้นักท่องเที่ยวได้ประสบการณ์แปลกๆที่ประทับใจแล้ว ยังทำให้คนในท้องถิ่นตระหนักและภูมิใจในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ จะได้ช่วยกันรักษาไว้ให้ยั่งยืนต่อไป

7. บทบาทของนักบริหาร ในหลายโอกาสมัคคุเทศก์ต้องอาศัยหลักการบริหารเข้ามาเกี่ยวข้องในการทำงาน โดยต้องพยายามเอื้ออำนวยความสะดวกให้มีการประสานงานที่ดีกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้งานเป็นไปอย่างเรียบร้อย การบริหารของมัคคุเทศก์อาจหมายถึงการบริหารคนซึ่งหมายถึงนักท่องเที่ยวนั่นเอง โดยมากมักบริหารนักท่องเที่ยวด้วยการใช้คำพูดที่น่าเชื่อถือ และมีวิธีการพูดให้เขาเชื่อฟังไม่ทำให้คณะทัวร์เสียระบบ อีกทั้งทำให้นักท่องเที่ยวมีความสามัคคีและท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว สำหรับการบริหารอีกแง่หนึ่งก็คือการบริหารเงินแทนบริษัทนำเที่ยวมัคคุเทศก์ก็ต้องใช้จ่ายตามที่เห็นหรือเท่าที่ระบุไว้ในรายการเท่านั้น ไม่ทำบัญชีใช้จ่ายที่เป็นเท็จ ไม่จ่ายอย่างสุรุ่ยสุร่าย ส่วนการบริหารอีกอย่างหนึ่งก็คือการบริหารเวลาให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงประโยชน์ของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ และในบางครั้งมัคคุเทศก์ก็ต้องเป็นผู้บริหารในการตัดสินใจชี้ขาดว่าควรทำหรือไม่ควร

ปฏิบัติอย่างไรหรือไม่ เช่น นักท่องเที่ยวเรียกเรื่องจะไปเที่ยวนอกเหนือโปรแกรมที่กำหนด มัคคุเทศก์ก็ต้องทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินใจชี้ขาด โดยพิจารณาจากเหตุผลต่างๆแล้วมาสรุปให้นักท่องเที่ยวทราบว่าสามารถเป็นไปได้อีกหรือไม่ ด้วยเหตุผลประการใดทั้งนี้ควรพยายามให้นักท่องเที่ยวเห็นใจคล้อยตามเหตุผลด้วย

8. บทบาทของนักบริการ บทบาทการเป็นนักบริการก็เป็นอีกบทบาทหนึ่งของมัคคุเทศก์ ที่จะสามารถทำให้มัคคุเทศก์ได้เข้าไปใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยว สามารถสร้างมนุษยสัมพันธ์ และเรียนรู้ถึงความต้องการของเขาได้เป็นอย่างดี มัคคุเทศก์ต้องพยายามอาสาเป็นผู้รับใช้ และให้บริการนักท่องเที่ยวทุกครั้งเมื่อมีโอกาสโดยไม่ต้องรอให้นักท่องเที่ยวเอ่ยปากขอ เช่น การเข้าไปช่วยขนสัมภาระ ช่วยถ่ายรูปเมื่อนักท่องเที่ยวเหลียวหน้าแลหลังหาคนช่วย และช่วยเหลือในด้านอื่นๆเท่าที่สามารถช่วยได้ เป็นต้น ซึ่งการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวดังกล่าวนอกจากจะเป็นการสร้างประทับใจให้เกิดขึ้นแล้ว อย่างน้อยๆยังช่วยให้งานของมัคคุเทศก์เองเป็นไปด้วยความรวดเร็วมากยิ่งขึ้นด้วย เพราะการบริการของมัคคุเทศก์ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่จะเป็นตัวเร่งให้ขั้นตอนและกระบวนการระหว่างการท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความรวดเร็วขึ้น

ระวีวรรณ โปรยรุ่งโรจน์ (2550) กล่าวว่า มัคคุเทศก์มีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

1. การเป็นตัวแทนของประเทศหรือท้องถิ่น

บทบาทของมัคคุเทศก์ในฐานะที่เป็นตัวแทนของประเทศหรือท้องถิ่น นับว่าเป็นบทบาทที่สำคัญถึงแม้จะมีใช้บทบาทหลักก็ตาม เนื่องจากมัคคุเทศก์เป็นบุคคลที่นักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่สุดตลอดระยะเวลาที่เดินทางท่องเที่ยวในประเทศหรือท้องถิ่นนั้นๆ ตามปกติ นักท่องเที่ยวมักยึดมัคคุเทศก์เป็นที่พึ่ง และให้ความไว้วางใจตลอดจนเชื่อถือคำแนะนำของมัคคุเทศก์ ดังนั้นการแสดงออกของมัคคุเทศก์ไม่ว่าจะเป็นการพูด หรือกิริยาท่าทางจึงเป็นเครื่องหมายที่สื่อถึงความเป็นชนชาตินั้นหรือความเป็นท้องถิ่นนั้นไปโดยปริยาย ดังนั้นหากมัคคุเทศก์สามารถทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกประทับใจ นักท่องเที่ยวย่อมมีทัศนคติที่ดีต่อท้องถิ่น ประเทศชาติ และคนในชาติไปด้วย ดังที่มีคำเปรียบเทียบกับว่า มัคคุเทศก์เสมือน “ทูตวัฒนธรรมของชาติ”

หน้าที่ของมัคคุเทศก์ในฐานะที่เป็นตัวแทนของประเทศหรือท้องถิ่น มีดังต่อไปนี้

1.1) แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติตนให้ประจักษ์แก่นักท่องเที่ยว ทั้งในด้านการรยาการวางตน และค่านิยมของสังคม ตัวอย่างเช่น มัคคุเทศก์ชาวไทยควรแสดงออกถึงความอ่อนโยน ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตลอดจนการดำรงชีวิตตามวัฒนธรรมไทยอย่างเหมาะสม

1.2) สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชนชาติ โดยพยายามอธิบาย หรือชี้แจงให้นักท่องเที่ยวเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศ หรือในท้องถิ่นนั้นๆ เนื่องจากนักท่องเที่ยวเป็นคนต่างถิ่น ดังนั้นย่อมมีวัฒนธรรมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมของคนในประเทศนั้นๆ หากมัคคุเทศก์ไม่ชี้แจงให้ทราบ นักท่องเที่ยวอาจไม่เข้าใจและส่งผลให้ประพัติตนไม่เหมาะสมกับกาลเทศะ แต่ในทางตรงกันข้าม หากมัคคุเทศก์อธิบายให้เข้าใจ นักท่องเที่ยวย่อมเกิดความระมัดระวังในการปฏิบัติตนให้มีความถูกต้องและเหมาะสมกับสังคมและวัฒนธรรมของตน และยังสามารถส่งผลให้เขาเกิดความรู้สึกที่ดีในระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว ตลอดจนเข้าใจลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆ มากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น ในการเยี่ยมชมวัดทางพระพุทธศาสนา มัคคุเทศก์ควรอธิบายให้นักท่องเที่ยวทราบถึงความสำคัญของพระพุทธรูปและวัฒนธรรมของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ พร้อมทั้งแนะนำการปฏิบัติตนในระหว่างอยู่ในพระอุโบสถให้กับนักท่องเที่ยวทราบ เป็นต้น

1.3) สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่คนในชาติ และสถาบันต่างๆ ของชาติ โดยหลีกเลี่ยงการประพัติตนปฏิบัติที่อาจนำความเสื่อมเสียมาสู่ประเทศชาติ หรือความประพัติตนที่อาจก่อให้เกิดความรู้สึกดูหมิ่นเหยียดหยามแก่ประเทศชาติและคนในชาติ

2. การเป็นผู้นำเที่ยว

บทบาทของมัคคุเทศก์ในฐานะผู้นำเที่ยวนับว่าเป็นบทบาทหลัก เนื่องจากเป็นบทบาทที่เกี่ยวข้องกับลักษณะงานในอาชีพของมัคคุเทศก์โดยตรง ซึ่งมัคคุเทศก์ไม่ว่าจะสังกัดหรือไม่สังกัดบริษัทนำเที่ยวต้องแสดงบทบาทนี้ทุกคน

หน้าที่ของมัคคุเทศก์ในฐานะผู้นำเที่ยว มีดังนี้

2.1) การรับเข้านักท่องเที่ยว (Transfer-in) หมายถึง การเดินทางไปรับนักท่องเที่ยวจากจุดเข้าประเทศ หรือจุดเข้าเมือง เช่น ท่าอากาศยาน ท่าเรือ สถานีรถไฟ หรือสถานีรถยนต์ แล้วนำมาส่งที่สถานที่พักแรม โดยผู้ทำหน้าที่นี้ต้องดูแลให้นักท่องเที่ยวลงทะเบียนเข้าพักอย่างเรียบร้อย

2.2) การนำเที่ยว (Touring) หมายถึง การนำนักท่องเที่ยวเดินทางไปที่ท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ ตามที่กำหนดในรายการนำเที่ยว โดยในระหว่างนั้นผู้ทำหน้าที่นี้ต้องให้ความรู้และอำนวยความสะดวก ตลอดจนตอบข้อซักถามของนักท่องเที่ยวด้วย

2.3) การส่งออกนักท่องเที่ยว (Transfer-out) หมายถึง การนำนักท่องเที่ยวเดินทางจากสถานที่พักแรม เพื่อไปส่ง ณ จุดออกนอกประเทศหรือจุดออกนอกเมือง เช่น ท่าอากาศยาน ท่าเรือ สถานีรถไฟ หรือสถานีรถยนต์ เพื่อเดินทางกลับ

บริษัทนำเที่ยวบางแห่งอาจมอบหมายให้มัคคุเทศก์เพียงคนเดียวทำหน้าที่ทั้ง 3 อย่างข้างต้น ในขณะที่บริษัทบางแห่งอาจแยกหน้าที่รับเข้าและส่งออกนักท่องเที่ยว ออกจากหน้าที่นำเที่ยวโดยให้มัคคุเทศก์หนึ่งคนทำหน้าที่แรก และให้มัคคุเทศก์อีกคนหนึ่งทำหน้าที่หลัง สำหรับมัคคุเทศก์ที่มีหน้าที่เฉพาะรับเข้าและส่งออกมีคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่ใช้เรียกแทนว่า Transferred Guide หรือ Transferred Man ส่วนคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่ใช้เรียกแทนมัคคุเทศก์ที่ทำหน้าที่เฉพาะนำเที่ยว คือ Tourist Guide

คุณสมบัติและความสามารถของมัคคุเทศก์

สุภาพร มากแจ้ง (2534) กล่าวว่ามัคคุเทศก์คือผู้นำเที่ยว งานของมัคคุเทศก์จึงจัดเป็นงานบริการ ดังนั้นคุณสมบัติของมัคคุเทศก์ก็คือคุณสมบัติของผู้ให้บริการนั่นเอง ซึ่งโดยทั่วไปมัคคุเทศก์ที่ดีควรมีคุณสมบัติต่อไปนี้

1. **มีมนุษยสัมพันธ์ดี** มนุษยสัมพันธ์ (Relationship) ได้แก่ความสามารถในการสร้างความประทับใจ และการผูกมิตรกับผู้อื่น บุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีมักเป็นบุคคลที่มีลักษณะดังนี้

- 1.1) มองโลกในแง่ดี มีความสุจริตใจ
- 1.2) สดชื่น ร่าเริง มีอารมณ์ขัน
- 1.3) มีน้ำใจ พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ ยินดีที่ได้เห็นผู้อื่นมีความสุข
- 1.4) มีอัธยาศัย ไม่ก้าวร้าว ไม่สำคัญตนว่าเด่นเหนือผู้อื่น

มัคคุเทศก์ที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี จะเป็นมัคคุเทศก์ที่เอาใจใส่ดูแลและอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวเสมอญาติ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย และประทับใจในการท่องเที่ยว

2. มีบุคลิกภาพดี บุคคลที่มีบุคลิกภาพดีมีลักษณะดังนี้

- 2.1) มีพละนามัยสมบุรณ ร่ากายสมส่วน ไม่อ้วนหรือผอมจนเกินไป
- 2.2) มีความคล่องแคล่วว่องไว กระฉับกระเฉง สดชื่นแจ่มใส
- 2.3) มีอารมณ์มั่นคง เยือกเย็น ไม่หวั่นไหวง่าย เผชิญสถานการณ์ต่างๆ อย่าง

สงบ สุขุม

2.4) เอาใจใส่ดูแลความสะอาดของร่างกายอย่างทั่วถึง ไม่ปล่อยให้เกิดคราบหรือกลิ่นอับพึงรังเกียจ

- 2.5) แต่งกายให้เหมาะสมกับกาลเทศะ
- 2.6) กิริยามารยาทอ่อนโยน
- 2.7) วาจาสุภาพ อ่อนหวานไพเราะ

มัคคุเทศก์ที่มีบุคลิกภาพดี จะช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดความเชื่อถือและไว้วางใจ ยินดีให้เป็นผู้ดำเนินการท่องเที่ยว และแน่ใจว่าจะได้รับความเพลิดเพลินและความรู้ที่ถูกต้อง มีค่าควรแก่ความทรงจำ

3. มีความรู้ดี บุคคลที่มีความรู้ดีจะต้องประกอบด้วยลักษณะต่อไปนี้

- 3.1) สนใจสิ่งรอบตัว
- 3.2) ช่างสังเกต
- 3.3) รักการค้นคว้า
- 3.4) เป็นนักอ่าน
- 3.5) เป็นนักฟัง
- 3.6) มีความจำดี
- 3.7) รู้จักวิเคราะห์แยกแยะเหตุผลข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

มัคคุเทศก์ที่มีความรู้ดีจะช่วยให้นักท่องเที่ยว ได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวคุ้มกับเงินและเวลาที่เสียไป

4. มีวาทศิลป์ บุคคลที่มีวาทศิลป์มีลักษณะดังนี้

- 4.1) มีน้ำเสียงชัดเจน แจ่มใส ชวนฟัง
- 4.2) มีจังหวะและลีลาการพูดเหมาะสม
- 4.3) ใช้ระดับของภาษาได้เหมาะสมกับผู้ฟัง
- 4.4) ใช้ภาษาถูกต้อง สื่อความหมายได้ชัดเจนตรงประเด็น

4.5) มีลำดับการพูดดี เข้าใจง่าย

4.6) สามารถเร้าความสนใจของผู้ฟังและทำให้ติดตามฟังจนจบโดยไม่เบื่อหน่าย

มัคคุเทศก์ที่มีวาทศิลป์จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน ทำให้นักท่องเที่ยวไม่น่าเบื่อหน่าย

5. มีความรักงาน ความรักงานเป็นหัวใจของการทำงาน บุคคลที่มีความรักงาน จะมีความกระตือรือร้นที่จะทำงาน มีความสุขในการทำงาน ทำให้งานนั้นมีประสิทธิภาพ มัคคุเทศก์ที่มีความรักงาน จะรักที่จะให้ความดูแลนักท่องเที่ยว รักที่จะอธิบาย กระตือรือร้นที่จะนำนักท่องเที่ยวไปชมสถานที่แปลกใหม่ยินดีที่จะหยิบยื่นประสบการณ์ที่ดีที่มีค่าแก่นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ และรักที่จะค้นคว้าหาความรู้เพื่อจะให้ผลงานของตนมีประสิทธิภาพ และพอใจที่จะพัฒนางานของตน

นอกเหนือจากคุณสมบัติทั้ง 5 ประการดังกล่าวแล้วมัคคุเทศก์ยังต้องมีความสามารถที่จะทำให้คุณสมบัติเหล่านั้นเด่นชัดเป็นที่ประจักษ์ ความสามารถของมัคคุเทศก์ประกอบด้วย

- (1) ความสามารถด้านภาษา
- (2) ความสามารถด้านวิชาการ
- (3) ความสามารถด้านการนำเที่ยว
- (4) ความสามารถด้านการแก้ปัญหา

1. ความสามารถด้านภาษา โดยเหตุที่งานของมัคคุเทศก์เป็นงานที่ต้องใช้ภาษาเป็นหลัก โดยเฉพาะภาษาพูด มัคคุเทศก์จึงต้องมีความสามารถในการใช้ภาษาแม่ของตนและภาษาต่างประเทศอื่นๆ อยู่ในเกณฑ์ดี คือสามารถที่จะสื่อสารทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวได้อย่างคล่องแคล่วและถูกต้องตามระเบียบการใช้ภาษา ความสามารถด้านภาษาจะเป็นคุณสมบัติสำคัญในการพิจารณารับสมัครมัคคุเทศก์เข้าทำงาน ดังหลักเกณฑ์การรับสมัครมัคคุเทศก์เข้าทำงานในสังกัดบริษัททีแอสเอ็มที่กำหนดว่า “เนื่องจากงานของมัคคุเทศก์ต้องใช้ภาษาต่างประเทศเป็นหลักในการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว และงานด้านนี้ขึ้นอยู่กับภาษาพูดเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการรับสมัครจึงต้องพิจารณาการพูดภาษาเป็นหลักสำคัญพร้อมกับมีส่วนประกอบดังต่อไปนี้

1.1) ผู้ที่เคยผ่านการเป็นมัคคุเทศก์มาก่อน และมีความสามารถในการปฏิบัติงานอยู่ในขั้นมาตรฐานแล้ว

- 1.2) ผู้ที่จบการศึกษาจากต่างประเทศไม่ว่าสาขาใดๆก็ตาม แต่ผู้นั้นต้องรอบรู้เรื่องภาษา เช่น พูด อ่าน เขียน และฟังเข้าใจเป็นอย่างดี
- 1.3) ผู้ที่ผ่านการอบรมวิชามัคคุเทศก์จากสถาบันต่างๆ ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมจัดอบรมด้วย
- 1.4) ผู้ที่จบการศึกษาจากสาขาวิชาการท่องเที่ยวทั้งของรัฐและเอกชน
- 1.5) ผู้ที่มีความสามารถในการพูด ฟัง และเข้าใจในภาษาต่างประเทศ (ไม่จำกัดว่าจบการศึกษาในประเทศหรือต่างประเทศ)
- 1.6) บุคลิกภาพของผู้สมัครเป็นส่วนประกอบสำคัญอย่างหนึ่งที่จะต้องพิจารณา มัคคุเทศก์ที่มีความสามารถด้านภาษาและมีวาทศิลป์จะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ความสามารถด้านวิชาการ ความสามารถด้านวิชาการได้แก่ความรู้ที่มัคคุเทศก์ต้องใช้เพื่อการประกอบอาชีพ คือ

- 2.1) ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว เช่น ที่ตั้ง ประวัติความเป็นมา สภาพภูมิศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ การเข้าถึง ที่พักแรม กิจกรรมการท่องเที่ยว ฯลฯ
- 2.2) ความรู้เกี่ยวกับความเป็นไทย เช่น ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมขนบประเพณี วิถีชีวิตศาสนา ความเชื่อ ธรรมเนียมจารีต อาหารการกิน การเมืองการปกครอง ฯลฯ
- 2.3) ความรู้รอบตัวอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว เช่น อัตราแลกเปลี่ยนเงินสกุลต่างๆกับเงินไทย ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาติต่างๆ เหตุการณ์โลกปัจจุบัน อัตราค่าที่พักและบริการต่างๆ ของโรงแรม ระเบียบพิธีทางศุลกากร แหล่งเริงรมย์ และแหล่งซื้อสินค้าต่างๆ ตลอดจนการปฐมพยาบาล เป็นต้น

3. ความสามารถด้านการนำเที่ยว ความสามารถด้านการนำเที่ยวเป็นหัวใจสำคัญของอาชีพมัคคุเทศก์ มัคคุเทศก์แม้จะมีคุณสมบัติครบทั้ง 5 ประการ มีความสามารถในการใช้ภาษา และมีความสามารถด้านวิชาการเป็นอย่างดี แต่หากขาดความสามารถด้านการนำเที่ยวก็ไม่อาจประสบความสำเร็จในอาชีพได้ มัคคุเทศก์ที่มีความสามารถด้านการนำเที่ยว จะทำให้การท่องเที่ยวเป็นไปด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลินประกอบด้วยสาระความรู้และการพักผ่อนอย่างแท้จริง นักท่องเที่ยวไม่รู้รู้สึกเหน็ดเหนื่อยเพราะถูกเร่งรัดและเบื่อหน่ายเพราะถูกยัดเยียดด้วยความรู้จนเกินความจำเป็น หรือเบื่อหน่ายเพราะมัคคุเทศก์ขาดความรู้ไม่สามารถสนองความสนใจของนักท่องเที่ยวได้ ความสามารถด้านการนำเที่ยวประกอบด้วย

3.1) ความสามารถในการจัดเวลา มัคคุเทศก์ที่ดีต้องสามารถคำนวณเวลาในการนำเที่ยวแต่ละรายการได้พอเหมาะ และนักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวครบตามรายการที่จัดให้โดยไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย หรือเบื่อหน่าย การเตรียมการข้อนี้ทำได้โดยมัคคุเทศก์ต้องสำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวล่วงหน้า แบ่งเวลาในการนำชมแต่ละจุดตามความสำคัญและความน่าสนใจ ทั้งนี้โดยไม่ลืมคำนึงถึงการให้เวลาส่วนตัวแก่นักท่องเที่ยวด้วย เช่น การปล่อยให้นักท่องเที่ยวชมโดยอิสระในจุดที่แต่ละคนสนใจเป็นพิเศษ การให้เวลาถ่ายรูป ทำธุระส่วนตัว ดื่มน้ำ รับประทานอาหารว่าง ชื่อของทีระลิก ฯลฯ

3.2) ความสามารถในการวิเคราะห์ให้นักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ที่ดีต้องสามารถวิเคราะห์ให้นักท่องเที่ยวในกลุ่มที่ตนรับผิดชอบนำเที่ยวแต่ละครั้งว่า มีความสนใจเป็นพิเศษในเรื่องใด เพื่อใจได้สามารถสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ถูก เช่น นักท่องเที่ยวที่สนใจชมศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม มัคคุเทศก์ควรใช้เวลาส่วนใหญ่มากกับการเที่ยวชมแหล่งศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมรวมทั้งให้การบรรยายในแต่ละจุดโดยละเอียด ส่วนนักท่องเที่ยวที่สนใจเพียงท่องเที่ยวถ่ายรูปและชื่อของทีระลิก มัคคุเทศก์ก็ควรบรรยายสั้นๆ เฉพาะเรื่องทั่วๆไปที่นักท่องเที่ยวควรทราบ และให้เวลาอิสระแก่นักท่องเที่ยวมากขึ้นตามที่นักท่องเที่ยวพอใจ โดยไม่เกินเวลาที่กำหนดไว้ในรายการ การวิเคราะห์ให้นักท่องเที่ยวทำได้โดยการศึกษาลักษณะประจำชาติของชนชาติต่างๆ เช่น ชนชาติฝรั่งเศส มักสนใจประวัติศาสตร์และโบราณคดี อเมริกันชอบท่องเที่ยวชมมรดกโลกชาวเอเชียชอบถ่ายรูปและชื่อของ เป็นต้น เพศ วัย และระดับการศึกษาของนักท่องเที่ยวก็มีส่วนกำหนดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้เช่นกัน

3.3) ความสามารถในการเร้าความสนใจ มัคคุเทศก์ที่ดีต้องสามารถทำให้นักท่องเที่ยวสนุกสนานเพลิดเพลินตลอดรายการท่องเที่ยว ทั้งระหว่างการเดินทางและจุดแวะชม ดังนั้นนอกจากความรู้เกี่ยวกับจุดท่องเที่ยวและสถานที่ที่น่าสนใจตามทางผ่านที่มัคคุเทศก์อาจชี้ชวนให้นักท่องเที่ยวสนใจได้แล้ว หากเดินทางเป็นเวลายาวนาน มัคคุเทศก์ควรมีความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมหรือการเล่นเล็กๆน้อยๆ เพื่อคลายเหงาและช่วยให้เกิดความเป็นกันเอง ภายในกลุ่มของนักท่องเที่ยวด้วย

3.4) ความสามารถในการบริการและอำนวยความสะดวก มัคคุเทศก์ที่ดีต้องเอาใจใส่ดูแลให้นักท่องเที่ยวได้ท่องเที่ยวด้วยความสนุกสนานเพลิดเพลิน สะดวกสบายและปลอดภัย ปราศจากอุปสรรคและความขัดข้อง ดังนั้นก่อนการนำเที่ยวทุกครั้งมัคคุเทศก์ควรตรวจสอบความเรียบร้อยของยานพาหนะ แจ็งย้าสถานที่พักแรม และสถานประกอบการอื่นๆที่เกี่ยวข้อง นัดหมายและให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่จะไป ตั้งแต่กำหนดการ การเตรียมตัว ข้อปฏิบัติต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวควรทราบ เช่น การเข้าชมพระบรมมหาราชวังต้องแต่งกายสุภาพ การ

เข้าพระอุโบสถต้องถอดรองเท้า สุภาพสตรีถูกต้องตัวพระภิกษุไม่ได้ การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ถ่ายภาพ หรือถ่ายภาพยนตร์ ฯลฯ การเตรียมสัมภาระ และข้อควรระวังต่างๆ เอาใจใส่ดูแลนักท่องเที่ยวโดยทั่วถึงและเสมอหน้า

4. ความสามารถด้านการแก้ปัญหา มัคคุเทศก์ที่ดีต้องมีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง โดยคำนึงถึงประโยชน์นักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ การที่จะสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้นั้น มัคคุเทศก์ต้องมีการเตรียมการที่ดี โดยศึกษาล่วงหน้าถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในการนำชมแต่ละรายการ และการศึกษาขั้นตอนของการแก้ปัญหาเหล่านั้น และจัดเตรียมอุปกรณ์หรือวิธีการไว้ล่วงหน้า โดยมีสิ่งสำคัญคือมีสติมั่นคง และความรอบคอบของมัคคุเทศก์ ตัวอย่างปัญหาเฉพาะหน้าที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น การนำเที่ยวทางเรือ อาจเกิดอุบัติเหตุเรือจม และนักท่องเที่ยวว่ายน้ำไม่เป็น ทางแก้ปัญหาได้แก่ ตรวจสอบเรือที่เป็นพาหนะว่ามีชูชีพหรือเครื่องช่วยชีวิตพร้อมและอยู่ในสภาพใช้งานได้ มัคคุเทศก์ควรผ่านหลักสูตรช่วยคนตกน้ำ หรือรู้วิธีช่วยคนตกน้ำ

ฉันทิช วรรณถนอม (2546) กล่าวว่า มัคคุเทศก์เป็นอาชีพที่ต้องมีคุณสมบัติเฉพาะหลากหลายลักษณะ เนื่องจากเป็นอาชีพที่ต้องเจอกับบุคคลมากมาย แต่ละคนก็มีความแตกต่างกันไปในแต่ละด้าน ไม่ว่าจะเป็นอาชีพ การศึกษา การอบรมเลี้ยงดู อารมณ์ความต้องการของแต่ละคน มัคคุเทศก์จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับนักท่องเที่ยวทุกคน และต้องพยายามสร้างความพอใจให้กับทุกๆ ฝ่าย นอกเหนือจากคนแล้วมัคคุเทศก์ก็ยังต้องเจอกับปัญหาเฉพาะหน้าที่คาดไม่ถึง ต้องเป็นผู้จัดการดูแลรับผิดชอบเรื่องการเดินทางท่องเที่ยวและหน้าที่อื่นๆ อีกมากมาย ดังนั้นคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นมัคคุเทศก์จึงต้องค่อนข้างมีความหลากหลาย ดังนี้

1. มีบุคลิกภาพดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องความสะอาดและความเป็นระเบียบของส่วนต่างๆ ของร่างกายและการแต่งกาย ได้แก่

- 1.1) การแต่งกายสะอาดเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ
- 1.2) มีความคล่องแคล่วว่องไว กระฉับกระเฉง
- 1.3) การใช้ท่าทางนอบน้อมถ่อมตน มีมารยาท ให้เกียรติผู้อื่น
- 1.4) การใช้ถ้อยคำภาษา ถูกต้อง เหมาะสม
- 1.5) มีความเชื่อมั่นในตนเอง
- 1.6) มีความจริงใจ
- 1.7) มีการสังเกตและจดจำที่ดี

1.8) มีความกระตือรือร้น

1.9) ควรสบสายตา มองและใส่ใจผู้ฟังทั่วถึงตลอดเวลาขณะพูด

2. มีมนุษยสัมพันธ์ดี คือต้องมีความสามารถในการสร้างความประทับใจและผูกมิตรกับนักท่องเที่ยวได้อย่างดี สามารถทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกผ่อนคลายให้ความเป็นกันเอง ซึ่งการสร้างมนุษยสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวนั้นอาจมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

2.1) มีศิลปะในการเข้าหาคนให้ชนะใจคนและสามารถครองใจคน

2.2) เป็นคนยิ้มแย้มแจ่มใสไม่ว่าเจอเหตุการณ์ใด

2.3) มีน้ำใจช่วยเหลือนักท่องเที่ยวให้ได้รับความสะดวกสบาย

2.4) มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ รู้จักห่วงใยผู้อื่น

2.5) มีอัธยาศัยดีไม่ก้าวร้าว ไม่สำคัญตนว่ามีความรู้เหนือว่านักท่องเที่ยว

2.6) พยายามให้ความสนใจในตัวนักท่องเที่ยวอย่างจริงใจ

2.7) มีความจำแม่นยำ ต้องจำชื่อนักท่องเที่ยวให้ได้มากที่สุด

2.8) ต้องให้ความสำคัญต่อกับนักท่องเที่ยวทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

2.9) ต้องเป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี

3. มีความรู้ดีมีคฤเทศก์ควรเป็นผู้มีความรู้ดี เพราะจะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้จากการท่องเที่ยวความรู้ที่มีคฤเทศก์ควรทราบ ได้แก่

3.1) ความรู้เกี่ยวกับภาษา

3.2) ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว สถานที่เข้าชมต่างๆ

3.3) ความรู้เกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี

3.4) ความรู้เกี่ยวกับสถานที่พักโรงแรม

3.5) ความรู้เกี่ยวกับร้านจำหน่ายของที่ระลึกที่น่าเชื่อถือ

3.6) มีความรู้ในเรื่องระเบียบพิธีการเข้าออกประเทศ พิธีทางศุลกากร

4. มีวาทศิลป์ มีคฤเทศก์เป็นอาชีพที่ต้องอาศัยการพูดคุยเป็นเครื่องมือในการนำพาไปสู่ความสำเร็จ ควรเอาใจใส่ในด้านการพูดคุยของตนอยู่เสมอ

5. เป็นคนช่างสังเกต ต้องรู้จักใช้สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเราให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานเป็นคนช่างสังเกต จดจำ เพื่อตอบคำถามนักท่องเที่ยวได้อย่างไม่อ้ำอึ้ง

6. มีจิตวิญญาณรักและตั้งใจในการทำงานมีคฤเทศก์ คุณสมบัติข้อนี้สำคัญมาก เพราะต้องเป็นผู้มีความรักและเต็มใจที่จะบริการแก่ผู้อื่นอย่างมีความสุข

7. มีประสบการณ์เดินทาง ควรมีประสบการณ์ในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว เพราะการที่ได้เคยเห็นเคยรู้จักคุ้นเคยกับสถานที่ท่องเที่ยว จะช่วยให้มัคคุเทศก์ทำงานด้วยความมั่นใจไม่กลัวว่าไม่รู้ มีการเตรียมพร้อมด้านข้อมูล

8. มีความรับผิดชอบสูง ตรงต่อเวลา เนื่องจากบางครั้งผู้เป็นมัคคุเทศก์ต้องดูแลนักท่องเที่ยวคราวละหลายสิบหรือร้อยชีวิต มัคคุเทศก์จึงต้องจัดแสดงหรือจัดการกับเหตุการณ์ต่างๆให้นักท่องเที่ยวเห็นว่าการเดินทางมีความปลอดภัย

9. มีความอดทน อดกลั้น รับได้ทุกสถานการณ์ เพราะมัคคุเทศก์อาจเจอนักท่องเที่ยวที่มาจากพื้นฐานความคิด ความต้องการที่ต่างกัน ต้องมีความอดทนอดกลั้นและมีขันติเสมอในการทำงาน

10. มีสติปัญญา และไหวพริบดี ต้องทำงานด้วยสติสัมปชัญญะและไหวพริบดี ทำงานโดยไตร่ตรอง วางแผนล่วงหน้า ไม่หวั่นไหวอะไรง่ายๆ

11. สามารถสร้างอารมณ์ขัน อารมณ์ขันจะช่วยให้การเดินทางเปี่ยมไปด้วยรอยยิ้มและความสุขจากนักท่องเที่ยว

12. มีสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี ถ้าสุขภาพดีอาจทำให้นักท่องเที่ยวขาดความมั่นใจในตัวผู้นำ

13. มีความจำที่ดี ผู้ที่มีความจำดีจะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การมีความรู้ดีได้ง่ายขึ้น เช่น การจำเส้นทางไปสถานที่ต่างๆ แหล่งท่องเที่ยว ร้านอาหาร ฯลฯ

14. เป็นผู้นำที่ดี มัคคุเทศก์จะเป็นที่ฟังในทุกๆ เรื่องของนักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์จึงเป็นแบบอย่างที่ดีมีความเป็นตัวของตัวเอง กล่าวหาญเมื่อพบสถานการณ์ที่คับขัน

15. ซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน ได้แก่ การซื่อสัตย์ต่อนักท่องเที่ยว ไม่หลอกหลวงนักท่องเที่ยว

16. มีความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาของประเทศที่ไปเยือนโดยเฉพาะภาษาอังกฤษ

17. มีความกระตือรือร้น มีท่าทีกระฉับกระเฉง ว่องไว กระตือรือร้นที่จะช่วยเหลือนักท่องเที่ยวอยู่ตลอดเวลา

18. มีความยืดหยุ่น แก้ปัญหาได้ฉับไว บางครั้งอาจมีเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึงเกิดขึ้น มัคคุเทศก์ต้องควบคุมหรือยืดหยุ่นได้ในสถานการณ์ต่างๆ ห้ามใช้วิธีการเด็ดขาด แต่ควรอธิบายให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและทราบถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ

การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของมัคคุเทศก์

วิจารณ์ ศตสุข (2529) ได้กล่าวถึงงานของมัคคุเทศก์ว่าเป็นการประสบปัญหาที่จำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วนอยู่เสมอ และปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องที่ไม่เคยคาดคิดมาก่อนก็มีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นลักษณะประจำตัวของมัคคุเทศก์ที่จะช่วยให้การแก้ปัญหาต่าง ๆ ลุล่วงไปได้ง่ายขึ้นและเป็นผลดีนั้นมีอยู่ 4 ประการ คือ

1. ความมีสติ
2. ความรู้สึกรับผิดชอบในหน้าที่
3. การมองโลกในแง่ดี
4. ความมีน้ำใจ

โดยทั่วไปมัคคุเทศก์และชาวไทยก็มีความรู้สึกเอาอกเอาใจชาวต่างประเทศที่มาเยือนประเทศไทยในฐานะนักท่องเที่ยวดีอยู่แล้ว ถึงจะพบปัญหาบางอย่างเพียงไร ก็พยายามให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มกำลัง

ข้อที่พึงสังวรในการแก้ปัญหาเฉพาะก็คือ ระเบียบการปฏิบัติหน้าที่บริษัทนำเที่ยวแต่ละแห่งมีกฎข้อบังคับแตกต่างกัน จึงเป็นการสมควรที่จะต้องปฏิบัติตามระเบียบของบริษัท อาทิ เช่น ในกรณีเกิดอุบัติเหตุนักท่องเที่ยวได้รับบาดเจ็บ ถึงต้องส่งโรงพยาบาล บริษัทนำเที่ยวแต่ละแห่งได้มีการติดต่อใช้บริการของโรงพยาบาลใดโรงพยาบาลหนึ่งโดยเฉพาะหรือเปล่า เป็นข้อแรกที่มัคคุเทศก์ควรทราบ จะได้จัดการส่งไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลที่มีข้อตกลงกันอยู่ก่อนแล้ว เว้นไว้เสียแต่ว่าเป็นกรณีฉุกเฉินรีบด่วนไม่สะดวกในการปฏิบัติ เพราะอาจจะก่อให้เกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตหรือพิการ จึงจำเป็นต้องใช้สถานพยาบาลที่ใกล้ที่สุด เคยมีเรื่องเกิดขึ้นมาแล้วว่าหลังจากนักท่องเที่ยวได้รับการรักษาพยาบาลแล้ว ค่าใช้จ่ายที่สถานพยาบาลเรียกเก็บเกิดเป็นปัญหายุ่งยากขึ้นภายหลัง

อุบัติเหตุไม่ได้เกิดขึ้นในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่เสมอไป บ่อยครั้งเกิดขึ้นก่อนที่มัคคุเทศก์จะพบกับนักท่องเที่ยว อาทิเช่น นักท่องเที่ยวเกิดตาเจ็บในขณะเดินทาง นักท่องเที่ยวทำฟันปลอมหาย นักท่องเที่ยวทำแว่นสายตาแตก ฯลฯ

ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้พอที่จะสรุปวิธีแก้ไขได้ดังนี้

1. หาความรู้เกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติของบริษัทที่เกี่ยวข้อง
2. ความรู้เกี่ยวกับสถานพยาบาล อัตราค่ารักษาพยาบาล
3. ปรีกษาหารือกับหัวหน้าคณะของนักท่องเที่ยง
4. รายงานให้เจ้าหน้าที่ระดับสูงของบริษัทนำเที่ยวทราบ ก่อนหรือหลังการปฏิบัติ

หน้าที่ตามสมควรแก่กรณี

5. การเดินทางไกลควรแนะนำให้บริษัทหรือบริการรถเช่ามียาชุดที่จะต้องใช้ในยามฉุกเฉินติดไว้บ้าง
6. มัคคุเทศก์ควรมียาที่ใช้ประจำตัวติดไว้โดยเตรียมปริมาณไว้เพื่อผู้อื่นบ้าง

ปัญหาเกี่ยวกับการเดินทาง

ส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกิดความรำคาญของมัคคุเทศก์ สิ่งทีพึงกระทำก็คือเป็นสื่อกลางช่วยอำนวยความสะดวกในการติดต่อสอบถาม

ขอให้มัคคุเทศก์แสดงความมีน้ำใจ และเห็นอกเห็นใจกับผู้ที่ประสบปัญหา แต่ทั้งนี้ต้องตระหนักด้วยว่า การตัดสินใจปฏิบัติหน้าที่เกินกว่าสิทธิและอำนาจก็ไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องเสมอไป

สรุปการแก้ปัญหาก็คือ

1. ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่ออำนวยความสะดวก
2. แก้ไขปัญหาที่เร่งด่วนก่อนตามลำดับ แล้วแต่กรณี
3. ให้เจ้าหน้าที่ชั้นสูงของบริษัทเป็นผู้รับทราบโดยละเอียดและขอคำสั่งในการปฏิบัติ

ปัญหาที่พักรวม

ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำคือโรงแรมสำรองที่พักซ้ำกัน หรือเกินกว่าขีดความสามารถวิธีการที่จะแก้ไขก็ต้องคำนึงถึงความสำคัญของที่พักแรมที่มีความสำคัญสูงสุด รายการนำเที่ยวไม่ว่าจะดีเลิศเพียงใดแต่ถ้ามีปัญหาเรื่องที่พักแล้ว รายการนำเที่ยวนั้นอาจจะต้องล้มเลิก จึงควรจัดการแก้ไขด้วยการหาที่พักไว้ก่อนแม้ว่าจะต้องเปลี่ยนแปลงรายการนำเที่ยวไปบ้างเพื่อความเหมาะสม หรือตามความจำเป็นจะดีกว่า

ปัจจุบันนี้มีปัญหาเรื่องความปลอดภัยของทรัพย์สิน ในขณะที่นักท่องเที่ยวพักรวม เช่น ของมีค่าหายในห้องพักรวมหรือของขาดหายไปไม่ครบจำนวนในกรณีที่พักผู้บริภคย์ของโรงแรมมัคคุเทศก์ต้องขอความร่วมมือจากทางโรงแรมโดยการติดต่อผู้ช่วยผู้จัดการ ซึ่งจะเป็นผู้อยู่ประจำ เพื่อให้ความร่วมมือช่วยกันแก้ปัญหาต่อไปตามสมควร

ข้อสรุปในการแก้ปัญหาที่พักรวมไม่พอจำนวน

1. ไม่ควรให้นักท่องเที่ยวแยกย้ายไปพักหลายๆ แห่ง เพราะจะทำให้เกิดปัญหามากขึ้น พยายามให้อยู่รวมกลุ่มกันให้มากที่สุด การขอร้องให้โรงแรมเพิ่มเติมเตียงขึ้นแต่ละห้องจะดีกว่า แยกไปพักหลายๆ กลุ่ม
2. กระเป๋าเดินทางควรควบคุมดูแลไว้ที่เดียว จนกว่าการจัดห้องพักรวมจะเรียบร้อย เพื่อป้องกันการสูญหายและการนำส่งผิด

นอกเหนือไปจากคุณสมบัติประจำตัวมัคคุเทศก์ดังได้กล่าวแล้ว ความชำนาญในการทำงานหรือประสบการณ์มีส่วนช่วยมาก ปัญหาต่างๆ ต้องเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ การแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงไปได้ด้วยดีขึ้นอยู่กับความเข้าใจอันดีระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ที่สำคัญที่สุดก็คือ ความหวังดีต่ออาชีพและหน้าที่ของมัคคุเทศก์ ความหวังดีต่อวงการธุรกิจการท่องเที่ยว และความหวังดีต่อชื่อเสียงของประเทศชาติเป็นที่สุด

สิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติและควรละเว้น

สิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ มีดังนี้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548; ฉันทิช วรรณถนออน, 2551)

1. มีกิริยาวาจาสุภาพ นุ่มนวล อ่อนโยน ตามแบบอย่างคนไทย รู้จักกล่าวขอโทษ และขอบคุณอยู่เสมอ กล่าวคือ ต้องรู้จักขอโทษเมื่อเกิดความไม่สะดวกสบาย หรือเกิดเหตุขัดข้องบางประการในการท่องเที่ยว และควรรู้จักให้อภัยนักท่องเที่ยวเมื่อเขาทำผิดไปบ้าง เช่น มาไม่ตรงเวลา
2. หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส รักษาความสะอาด และสุขนิสัยส่วนตัวไม่ให้น่ารังเกียจ
3. ก่อนพูดทุกครั้งต้องดูว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พร้อมที่จะรับฟังสิ่งที่เราจะพูดหรือยัง
4. ต้องให้เวลาเป็นส่วนตัวแก่นักท่องเที่ยวเพื่อให้เขาถ่ายรูป ซื้อของที่ระลึก หาของว่างรับประทานโดยมัคคุเทศก์ต้องนัดเวลา จุดที่ขึ้นรถให้ชัดเจน
5. ต้องรักษาการียมารยาทที่ดีงามแบบไทย ไม่หยิบ โยน ตะโกนข้ามศีรษะ นักท่องเที่ยว
6. ต้องเป็นคนถ่อมตนเสมอ เพราะนักท่องเที่ยวบางคนอาจมีความรอบรู้มากกว่ามัคคุเทศก์ก็ได้ ถ้ามีนักท่องเที่ยวถามคำถามขึ้นมาต้องแสดงความสนใจเปิดโอกาสให้เขาได้พูดหรือถาม

7. มีน้ำใจ ดูแลและให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกันละคอยช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทุกครั้งเมื่อมีโอกาสโดยไม่ต้องให้เขาเอ่ยปากขอ อย่าละเลยเด็กเล็กและคนชรา โดยเฉพาะการเดินทางขึ้นลงบันได ข้ามถนน ฯลฯ

8. เมื่อมีคนถามคำถามง่ายๆโดยที่เขาอาจลองภูมิหรืออาจไม่รู้จริง มัคคุเทศก์ควรตอบตามความรู้ที่มี ไม่ควรตอบอย่างเยอะเย้ย หรือตอบแบบขอไปที

9. ในขณะที่อยู่บนรถ ถ้านักท่องเที่ยวยังตื่นตัวมัคคุเทศก์ไม่ควรปล่อยให้บรรยากาศเงียบเหงาโดยเปล่าประโยชน์ ควรเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว หรือหากิจกรรมทำเพื่อสร้างบรรยากาศของการท่องเที่ยว

10. นำนักท่องเที่ยวไปตามรายการต่างๆที่ระบุไว้ในรายการอย่างเคร่งครัด ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงต้องอธิบายเหตุผลให้นักท่องเที่ยวเข้าใจ หรืออาจขอคำปรึกษาบริษัทก่อนตัดสินใจ

11. พยายามจำชื่อและเรียกชื่อนักท่องเที่ยวให้ได้จะทำให้เขารู้สึกภูมิใจ และเป็นการช่วยสร้างมนุษยสัมพันธ์ให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว

12. ตรงต่อเวลา และต้องควบคุมให้นักท่องเที่ยวตรงต่อเวลาด้วย จงจำหลักปฏิบัติไว้เสมอว่า “มัคคุเทศก์ ควรต้องตื่นก่อนนอนที่หลัง และกินที่หลังแต่ต้องอิมก่อนนักท่องเที่ยวทุกครั้ง

13. มีไมตรีจิต สุภาพ อ่อนโยน อ่อนน้อมถ่อมตน

14. มีความประพฤติ และกิริยามารยาทที่ดี การแสดงออกทางสีหน้าท่าทางควรอยู่ในลักษณะของความเป็นผู้นำที่น่าเชื่อถือ ต้องมีความสำรวจ ไม่โลดโผนจนเกินงาม

15. มีวินัยในตนเอง เก็บอารมณ์ ความรู้สึก ไม่หวั่นไหวง่ายเมื่อเจอปัญหา

16. เป็นคนช่างสังเกต รู้จักแยกแยะการทำงานให้ได้อย่างเป็นระบบและรวดเร็ว มีไหวพริบแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี

17. มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพมัคคุเทศก์ และต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

18. มีความเป็นตัวของตัวเอง เชื้อมั่นในตัวเอง สามารถตัดสินใจในปัญหาได้โดยไม่ต้องลังเลใจกลัวในสิ่งที่ควรกล้า ไม่หลีกเลี่ยงปัญหาในขณะที่อยู่ในหน้าที่

นอกจากนี้ ฉันทัช วรรณถนอม (2551) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงสิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ ดังนี้

1. มีความซื่อสัตย์ไม่เรียกร้องผลประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว
2. รักและเต็มใจที่จะให้บริการ ทนต่อสภาพกดดันต่างๆ ได้
3. ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว
4. แต่งกายเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดี

5. เป็นแบบอย่างที่ดีต่อรุ่นน้อง ทำงานให้จับใจ จ่ายงานให้ผู้ช่วยที่มงานอย่างทั่วถึง ไม่ลำเอียง
6. ต้องเชื่อฟังและให้เกียรติมัคคุเทศก์รุ่นพี่ แต่การเชื่อฟังนั้นต้องอยู่บนขอบเขตของความถูกต้อง
7. หมั่นศึกษาหาความรู้จากสิ่งต่างๆรอบตัว เพื่อจะได้เป็นมัคคุเทศก์ที่ทันสมัยตลอดเวลา
8. การพูดคุยกับนักท่องเที่ยวต้องวางตัวเหมาะสม ปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกันไม่ว่าเด็ก คนแก่ ลูกจ้าง คนทำงาน นายจ้าง ต้องไม่เลือกปฏิบัติ
9. หลังกลับจากนำเที่ยว ต้องรีบจัดการเคลียร์บัญชีค่าใช้จ่ายและคืนอุปกรณ์ที่ยืมมาให้เรียบร้อย ไม่ดองงานหรือนำค่าใช้จ่ายที่เหลือไปหมุนใช้ส่วนตัว

สิ่งที่มัคคุเทศก์ควรละเว้น มีดังนี้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 ; ฉันทิช วรรณถนอม, 2551)

1. ไม่ตะโกน ตบมือดังๆ เพื่อเรียกนักท่องเที่ยวเข้ามาหาตน
2. ไม่ตำหนิหรือแสดงความไม่พอใจออกทางสีหน้าต่อนักท่องเที่ยวเมื่อเขาทำผิดพลาด เช่น มาผิดเวลา
3. ไม่สูบบุหรี่ หรือเสพของมีนเมา และมั่วสุมอธิบายมุขขณะปฏิบัติหน้าที่
4. ไม่ทำตัวเป็นผู้รู้เพียงผู้เดียว อย่าตั้งหน้าตั้งตาพูดในลักษณะเป็นการสอนมากเกินไปควรมีบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นบ้าง
5. ไม่เร่งให้นักท่องเที่ยวเดินทางจนไม่มีเวลาหยุดพักหรือไม่ได้ดื่มนักท่องเที่ยวให้ขึ้นรถโดยไว โดยที่ส่วนใหญ่ยังไม่ได้สัมผัสบรรยากาศจากสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่
6. ไม่ควรตีตนเสมอให้นักท่องเที่ยว เช่น ไม่ควรนักโຕ้ะอาหารโຕ้ะเดียวกับนักท่องเที่ยว นอกจากถูกขอร้องและให้จำไว้เสมอว่า เราเป็นผู้ให้บริการไม่ควรทำตัวสนิทสนมกับนักท่องเที่ยวเกินขอบเขตโดยเฉพาะเรื่องผู้ชาย
7. ไม่ควรตอบว่าไม่รู้เมื่อนักท่องเที่ยวถาม เพราะจะทำให้นักท่องเที่ยวขาดความเชื่อมั่นแต่ควรตอบแบบสงวนท่าทีในทำนองว่าไม่แน่ใจในคำตอบ แต่จะไปหาคำตอบให้ในภายหลัง
8. ไม่ควรปล่อยให้ นักท่องเที่ยวท่องเที่ยวเอง โดยไร้จุดหมายปลายทาง ปราศจากคำแนะนำที่ดีจากมัคคุเทศก์

9. ไม่เอาวัตถุเอาเปรียบหรือหลอกลวงนำพานักท่องเที่ยวไปซื้อของที่มียุทธศาสตร์ที่ราคาแพงเพื่อหวังผลประโยชน์จากทางร้านค้า

10. ไม่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิงทำลายศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ทำลายธรรมชาติ แต่ต้องมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

11. ไม่เล่าเรื่องส่วนตัว หรือบ่นความทุกข์ยากเศร้าโศกเสียใจให้นักท่องเที่ยวฟัง เพื่อเรียกร้องบางสิ่งบางอย่าง

12. ไม่กล่าวตำหนิ ใส่ร้าย โยนหรือโทษความผิดพลาดให้ผู้อื่น ไม่ว่าเป็นความผิดของใครแม้บุคคลก็ตามก็ต้องเข้าไปมีส่วนแก้ไขปัญหาเสมอ

13. ไม่ชักจูงให้นักท่องเที่ยวทำผิดกฎหมาย เช่น เล่นการพนัน, การเสพยาเสพติด ต้องห้าม

14. ไม่แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอต่อลมฟ้าอากาศ ความยากลำบากในการเป็นผู้นำเที่ยว

15. ไม่บรรยายข้อมูลมากเกินไปจนเกินกว่านักท่องเที่ยวจะรับได้ ควรดูอาการของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก และควรให้นักท่องเที่ยวได้ทำความเข้าใจในสถานที่ท่องเที่ยวด้วยตนเองบ้าง

16. ไม่ควรพูดหรือเล่าเรื่องตลกกลามก หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชาติ ศาสนา ความเชื่อในทางลบ แม้บุคคลก็ตามควรหลีกเลี่ยงคำพูด การกระทำ ในเรื่องนี้อาจขัดต่อความคิดความรู้สึกของนักท่องเที่ยว

17. ไม่ได้เถียง ประชดประชัน หรือทะเลาะกับนักท่องเที่ยว ควรใช้ความสุ่มนุ่มนวล และประณีตระนอมในการแก้ไขปัญหา

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของมัคคุเทศก์

ผู้ที่จะเป็นมัคคุเทศก์ที่ดีได้ควรมีคุณลักษณะดังนี้ (ไพฑูริย์และวิลาสงค์ พงศะบุตร, 2542; บุญผา คุมมานนท์, 2541)

1. บุคลิกภาพ ควรมีสุภาพดี แข็งแรง รักษาความสะอาดของร่างกาย รวมไปถึงการแต่งการตั้งแต่ศีรษะจรดเท้าควรถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะ พูดจาชัดเจนน้ำเสียงน่าฟัง และมีบุคลิกของความเป็นผู้นำ มีสติอารมณ์มั่นคง มีความรอบคอบ ในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น นักท่องเที่ยวป่วยกะทันหัน การเกิดอุบัติเหตุขณะเดินทาง

2. ความรู้ ควรมีความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่กำลังจะเดินทางไปเป็นอย่างดี ทั้งความรู้พื้นฐานในด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ

หรือท้องถิ่น รวมไปถึงการติดตามข่าวสารและความรู้ทั่วไปอื่นๆ ดังนั้นภาคีที่ดีจึงควรแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา

3. มนุษย์สัมพันธ์ ควรมีมนุษย์สัมพันธ์ดีกับนักท่องเที่ยวทุกคนไม่ควรทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกอึดอัดหรือเกิดความไม่ไว้วางใจ

4. ทักษะเกี่ยวกับวิชาชีพ เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะถ้าภาคีมีทัศนคติที่ไม่ดีต่ออาชีพไม่มีใจรักในการให้บริการ ฝืนใจทำ เพื่อเงินหรือผลประโยชน์อื่นๆ ก็อาจกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยวได้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้กล่าวคล้ายคลึงกันว่าภาคีควรมีลักษณะที่ดีดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีใจรักงานบริการ พอใจที่จะดูแลและอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวได้รับความสุขสนุกสนาน เพลิดเพลิน ตลอดระยะเวลาของการนำเที่ยว มีคุณธรรมและความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่

2. เป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพดี สะอาดเรียบร้อย คล่องแคล่ว กระตือรือร้น อารมณ์มั่นคง ตรงต่อเวลา มารยาทมีนวล แต่งกายเรียบร้อยเหมาะสมกับโอกาสและสถานที่

3. เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านสถานที่ท่องเที่ยว ด้านภาษา ด้านดูแลความปลอดภัย และด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

4. เป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดีกับนักท่องเที่ยว

5. เป็นผู้ที่มีศิลปะในการพูด ทั้งการใช้เสียงจังหวะการพูด และระยะเวลาที่ใช้ในการพูด

ตอนที่ 5 ตลาดน้ำตลิ่งชัน

ข้อมูลพื้นฐานของเขตตลิ่งชัน

เขตตลิ่งชันเดิมเป็นอำเภอเก่าแก่อยู่ในพื้นที่การปกครองของจังหวัดธนบุรี มีชื่ออำเภอตลิ่งชัน ตั้งอยู่บริเวณคลองบางกอกน้อย ตำบลบางบำหรุ ท้องที่อำเภอบางกอกน้อย ต่อมาได้ย้ายไปตั้งที่ปากคลองวัดไ้เตี้ยริมคลองบางกอกน้อย อำเภอตลิ่งชัน และในปี พ.ศ. 2457 จึงได้ย้ายที่ว่าการอำเภอมาตั้งอยู่ที่ริมทางรถไฟสายใต้ ตำบลคลองซ้กพระ เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองในเขตนครหลวงโดยมีการรวมเอาจังหวัดพระนครกับจังหวัดธนบุรีซึ่งเป็นส่วนราชการบริหารส่วนภูมิภาคเป็น “จังหวัดนครหลวงกรุงเทพธนบุรี” และรวมองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดธนบุรี ซึ่งเป็นราชการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเป็น “องค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพ-ธนบุรี” ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 24 พ.ศ. 2514 นอกจากนั้น ยังรวมเอาเทศบาลกรุงเทพกับเทศบาลนครธนบุรีซึ่งเป็นราชการส่วนท้องถิ่นเป็นเทศบาลนครหลวง ต่อมาในปี พ.ศ. 2528 ได้ตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครใหม่ กำหนดให้กรุงเทพมหานครเป็นทบวงการเมือง มีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นนครหลวงเพียงองค์กรเดียว อำเภอตลิ่งชันจึงเป็นอำเภอหนึ่งของกรุงเทพมหานคร และต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นเขตจนถึงปัจจุบัน

ลักษณะโดยทั่วไปของเขตตลิ่งชัน

เขตตลิ่งชัน มีเนื้อที่ประมาณ 29,479 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 1.88 ของพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับเขตภาษีเจริญ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับเขตบางกอกน้อย และเขตบางพลัด
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับเขตทวีวัฒนา

คำขวัญประจำเขตตลิ่งชัน

คูขนานลอยฟ้า พาสู่ตลิ่งชัน เขตชั้นที่เ้มังม ตลาดน้ำขึ้นชื่อ เลื่องลือประเพณีชักพระ

สภาพปัจจุบันของเขตตลิ่งชัน

ปัจจุบันมีการขยายตัวทางสภาพเศรษฐกิจเป็นอย่างมากเนื่องจากการตัดถนนราชชนนี ถนนคูขนานลอยฟ้าบรมราชชนนี ถนนกาญจนาภิเษก ถนนพุทธมณฑลสาย1 และถนนราชพฤกษ์ ซึ่งเป็นถนนสายสำคัญที่ทำให้พื้นที่เขตตลิ่งชัน มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังมีถนนสายหลักๆหลายสาย ได้แก่ ถนนชักรพระ ถนนสวนผัก ถนนราชพฤกษ์ และถนนทุ่งมั่งกร

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงด้านคมนาคม ทำให้ที่ดินมีราคาสูง เกิดการลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ จึงเกิดชุมชนหมู่บ้านจัดสรรขึ้นมากมาย

นอกจากนี้ การตัดถนนสายสำคัญเหล่านี้ ทำให้มีการขยายตัว ด้านหมู่บ้านจัดสรร กิจการ ร้านอาหาร สวนอาหารเกิดขึ้นอย่างมากมายทั้งริมถนนบรมราชชนนี และถนนสายต่างๆ เป็นที่นิยมของผู้แสวงหาอาหารอร่อยบรรยากาศดี ซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของการขยายตัวด้านเศรษฐกิจในพื้นที่เขตตลิ่งชัน

อาชีพและการใช้ที่ดิน

เนื่องจากพื้นที่ของเขตตลิ่งชันด้านในยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพเก่าแก่ จึงทำให้ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำสวน เช่น สวนผัก สวนไม้ดอกต่างๆ อาชีพรองลงมาได้แก่ ค้าขาย รับจ้าง และอาชีพต่างๆ

เนื่องจากเขตตลิ่งชันมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ลุ่มล้อมรอบด้วยคลองทั้ง 3 ด้าน เมื่อถึงฤดูน้ำมีน้ำท่วมขังในพื้นที่โดยน้ำได้พัดพาเอาตะกอนปุ๋ยต่างๆ มาทิ้งไว้ในพื้นที่จึงทำให้พื้นที่อุดมไปด้วยปุ๋ยต่างๆ เหมาะกับการปลูกพืชผลจึงเป็นแหล่งผลิตผลการเกษตรแหล่งใหญ่ที่ส่งผลผลิตออกสู่ตลาดในกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็น

การทำสวน เกษตรกรในเขตตลิ่งชันปัจจุบันมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากการทำสวนผักเพิ่มขึ้น โดยวิธีการตอนและเพาะชำ ได้แก่ กระท้อน ขนุน มะม่วง มะพร้าว เพราะทำให้ได้ผลคุ้มค่ากว่า พื้นที่ทุกแขวงเว้นแขวงคลองชักรพระจะมีการปลูกพืชผัก โดยเฉพาะสวนพืชผักสวนครัว จำพวกตะไคร้ โหระพา ชিং ข่า มะกรูด ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจ สามารถทำรายได้ไม่น้อย แต่เนื่องจากปัจจุบันเกิดหมู่บ้านจัดสรรขึ้นในพื้นที่เขตเป็นจำนวนมาก ทำให้ราคาที่ดินในเขตตลิ่งชันมีราคาสูง เกษตรกรบางรายจึงหันมาขายที่ดินและยกเลิกการทำสวนจึงทำให้พื้นที่การเกษตรลดน้อยลง

สวนผลไม้ และไม้ยืนต้น ได้แก่ มะม่วง กระท้อน กัลย ะพร้าว ฯลฯ

ไม้ดอกไม้ประดับ ได้แก่ ขวนชม เตย กัลย ไม้ ฯลฯ

ประวัติความเป็นมาของตลาดน้ำตลิ่งชัน

ตลาดน้ำตลิ่งชันได้ถูกจัดตั้งเมื่อ พ.ศ. 2530 ตามนโยบายของผู้บริหาร กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยตามนโยบายของรัฐบาลในขณะนั้น

เนื่องจากสภาพทางกายภาพของตลาดน้ำตลิ่งชันสมัยนั้น ลักษณะเหมือนเกาะมีคลองล้อมรอบเกือบทุกด้าน อันได้แก่

ทิศเหนือ	จดเขต	จังหวัดนนทบุรี	มีคลองขุดมหาสวัสดิ์กั้น
ทิศตะวันออก	จดเขต	บางกอกน้อย	มีคลองบางกอกน้อย, คลองชักพระกั้น
ทิศตะวันตก	จดเขต	จังหวัดนครปฐม	มีคลองขุดทวีวัฒนา
ทิศใต้	จดเขต	ภาษีเจริญ	มีคลองบางเชือกหนังกั้น

แต่ปัจจุบันมีการแบ่งพื้นที่การปกครองทางด้านตะวันตก จึงเชื่อมกับเขตทวีวัฒนา โดยแบ่งเขตที่ถนนกาญจนาภิเษก (วงแหวนตะวันตก) คูคลองในพื้นที่ตลิ่งชันสมัยนั้น มีสภาพเป็นธรรมชาติใสสะอาดมีมากกว่า 20 สาย สภาพอากาศเป็นไปตามฤดูกาลทำให้ผลิตผลทางการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพท้องถิ่นได้ผลดี ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ใช้สายน้ำลำคลองในการขนส่งและค้าขายผลิตผลทางการเกษตรต่างๆของตัวเอง

ในอดีตตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ตลิ่งชัน-บางระมาด เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา (สายเก่า) ปัจจุบันคือคลองชักพระ ตรงบริเวณปากคลองบางระมาดเคยมีตลาดน้ำแท้ๆ คือ การค้าขายโดยใช้เรือ ชาวบ้านส่วนมากเป็นชาวสวนจะนำผลิตผลทางการเกษตรล่องเรือมาค้าขาย มีชาวจีนขายหมูและก๋วยเตี๋ยว คนมอญล่องเรือมาจากบางกระดี นำหม้อ ไห โอ่งน้ำ มาขาย เป็นต้น ทั้งหมดจะมารวมกันพายเรือค้าขายในช่วงเช้า ชาวบ้านที่มาจับจ่ายสินค้ามีทั้งมาทางบก และทางเรือ พอสายๆตลาดวาย ผู้ค้ารายใดมีสินค้าเหลือก็จะแลกเปลี่ยนสินค้ากันเอง จึงได้ชื่อว่าตลาดน้ำพายเรือค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า หรืออีกนัยหนึ่งชาวบ้านเรียกว่าตลาดเรือปากคลองบางระมาด

จากลักษณะและปัจจัยทั้งหลายดังกล่าว จึงเป็นเหตุจูงใจให้ นายประชุม เจริญลาภ ผู้อำนวยการเขตตลิ่งชัน สมัยนั้นชักนำผู้บริหาร ผู้นำมวลชนในพื้นที่เขตตั้งตลาดน้ำขึ้น

การเริ่มต้นของการตั้งตลาดน้ำประสบปัญหาตั้งแต่แรก นั่นคือเรื่องงบประมาณ ด้วยเป็นนโยบายของผู้บริหารกรุงเทพมหานครที่มอบให้แต่ละสำนักงานเขตไปดำเนินการ แต่ไม่มีงบประมาณให้ แต่ด้วยความตั้งใจจะให้เขตตลิ่งชันเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป เพราะสมัยนั้นไม่ค่อยมีคนรู้จักเขตตลิ่งชันกันสักเท่าไร ผอ.ประชุม เจริญลาภ ได้ดำเนินการขอความร่วมมือกับภาคเอกชน กลุ่มมวลชน กำหนด ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ในการสนับสนุนงบประมาณการก่อสร้างโป๊ะแพ ซึ่งความร่วมมือของชาวตลิ่งชันทั้งหมด ตลาดน้ำตลิ่งชันก็ได้กำเนิดขึ้นในปี 2530 นั่นเอง

แพไม้ไผ่ หรือที่โบราณเรียก แพลูกบวบ พื้นแพปูด้วยไม้กระดาน เรียงเชื่อมต่อกันจำนวน 5 แพ ขนานริมคลองชักพระหน้าสำนักงานเขต มีพ่อค้า แม่ขาย พายเรือรอบโป๊ะแพนักท่องเที่ยวเดินชมและซื้อสินค้าบนแพ พื้นที่หน้าสำนักงานเขตถูกจัดให้เป็นที่ตั้งวางจำหน่ายสินค้า สำหรับชาวบ้านที่ไม่มีเรืออย่างเป็นทางการ และนี่คือบรรยากาศสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนเล็กๆที่เกิดขึ้นใหม่ของเขตตลิ่งชัน ที่เรียกว่า “ตลาดน้ำตลิ่งชัน” แต่ถึงอย่างไรก็ไม่ได้หมายความว่าตลาดน้ำแห่งนี้ในอดีต หากแต่คณะผู้จัดทำประสงค์ที่จะให้สถานที่แห่งนี้เป็นศูนย์รวมของวัฒนธรรมพื้นบ้าน และเป็นแหล่งพักผ่อนที่ใกล้เคียงธรรมชาติของคนกรุงเทพฯอย่างแท้จริง

ในช่วงเริ่มก่อตั้งตลาดน้ำ พ.ศ. 2530 – 2534 คณะผู้บริหารสำนักงานเขตตลิ่งชัน กำหนด ผู้ใหญ่บ้าน ตลาดจนมวลชนต่างๆ ให้การสนับสนุนกิจกรรมของตลาดน้ำเป็นอย่างดี ถึงแม้จะมีอุปสรรคปัญหาต่างๆ โดยเฉพาะกับกรมเจ้าท่าแต่ก็ทำความเข้าใจกันได้ และต่อมาผู้ค้าได้รวมตัวกันสร้างโป๊ะแพเพิ่มขึ้น รวมจำนวน 9 แพ ทุกวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ จะมีนักท่องเที่ยวมาใช้บริการและพักผ่อนเป็นจำนวนมากเพราะทางสำนักงานเขตได้จัดให้มีการท่องเที่ยวทางเรือด้วย

หลังจากปี พ.ศ. 2534 หมดสมัย ผอ.ประชุม เจริญลาภ ตลาดน้ำเริ่มซบเซา ผู้บริหารสำนักงานเขตต่อมาไม่มีใครให้ความสนใจ บางท่านเสนอให้ยุบตลาดน้ำด้วยซ้ำ แพเริ่มชำรุดทรุดโทรม ผู้ค้าบางรายเลิกค้าขาย นักท่องเที่ยวลดน้อยลง เพราะหวั่นเกรงเรื่องความปลอดภัย แต่ยังคงมีผู้ค้าเก่าที่สมัยเริ่มตั้งตลาดน้ำรวมตัวกันปรับปรุงซ่อมแซมโป๊ะแพให้แข็งแรงโดยการเสริมถังน้ำมันกับแพไม้ไผ่ บางรายรวมตัวกันสร้างโป๊ะแพเหล็ก ซึ่งมีลักษณะเหมือนโป๊ะแพที่จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งผู้ค้ากลุ่มนี้จะช่วยกันในด้านรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย แต่ก็ไม่ได้ทำให้ตลาดน้ำคึกคักเหมือนสมัยเริ่มต้นใหม่ๆ เป็นเพราะขาดการประชาสัมพันธ์แต่ตลาดน้ำก็ยังอยู่ได้

ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 เรืออากาศโท อีราวัณ บัณฑิตกุล ได้ย้ายมาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการเขตตลิ่งชัน และได้สังเกตเห็นว่าตลาดน้ำน่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวและอนุรักษ์ให้เป็นของดีของเขตตลิ่งชันได้ เพราะตลาดน้ำที่เหมือนในอดีตและเป็นธรรมชาติมีแต่ตามต่างจังหวัดเท่านั้น ซึ่งต้องใช้เวลาในการเดินทาง แต่สำหรับตลาดน้ำตลิ่งชันเป็นข้อได้เปรียบอยู่ใน

กรุงเทพมหานคร ซึ่งห่างจากสนามหลวงที่เปรียบเสมือนใจกลางกรุงเทพฯ และการเดินทางเพียง 5 กิโลเมตรเท่านั้น จึงได้มีนโยบายพัฒนาตลาดน้ำตลิ่งชันขึ้นมาใหม่ ซึ่งได้ดำเนินการขอความเห็นชอบจากผู้บริหารกรุงเทพมหานครในสมัยนั้นและได้รับความเห็นชอบโดยได้รับงบประมาณในการจัดสร้างโป๊ะแพที่มีโครงสร้างและท่อนเหล็ก จำนวน 11 หลัง นอกจากนี้ได้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมเข้าสู่ตลาดน้ำ เช่น ปรับปรุงถนนรัชกาลที่ ๖, ถนนนิมพิล, สร้างสวนหย่อมบริเวณตลาดน้ำ ตัดแต่งต้นไม้ริมทางให้ดูสวยงาม สร้างลานจอดรถริมทางรถไฟ ซึ่งได้รับความอนุเคราะห์จากการรถไฟแห่งประเทศไทยให้สร้างได้ ทำป้ายสัญลักษณ์และป้ายบอกทางเข้าตลาดน้ำตลอดจนสร้างห้องสุขา โดยมีผู้ช่วยผู้อำนวยการเขต นายประเสริฐ อินทุโสมา และนางยอดฤดี ปัทมสุคนธ์ เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์สำนักงานเขตสมัยนั้น เป็นผู้สนับสนุนให้คำปรึกษาและดำเนินการประชาสัมพันธ์ จึงทำให้ตลาดน้ำกลับมาคึกคักเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

ปี พ.ศ. 2541 ผู้บริหารสำนักงานเขตเห็นว่าตลาดน้ำเป็นของชาวตลิ่งชัน จึงสมควรให้คนตลิ่งชันมีส่วนร่วมดูแลรักษาและเห็นว่าผู้ค้าเริ่มมีจำนวนมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่มีความจริงจังที่อนุรักษ์และพัฒนาตลาดน้ำให้ยั่งยืน กอปรกับกรุงเทพมหานครไม่มีงบประมาณให้ตลาดน้ำต่อไป จึงได้มอบนโยบายให้ผู้ค้ารวมตัวกันจัดตั้งเป็น “ประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชัน” โดยให้มีตัวแทนผู้ค้าในตำแหน่งประธานประชาคมฯ และคณะทำงานบริหารงานของตลาดน้ำ กำหนดระเบียบข้อปฏิบัติให้ผู้ค้าดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยในตลาดน้ำตลอดจนผู้ค้า จัดตั้งกองทุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ของประชาคมฯ ผู้ค้าทุกคนต้องเป็นสมาชิกของประชาคมฯ และต้องเสียค่าสมาชิกเข้ากองทุน ประธานประชาคมฯ อยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี และจากการที่กรุงเทพมหานครจัดสรรงบประมาณในการสร้างโป๊ะแพและห้องสุขาให้แล้วนั้น ประชาคมฯ ต้องทำสัญญาเช่ากับกรุงเทพมหานครปีต่อปี และเสียค่าเช่าโป๊ะแพและห้องน้ำ ค่าธรรมเนียมต่างๆ ตลอดจนภาษีโรงเรือนประมาณปีละ 150,000 บาท ซึ่งจะเห็นได้ว่าประชาคมตลาดน้ำฯ จะไม่มีงบประมาณแล้ว ยังทำรายได้เข้ากรุงเทพมหานครได้อีก

ปี พ.ศ. 2541 – 2542 เป็นปีอะเมซิ่งไทยแลนด์ แะระชาคมตลาดน้ำฯ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าในยุคเริ่มตั้งตลาดน้ำสมัยพอ.ประชุม เจริญลาภ ได้มีการจัดทัวร์ทางน้ำและได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวอย่างมาก และประชาคมตลาดน้ำฯ เองยังไม่มีกิจกรรมใดที่เป็นผลงานและในขณะนั้นพื้นที่ตลิ่งชันยังคงเป็นธรรมชาติ คุณคลองร่มรื่นน่าทัศนาศ จึงขออนุญาตจากสำนักงานเขตฯ จัดกิจกรรมทัวร์คลองโดยใช้ชื่อ “ตลิ่งชันทัวร์” ดำเนินแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติและท่องเที่ยว ซึ่งทางสำนักงานเขตฯ ก็ให้ความกรุณาอนุญาตและเป็นที่ปรึกษาตลอดจนประชาสัมพันธ์ให้เป็นอย่างดี

ปัจจุบันตลาดน้ำตลิ่งชันดำเนินมาเมื่ออายุครบ 20 ปี เมื่อ 12 สิงหาคม 2550 (วันสถาปนาตลาดน้ำอย่างเป็นทางการ เมื่อ 12 สิงหาคม 2530) ด้วยสติปัญญา ความตั้งใจฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ของคณะผู้ก่อตั้งและคณะผู้พัฒนาตลาดน้ำในอดีต ซึ่งเป็นกำลังใจให้คณะทำงานของประชาคมตลาดน้ำฯ ในปัจจุบันมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์ตลาดน้ำแห่งนี้ให้เป็นแหล่งชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ด้วยจุดประสงค์หลัก 3 ประการ

1. เพื่อฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน
2. เพื่อส่งเสริมให้ชาวบ้านมีรายได้เสริม
3. เพื่อส่งเสริมและอนุรักษ์การท่องเที่ยวทางน้ำ

นับว่าตลาดน้ำตลิ่งชันเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งในกรุงเทพมหานคร ที่ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมากพอสมควร เนื่องจากสภาพทางกายภาพของตลาดน้ำในปัจจุบันไม่สามารถขยายให้กว้างขวางออกไปได้ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ในน้ำหรือบนบก แต่ถึงกระนั้นประชาคมตลาดน้ำฯ ก็มีแนวคิดจะพัฒนาสิ่งที่มีอยู่ให้เกิดความสะดวกรวดเร็วปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวให้มากที่สุด บำรุงรักษาทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้คงอยู่ไม่ให้ถูกทำลายทั้งทางตรงและทางอ้อม พัฒนาการตลาดน้ำแบบบูรณาการภายใต้พื้นฐานปรัชญาแห่งความพอเพียง (คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545)

นอกจากนี้ทัศนีย์ ลักษณะภูมิชนชั้นและคณะ (2553) ยังได้กล่าวถึงประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชันไว้ในการทำการวิจัยเรื่อง "การบริหารสังคมกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเมือง" โดยกล่าวไว้ว่า

ประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชัน เป็นชุมชนชานเมือง ตั้งอยู่ในพื้นที่เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร เป็นองค์รวมของชุมชนต่างๆ ในเขตตลิ่งชัน 27 ชุมชน มีประชากร ประมาณ 104,000 คน ประชาคมเกิดขึ้นตามนโยบายของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สมัยพลตรีจำลอง ศรีเมือง ที่ต้องการสร้างตลาดน้ำในกรุงเทพมหานคร ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์/ อนุรักษ์ วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม สร้างโอกาสให้เกษตรกรที่ยังทำอาชีพปลูกพืช ผัก ผลไม้ ได้มีตลาดน้ำเป็นแหล่งค้าขายในวันหยุดราชการ และให้ชาวกรุงเทพมหานคร ได้ไปเที่ยวตลาดน้ำที่อยู่ใกล้ๆ เพื่อลดรายจ่าย ได้มอบนโยบายให้สำนักงานเขตตลิ่งชันไปดำเนินการ จึงได้จัดให้มีการรวมตัวของคณะกรรมการชุมชนเป็นประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชันและเลือกตั้งคณะกรรมการประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชัน จากคณะกรรมการชุมชนทั้งหมด มีทำหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการตลาดน้ำตลิ่งชัน สำนักงานเขตตลิ่งชัน เป็นผู้กำกับดูแลเชิงนโยบายอยู่ห่างๆ พร้อมให้ความช่วยเหลือเมื่อได้รับการร้องขอ กิจกรรมและบริการที่ประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชันจัดขึ้น คือ การค้าขายอาหารคาว

หวาน ขนมไทยๆ พืช ผัก ผลไม้จากสวน บนแพริมน้ำและให้ชาวบ้านพายเรือมาขายที่แพ มีการจัดเรือท่องเที่ยวตามสวนเกษตร และวัดต่างๆ มีการร้องเพลงและการเล่นของประชาชนบนเวทีประชาคมที่ตั้งอยู่ในบริเวณตลาดน้ำ มีบริการนวดแผนโบราณที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในละแวกมาขายบริการนวด โดยคณะกรรมการประชาคมฯจัดอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ทั้งหมดโดยจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม นำมาเข้ากองทุนตลาดน้ำตลิ่งชันไว้ใช้ในการบริหารงานและช่วยเหลือผู้ค้าที่เดือดร้อนโดยอนุมัติของคณะกรรมการประชาคมฯ มีการจัดกิจกรรมตามวันสำคัญๆ เช่นวันปีใหม่ สงกรานต์ วันเด็ก วันวิสาขบูชา เป็นต้น ทำให้ชาวชุมชนตลิ่งชันมีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศน์พร้อมๆกัน ได้ซื้อหาสินค้าดีราคาถูกเพราะไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ทำให้ผู้ค้าขายเพิ่มรายได้ และผู้ซื้อลดรายจ่าย ได้ระดับหนึ่ง

ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ประไพพรรณ บุญคง (2541) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Learning) ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา (ส 018) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนราสิกขาลัย จังหวัดนราธิวาส พบว่า นักเรียนที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังทดลองสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ก่อนทดลอง เจตคติต่อการเรียนการสอนอย่างมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกรายการ และนักเรียนกลุ่มทดลองมีทักษะพื้นฐานในการอยู่ร่วมในสังคมก่อนการเรียนการสอน ระหว่างการสอน และหลังการสอน พัฒนาขึ้นตามลำดับ

ดวงใจ อินทร์จันทร์ (2543) ได้พัฒนาโปรแกรมสร้างเสริมความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมในการจัดการขยะโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดแม่แก้วน้อย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 คน ผลการวิจัยพบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรมนักเรียนมีคะแนนความรู้ คะแนนเจตคติ และคะแนนพฤติกรรมในการจัดการขยะสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหลังทดลองใช้โปรแกรม นักเรียนมีคะแนนความรู้ในการจัดการขยะสูงกว่าเกณฑ์การประเมินโปรแกรมคือ 65% และมีคะแนนเจตคติและคะแนนพฤติกรรมในการจัดการขยะสูงกว่าเกณฑ์การประเมินโปรแกรมคือ 80% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุธิดา สังฆรักษ์ชาติ (2543) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อย นำเที่ยวเขตดุสิต ในกลุ่มกรงานและพื้นฐานอาชีพ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยจัดกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ใช้การผสมผสานระหว่างแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกับโครงสร้างหลักสูตรมาตรฐานอบรมมัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ซึ่งผลการพัฒนาหลักสูตรพบว่า นักเรียนทั้ง 30 คน มีค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์การประเมินผลที่กำหนดไว้ คือ ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็มทั้ง 3 ภาคความรู้ และความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการรับรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวเขตดุสิต พบว่า นักเรียนมีการรับรู้ในด้านเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากทุกรายการ การพานักเรียนไปทัศนศึกษาทำให้นักเรียนมีการรับรู้ในด้านเนื้อหามากที่สุด

ธีระพงษ์ บุศรากุล (2544) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างในที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักศึกษาชายหญิงที่ลงทะเบียนในหลักสูตรการศึกษานอกระบบโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยวิธีการเรียนแบบชั้นเรียน ปีการศึกษา 2543 ที่มีอายุระหว่าง 15-18 ปี โดยใช้วิธีแบบเจาะจง จำนวน 30 คน เข้าร่วมกิจกรรมเป็นเวลา 2 วัน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานมีผลต่อการเพิ่มระดับความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติต่อการอนุรักษ์โบราณสถานสูงขึ้นกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมมีนัยความสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

จิตรา ชุมณี (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร เรื่องมัคคุเทศก์ท้องถิ่น อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) พัฒนาหลักสูตร 3) ทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตร โดยนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านเขาช้าง ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ในชุมชนมัคคุเทศก์ท้องถิ่น โดยผู้วิจัย ครูผู้สอนกิจกรรม ชุมชุม ผู้รู้ในท้องถิ่น และมัคคุเทศก์อาชีพเป็นผู้สอน จำนวน 25 คาบ คาบละ 50 นาที และการประเมินผล และปรับปรุงหลักสูตร พบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์ท้องถิ่นก่อนและหลังการใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พีระพงษ์ ดวงสนิท (2545) ได้ทำการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีต่อการให้บริการของมัคคุเทศก์ในจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีต่อการให้บริการของมัคคุเทศก์ในจังหวัดเชียงราย ในเรื่องของความรู้ที่อยู่ในระดับดี มัคคุเทศก์สามารถบรรยายเกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ดี สำหรับในเรื่องของความสามารถอยู่ในระดับดี โดยเฉพาะความสามารถในด้านวิชาการ ด้านการนำเที่ยว และด้านการจัดการ ส่วนคุณสมบัติของมัคคุเทศก์ในด้านหน้าที่ความรับผิดชอบอยู่ในระดับดี โดยเฉพาะความเชื่อมั่นในตัวเองและการมีอารมณ์ขัน และด้านมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับดีเช่นกัน ส่วนคุณลักษณะของมัคคุเทศก์ที่นักท่องเที่ยวต่างชาติพึงประสงค์นั้น ส่วนใหญ่มีความต้องการให้มัคคุเทศก์เป็นผู้มีความรู้ดี ทั้งความรู้เกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติและประเพณีวัฒนธรรม สำหรับในเรื่องของความสามารถอยู่ในระดับดี โดยเฉพาะด้านการจัดการและด้านวิชาการ ส่วนคุณสมบัติของมัคคุเทศก์ในด้านหน้าที่และความรับผิดชอบอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะความซื่อสัตย์สุจริตและความเสมอภาค ด้านบุคลิกภาพอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะความเชื่อมั่นในตัวเองและการมีอารมณ์ขัน และด้านมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับดี โดยเฉพาะมีความ

เอื้อเพื่อ รู้จักอาหารว่างโยโย่ผู้อื่น สดชื่นร่าเริงแจ่มใส และมีน้ำใจพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือกับให้ ความร่วมมือดีตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่าความต้องการของนักท่องเที่ยวก่อนเดินทางมาและ ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวหลังจากได้รับบริการแล้ว มีสิ่งที่เกินความคาดหวัง คือ ความสามารถ ด้านภาษา หน้าที่และความรับผิดชอบด้านการแนะนำในสิ่งที่ดี และการตรงต่อเวลา บุคลิกภาพ ด้านพละนาถมายสมบูรณ วาจาสุภาพอ่อนหวานไพเราะ และการแต่งกายได้เหมาะสมกับกาลเทศะ ส่วนด้านมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ การมีน้ำใจพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือ และสิ่งที่น้อยกว่าความ หวังคือ บุคลิกภาพในด้านความเชื่อมั่นในตนเอง

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา (2545) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างอุปนิสัย 7 ประการ ตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควี สำหรับเยาวชนตอนปลาย โดยใช้หลักการของนิโอสิว แมนนิสและการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียน โดยสร้างโปรแกรมฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้าง อุปนิสัย 7 ประการ ตามแนวคิดของสตีเฟน อาร์ โควี ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเป็นเยาวชนใน หมู่ที่ 3 ตำบลบึงยี่โถ อำเภอรัญบุรี จังหวัดปทุมธานี จำนวน 36 คน แบ่งเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่ม ทดลองเข้าร่วมโปรแกรม และกลุ่มควบคุมไม่ได้เข้าโปรแกรมนี้ ซึ่งโปรแกรมมี 2 ส่วน คือเข้าร่วม ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นเวลา 20 ชั่วโมง และจัดโครงการค่ายอาสาพัฒนาเป็นเวลา 12 วัน ผลการวิจัยพบว่า เยาวชนกลุ่มทดลองมีอุปนิสัย 7 ประการหลังการทดลองสูงกว่าเยาวชนกลุ่ม ควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงอุปนิสัย 7 ประการ หลังการทดลองมากกว่าร้อยละ 80

ภานุพันธุ์ ประสิทธิคุณาพร (2550) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาออก ระบบโรงเรียนที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งได้จัดกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนโดยใช้ แนวคิดพูดด้านบวกและกิจกรรมดนตรีบำบัดให้กับกลุ่มสตรีในสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้าน เกร็ดตระการ จำนวน 40 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมและกลุ่มควบคุม ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม รวมเป็นเวลาทั้งสิ้น 30 ชั่วโมง พบว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มทดลองมีระดับ ความเชื่อมั่นในตนเอง ได้แก่ ด้านการกล้าแสดงออก และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนเข้า ร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า กลุ่มทดลองมีระดับความเชื่อมั่นใน ตนเองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วลีพร แก้วสว่าง (2550) ได้ทำการศึกษาคูณลักษณะของมัคคุเทศก์ที่นักท่องเที่ยวชาวไทยพึงปรารถนา กรณีศึกษา : มัคคุเทศก์ที่นำนักท่องเที่ยวชาวไทยไปท่องเที่ยวต่างประเทศ ผลการศึกษาพบว่า ความเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการให้บริการของมัคคุเทศก์ในด้านความรู้ความสามารถ และคุณสมบัติด้านหน้าที่และความรับผิดชอบ ด้านบุคลิกภาพ และด้านมนุษยสัมพันธ์ของมัคคุเทศก์ อยู่ในระดับดี คุณลักษณะของมัคคุเทศก์ที่นักท่องเที่ยวชาวไทยพึงปรารถนานั้น ส่วนใหญ่มีความต้องการให้มัคคุเทศก์มีความรู้ความสามารถ และคุณสมบัติด้านหน้าที่และความรับผิดชอบ ด้านบุคลิกภาพ และด้านมนุษยสัมพันธ์ของมัคคุเทศก์ อยู่ในระดับดีเช่นกัน

ณัฐพล พนาวัน (2551) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาเยาวชนมัคคุเทศก์ในแหล่งการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ โดยใช้แบบสอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์ กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ ผลการวิจัยพบว่า ด้านคุณสมบัติของเยาวชนมัคคุเทศก์อยู่ในระดับมากนักท่องเที่ยวเห็นว่า เยาวมัคคุเทศก์ควรมีความรักและภูมิใจในท้องถิ่น, ควรมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่การงาน, ควรตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมากที่สุด นอกนั้นอยู่ในระดับมาก ด้านบุคลิกภาพของเยาวชนมัคคุเทศก์อยู่ในระดับมากที่สุด นักท่องเที่ยวเห็นว่า ควรมีการสังเกตและจดจำที่ดี, ควรแต่งกายสะอาดเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะ, ควรมีบุคลิกภาพอ่อนน้อมถ่อมตน มีมารยาทดี, ควรมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่, ควรมีความมั่นใจและความเชื่อมั่นในตัวเอง อยู่ในระดับมากที่สุด นอกนั้นอยู่ในระดับมาก ด้านมนุษยสัมพันธ์ของเยาวชนมัคคุเทศก์อยู่ในระดับมาก นักท่องเที่ยวเห็นว่า ควรเป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี, ควรมีอัธยาศัยดีไม่ก้าวร้าว อยู่ในระดับมากที่สุด นอกนั้นอยู่ในระดับมาก ด้านความรู้ของเยาวชนมัคคุเทศก์อยู่ในระดับมาก นักท่องเที่ยวเห็นว่า ควรมีความรู้เกี่ยวกับด้านสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีของแหล่งท่องเที่ยว, สถานที่เข้าชมต่างๆ โปรแกรมหรือเส้นทางท่องเที่ยว, ความรู้เกี่ยวกับร้านที่จำหน่ายของที่ระลึกมีชื่อเสียง, ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน, ความรู้เกี่ยวกับสถานที่พักผ่อนและการบริการรถสาธารณะ ความรู้เกี่ยวกับภาษาต่างประเทศพอสมควรอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ศรัทธา ศรีสัตตะรัตนามาศ (2551) ได้สร้างและทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับเยาวชนมัคคุเทศก์ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน โดยทดลองฝึกอบรมกับกลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 34 คน จาก 3 โรงเรียนที่อยู่บริเวณรอบอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เป็นเวลา 3 วัน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้และเจตคติเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

มีทักษะการเป็นยุวมัคคุเทศก์ในระดับปานกลาง และผู้เข้ารับการฝึกอบรมและผู้สังเกตการณ์ส่วนใหญ่พึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมเป็นอย่างมาก

สิริพรรณ บัวศรี (2551) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ เรื่องการบริโภคสื่อโทรทัศน์ที่มีผลต่อความรู้และความสามารถในการบริโภคสื่อโทรทัศน์ ตามหลักแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ห้อง 4 ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนบ้านสันโค้ง (เขียงราษฎร์ราษฎร์) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงราย เขต 1 จำนวน 30 คน ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองโปรแกรมรวม 11 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผ่านโปรแกรมส่งเสริมความรู้ เรื่องการบริโภคสื่อโทรทัศน์ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้และความสามารถ สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหลังเข้าร่วมโปรแกรมนักเรียนมีความรู้เรื่องการบริโภคสื่อโทรทัศน์สูงกว่าเกณฑ์ประเมินที่ 75%อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมธปียา เกิดผล (2552) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกรุณา ซึ่งได้ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกรุณา จำนวน 40 คน แบ่งเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มทดลองเข้าร่วมกิจกรรม และกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมนี้ ใช้ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมรวมทั้งสิ้น 50 ชั่วโมง ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมเกี่ยวกับทักษะทางอารมณ์ของกลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และค่าเฉลี่ยความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมเกี่ยวกับทักษะทางอารมณ์หลังการทดลองของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน พบว่า การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่แต่ละงานวิจัยจัดขึ้นต่างก็มีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไปตามบริบทที่ศึกษา อย่างไรก็ตามได้มีการนำหลักการแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมาใช้ในการดำเนินการวิจัย ซึ่งผลการวิจัยส่วนใหญ่พบว่า กลุ่มทดลองที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีการพัฒนา ความรู้ ทักษะ ทักษะ และมีความคุณลักษณะที่พึงประสงค์สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่พบว่า

หลังจากนำแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนแล้ว ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิชาที่เรียนสูงกว่าการเรียนแบบปกติ

และจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมัคคุเทศก์และยุวมัคคุเทศก์ พบว่า เป็นเรื่องที่มีผู้คนหรือหน่วยงานต่างๆ ให้ความสำคัญและสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในเรื่องของคุณลักษณะในด้านต่างๆ ที่มัคคุเทศก์และยุวมัคคุเทศก์พึงมีเพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งผลการวิจัยส่วนใหญ่พบว่า คุณลักษณะของมัคคุเทศก์และยุวมัคคุเทศก์ที่นักท่องเที่ยวพึงปรารถนานั้น ส่วนใหญ่มีความต้องการให้มัคคุเทศก์มีความรู้ความสามารถ มีคุณสมบัติด้านหน้าที่และความรับผิดชอบ ด้านบุคลิกภาพ และด้านมนุษยสัมพันธ์ของมัคคุเทศก์ ซึ่งผลการวิจัยส่วนใหญ่มักอยู่ในระดับดี และในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับยุวมัคคุเทศก์ ผลการวิจัยส่วนใหญ่พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติ สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

งานวิจัยต่างประเทศ

Kim และคณะ (1996) ได้ศึกษาผลของการจัดโปรแกรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีการศึกษา 1994 ในเมืองเซินหลุยส์ และบริเวณใกล้เคียง ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งประกอบด้วย 3 โปรแกรม คือ โปรแกรมการเลือกตั้ง มีผู้เข้าร่วมได้แก่ นักเรียนจำนวน 1,222 คน และครู 16 คน โปรแกรมรัฐบาลมลรัฐมิสซูรี มีนักเรียนจำนวน 1,322 คนและครู 21 คน และโปรแกรมการปกครอง มีนักเรียนจำนวน 656 คน และครู 22 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสังเกต แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัย พบว่า การนำการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาใช้ในแต่ละโปรแกรมช่วยให้นักเรียนมีความตระหนักในปัญหาของชุมชน ครูส่วนใหญ่เห็นด้วยกับโปรแกรมว่าเป็นโปรแกรมที่ดี และมีประโยชน์อย่างมากอีกทั้งนักเรียนยังได้รับประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจ และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

Schmelzkopf (2002) ได้ทำการวิจัยโดยนำการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาใช้จัดการเรียนการสอนในวิชาการท่องเที่ยวทางภูมิศาสตร์กับนักศึกษา มหาวิทยาลัยมอนเมาท์ ประเทศสหรัฐอเมริกา มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนสามารถบูรณาการภูมิศาสตร์ และการท่องเที่ยวให้เป็นหนึ่งเดียวกันได้อย่างสมบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาสามารถนำความรู้ทางภูมิศาสตร์ และการท่องเที่ยวมาบูรณาการกันได้อย่างเหมาะสมตามวัตถุประสงค์ อีกทั้งการกระตุ้นให้นักศึกษาได้เรียนรู้

จากการมีส่วนร่วม และฝึกปฏิบัติทางสังคมยังส่งผลให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในวิชาอื่นๆและในชีวิตจริงได้อีกด้วย

Thurston (2002 อ้างถึงใน เมธิปยา เกิดผล, 2552) ได้พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมทักษะให้กับเยาวชนชนบทในรัฐเทนเนสซี และรัฐมิสซูรี จำนวน 114 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนได้มีพื้นฐานทักษะในการจัดการกับตนเอง รู้จักการเอาตัวรอด และไม่ก่อปัญหาให้แก่สังคม และทักษะทางสังคมไปแล้ว พบว่า เยาวชนที่เข้าร่วมโปรแกรมมีคะแนนมีความรู้ความเข้าใจและการนำไปประยุกต์ใช้หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0001

Natvig, Albreksen และ Qvamstrom (2003) ได้ศึกษาผลของการวิจัยการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน เพื่อให้นักเรียนรับรู้และเห็นความสำคัญของการช่วยเหลือสังคมรวมทั้งให้นักเรียนรู้จักจัดการกับความเครียดได้ ตัวอย่างประชากรคือ นักเรียนในประเทศนอร์เวย์ที่มีอายุ 13-15 ปี จำนวน 947 คน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กับการใช้กระบวนการกลุ่ม การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอความคิดเห็นโต้แย้งกัน เป็นการให้อิสระทางความคิด และการทำงาน ส่งผลให้นักเรียนรับรู้ถึงผลดีของการช่วยเหลือสังคม และยังช่วยให้นักเรียนรู้จักจัดการกับความเครียดได้อย่างเหมาะสม

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม พบว่า การนำแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนหรือการจัดกิจกรรมทางการศึกษา จะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิชาที่เรียนสูงกว่าการเรียนแบบปกติ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน มีการใช้กระบวนการกลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้ได้เสนอความคิดเห็นโต้แย้งกัน มีอิสระทางความคิดและการทำงานมากยิ่งขึ้น

ตอนที่ 7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยเชื่อว่าการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะช่วยพัฒนาให้ยุวมัคคุเทศก์เกิดความรู้ ความเข้าใจในด้านความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตน เข้าใจในบทบาทหน้าที่ตลอดจนคุณลักษณะอันจำเป็นที่มีมัคคุเทศก์ควรมี ซึ่งส่งผลให้เป็นมัคคุเทศก์ที่ดี นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนในท้องถิ่นมีความสนใจอยากทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นแรงผลักดันให้คนในท้องถิ่นสามารถอยู่ทำงานในชุมชนด้วยความภูมิใจในท้องถิ่นต่อไป

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน และนำหลักการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน (สำนักบริหารงานการศึกษา นอกโรงเรียน, 2547) มาใช้ในการจัดกิจกรรม โดยมีหลักการสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. จัดเพื่อเสริมความรู้นอกเหนือที่ได้รับจากการศึกษาในระบบโรงเรียน
2. สอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของกลุ่มเป้าหมาย
3. เนื้อหาและหลักสูตรมีระยะสั้น
4. มีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสม
5. สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง

นอกจากนี้ได้ศึกษาข้อมูลและเอกสารเกี่ยวกับแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมซึ่งนำมาใช้เป็นหลักในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็ก ดังนั้นกิจกรรมที่จัดขึ้นจึงต้องตอบสนองความต้องการและเข้าใจถึงธรรมชาติของเด็กเป็นสำคัญ ซึ่งการจัดกิจกรรมให้ได้ผลสัมฤทธิ์สูงสุด ต้องให้กลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกิจกรรมเพื่อให้กิจกรรมที่จัดขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายมีบทบาท มีส่วนร่วม และได้แสดงศักยภาพและความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่

ในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้เลือกออกแบบกิจกรรมตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของกรมสุขภาพจิต (2545) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) และกระบวนการกลุ่ม (Group Process) โดยการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ผู้วิจัยเลือกรูปแบบของ Kolb's Model (1984) เนื่องจากเห็นว่ามีที่ชัดเจนและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ประสบการณ์ เป็นการให้เนื้อหาความรู้ หรือนำไปสู่การสอนทักษะต่างๆ หรือตั้งคำถามโดยผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งประสบการณ์ของตนเองออกมาใช้ในการเรียนรู้ และแบ่งปันกับผู้อื่น

ขั้นที่ 2 การสะท้อน /อภิปราย ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเองแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่หลากหลายหรือมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 3 ความคิดรวบยอด ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาจากหลายทาง เช่น จากการบรรยายของผู้สอน การอ่านใบความรู้ รวมถึงการสะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ความเข้าใจในเนื้อหา

ขั้นที่ 4 การทดลอง/ประยุกต์แนวคิด ผู้เรียนได้ทดลองใช้ความคิดรวบยอด โดยได้ทำกิจกรรมที่ประยุกต์ความรู้เกิดขึ้น หรือมีแนวทางการปฏิบัติของตนเอง

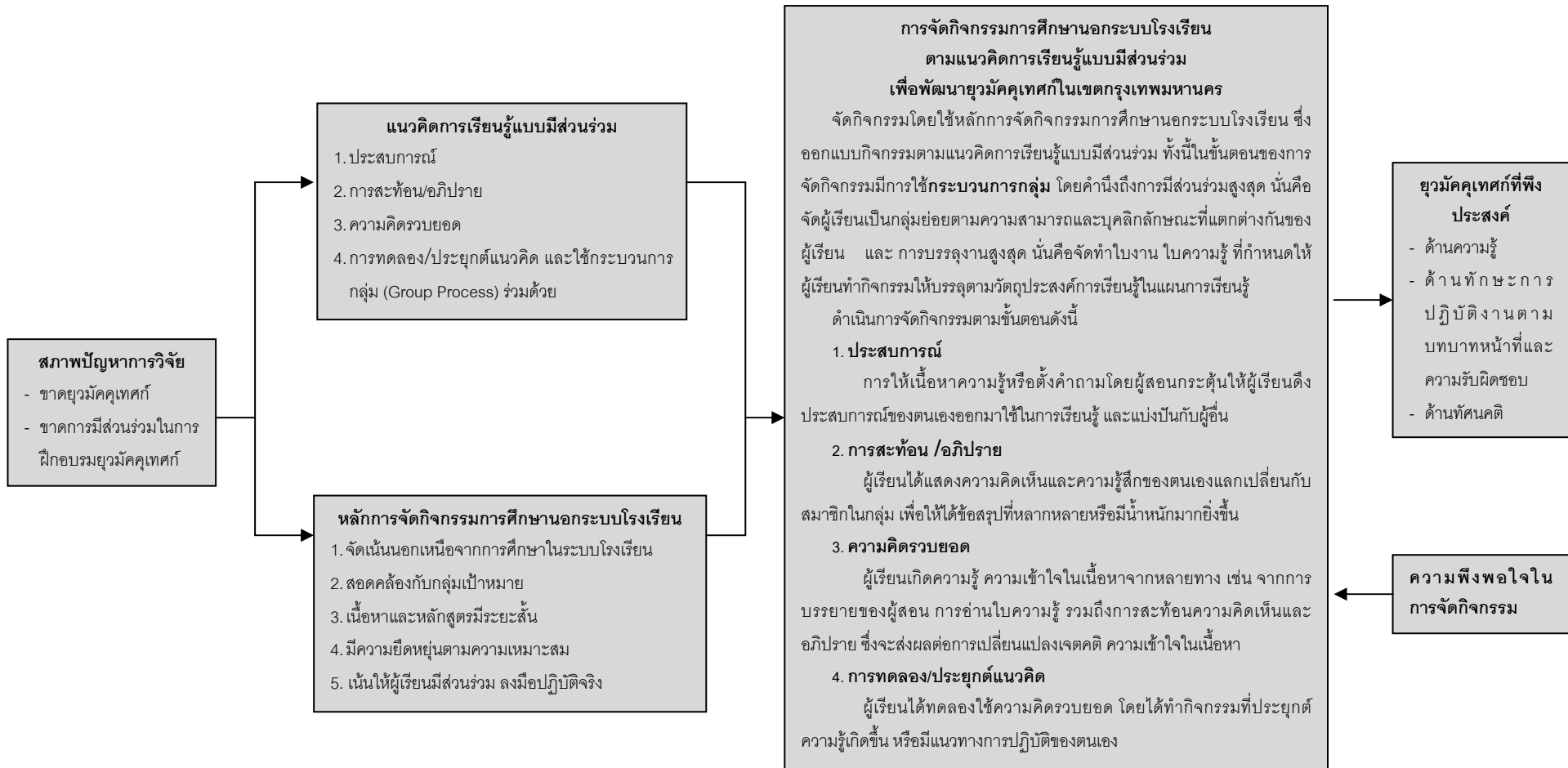
และเมื่อประกอบกับการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มซึ่งเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญ ก็จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างสูงสุด โดยขั้นตอนของกระบวนการกลุ่ม ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน อันได้แก่

การมีส่วนร่วมสูงสุด นั่นคือ การจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยตามความสามารถและบุคลิกลักษณะที่แตกต่างกันของผู้เรียน

การบรรลุลงานสูงสุด นั่นคือ จัดทำใบงาน ใบความรู้ ที่กำหนดให้ผู้เรียนทำกิจกรรมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแผนการเรียนรู้

สำหรับด้านเนื้อหาของกิจกรรม ผู้วิจัยจะนำหลักการเรื่องมัดคทุเทศก์/ยุวมัดคทุเทศก์มาใช้ในการจัดกิจกรรม โดยเนื้อหาจะครอบคลุม 3 ด้าน อันได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ และด้านทัศนคติ ซึ่งในการจัดกิจกรรมจะใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้สูงสุด โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นหลักในการจัดกิจกรรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมเกิดการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ

จากการศึกษาแนวคิดการจัดการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะสร้างกิจกรรมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัดคทุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่มีโอกาสเป็นยุวมัดคทุเทศก์ได้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่เป็นยุวมัดคทุเทศก์ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเกิดความรักในท้องถิ่นและภูมิใจในท้องถิ่นของตน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สรุปออกมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 2.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิด การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคีในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคีในเขตกรุงเทพมหานคร (2) เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นภูมิภาคภาคี ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของภูมิภาคภาคี และ (3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคีในเขตกรุงเทพมหานคร

โดยผู้วิจัยได้ออกแบบและดำเนินการจัดการกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
2. แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
3. แนวทางการพัฒนาเด็กให้เกิดความรักในท้องถิ่น
4. ภูมิภาคภาคีและภูมิภาคภาคี
5. ตลาดน้ำตลิ่งชัน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ควบคู่ไปกับแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและดำเนินการจัดการกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จากนั้นศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของการเป็นภูมิภาคภาคีที่ดี เพื่อนำไปกำหนดเป็นแผนการจัดการกิจกรรมและผลที่คาดหวังจากการเข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร

กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีขั้นตอนในการจัดทำแผนการจัดกิจกรรมดังนี้

1.1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
- แนวทางการพัฒนาเด็กให้เกิดความรักในท้องถิ่น
- ภูมิภาคภาคใต้และภูมิภาคภาคใต้

1.2) ลงพื้นที่ หาข้อมูล และสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ในเรื่องของการผลิตภูมิภาคภาคใต้ จากนั้นจึงกำหนดสาระสำคัญ และวัตถุประสงค์ของกิจกรรม โดยนำข้อมูลเนื้อหาเบื้องต้นเกี่ยวกับภูมิภาคภาคใต้และภูมิภาคภาคใต้ และขั้นตอนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาเป็นแนวทางในการกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร

1.3) ดำเนินการสร้างแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา เทคนิคในการจัดกิจกรรม สื่อที่ใช้ และวิธีการประเมินผล ผู้วิจัยยึดหลักการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและได้จัดขั้นตอนกิจกรรมให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ตามแนวคิดของ Kolb (1984) และการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม เนื้อหาของการจัดกิจกรรมคือ คุณลักษณะของการเป็นภูมิภาคภาคใต้ที่ดี เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม ได้ลงมือปฏิบัติจากแหล่งความรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน และผู้เรียนด้วยตนเอง โดยมีการดำเนินการตามขั้นตอนของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ดังนี้

1.3.1) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

1.3.1.1) ประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนดึงประสบการณ์เดิมของตนเองออกมาใช้ในการเรียนรู้ และแบ่งปันกับผู้อื่น

1.3.1.2) การสะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนจัดกิจกรรมและเสริมสร้างบรรยากาศเพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเอง แลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม อภิปรายกลุ่ม และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

1.3.1.3) สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด เป็นขั้นตอนการสร้าง ความเข้าใจของผู้เรียนเอง และนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด

1.3.1.4) การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนนำผลการเรียนจากการสรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอดไปประยุกต์ใช้ในการลงพื้นที่ ฝึกปฏิบัติจริง

1.3.2) การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1.3.2.1) การมีส่วนร่วมสูงสุด เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนพิจารณาออกแบบกลุ่มให้เหมาะสมกับผู้เรียนและกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสูงสุด

1.3.2.2) การบรรลุงานสูงสุด เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนจัดทำใบงาน ใบความรู้ ให้กลุ่มผู้เรียนทำกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้กลุ่มผู้เรียนบรรลุงานสูงสุด

โดยดำเนินการจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในเขตกรุงเทพมหานครกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กอายุระหว่าง 10 - 12 ปี ซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ที่ได้สนใจเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งจัดกิจกรรมเป็นเวลาต่อเนื่องจำนวนทั้งสิ้น 6 วัน โดย 5 วัน ใช้เวลาวันละ 9 ชั่วโมง และอีก 1 วัน ใช้เวลา 6 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 51 ชั่วโมง ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 12 กิจกรรม โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนขึ้น ณ บริเวณโรงเรียนวัดตลิ่งชันและตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ดังแสดงรายละเอียดในตารางที่ 3.1 และตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.1 รายละเอียดการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

กำหนดการ	เวลา	รายละเอียดของกิจกรรม
วันที่ 1	09.00-12.00 น. 13.00-16.00 น.	-ปฐมนิเทศ/แนะนำตัว -กิจกรรมละลายพฤติกรรม -ทำ pre-test -ให้ความรู้เบื้องต้นเรื่ององค์ประกอบและหน้าที่ของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ -การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่างและผู้จัดกิจกรรม
วันที่ 2	08.00-11.00 น. 12.00-15.00 น. 15.00-18.00 น.	กิจกรรม “ รอบตัวเรามีอะไร ” กิจกรรม “ รู้จักมัคคุเทศก์น้อย ” กิจกรรม “ ผู้นำที่ดี ”
วันที่ 3	08.00-11.00 น. 12.00-15.00 น. 15.00-18.00 น.	กิจกรรม “ คู่ดี พุดดี ” กิจกรรม “ ควรหรือไม่ ใครบอกที ” กิจกรรม “ พร้อมทุกสถานการณ์ ”
วันที่ 4	08.00-11.00 น. 12.00-15.00 น. 15.00-18.00 น.	กิจกรรม “ เรียนรู้งานจากผู้รู้จริง ” กิจกรรม “ เรียนรู้งานจากผู้รู้จริง ” (ต่อ) กิจกรรม “ ใจอาสา รักบริการ ”
วันที่ 5	08.00-11.00 น. 12.00-15.00 น. 15.00-18.00 น.	กิจกรรม “ ปลอดภัยไว้ก่อน ” กิจกรรม “ ภูมิใจที่ได้เป็น ” กิจกรรม “ ซื่อสัตย์กันไว้เถิด ”
วันที่ 6	08.00-11.00 น. 12.00-15.00 น. 15.00-18.00 น.	กิจกรรม “ ถึงเวลา ไกด์จิ๋วออกโรง! ” กิจกรรม “ ถึงเวลา ไกด์จิ๋วออกโรง! ” (ต่อ) -สรุปกิจกรรมในภาพรวม -ทำ post-test -แจกประกาศนียบัตรการเข้าร่วมกิจกรรม

ตารางที่ 3.2 กิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิครูในเขตกรุงเทพมหานคร

คุณลักษณะของการเป็น คุณวุฒิครูที่ดี	ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์	รูปแบบและวิธีการ
1.ด้านความรู้ -แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน -ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ มัคคุเทศก์	1.รอบตัวเรามีอะไร	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้ สำรวจความรู้ เกี่ยวกับแหล่ง ท่องเที่ยวในถิ่นที่ ตนเองอาศัยอยู่ 2.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม ได้รับข้อมูลที่ต้องการ เกี่ยวกับแหล่ง ท่องเที่ยวในถิ่นที่ ตนเองอาศัยอยู่	ใช้การแลกเปลี่ยน ความรู้โดยอาศัย กระบวนการกลุ่ม/การ หาข้อมูลความรู้ เพิ่มเติมด้วยตนเอง และใช้การแสดง สถานการณ์จำลอง
	2.รู้จักมัคคุเทศก์น้อย	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมรู้จัก ความสำคัญของอาชีพ มัคคุเทศก์ 2.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมเข้าใจบทบาท หน้าที่ของมัคคุเทศก์	ใช้การมีส่วนร่วมของ สมาชิกทุกคนในการ แลกเปลี่ยนความ คิดเห็นจากการชมวิดิ ทัศน์ และ ใช้ กระบวนการกลุ่มใน การวิเคราะห์และ ระดมสมอง
	3.ผู้นำที่ดี	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมได้ฝึกทักษะ ความเป็นผู้นำ 2.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมรู้จักการดูแล สมาชิกในกลุ่ม 3.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมรู้จักรับฟัง และปฏิบัติตามผู้นำ	ใช้เกม/ใช้กระบวนการ กลุ่มในการระดม ความคิดเพื่อหา ข้อสรุปร่วมกันใช้การ วาดภาพเพื่อประยุกต์ ความรู้ที่เกิดขึ้น

ตารางที่ 3.2 กิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคพิเศษในเขตกรุงเทพมหานคร (ต่อ)

คุณลักษณะของการเป็น ภูมิภาคพิเศษที่ดี	ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์	รูปแบบและวิธีการ
1.ด้านความรู้ -ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ ภูมิภาคพิเศษ	4.คู่มือที่ดี	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมมีบุคลิกภาพ ที่ดี 2.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมรู้จักศิลปะ การพูดสำหรับยุว ภูมิภาคพิเศษ	ใช้การมีส่วนร่วมของ สมาชิกทุกคนในการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น จากการชมวีดิทัศน์และใช้ กระบวนการกลุ่มในการ วิเคราะห์และระดมสมอง/ ใช้การแสดงสถานการณ์ จำลอง
2.ด้านทักษะการปฏิบัติงาน ตามบทบาทหน้าที่และ ความรับผิดชอบ -สิ่งที่ภูมิภาคพิเศษพึงปฏิบัติ และสิ่งที่ควรละเว้น	5.ควรหรือไม่ ใคร บอกที่	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ สิ่งที่ภูมิภาคพิเศษพึง ปฏิบัติ และ สิ่ง ที่ ภูมิภาคพิเศษควรละเว้น	ใช้กระบวนการกลุ่มใน การทำงานและใช้การ จับคู่ เพื่อ ผลัก ด การ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทบทวนกลอน “สิ่งที่ ภูมิภาคพิเศษพึงปฏิบัติ”
	6.พ ร อ ม ทู ก สถานการณ์	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมรู้จักวิธีการ ในการปฏิบัติเพื่อ รับมือกับปัญหา เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น ในระหว่างปฏิบัติ หน้าที่ภูมิภาคพิเศษ	ใช้กระบวนการกลุ่มย่อย ในการคิดวิเคราะห์ถึง วิธีการในการแก้ไขปัญหา จากกรณีตัวอย่างในใบ งานและใช้การแสดง สถานการณ์จำลอง

ตารางที่ 3.2 กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิคนในเขตกรุงเทพมหานคร (ต่อ)

คุณลักษณะของการเป็น ยุวมัคคุเทศก์ที่ดี	ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์	รูปแบบและวิธีการ
บูรณาการทั้งด้านความรู้และ ด้านทักษะการปฏิบัติงาน ตามบทบาทหน้าที่และความ รับผิดชอบ	7.เรียนรู้งานจากผู้รู้ จริง	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมได้เรียนรู้ ตัวอย่างการปฏิบัติ หน้าที่ จาก รุ่นพี่ มัคคุเทศก์ 2.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมสามารถ ประมวลความรู้ที่พบ เจอจากการลงพื้นที่ ตามติ ด รุ่นพี่ มัคคุเทศก์ 3.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมได้รู้จักคิด แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จากการปฏิบัติหน้าที่ 4.เพื่อให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้การวางแผน และการกำหนด ขั้นตอนในการทำงาน เป็นยุวมัคคุเทศก์ของ ตนเอง	ใช้ทักษะในการ สังเกตและจดบันทึก ลักษณะการทำงาน ของรุ่นพี่มัคคุเทศก์ ตัวอย่าง โดยใช้ กระบวนการทำงาน เป็นกลุ่ม/อาศัยการมี ส่วนร่วมของสมาชิก ทุกคนในการระดม ความคิดเห็น/ฝึก วางแผนการเป็นยุว มัคคุเทศก์ของตนเอง โดยทำเป็นโครงการ คร่าวๆตามใบงาน

ตารางที่ 3.2 กิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคพิเศษในเขตกรุงเทพมหานคร (ต่อ)

คุณลักษณะของการเป็น ยุวมัคคุเทศก์ที่ดี	ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์	รูปแบบและวิธีการ
2.ด้านทักษะการปฏิบัติงาน ตามบทบาทหน้าที่และ ความรับผิดชอบ -การอำนวยความสะดวก ให้นักท่องเที่ยวด้วย ความเต็มใจและมีใจรัก บริการ -การดูแลสุขภาพและ ความปลอดภัยตลอดเวลา การเดินทางท่องเที่ยว	8.ใจอาสา รักบริการ	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมรู้จักการ อำนวยความสะดวก ให้นักท่องเที่ยว ด้วยความเต็มใจและ มีใจรักบริการ 2.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมตระหนักถึง ความสำคัญของการ มีจิตอาสาบริการ	ใช้กระบวนการกลุ่ม ย่อยในการคิด วิเคราะห์ถึงวิธีการใน การแก้ไขปัญหาจาก ใบงานและใช้การ แสดงบทบาทสมมติ
	9.ปลอดภัยไว้ก่อน	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมรู้จักการดูแล สุขภาพและความ ปลอดภัยตลอดเวลา การเดินทางท่องเที่ยว	ใช้การลงพื้นที่เดิน สำรวจรอบๆชุมชน/ ใช้กระบวนการกลุ่ม ในการอภิปรายและ เขียนเป็นข้อสรุปลง ในกระดาษโปสเตอร์
3.ด้านทัศนคติ -ความรักและศรัทธาในการ เป็นยุวมัคคุเทศก์	10.ภูมิใจที่ได้เป็น	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมตระหนักถึง ความสำคัญของ ความรักและ ศรัทธาในการเป็น ยุวมัคคุเทศก์	ใช้กระบวนการกลุ่ม ในการคิดวิเคราะห์ พฤติกรรมของบุคคล และประยุกต์แนวคิด โดยการออกแบบใบ ปฏิญาณตนเป็น ยุวมัคคุเทศก์ที่ดี

ตารางที่ 3.2 กิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคพิเศษในเขตกรุงเทพมหานคร (ต่อ)

คุณลักษณะของการเป็น ยุวมัคคุเทศก์ที่ดี	ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์	รูปแบบและวิธีการ
3.ด้านทัศนคติ -ความซื่อสัตย์สุจริต	11.ซื่อสัตย์กันไว้ก่อน	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ตระหนักถึงความซื่อสัตย์สุจริต	ใช้การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น / ใช้กระบวนการกลุ่มในการวิเคราะห์การปฏิบัติตนของบุคคลตัวอย่างและแต่ละคนคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับการตัดสินใจของตัวละครในวิถีทัศน์ในเรื่องของความซื่อสัตย์
บูรณาการทั้งด้านความรู้, ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ และด้านทัศนคติ	12.ถึงเวลา ไปได้จริง ออกโรง!	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ฝึกการเป็นยุวมัคคุเทศก์โดยการปฏิบัติจริง 2.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ประยุกต์ใช้ความรู้จากการจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนที่ผ่านมาในสถานการณ์จริง	ใช้กระบวนการทำงานเป็นกลุ่มในการลงพื้นที่ปฏิบัติหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์ในแหล่งท่องเที่ยวจริง/อาศัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในการระดมความคิดเห็นและประเมินการทำงานของแต่ละกลุ่มจากภาพที่ได้บันทึกไว้ในขณะปฏิบัติกิจกรรม

1.4) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยได้นำกิจกรรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ในเขต กรุงเทพมหานครที่ผู้วิจัยได้จัดทำขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน (รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ อยู่ใน ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ) ตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกิจกรรม โดยคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิมีเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดกิจกรรมฝึกอบรมภูมิภาคภาคใต้ จำนวน 2 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดกิจกรรมให้แก่เด็ก จำนวน 1 ท่าน

ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การวัดค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-objective congruency index : IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550) ซึ่ง สอดคล้องกับบุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ (2540) ที่กล่าวว่า หากมีค่า IOC ใกล้ 1.0 แสดงว่ามีความตรงตามเนื้อหา มาก อีกทั้งคณะกรรมการผลิตและบริหารชุดวิชาการพัฒนาเครื่องมือสำหรับการประเมินการศึกษา (2545) ได้ระบุว่า ค่า IOC ที่มีค่า 0.5 ขึ้นไป แสดงว่า ข้อสอบวัดถือเป็นตัว แทนจุดประสงค์ของวิชา ซึ่งจากการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของแผนการจัดกิจกรรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ในเขต กรุงเทพมหานครพบว่า มีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) รวมทั้งฉบับ เท่ากับ 1 นั่นคือ แผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ผู้วิจัยได้ออกแบบมีความ เหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และคุณลักษณะของการเป็นภูมิภาคภาคใต้ที่ ดี อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามคำแนะนำของ ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยการปรับแก้ภาษาให้สละสลวย และเชื่อมโยงความต่อเนื่องของแต่ละกิจกรรม

2. แบบวัดคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยอ้างอิงจากมาตรฐานมัคคุเทศก์ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และจากการศึกษาโครงการผลิตยุวมัคคุเทศก์ของโรงเรียนต่างๆ ซึ่งสรุปได้เป็น 3 ด้าน อันได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ และด้านทัศนคติ ซึ่งประกอบด้วย

2.1) แบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ (Multiple choice) มี 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ

2.2) แบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert's Scale Type) คือ ไม่เคย นานๆ ครั้ง บางครั้ง บ่อยครั้ง บ่อยครั้งที่สุด

2.3) แบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert's Scale Type) คือ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก มากที่สุด

ส่วนที่ 1 แบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ผู้วิจัยได้สร้างข้อสอบเป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบมี 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ เนื้อหาของข้อคำถามเกี่ยวกับมัคคุเทศก์และชุมชนของตน ประกอบด้วย (1) ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และ (2) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ โดยมีรายละเอียด ดังตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 โครงสร้างของแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

สาระสำคัญ	น้ำหนัก ความสำคัญ (%)	จำนวนข้อ	ข้อที่
ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	35	7	1,2,3,4,5,6,7
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมัคคุเทศก์	65	13	8,9,10,11,12,13,14, 15,16,17,18,19,20
รวมทั้งสิ้น	100	20	

โดยแบบทดสอบปรนัยแบบเลือกตอบนี้ในแต่ละข้อจะมีคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน และประเมินผล ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน ให้แต่ละข้อผู้ตอบที่ตอบคำถามได้ถูกต้อง จะได้ 1 คะแนน หากตอบผิดหรือไม่ได้ตอบ จะได้ 0 คะแนน

เกณฑ์การแปรผล ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การประเมินความรู้ตามเกณฑ์ประเมินผล การเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ (อ้างถึงในกุลอรดา สุธีระเวชช์, 2552)

คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป	หมายถึง	มีความรู้ระดับดีมาก
คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 70 – 79	หมายถึง	มีความรู้ระดับดี
คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 60 – 69	หมายถึง	มีความรู้ระดับปานกลาง
คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 50 – 59	หมายถึง	มีความรู้ระดับพอใช้
คะแนนต่ำกว่าร้อยละ 49	หมายถึง	มีความรู้ระดับต้องปรับปรุง

เนื่องจากแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ มีจำนวน 20 ข้อ คะแนนเต็มจึงเท่ากับ 20 คะแนน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำคะแนนไปเทียบสัดส่วนกับเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น จึงได้เป็นเกณฑ์การประเมินความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ดังนี้

คะแนนตั้งแต่ 16 – 20	หมายถึง	มีความรู้ระดับดีมาก
คะแนนตั้งแต่ 14 – 15	หมายถึง	มีความรู้ระดับดี
คะแนนตั้งแต่ 12 – 13	หมายถึง	มีความรู้ระดับปานกลาง
คะแนนตั้งแต่ 10 – 11	หมายถึง	มีความรู้ระดับพอใช้
คะแนนต่ำกว่า 10	หมายถึง	มีความรู้ระดับต้องปรับปรุง

สำหรับขั้นตอนในการสร้างแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ มีดังนี้

1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการสร้างแบบทดสอบ หลักการวัดและการประเมินผล

2) ศึกษาทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยุวมัคคุเทศก์ จาก สุธิดา สังฆรักษาสัตย์ (2543) และโคภิชัฐ ศรีสัตตะรัตนมาศ.(2551) แล้วนำมาพัฒนาเป็นข้อคำถามของแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

3) ผู้วิจัยนำแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจ เพื่อพิจารณาถึงความถูกต้องและเหมาะสมในขั้นต้น จากนั้นนำมาแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

4) ผู้วิจัยตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน (รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ) ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา และความเหมาะสมของข้อคำถาม หลังจากนั้นผู้วิจัยนำแบบทดสอบความรู้ไปปรับปรุงให้มีความถูกต้องและเหมาะสมตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้ง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดกิจกรรมฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์ จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดกิจกรรมให้แก่เด็ก จำนวน 1 ท่าน

ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การวัดค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-objective congruency index : IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่ามีความเหมาะสมกับเนื้อหา (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2550) ทั้งนี้จากการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา พบว่า ข้อคำถามในแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทั้ง 20 ข้อ มีความสอดคล้องทั้งหมด โดยมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) รวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 คือ ข้อคำถามของแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ข คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย) อย่างไรก็ตามในบางข้อคำถามผู้วิจัยได้ปรับแก้ด้านภาษาในโจทย์คำถามให้ชัดเจน เข้าใจง่าย และปรับรายละเอียดของตัวเลือกให้มีความชัดเจน เหมาะสมปรับการเรียงลำดับของตัวเลือก รวมทั้งขีดเส้นใต้ คำว่า “ไม่ใช่” และ “ไม่” ในโจทย์คำถามเพื่อความชัดเจนตามผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำ

5) ผู้วิจัยนำแบบวัดความรู้ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มเด็กที่อาศัยอยู่ในบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และมีความคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ซึ่งสอดคล้องกับดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ (2552) ที่กล่าวว่า การนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก ไม่ควรมีน้อยกว่า 30 คน

6) ผู้วิจัยนำแบบวัดความรู้ไปวิเคราะห์รายข้อเพื่อหาค่าความยาก (Level of Difficulty หรือค่า p) และค่าอำนาจจำแนก (Power of Discrimination หรือค่า r) เลือกแบบวัดความรู้ที่มีค่าความยากที่ใช้ได้ควรมีค่าตั้งแต่ 0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนกที่ใช้ได้ควรมีค่าตั้งแต่ 0.20

ขึ้นไป (วรวรณี แกมเกตุ, 2551) ซึ่งแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.23 - 0.80 และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.23 - 0.63 ซึ่งถือว่าแบบวัดความรู้นี้ใช้ได้ (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ข คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย)

7) ผู้วิจัยนำแบบวัดความรู้ไปหาค่าความเที่ยง (Reliability) ทั้งฉบับด้วยวิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ค่าความเที่ยงที่เหมาะสม ควรมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2552) จากผลการคำนวณ พบว่าแบบวัดความรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.66 ซึ่งถือว่ามีความเที่ยงอยู่ในระดับปานกลาง

ส่วนที่ 2 แบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามจำนวน 15 ข้อ ที่เป็นพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงทักษะการปฏิบัติงานของยุวมัคคุเทศก์ตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ โดยให้มีความครอบคลุมพฤติกรรมทั้งทางบวกและทางลบ ประกอบด้วย (1) สิ่งที่มีัคคุเทศก์พึงปฏิบัติและสิ่งที่ควรละเว้น (2) การอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจและมีใจรักบริการ และ (3) การดูแลสวัสดิภาพและความปลอดภัยตลอดเวลาการเดินทางท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 โครงสร้างของแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

คุณลักษณะของการเป็น ยุวมัคคุเทศก์ที่ดี	พฤติกรรมเชิงบวก			พฤติกรรมเชิงลบ			รวม	
	%	จำนวน	ข้อที่	%	จำนวน	ข้อที่	%	จำนวน
สิ่งที่มีัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ และสิ่งที่ควรละเว้น	20.00	3	1-3	13.33	2	4-5	33.33	5
การอำนวยความสะดวก ให้แก่นักท่องเที่ยวด้วย ความเต็มใจและมีใจรัก บริการ	20.00	3	6-8	13.33	2	9-10	33.33	5
การดูแลสวัสดิภาพและ ความปลอดภัยตลอดเวลา การเดินทางท่องเที่ยว	20.00	3	11-13	13.33	2	14-15	33.33	5
รวม	60.00	9		40.00	6		100.00	15

ลักษณะของแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เป็นแบบ
มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert's Scale Type) มีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

5	หมายถึง	ผู้ตอบกระทำพฤติกรรมตามข้อคำถามนั้นบ่อยครั้งที่สุด
4	หมายถึง	ผู้ตอบกระทำพฤติกรรมตามข้อคำถามนั้นบ่อยครั้ง
3	หมายถึง	ผู้ตอบกระทำพฤติกรรมตามข้อคำถามนั้นบางครั้ง
2	หมายถึง	ผู้ตอบกระทำพฤติกรรมตามข้อคำถามนั้นนานๆครั้ง
1	หมายถึง	ผู้ตอบไม่เคยกระทำพฤติกรรมตามข้อคำถามนั้น

และมีเกณฑ์การให้คะแนนสำหรับข้อความที่เป็นพฤติกรรมทางบวก ดังนี้

บ่อยครั้งที่สุด	หมายถึง	กระทำพฤติกรรมนั้นบ่อยครั้งที่สุด	ได้ 5 คะแนน
บ่อยครั้ง	หมายถึง	กระทำพฤติกรรมนั้นบ่อยครั้ง	ได้ 4 คะแนน
บางครั้ง	หมายถึง	กระทำพฤติกรรมนั้นบางครั้ง	ได้ 3 คะแนน
นานๆครั้ง	หมายถึง	กระทำพฤติกรรมนั้นนานๆครั้ง	ได้ 2 คะแนน
ไม่เคย	หมายถึง	ไม่เคยกระทำพฤติกรรมนั้น	ได้ 1 คะแนน

ข้อความที่เป็นพฤติกรรมทางลบ ดังนี้

บ่อยครั้งที่สุด	หมายถึง	กระทำพฤติกรรมนั้นบ่อยครั้งที่สุด	ได้ 1 คะแนน
บ่อยครั้ง	หมายถึง	กระทำพฤติกรรมนั้นบ่อยครั้ง	ได้ 2 คะแนน
บางครั้ง	หมายถึง	กระทำพฤติกรรมนั้นบางครั้ง	ได้ 3 คะแนน
นานๆครั้ง	หมายถึง	กระทำพฤติกรรมนั้นนานๆครั้ง	ได้ 4 คะแนน
ไม่เคย	หมายถึง	ไม่เคยกระทำพฤติกรรมนั้น	ได้ 5 คะแนน

การพิจารณาคะแนนทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ มีการประเมินผลตามเกณฑ์
คะแนนเฉลี่ย ดังนี้ (ประคอง กรวรรณสูต, 2542)

4.50 – 5.00	หมายถึง	มีทักษะในการปฏิบัติงานมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มีทักษะในการปฏิบัติงานมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	มีทักษะในการปฏิบัติงานปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	มีทักษะในการปฏิบัติงานน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	มีทักษะในการปฏิบัติงานน้อยที่สุด

สำหรับขั้นตอนในการสร้างแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ มีดังนี้

1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการวัดและประเมินผล
2) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรมกา
รปฏิบัติงานของยุวมัคคุเทศก์ตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ

3) ผู้วิจัยนำแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ให้อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ตรวจ เพื่อพิจารณาถึงความถูกต้องและเหมาะสมในขั้นต้น จากนั้นนำมาแก้ไขตาม
คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

4) ผู้วิจัยตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบวัด
ทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ
5 ท่าน (รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ) ตรวจสอบความตรงตาม
เนื้อหา และความเหมาะสมของข้อคำถาม หลังจากนั้นผู้วิจัยนำแบบวัดทักษะไปปรับปรุงให้มี
ความถูกต้องและเหมาะสมตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้ง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก
ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดกิจกรรมฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์ จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดกิจกรรมให้แก่เด็ก จำนวน 1 ท่าน

ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การวัดค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์
(Item-objective congruency index : IOC) ของวอร์นีย์ แกมเกตต์ (2551) ที่กล่าวว่า IOC ควรมีค่า
ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าข้อคำถามนั้นวัดได้สอดคล้องกับเนื้อหา ทั้งนี้ จากการตรวจสอบความตรง
ตามเนื้อหาของแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ พบว่า ข้อคำถามในแบบวัดทักษะในการเป็น
ยุวมัคคุเทศก์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทั้ง 15 ข้อ มีความสอดคล้องกันทั้งหมด โดยมีค่าความสอดคล้อง
ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) รวมทั้งฉบับเท่ากับ 1 นั่นคือ ข้อคำถามของแบบวัดทักษะที่
ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี
(รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ข คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย) อย่างไรก็ตามในบางข้อคำถาม
ผู้วิจัยได้ปรับแก้ด้านภาษาให้มีความเหมาะสมและชัดเจนตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำอีกครั้ง

5) ผู้วิจัยนำแบบวัดทักษะที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาไปหาความเที่ยง (Reliability) ทั้งฉบับ โดยนำแบบวัดทักษะไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มเด็กที่อาศัยอยู่ในบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และมีความคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน จากนั้นนำแบบวัดทักษะไปหาค่าความเที่ยงทั้งฉบับด้วยวิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ค่าความเที่ยงที่เหมาะสม ควรมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2552) จากผลการคำนวณ พบว่าแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.78 ซึ่งถือว่ามีความเที่ยงอยู่ในระดับสูง

ส่วนที่ 3 แบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามจำนวน 15 ข้อ ที่เป็นลักษณะความคิดเห็นที่มีต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ทั้งทางบวกและทางลบ ประกอบด้วย 1) ความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ และ 2) ความซื่อสัตย์สุจริต โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.5

ตารางที่ 3.5 โครงสร้างของแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

คุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี	ความคิดเห็นเชิงบวก			ความคิดเห็นเชิงลบ			รวม	
	%	จำนวน	ข้อที่	%	จำนวน	ข้อที่	%	จำนวน
ความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์	26.67	4	1-4	26.67	4	5-8	53.33	8
ความซื่อสัตย์สุจริต	26.67	4	9-12	20.00	3	13-15	46.67	7
รวม	53.33	8		46.67	7		100.00	15

ลักษณะของแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้น เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert's Scale Type) มีเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

5	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็นของฉันมากที่สุด
4	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็นของฉันมาก
3	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็นของฉันปานกลาง
2	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็นของฉันน้อย
1	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็นของฉันน้อยที่สุด

และมีเกณฑ์การให้คะแนนสำหรับข้อความที่เป็นความคิดเห็นทางบวก ดังนี้

มากที่สุด	หมายถึง	ตรงกับความคิดเห็นของฉันมากที่สุด	ได้ 5 คะแนน
มาก	หมายถึง	ตรงกับความคิดเห็นของฉันมาก	ได้ 4 คะแนน
ปานกลาง	หมายถึง	ตรงกับความคิดเห็นของฉันปานกลาง	ได้ 3 คะแนน
น้อย	หมายถึง	ตรงกับความคิดเห็นของฉันน้อย	ได้ 2 คะแนน
น้อยที่สุด	หมายถึง	ตรงกับความคิดเห็นของฉันน้อยที่สุด	ได้ 1 คะแนน

ข้อความที่เป็นความคิดเห็นทางลบ ดังนี้

มากที่สุด	หมายถึง	ตรงกับความคิดเห็นของฉันมากที่สุด	ได้ 1 คะแนน
มาก	หมายถึง	ตรงกับความคิดเห็นของฉันมาก	ได้ 2 คะแนน
ปานกลาง	หมายถึง	ตรงกับความคิดเห็นของฉันปานกลาง	ได้ 3 คะแนน
น้อย	หมายถึง	ตรงกับความคิดเห็นของฉันน้อย	ได้ 4 คะแนน
น้อยที่สุด	หมายถึง	ตรงกับความคิดเห็นของฉันน้อยที่สุด	ได้ 5 คะแนน

การพิจารณาคะแนนทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ มีการประเมินผลตามเกณฑ์คะแนนเฉลี่ย ดังนี้ (ประคอง กรรณสูต, 2542)

4.50 – 5.00	หมายถึง	มีทัศนคติเชิงบวกต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์มากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มีทัศนคติเชิงบวกต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์มาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	มีทัศนคติเชิงบวกต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	มีทัศนคติเชิงบวกต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์น้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	มีทัศนคติเชิงบวกต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์น้อยที่สุด

สำหรับขั้นตอนในการสร้างแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ มีดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการวัดและประเมินผล
- 2) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ทัศนคติที่มีต่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์
- 3) ผู้วิจัยนำแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจ เพื่อพิจารณาถึงความถูกต้องและเหมาะสมในขั้นต้น จากนั้นนำมาแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

4) ผู้วิจัยตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่แก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน (รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ) ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและความเหมาะสมของข้อคำถาม หลังจากนั้นผู้วิจัยนำแบบวัดทัศนคติไปปรับปรุงให้มีความถูกต้องและเหมาะสมตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้ง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดกิจกรรมฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์ จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดกิจกรรมให้แก่เด็ก จำนวน 1 ท่าน

ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การวัดค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-objective congruency index : IOC) ของวรรณิ์ แกมเกต (2551) ที่กล่าวว่า IOC ควรจะมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จึงถือว่าข้อคำถามนั้นวัดได้สอดคล้องกับเนื้อหา ทั้งนี้ จากการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ พบว่า ข้อคำถามในแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทั้ง 15 ข้อมีความสอดคล้องกันทั้งหมด โดยมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) รวมทั้งฉบับเท่ากับ 1 นั่นคือ ข้อคำถามของแบบวัดทัศนคติที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และและคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ข คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย) อย่างไรก็ดีในบางข้อคำถาม ผู้วิจัยได้ปรับแก้ด้านภาษาให้มีความเหมาะสมและชัดเจนตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำอีกครั้ง

5) ผู้วิจัยนำแบบวัดทัศนคติที่ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาไปหาความเที่ยง (Reliability) ทั้งฉบับ โดยนำแบบวัดทัศนคติไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มเด็กที่อาศัยอยู่ในบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และมีความคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน จากนั้นนำแบบวัดทัศนคติไปหาค่าความเที่ยงทั้งฉบับด้วยวิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ค่าความเที่ยงที่เหมาะสม ควรมีค่า ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2552) จากผลการคำนวณพบว่า แบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.80 ซึ่งถือว่ามีความเที่ยงอยู่ในระดับสูง

3. แบบประเมินผลการจัดกิจกรรมการศึกษาของระบบโรงเรียน ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมการศึกษาของระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณวุฒิครู โดยเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert's Scale Type) จำนวน 13 ข้อ โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 3.6

ตารางที่ 3.6 โครงสร้างของแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม

องค์ประกอบ	น้ำหนัก ความสำคัญ (%)	จำนวนข้อ	ข้อที่
ด้านเนื้อหา	30.77	4	1,2,3,4
ด้านวิทยากร	23.08	3	5,6,7
ด้านการจัดกิจกรรม	46.15	6	8,9,10,11,12,13
รวม	100.00	13	

โดยข้อคำถามของแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม เป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert's Scale Type) ตามแบบของลิเคิร์ต ซึ่งแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

5	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความพึงพอใจของฉันมากที่สุด
4	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความพึงพอใจของฉันมาก
3	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความพึงพอใจของฉันปานกลาง
2	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความพึงพอใจของฉันน้อย
1	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความพึงพอใจของฉันน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการประเมิน คือ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจในรูปแบบและความเหมาะสมของกิจกรรม ซึ่งค่ามัธยฐานเลขคณิตที่ได้จากข้อความแต่ละข้อจะใช้จุดทศนิยมเพียง 2 ตำแหน่ง โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมาย (ประคอง กรวรรณสุต, 2542) ดังนี้

4.50 – 5.00	หมายถึง	มีความพึงพอใจมากที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจมาก
2.50 – 3.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อย
1.00 – 1.49	หมายถึง	มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ผู้วิจัยมีขั้นตอนดำเนินการสร้างแบบประเมิน ดังนี้

1) ศึกษาทฤษฎี ตำรา และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลการจัดกิจกรรม การศึกษานอกระบบโรงเรียน และได้จัดทำแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม โดยสังเคราะห์ออกมา เป็นข้อคำถามตามองค์ประกอบ ดังนี้

- องค์ประกอบด้านเนื้อหา จำนวน 4 ข้อ
- องค์ประกอบด้านวิทยากร จำนวน 3 ข้อ
- องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรม จำนวน 6 ข้อ

2) นำแบบประเมินมาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้วิจัย นำแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน (รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ อยู่ในภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ) โดยเกณฑ์การคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ มีดังต่อไปนี้

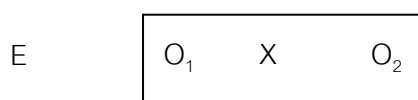
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียน จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวิจัย จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดกิจกรรมฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์ จำนวน 1 ท่าน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดกิจกรรมให้แก่เด็กและเยาวชน จำนวน 1 ท่าน

ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การวัดค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Item-objective congruency index : IOC) ของวอร์ธีย์ แกมเกต (2551) ที่กล่าวว่า IOC ควรีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จึง ถือว่าข้อคำถามนั้นวัดได้สอดคล้องกับเนื้อหา ทั้งนี้จากการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา พบว่า ข้อคำถามในแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทั้ง 13 ข้อ มีความสอดคล้องกันทั้งหมด โดยมีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) รวมทั้ง ใกล้เคียงกับ 1 นั่นคือ ข้อคำถามของแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมที่สังเคราะห์ขึ้นมีความสอดคล้องกับหลักการประเมินผลการจัดกิจกรรม อย่างไรก็ดีในบางข้อคำถาม ผู้วิจัยได้ปรับแก้ ด้านภาษา และเพิ่มเติมรายละเอียดของข้อคำถามให้มีความเหมาะสมและชัดเจนตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิแนะนำอีกครั้ง

3) ผู้วิจัยนำแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมที่ได้ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยประเมินหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการทดลอง

เมื่อได้แผนการจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการทดลองโดยการจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีในเขตกรุงเทพมหานคร และในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบ การวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre-Experimental Research) แบบกลุ่มเดียววัดผลสองครั้ง (One-Group Pretest-Posttest Design) ซึ่งมีผังรูปแบบการทดลองดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2540)

เมื่อ	E	แทน กลุ่มทดลอง (Experimental Group)
	X	แทน การจัดการกระทำ (treatment)
	O ₁	แทน การวัดค่าตัวแปรก่อนการจัดการกระทำ
	O ₂	แทน การวัดค่าตัวแปรหลังการจัดการกระทำ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนการทดลอง

1.1) กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1.1) ประชากรที่ใช้ในการทดลอง คือ เด็กที่มีอายุระหว่าง 10 - 12 ปี ซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร โดยใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยเหตุผลดังนี้ 1) มีโรงเรียนระดับประถมที่ให้การสนับสนุนด้านการจัดคุณลักษณะที่ดี 2) มีแหล่งท่องเที่ยวใกล้ภูมิภานานที่น่าสนใจอยู่เป็นจำนวนมาก 3) มีชุมชนให้การสนับสนุน 4) เด็กมีจิตอาสาและมีใจรักในท้องถิ่น และ 5) มีหน่วยงานสังกัดกรุงเทพมหานครสนับสนุน

1.1.2) ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยประสานกับโรงเรียนและชุมชนเพื่อคัดเลือกเด็กมาร่วมกิจกรรมเป็นจำนวน 35 คน

1.2) ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อขอความอนุเคราะห์กับทางตลาดน้ำตลิ่งชัน และโรงเรียนวัดตลิ่งชัน เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำเนินการจัดกิจกรรมการศึกษาครอบครัว โรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร

2. ขั้นตอนทดลอง

2.1) ผู้วิจัยนำแบบวัดคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี ที่จัดทำขึ้นไปวัดกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 35 คน เพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (Pre-test)

2.2) ดำเนินการจัดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในเขตกรุงเทพมหานคร โดยดำเนินการกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กอายุระหว่าง 10-12 ปี ซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ที่ได้เข้าร่วม ซึ่งจัดกิจกรรมเป็นเวลาต่อเนื่องจำนวนทั้งสิ้น 6 วัน โดย 5 วัน ใช้เวลาวันละ 9 ชั่วโมง และอีก 1 วัน ใช้เวลา 6 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 51 ชั่วโมง ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 12 กิจกรรม ณ บริเวณโรงเรียนวัดตลิ่งชันและตลาดน้ำตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

3. ขั้นตอนหลังการทดลอง

3.1) หลังจากการดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยนำแบบวัดคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี ที่จัดทำขึ้นไปวัดกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 35 คน เพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างหลังเข้าร่วมกิจกรรม (Post-test)

3.2) ผู้วิจัยนำแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวโรงเรียนให้กลุ่มตัวอย่างทั้ง 35 คน ประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งก่อนและหลังการทดลองมาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ SPSS for Window โดยกำหนดแนวทางดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิคุณาศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้การแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

2. การวิเคราะห์คะแนนจากแบบวัดคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่าง โดยจำแนกเป็น

- การวิเคราะห์คะแนนจากแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ด้วยการใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

- การวิเคราะห์คะแนนจากแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ด้วยการใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

- การวิเคราะห์คะแนนจากแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ด้วยการใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนน ก่อนและหลังการทดลองจากแบบวัดคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดีของกลุ่มตัวอย่าง โดยจำแนกเป็น

- การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ด้วยสถิติทดสอบที (t-test dependent)

- การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ด้วยสถิติทดสอบที (t-test dependent)

- การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ด้วยสถิติทดสอบที (t-test dependent)

4. การวิเคราะห์ความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมจากแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การหาร้อยละ (Percentage) ซึ่งมีสูตร ดังนี้ (วรวิณี แกมเกตุ, 2551)

$$P = \frac{F \times 100}{n}$$

เมื่อ	P	คือ	ร้อยละ
	F	คือ	ความถี่ที่ต้องการแปลค่าให้เป็นร้อยละ
	n	คือ	จำนวนความถี่ทั้งหมด

2. การหาค่าความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ของแบบทดสอบรายข้อ ใช้สูตร IOC หาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับเนื้อหาของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด ดังนี้ (วรวิณี แกมเกตุ, 2551)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	คือ	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา/จุดประสงค์
	$\sum R$	คือ	ผลรวมของคะแนนการตัดสินข้อคำถามของผู้ทรงคุณวุฒิ
	N	คือ	จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิ

3. การหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2552) มีสูตร ดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum x}{n}$$

เมื่อ	\bar{X}	คือ	ค่าเฉลี่ยเลขคณิต
	$\sum x$	คือ	ผลคูณระหว่างคะแนนกับความถี่ของคะแนนนั้น
	n	คือ	จำนวนข้อมูลทั้งหมด

4. การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2552) มีสูตร
ดังนี้

$$S.D = \sqrt{\frac{N\sum fX^2 - (\sum fX)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S.D.	คือ	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	X	คือ	คะแนนที่กำหนดตามสเกล
	f	คือ	จำนวนผู้ตอบแต่ละข้อคำถาม
	N	คือ	จำนวนข้อมูลทั้งหมด

5. การหาค่าความเที่ยงด้วยวิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค
(Cronbach's Alpha Coefficient: α) (ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ, 2552) ซึ่งมีสูตร ดังนี้

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

เมื่อ	α	คือ	ความเที่ยงของแบบสอบถาม
	k	คือ	จำนวนข้อของแบบสอบถาม
	S_i^2	คือ	ความแปรปรวนของข้อสอบแต่ละข้อ
	S_t^2	คือ	ความแปรปรวนของคะแนนรวมทั้งฉบับ คำนวณจาก

$$S^2 = \frac{N\sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}$$

เมื่อ	N	คือ	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
	X	คือ	คะแนนรวมของผู้ตอบแบบสอบถาม

6. สถิติที (t-test) โดยใช้สูตร ดังนี้ (วรวิณี แกมเกต, 2551)

$$t = \frac{\sum D/n}{\sqrt{\frac{n\sum D^2 - (\sum D)^2}{n-1}}}$$

เมื่อ D คือ ความแตกต่างระหว่างคะแนนแต่ละคู่
 n คือ จำนวนคู่ของกลุ่มตัวอย่าง

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิคุณศักดิ์ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Window (Statistical Package for the Social Science for Window) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ผลของการพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิคุณศักดิ์ในเขตกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 2 สถานภาพทั่วไปของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิคุณศักดิ์ในเขตกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 3 ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิคุณศักดิ์ในเขตกรุงเทพมหานคร นำเสนอผลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดองค์ประกอบและหน้าที่ของการเป็นคุณวุฒิคุณศักดิ์ที่ดี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดความรู้ในการเป็นคุณวุฒิคุณศักดิ์
2. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดทักษะในการเป็นคุณวุฒิคุณศักดิ์
3. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดทัศนคติในการเป็นคุณวุฒิคุณศักดิ์

ตอนที่ 4 ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิคุณศักดิ์ในเขตกรุงเทพมหานคร นำเสนอผลการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดคุณลักษณะของการเป็นคุณวุฒิคุณศักดิ์ที่ดี ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดความรู้ในการเป็นคุณวุฒิคุณศักดิ์
2. การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดทักษะในการเป็นคุณวุฒิคุณศักดิ์

3. การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดทัศนคติในการเป็น
ยุวมัคคุเทศก์

ตอนที่ 5 ผลของการประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษา
นอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนา
ยุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบ
ประเมินผลการจัดกิจกรรม

2. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม

เพื่อความสะดวกและการสื่อสารความหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ในการนำเสนอผลการ
วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้อักษรย่อและสัญลักษณ์ เพื่อใช้แทนค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

\bar{x}	หมายถึง	ค่าเฉลี่ย
S.D.	หมายถึง	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
N	หมายถึง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
t	หมายถึง	ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์แบบ t-test
df	หมายถึง	ชั้นองศาแห่งความเป็นอิสระ

**ตอนที่ 1 ผลของการพัฒนากิจกรรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนตามแนวคิด
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร**

ผลการตรวจสอบกิจกรรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมี
ส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร จากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน มีความเห็นว่า
กิจกรรมมีความเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และสามารถนำไปใช้พัฒนายุวมัคคุเทศก์ได้

**กิจกรรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
เพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร**

ผู้วิจัยได้ศึกษา รวบรวมข้อมูลและเอกสารต่างๆเกี่ยวกับมัคคุเทศก์และยุวมัคคุเทศก์
จากตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงทำการศึกษาค้นคว้าเนื้อหาความรู้ที่เหมาะสมกับช่วง
วัยของกลุ่มตัวอย่าง คือ ช่วงอายุระหว่าง 10-12 ปี รวมทั้งสื่อและอุปกรณ์ต่างๆที่นำมาใช้
ประกอบการเรียนการสอน และทำการสำรวจสภาพปัญหาที่เกี่ยวกับการสร้างยุวมัคคุเทศก์

จากงานวิจัยและจากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลิตยุวมัคคุเทศก์ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญในการออกแบบกิจกรรมต่อไป

ผู้วิจัยได้กำหนดคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี โดยการอ้างอิงจากมาตรฐานมััคคุเทศก์ของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาข้างต้น และจากการศึกษาโครงการผลิตยุวมัคคุเทศก์ของโรงเรียนต่างๆ และได้กำหนดเนื้อหาสาระในด้านต่างๆ ซึ่งจะนำไปใช้เป็นเนื้อหาสอดแทรกกับกิจกรรมให้ความรู้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านความรู้ ประกอบด้วย

- 1.1) ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน
- 1.2) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมััคคุเทศก์

2. ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ

- 2.1) สิ่งที่มีมััคคุเทศก์พึงปฏิบัติและสิ่งที่ควรละเว้น
- 2.2) การอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจและมีใจรักบริการ
- 2.3) การดูแลสวัสดิภาพและความปลอดภัยตลอดเวลาการเดินทางท่องเที่ยว

3. ด้านทัศนคติ

- 3.1) ความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์
- 3.2) ความซื่อสัตย์สุจริต

ผู้วิจัยได้ถ่ายทอดความรู้ในเรื่องต่างๆของการเป็นมััคคุเทศก์และยุวมัคคุเทศก์ที่ดีผ่านการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อให้เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่สูงขึ้น รวมทั้งปลูกฝังให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนจนสามารถช่วยเหลือ แนะนำแหล่งท่องเที่ยวแก่ผู้มาเยือนได้

แผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร

แผนการจัดกิจกรรมประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม วัตถุประสงค์ ผลที่คาดว่าจะได้รับ วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม สื่ออุปกรณ์ การประเมินผล โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นใช้เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการพัฒนาตนเองในด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติเพื่อการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี โดยแผนการจัดกิจกรรมประกอบไปด้วย 12 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 1	รอบตัวเรามีอะไร
กิจกรรมที่ 2	รู้จักมัคคุเทศก์น้อย
กิจกรรมที่ 3	ผู้นำที่ดี
กิจกรรมที่ 4	ดูดี พูดดี
กิจกรรมที่ 5	ควรหรือไม่ ใครบอกที
กิจกรรมที่ 6	พร้อมทุกสถานการณ์
กิจกรรมที่ 7	เรียนรู้งานจากผู้รู้จริง
กิจกรรมที่ 8	ใจอาสา รักบริการ
กิจกรรมที่ 9	ปลอดภัยไว้ก่อน
กิจกรรมที่ 10	ภูมิใจที่ได้เป็น
กิจกรรมที่ 11	ชื่อสัตย์กันไว้เถิด
กิจกรรมที่ 12	ถึงเวลา ไกด์จ้าวออกโรง!

ผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดกิจกรรม โดยยึดหลักการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. จัดเพื่อเสริมความรู้นอกเหนือที่ได้รับจากการศึกษาในระบบโรงเรียน
2. สอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของกลุ่มเป้าหมาย
3. เนื้อหาและหลักสูตรมีระยะสั้น
4. มีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสม
5. สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง

ควบคู่ไปกับการใช้ขั้นตอนการจัดกิจกรรมตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งนำไปใช้สำหรับทุกกิจกรรม ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน (ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ผสมผสานกับกระบวนการกลุ่ม) มีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประสบการณ์การเรียนรู้

เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนดึงประสบการณ์เดิมของตนเองออกมาใช้ในการเรียนรู้ และแบ่งปันกับผู้อื่น ผู้สอนนำเข้าสู่เนื้อหาโดยเชื่อมโยงเข้าสู่ประสบการณ์ของผู้เรียนในเรื่องนั้นๆ ยกตัวอย่างเช่น ผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมดูภาพแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นแล้วตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แบ่งปัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 สะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย

เป็นขั้นที่ผู้สอนจัดกิจกรรมและเสริมสร้างบรรยากาศเพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเองแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม อภิปรายกลุ่ม และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้กว้างขวางขึ้น และผลของการสะท้อนความคิดหรือการอภิปรายจะทำให้ได้ข้อสรุปที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้พูดคุยและอภิปรายผ่านการใช้ใบงาน อ่านกรณีตัวอย่าง ชมวีดิทัศน์ แยกชุดบัตรคำ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด

เป็นขั้นตอนการสร้างความเข้าใจของผู้เรียนเอง และนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด ซึ่งจะส่งผลไปถึงการเปลี่ยนแปลงเจตคติหรือความเข้าใจในเนื้อหา ขั้นตอนของการฝึกต่างๆที่ช่วยให้ผู้เรียนปฏิบัติได้ง่ายขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรายงานผลงานกลุ่มผ่านการออกมานำเสนอหน้าห้อง เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความคิดรวบยอดจากการรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลายของแต่ละกลุ่ม นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจช่วยบรรยายเสริมให้ความรู้เพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจจากหลายทางอีกด้วย

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนนำผลการเรียนจากการสรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอดไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆจนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้เรียนเอง ผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติโดยใช้วิธีการหลากหลายรูปแบบ ยกตัวอย่างเช่น แสดงสถานการณ์จำลอง วาดภาพ คิดวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วางแผนโครงการ ออกแบบใบปฏิญาน เป็นต้น

และผสมผสานขั้นตอนของการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม 2 ขั้นตอน ได้แก่

การมีส่วนร่วมสูงสุด

เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนแบ่งกลุ่มผู้เรียนแบบคละความแตกต่างหลากหลายในด้านลักษณะนิสัย บุคลิกภาพและความสามารถในการเรียนรู้ โดยแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน จำนวนทั้งสิ้น 6 กลุ่ม ซึ่งใช้เกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มโดยพิจารณาจากบุคลิกลักษณะที่แตกต่างกัน

ของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มและศิลปะและอายุด้วย เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมและช่วยเหลือกันในการทำกิจกรรมสูงสุด โดยการจัดกลุ่มในครั้งนี้จะใช้สำหรับทุกกิจกรรม

การบรรลุนานสูงสุด

เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนจัดทำใบงาน ใบความรู้ ให้กลุ่มผู้เรียนทำกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้กลุ่มผู้เรียนบรรลุนานสูงสุด ผู้วิจัยได้มีการจัดทำคู่มือยุวมัคคุเทศก์ (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก จ ตัวอย่างคู่มือยุวมัคคุเทศก์ที่ใช้ในงานวิจัย) เพื่อเป็นข้อมูลความรู้ แจกแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคน รวมทั้งมีการให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ทำใบงานในกิจกรรมต่างๆด้วย

**ตอนที่ 2 สถานภาพทั่วไปของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ตามแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคพิเศษในเขตกรุงเทพมหานคร**

ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคพิเศษในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เพศ และอายุ ดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละของผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำแนกตามเพศและอายุ

สถานภาพ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	10	28.57
หญิง	25	71.43
รวม	35	100.00
อายุ		
10 ปี	13	37.14
11 ปี	17	48.57
12 ปี	5	14.29
รวม	35	100.00

จากตารางที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละของเด็กที่อาศัยอยู่ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ที่เข้าร่วมกิจกรรม จำแนกตามเพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 71.43 และเพศชายจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 รวมมีเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 35 คน

จำแนกตามอายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ 11 ปี ซึ่งมีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 48.57 รองลงมาคืออายุ 10 ปี มีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 37.14 และอายุ 12 ปี มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร นำเสนอผลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี

1. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ก่อนและหลังการทดลอง

สาระสำคัญ	คะแนนเต็ม	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง	
		\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.
ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	7	5.29	0.43	5.89	0.37
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมัคคุเทศก์	13	7.57	0.49	9.31	0.45
รวม	20	12.86	0.48	15.20	0.43

จากตารางที่ 4.2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ พบว่า ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้เฉลี่ยรวมทั้ง 2 ด้าน เท่ากับ 12.86 (คะแนนเต็ม 20 คะแนน) มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48 ซึ่งหมายถึง มีความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ระดับปานกลาง คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน โดยคะแนนเฉลี่ยความรู้ในด้านความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเท่ากับ 5.29 (คะแนนเต็ม 7 คะแนน) มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.43 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน และด้านความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมัคคุเทศก์เท่ากับ 7.57 (คะแนนเต็ม 13 คะแนน) มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน ตามลำดับ คะแนนความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ของกลุ่มตัวอย่างก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมมีการกระจายของคะแนนน้อย คะแนนเกาะกลุ่มกันอยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับคะแนนความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ หลังการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนความรู้เฉลี่ยรวมทั้ง 2 ด้าน สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีค่าเท่ากับ 15.20 (คะแนนเต็ม 20 คะแนน) มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.43 หมายถึง มีความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ระดับดี คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน โดยคะแนนเฉลี่ยความรู้ในด้านความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนเท่ากับ 5.89 (คะแนนเต็ม 7 คะแนน) มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.37 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน และด้านความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมัคคุเทศก์เท่ากับ 9.31 (คะแนนเต็ม 13 คะแนน) มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.45 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน ตามลำดับ คะแนนความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ของกลุ่มตัวอย่างหลังการเข้าร่วมกิจกรรมมีการกระจายของคะแนนน้อยกว่า คะแนนเกาะกลุ่มกันอยู่ในระดับดี

2. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ก่อนและหลังการทดลอง

คุณลักษณะของการเป็น ยุวมัคคุเทศก์ที่ดี	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
สิ่งที่ดีมัคคุเทศก์พึงปฏิบัติและ สิ่งที่ควรละเว้น	3.50	1.44	มาก	4.41	0.92	มาก
การอำนวยความสะดวกให้แก่ นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ และมีใจรักบริการ	3.54	1.17	มาก	4.04	1.06	มาก
การดูแลสวัสดิภาพและความ ปลอดภัยตลอดเวลาการ เดินทางท่องเที่ยว	3.15	1.33	ปานกลาง	4.21	0.95	มาก
รวม	3.39	1.33	ปานกลาง	4.22	0.99	มาก

จากตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ พบว่า ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนทักษะเฉลี่ยในภาพรวมทั้ง 3 ด้าน เท่ากับ 3.39 อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.33 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทักษะที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจและมีใจรักบริการ โดยมีค่าเท่ากับ 3.54 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.17 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน รองลงมาคือ ด้านสิ่งที่ดีมััคคุเทศก์พึงปฏิบัติและสิ่งที่ควรละเว้น มีค่าเท่ากับ 3.50 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.44 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายปานกลาง คะแนนกระจายกัน และทักษะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการดูแลสวัสดิภาพและความปลอดภัยตลอดเวลาการเดินทางท่องเที่ยว มีค่าเท่ากับ 3.15 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.33 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายปานกลาง คะแนนกระจายกัน ตามลำดับ คะแนนทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ของกลุ่มตัวอย่างก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมมีการกระจายของคะแนนปานกลาง คะแนนเกาะกลุ่มกันอยู่ในระดับปานกลาง

สำหรับคะแนนทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ หลังการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยในภาพรวมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีค่าเท่ากับ 4.22 อยู่ในระดับมาก มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.99 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรม สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมในทุกด้าน โดยทักษะด้านสิ่งที่ดีมััคคุเทศก์พึงปฏิบัติและสิ่งที่ควรละเว้นมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 4.41 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.92 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน รองลงมาคือด้านการดูแลสวัสดิภาพและความปลอดภัยตลอดเวลาการเดินทางท่องเที่ยว มีค่าเท่ากับ 4.21 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.95 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน และทักษะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจและมีใจรักบริการ มีค่าเท่ากับ 4.04 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.06 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน ตามลำดับ คะแนนทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ของกลุ่มตัวอย่างหลังการเข้าร่วมกิจกรรมมีการกระจายของคะแนนน้อยกว่า คะแนนเกาะกลุ่มกันอยู่ในระดับมาก

3. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ก่อนและหลังการทดลอง

คุณลักษณะของการเป็น ยุวมัคคุเทศก์ที่ดี	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ความรักและศรัทธาในการเป็น ยุวมัคคุเทศก์	4.12	1.02	มาก	4.59	0.65	มากที่สุด
ความซื่อสัตย์สุจริต	3.99	1.25	มาก	4.51	1.00	มากที่สุด
รวม	4.06	1.14	มาก	4.55	0.83	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.4 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ พบว่า ก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างมีคะแนนทัศนคติเฉลี่ยในภาพรวมทั้ง 2 ด้าน เท่ากับ 4.06 อยู่ในระดับมาก มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.14 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทัศนคติในด้านความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.02 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าทัศนคติในด้านความซื่อสัตย์สุจริต ที่มีค่าเท่ากับ 3.99 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.25 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน คะแนนทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ของกลุ่มตัวอย่างก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมมีการกระจายของคะแนนน้อย คะแนนเกาะกลุ่มกันอยู่ในระดับมาก

สำหรับคะแนนทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ หลังการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยในภาพรวมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีค่าเท่ากับ 4.55 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.83 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรม สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมในทุกด้าน โดยทัศนคติในด้านความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.65 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าทัศนคติในด้านความ

ซีสต์ยัสสุจิริต ที่มีค่าเท่ากับ 4.51 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.00 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน คะแนนทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ของกลุ่มตัวอย่างหลังการเข้าร่วมกิจกรรมมีการกระจายของคะแนนน้อยกว่า คะแนนเกาะกลุ่มกันอยู่ในระดับมากที่สุด

ตอนที่ 4 ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร นำเสนอผลการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี

1. การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ตารางที่ 4.5 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ก่อนและหลังการทดลอง

สาระสำคัญ	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	5.29	0.43	5.89	0.37	-2.20	.035*
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมััคคุเทศก์	7.57	0.49	9.31	0.45	-4.12	.000*
รวม	12.86	0.48	15.20	0.43	-4.32	.000*

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.5 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า คะแนนความรู้เฉลี่ยในภาพรวมก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม มีค่า 12.86 และ 15.20 ตามลำดับ ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานของการวิจัยครั้งนี้ที่ว่า หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มทดลองจะมีความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ตารางที่ 4.6 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ก่อนและหลังการทดลอง

คุณลักษณะของการ เป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
สิ่งที่ดีมััคคุเทศก์พึงปฏิบัติและสิ่งที่ควรละเว้น	3.50	1.44	4.41	0.92	-8.11	.000*
การอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว ความเต็มใจและมีใจรักบริการ	3.54	1.17	4.04	1.06	-3.12	.004*
การดูแลสวัสดิภาพและความปลอดภัย ตลอดจนเวลาการเดินทางท่องเที่ยว	3.15	1.33	4.21	0.95	-7.40	.000*
รวม	3.39	1.33	4.22	0.99	-7.03	.000*

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.6 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า คะแนนทักษะเฉลี่ยในภาพรวมก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม มีค่า 3.39 และ 4.22 ตามลำดับ ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างมีทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานของการวิจัยครั้งนี้ที่ว่า หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มทดลองจะมีทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ตารางที่ 4.7 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ก่อนและหลังการทดลอง

คุณลักษณะของการ เป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี	ก่อนการทดลอง		หลังการทดลอง		t	p
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
ความรักและศรัทธาใน การเป็นยุวมัคคุเทศก์	4.12	1.02	4.59	0.65	-4.36	.000*
ความซื่อสัตย์สุจริต	3.99	1.25	4.51	1.00	-3.42	.002*
รวม	4.06	1.14	4.55	0.83	-4.37	.000*

* $p < 0.05$

จากตารางที่ 4.7 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า คะแนนทัศนคติเฉลี่ยในภาพรวมก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม มีค่า 4.06 และ 4.55 ตามลำดับ ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานของการวิจัยครั้งนี้ที่ว่า หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มทดลองจะมีทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

**ตอนที่ 5 ผลของการประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษา
นอกระบบโรงเรียนตามแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ในเขต
กรุงเทพมหานคร**

หลังการเข้าร่วมกิจกรรม ผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม เพื่อเป็นการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการวิเคราะห์ผลจะ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) วิเคราะห์จากข้อความแบบอัตราส่วน และ 2) วิเคราะห์จากข้อความ ปลายเปิด ดังแสดงในตารางที่ 4.8

**1. ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบประเมินผลการ
จัดกิจกรรม**

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบประเมินผลการจัด
กิจกรรม

ปัจจัยที่ประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ด้านเนื้อหา			
1. เนื้อหาความรู้สอดคล้องกับความต้องการของ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	4.46	0.61	มาก
2. เนื้อหาความรู้ทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย	4.57	0.56	มากที่สุด
3. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรมมีความ เหมาะสมกับการพัฒนาภูมิภาคภาคใต้	4.63	0.55	มากที่สุด
4. เนื้อหาความรู้เป็นประโยชน์ นำไปใช้ได้จริง	4.54	0.66	มากที่สุด
รวม	4.55	0.59	มากที่สุด
ด้านวิทยากร			
5. วิทยากรสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดี	4.74	0.44	มากที่สุด
6. วิทยากรมีความเป็นกันเอง ให้ความสนใจต่อ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	4.91	0.28	มากที่สุด
7. ลักษณะบุคลิกภาพของวิทยากรมีความ เหมาะสม	4.89	0.32	มากที่สุด
รวม	4.85	0.36	มากที่สุด

ตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม (ต่อ)

ปัจจัยที่ประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ด้านการจัดกิจกรรม			
8.การจัดกิจกรรมดำเนินไปอย่างเป็นลำดับ ขั้นตอน	4.77	0.43	มากที่สุด
9.กิจกรรมเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วม กิจกรรมเป็นสำคัญ	4.86	0.36	มากที่สุด
10.เทคนิคและวิธีการจัดกิจกรรมมีความ เหมาะสม	4.71	0.46	มากที่สุด
11.สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรมมีความ น่าสนใจ และเหมาะสม	4.74	0.44	มากที่สุด
12.เวลาที่ใช้ในการจัดแต่ละกิจกรรมมีความ เหมาะสม	4.51	0.56	มากที่สุด
13.ความพึงพอใจต่อกิจกรรมในภาพรวม	4.83	0.38	มากที่สุด
รวม	4.70	0.45	มากที่สุด
รวมทุกด้าน	4.71	0.49	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.8 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมจากแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม พบว่า เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจเฉลี่ยในด้านรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความพึงพอใจเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวิทยากร โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.85 นั่นคือมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.36 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 คือมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.45 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน และด้านที่ต่ำที่สุดคือ ด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 คือมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.59 นั่นคือ คะแนนของกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายน้อย คะแนนใกล้เคียงกัน

คะแนนจากแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมมีการกระจายของคะแนนน้อย คะแนนเกาะกลุ่มกันอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม

จากคำถามปลายเปิดที่ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมที่มีต่อการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนภาคใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยสามารถสรุปออกมาเป็นประเด็น

- อยากให้เพิ่มวันในการจัดกิจกรรมให้นานกว่านี้
- อยากให้มีกิจกรรมแบบนี้มาจัดอีกเรื่อยๆ
- ประทับใจวิทยากรทุกท่าน น่ารัก เป็นกันเอง และสอนสนุก
- อยากให้เพิ่มเติมกิจกรรมเกมมากกว่านี้เพราะสนุกดี

จากการตรวจสอบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนภาคใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร และการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติที่ได้จากแบบวัดคุณลักษณะของการเป็นเยาวชนภาคใต้ที่ดี และแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม สามารถนำผลจากการตรวจสอบและการวิเคราะห์มาตอบคำถามการวิจัยที่ผู้วิจัยได้กำหนดเอาไว้ ได้ดังนี้

1. กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาเยาวชนภาคใต้ในเขตกรุงเทพมหานครมีลักษณะเป็นอย่างไร?

กิจกรรมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนั้นมีความเหมาะสม และสามารถพัฒนาเยาวชนภาคใต้ ซึ่งเป็นเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมที่มีอายุระหว่าง 10 - 12 ปีได้ โดยผู้วิจัยยึดหลักการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนและได้ดำเนินการจัดกิจกรรมตามขั้นตอนของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้ (1) ประสพการณ์การเรียนรู้ (2) สะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย (3) สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด (4) การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด และผสมผสานขั้นตอนของการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม 2 ขั้นตอน นั่นคือ การมีส่วนร่วมสูงสุด และการบรรลุนานสูงสุด สำหรับเนื้อหาสาระของการจัดกิจกรรมครอบคลุมในเรื่องเกี่ยวกับองค์ประกอบและหน้าที่ของการเป็นเยาวชนภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย การให้ข้อมูล ความรู้ใน 3 ด้าน ซึ่งได้แก่ (1) ด้านความรู้ ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาคใต้ (2) ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ประกอบด้วย สิ่งที่มีคุณค่าที่พึงปฏิบัติและสิ่งที่ควรละเว้น, การอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจและมีใจรัก

บริการ และการดูแลสวัสดิภาพและความปลอดภัยตลอดเวลาการเดินทางท่องเที่ยว และ (3) ด้านทัศนคติ ประกอบด้วย ความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ และความซื่อสัตย์สุจริต กิจกรรมในครั้งนี้ประกอบด้วย 12 กิจกรรม ซึ่งใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย อาทิเช่น การทดลอง การระดมสมอง การแสดงบทบาทสมมติ การใช้แหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เป็นต้น โดยการจัดกิจกรรมครั้งนี้มุ่งหวังให้ผู้เรียนมีการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์สูงขึ้น ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการจัดกิจกรรมทั้งสิ้น 6 วัน โดย 5 วัน ใช้เวลาวันละ 9 ชั่วโมง และอีก 1 วัน ใช้เวลา 6 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 51 ชั่วโมง

2. ความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาออกกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร แตกต่างกันอย่างไรร?

จากการศึกษาผู้วิจัยสามารถสรุปผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาออกกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้

- กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นเด็กที่อาศัยอยู่ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจจำนวนทั้งสิ้น 35 คน โดยมีอายุระหว่าง 10 - 12 ปี

- การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ของกลุ่มตัวอย่างระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยของความรู้สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมและมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

- การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ของกลุ่มตัวอย่างระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยของทักษะสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมและมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

- การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ของกลุ่มตัวอย่างระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนเฉลี่ยของทัศนคติสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมและมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาครอบครัวโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีในเขตกรุงเทพมหานคร แสดงให้เห็นว่า หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมทำให้เด็กมีความรู้ ทักษะและทัศนคติในการเป็นคุณลักษณะที่ดีเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ รวมทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เด็กในท้องถิ่นผู้ซึ่งเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่จะทำหน้าที่ในการดูแลและพัฒนาชุมชนต่อไป ได้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนให้เป็นที่รู้จักได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

3. ความพึงพอใจของครอบครัวต่อกิจกรรมการศึกษาครอบครัวโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีในเขตกรุงเทพมหานครมีลักษณะเป็นอย่างไร?

เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมของผู้วิจัยในครั้งนี้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจในทุกด้านของการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านวิทยากรมีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจสูงที่สุด รองลงมาคือด้านการจัดกิจกรรม และด้านที่มีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจต่ำที่สุด คือ ด้านเนื้อหา

จากผลความพึงพอใจของเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมที่มีต่อกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการศึกษาครอบครัวโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีในเขตกรุงเทพมหานคร มีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหาสาระด้านวิทยากร และด้านการจัดกิจกรรม ทั้งยังเป็นกิจกรรมแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เกิดความรักในท้องถิ่นอีกด้วย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อพัฒนากระบวนการศึกษาอนุกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีในเขตกรุงเทพมหานคร (2) เพื่อเปรียบเทียบความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นคุณลักษณะที่ดี ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของอนุภาค (3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีสมมติฐานการวิจัยว่า เด็กในเขตตลิ่งชันที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นคุณลักษณะที่ดีหลังการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีในเขตกรุงเทพมหานครสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียน อย่างไรก็ตามมีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 กลุ่มตัวอย่างของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กที่อาศัยอยู่ในบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน ที่มีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียน ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกเพื่อเป็นตัวแทนของประชากรโดยใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ประเภท ได้แก่ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ (1) แผนการจัดกิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีในเขตกรุงเทพมหานคร (2) แบบวัดคุณลักษณะของการเป็นคุณลักษณะที่ดี ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนคือ แบบวัดความรู้ในการเป็นคุณลักษณะที่ดี แบบวัดทักษะในการเป็นคุณลักษณะที่ดี และแบบวัดทัศนคติในการเป็นคุณลักษณะที่ดี และ (3) แบบประเมินผลการจัดกิจกรรม

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับจากแบบวัดคุณลักษณะของการเป็นคุณลักษณะที่ดี และแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมทั้งก่อนและหลังการทดลอง มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Window โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาอนุกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่ดีในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้การแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ วิเคราะห์คะแนนจากแบบวัดคุณลักษณะของการเป็นคุณลักษณะที่ดีก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่างด้วยการใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จากนั้นนำมาเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของคะแนนจากแบบวัดคุณลักษณะของการเป็นคุณลักษณะที่ดีก่อนและหลังการทดลอง ด้วยสถิติ

ทดสอบที (t-test) และทำการวิเคราะห์ความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมจากแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิคุณาศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลของการพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิคุณาศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 2 ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิคุณาศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 3 ผลของการประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิคุณาศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 1 ผลของการพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิคุณาศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้พัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิคุณาศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ตามขั้นตอนดังนี้

1. กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิคุณาศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร บูรณาการมาจากแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญ ดังนี้

1.1) หลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่มีลักษณะยืดหยุ่นในหลายๆด้าน ทั้งผู้เรียน ผู้สอน ระยะเวลา สถานที่ หลักสูตรเนื้อหา เป็นต้น เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกและเป็นผู้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ดี มีการจัดสภาพและบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน เป็นกันเอง เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้สึกอยากเรียน กระตือรือร้นและสนใจให้เกิดความสนใจในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยการดำเนินการในทุกส่วนจะมีความยืดหยุ่นให้เกิดความเหมาะสมและสะดวกทั้งต่อผู้จัดกิจกรรมและผู้เรียน

1.2) แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เป็นความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้เผชิญประสบการณ์จริง และนำความรู้ที่นำมาแลกเปลี่ยนกับผู้อื่น เพื่อวิเคราะห์ปัญหา ร่วมวางแผนและลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้ (1) ประสบการณ์ (2) การสะท้อนความคิดและอภิปราย (3) การสรุปความเข้าใจและเกิดเป็นความคิดรวบยอด และ (4) การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด รวมทั้งใช้กระบวนการกลุ่ม (Group Process) เข้ามาร่วมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการมีส่วนร่วมอย่างสูงสุดและสามารถบรรลุงานอย่างสูงสุด

1.3) หลักการเรื่องมัคคุเทศก์/ยุวมัคคุเทศก์ เป็นการมีคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี 3 ด้าน อันได้แก่ (1) ด้านความรู้ ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ (2) ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ประกอบด้วย สิ่งที่มีมัคคุเทศก์พึงปฏิบัติและสิ่งไม่ควรละเว้น การอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจและมีใจรักบริการ การดูแลสวัสดิภาพและความปลอดภัยตลอดเวลาการเดินทางท่องเที่ยว และ (3) ด้านทัศนคติ ประกอบด้วย ความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ ความซื่อสัตย์สุจริต

2. การพัฒนากิจกรรมการศึกษาอิสระระบบโรงเรียนตามแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติของผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้มีคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี

3. กระบวนการในการสร้างแผนการจัดกิจกรรมการศึกษาอิสระระบบโรงเรียนตามแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร มีองค์ประกอบ ดังนี้

3.1) การสร้างแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้สร้างแผนการจัดกิจกรรมจำนวนทั้งสิ้น 12 ดังต่อไปนี้

ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์
1.รอบตัวเรามีอะไร	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้สำรวจความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ 2.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้รับข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่
2.รู้จักมัคคุเทศก์น้อย	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักความหมาย ความสำคัญของอาชีพมัคคุเทศก์ 2.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจบทบาท หน้าที่ของมัคคุเทศก์
3.ผู้นำที่ดี	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ฝึกทักษะความเป็นผู้นำ 2.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักการดูแลสมาชิกในกลุ่ม 3.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักรับฟังและปฏิบัติตามผู้นำ
4.ดูดี พูดดี	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีบุคลิกภาพที่ดี 2.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักศิลปะการพูดสำหรับยุวมัคคุเทศก์
5.ควรหรือไม่ ใครบอกที่	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติและสิ่งที่มัคคุเทศก์ควรละเว้น
6.พร้อมทุกสถานการณ์	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักวิธีการในการปฏิบัติเพื่อรับมือกับปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์
7.เรียนรู้งานจากผู้จริง	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้ตัวอย่างการปฏิบัติหน้าที่จากรุ่นพี่มัคคุเทศก์ 2.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถประมวลความรู้ที่พบเจอจากการลงพื้นที่ตามตติรุ่นพี่มัคคุเทศก์ 3.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รู้จักคิดแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ 4.เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การวางแผน และการกำหนดขั้นตอนในการทำงานเป็นยุวมัคคุเทศก์ของตนเอง

ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์
8.ใจอาสา รักบริการ	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักการอำนวยความสะดวกให้แก่ นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจและมีใจรักบริการ 2.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของการมีจิต อาสาบริการ
9.ปลอดภัยไว้ก่อน	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักการดูแลสวัสดิภาพและความ ปลอดภัยตลอดเวลาการเดินทางท่องเที่ยว
10.ภูมิใจที่ได้เป็น	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของความรัก และ ศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์
11.ซื่อสัตย์กันไว้ก่อน	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ตระหนักถึงความซื่อสัตย์สุจริต
12.ถึงเวลา ไกด์จ้าวออกโรง!	1.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ฝึกการเป็นยุวมัคคุเทศก์โดยการ ปฏิบัติจริง 2.เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ประยุกต์ใช้ความรู้จากการจัด กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ผ่านมา ในสถานการณ์ จริง

โดยรายละเอียดของแผนกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการ
เรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร จะอยู่ในภาคผนวก ค ซึ่งมี
รายละเอียด คือ

ส่วนที่ 1 รายละเอียดทั่วไป ประกอบด้วย ชื่อกิจกรรม วัตถุประสงค์ ผลที่คาดว่าจะ
จะได้รับ

ส่วนที่ 2 รายละเอียดการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม
สื่อและอุปกรณ์ และการประเมินผล

ทั้งนี้ กิจกรรมที่จัดได้นำแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาใช้เป็นกระบวนการใน
การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในการกำหนดขั้นตอนของการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เข้าร่วม
กิจกรรมเกิดการพัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ ตลอดจน
มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ ได้ผ่านการ
ตรวจสอบรูปแบบการจัดกิจกรรมจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ซึ่งลงความเห็นว่ามี
เหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้

3.2) การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณวุฒิบุคคล จะมี การดำเนินการตามขั้นตอนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ดังนี้

3.2.1) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

3.2.1.1) ประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนดึง ประสบการณ์เดิมของตนเองออกมาใช้ในการเรียนรู้ และแบ่งปันกับผู้อื่น ยกตัวอย่างเช่น ผู้วิจัยให้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมดูภาพแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นแล้วตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แบ่งปัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นต้น

3.2.1.2) การสะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย เป็นขั้นที่ผู้สอนจัด กิจกรรมและเสริมสร้างบรรยากาศเพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเอง แลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม อภิปรายกลุ่ม และเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ยกตัวอย่างเช่น ผู้วิจัยให้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ พุดคุยและอภิปรายผ่านการใช้ใบงาน อานกรณีตัวอย่าง ชม วีดิทัศน์ แยกชุดบัตรคำ เป็นต้น

3.2.1.3) สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด เป็นขั้นตอนการสร้าง ความเข้าใจของผู้เรียนเอง และนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด ยกตัวอย่างเช่น ผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วม กิจกรรมรายงานผลงานกลุ่มผ่านการออกมานำเสนอหน้าห้อง เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิด ความคิดรวบยอดจากการรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลายของแต่ละกลุ่ม นอกจากนี้ผู้วิจัยอาจ ช่วยบรรยายเสริมให้ความรู้เพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจจากหลายทางอีกด้วย

3.2.1.4) การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนนำผล การเรียนจากการสรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอดไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ผู้วิจัย ออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติโดยใช้วิธีการหลากหลายรูปแบบ ยกตัวอย่างเช่น แสดง สถานการณ์จำลอง วาดภาพ คิดวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วางแผนโครงการ ออกแบบใบ ปฏิญญา เป็นต้น

3.2.2) การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ดังนี้

3.2.2.1) การมีส่วนร่วมสูงสุด เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนพิจารณาออกแบบ กลุ่มให้เหมาะสมกับผู้เรียนและกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสูงสุด ผู้วิจัยได้วางแผนแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มละ 5-6 คน ซึ่งใช้เกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มโดยพิจารณา จากบุคลิกลักษณะที่แตกต่างกันของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มรวมทั้งคละเพศและอายุ เพื่อให้ ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม สามารถแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้มาก รวมทั้ง ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรมต่างๆ

3.2.2.2) การบรรลุลงานสูงสุด เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนจัดทำใบงาน ใบความรู้ ให้กลุ่มผู้เรียนทำกิจกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้กลุ่มผู้เรียนบรรลุลงานสูงสุด ผู้วิจัยได้มีการจัดทำคู่มือยุวมัคคุเทศก์ (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก จ ตัวอย่างคู่มือยุวมัคคุเทศก์ที่ใช้ในงานวิจัย) เพื่อเป็นข้อมูลความรู้แจกแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคน รวมทั้งมีการให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ทำใบงานในกิจกรรมต่างๆด้วย

ตอนที่ 2 ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิด การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นเด็กที่อาศัยอยู่ในเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ โดยมีจำนวนทั้งสิ้น 35 คน ประกอบด้วยเพศหญิงมากกว่าเพศชาย และมีอายุระหว่าง 10-12 ปี

2. การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความรู้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนความรู้เฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม

3. การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า คะแนนเฉลี่ยของทักษะมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนทักษะเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม

4. การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า คะแนนเฉลี่ยของทัศนคติมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนทัศนคติเฉลี่ยหลังการเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม

จากผลการจัดกิจกรรมแสดงให้เห็นว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวความคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิในเขตกรุงเทพมหานคร ส่งผลให้เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นคุณวุฒิเพิ่มขึ้นสูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ นอกจากนี้กิจกรรมที่ผู้วิจัยได้จัดขึ้น ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนต่อไป

ตอนที่ 3 ผลของการประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวความคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิในเขตกรุงเทพมหานคร

จากการประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวความคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิในเขตกรุงเทพมหานคร ด้วยแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมพบว่า เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจเฉลี่ยในด้านรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.71$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความพึงพอใจเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวิทยากร ($\bar{x} = 4.85$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรม ($\bar{x} = 4.70$) อยู่ในระดับมากที่สุด และความพึงพอใจเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านเนื้อหา ($\bar{x} = 4.55$) อยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการประเมินดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวความคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิในเขตกรุงเทพมหานคร มีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหา ด้านการจัดกิจกรรม และด้านวิทยากร ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่ต้องการศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิครูในเขตกรุงเทพมหานคร โดยในการอภิปรายผลการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นในการอภิปรายออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. การอภิปรายผลของการพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิครูในเขตกรุงเทพมหานคร
2. การอภิปรายผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิครูในเขตกรุงเทพมหานคร
3. การอภิปรายผลของการประเมินความพึงพอใจการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิครูในเขตกรุงเทพมหานคร

1. การอภิปรายผลของการพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิครูในเขตกรุงเทพมหานคร

แผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิครูในเขตกรุงเทพมหานครที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เริ่มต้นจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนได้ไปสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ในเรื่องของการผลิตคุณวุฒิครู จึงทำให้ทราบปัญหา ความต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับ Boyle (1981) ที่กล่าวไว้ว่า ในการพัฒนาโปรแกรมของการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรศึกษาแหล่งข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และการกำหนดวัตถุประสงค์ของโปรแกรม อันได้แก่ ตัวผู้รับบริการ สภาพแวดล้อมทางสังคมของผู้เรียน และเนื้อหาวิชาการ แล้วผู้วิจัยจึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา เทคนิคการสอน วิธีการประเมินผล แล้วพัฒนาเป็นแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิครูในเขตกรุงเทพมหานครขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Caffarella ที่ได้กล่าวว่า ในการสร้างแผนการเรียนการสอนต้องเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมอย่างชัดเจน จากนั้นจึงเลือกลำดับเนื้อหาสาระตามระดับความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนตามลักษณะเนื้อหาวิชาการและสิ่งที่ผู้สอนเห็นว่าเหมาะสม เลือกเทคนิคการเรียนการสอนเพื่อให้ได้ผลตามที่คาดหวังไว้ในการจัดการเรียนการสอน เลือกสื่อที่ช่วยเสริมการสอน และเลือกวิธีประเมินผลที่จะช่วยเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนตามลำดับ ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กที่มีอายุระหว่าง 10 - 12 ปี ซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร โดยใช้การ

คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ด้วยเหตุผลดังนี้ 1) มีโรงเรียนระดับประถมที่ให้การสนับสนุนด้านการจัดยุวมัคคุเทศก์ 2) มีแหล่งท่องเที่ยวใกล้ภูมิลำเนาที่น่าสนใจอยู่เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นวัดตลิ่งชัน ตลาดน้ำตลิ่งชัน ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เป็นต้น 3) มีชุมชนให้การสนับสนุน ซึ่งในบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน จะมีประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชันทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือดูแลอยู่ 4) เด็กมีจิตอาสาและมีใจรักในท้องถิ่นสังเกตได้จากการปลูกฝังเรื่องความรักท้องถิ่นในวิชาเรียนของโรงเรียนต่างๆ และ 5) มีหน่วยงานสังกัดกรุงเทพมหานครสนับสนุน แล้วทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยประสานกับโรงเรียนและชุมชนเพื่อคัดเลือกเด็กมาร่วมกิจกรรมเป็นจำนวน 35 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมโดยเริ่มจากกิจกรรมที่ให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในเขตตลิ่งชันรวมถึงความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมััคคุเทศก์ จากนั้นก็ให้ความรู้ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ และด้านทัศนคติ ซึ่งในการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยดำเนินการโดยยึดหลักการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่สำคัญ 5 ประการ (สำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน, 2546) คือ จัดเพื่อเสริมความรู้ นอกเหนือที่ได้รับจากการศึกษาในระบบโรงเรียน สอดคล้องกับปัญหาความต้องการและความถนัดของกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาและหลักสูตรมีระยะสั้น มีความยืดหยุ่นตามความเหมาะสม และสนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งสอดคล้องกับ ปฐมนิคมานนท์ (2528) ที่กล่าวไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่สังคมตั้งใจจัดขึ้น เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาโดยเฉพาะ นอกเหนือจากการเรียนตามปกติในโรงเรียน กิจกรรมดังกล่าวอาจจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่นใด ทั้งนี้เพื่อมุ่งสนองความต้องการด้านการเรียนรู้ตามแต่ละบุคคลจะสนใจ และสอดคล้องกับ สุรกุล เชนอบรม (2533) ที่กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีรูปแบบไม่แน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน เน้นการพัฒนาของผู้เรียนให้เสรีภาพและความรับผิดชอบแก่ผู้เรียนที่จะกำหนดทางเลือก ความสนใจและแนวการดำเนินชีวิตของตนเอง และใช้แนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นแนวคิดที่อาศัยหลักการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม ผู้สอนและวิทยากรจะเป็นผู้ช่วยจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยให้เกิดการสร้างความรู้ ดังที่ Pretty, Guijt, Scoones, Thompson (1995) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสร้างความรู้ขึ้นด้วยตัวของผู้เรียนเอง โดยผู้สอนเป็นผู้ช่วยจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยให้เกิดการสร้างความรู้มากกว่าการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ วรรัตน์ อภินันท์กุล (2551) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงของผู้เรียน กิจกรรมการเรียนเป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์เดิมของ

ผู้เรียนมีการสื่อสารหลายทาง เช่น การพูด การเขียน เป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ความรู้ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยตนเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และปฏิสัมพันธ์ที่มีทำให้เกิดการขยายผลของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง ดังที่ Jacqueline (2002) กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมความมีอิสระในการแลกเปลี่ยนทางความคิดแก่ผู้เรียน และผู้เรียนทุกคนได้มีการปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน

ผู้วิจัยได้นำขั้นตอนของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาบุคคลทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติได้ดีที่สุด โดยผ่านการสังเคราะห์จากผลการศึกษาวิจัยรูปแบบการเรียนรู้หลายรูปแบบ (Meta Analysis) จนได้โครงสร้างพื้นฐานของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยหลักการเรียนรู้พื้นฐาน 2 อย่าง (กรมสุขภาพจิต, 2543) ได้แก่ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ซึ่งพัฒนาตามรูปแบบของ Kolb's Model (1991) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ประสบการณ์ การสะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย การสรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด และการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม (Group Process) ซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วมสูงสุดและการบรรลุนสูงสุด โดยนำมาบูรณาการให้เข้ากับหลักการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เน้นผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ อาชัญญา รัตนอุบล (2544) ที่กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการเรียนรู้จากธรรมชาติ สังคม และโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นเฉพาะ ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น อายุผู้เรียน สิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนความต้องการความสนใจของผู้เรียน โดยผู้จัดกิจกรรมหรือวิทยากรทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมให้กับผู้เข้าร่วมได้อย่างเหมาะสมและมีความยืดหยุ่นเพื่อที่จะสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ผู้จัดกิจกรรมจะต้องกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความกระตือรือร้นและมีความพร้อมที่จะทำกิจกรรมภายใต้บรรยากาศแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้การดำเนินการตามขั้นตอนของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยในแต่ละขั้นเกิดขึ้นด้วยความร่วมมือร่วมใจของทุกคน โดยผู้เข้าร่วมจะต้องมีบทบาทและมีส่วนร่วมในทุกรูปแบบของกิจกรรมที่จัดขึ้นทั้งการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน การแสดงบทบาทสมมุติ การระดมสมอง การวิเคราะห์ การอภิปราย และการนำเสนอ เพื่อผลลัพธ์สุดท้ายของการจัดกิจกรรมคือ บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณวุฒิคุณเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ และด้านทัศนคติ

จากการศึกษาหลักการจัดกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนและแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยมีความคิดเห็นที่สามารถนำแนวคิดทั้งสองมาบูรณาการเพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเป็นยุวมัคคุเทศก์ให้กับเด็กได้ เพื่อให้เด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตน บทบาทหน้าที่ ตลอดจนคุณลักษณะอันจำเป็นที่ยุวมัคคุเทศก์ควรมี ซึ่งจะส่งผลให้เป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดีได้ เพราะการใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นหลักในการดำเนินการจัดกิจกรรมนั้น ทำให้เด็กมีบทบาทสำคัญในการทำกิจกรรม โดยมีการลงมือปฏิบัติจริง มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน สอดคล้องกับ อุดม เชยกิจวงศ์ (2545) ที่กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ และสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลายและยืดหยุ่น เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม เพราะความรู้และความจริงในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผู้เรียนจะต้องพยายามค้นหาความรู้ที่เปลี่ยนแปลง และวิธีการต่างๆที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ Pretty และ Labs (1998) ที่กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ที่อาศัยกระบวนการกลุ่มเข้ามาช่วย ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ โดยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านประสบการณ์ และใช้ทักษะการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งการทำงานในแต่ละกิจกรรมสมาชิกทุกคนจะมีส่วนร่วมในการทำงาน ดังนั้น การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ผู้สอนมีหน้าที่จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างความรู้ใหม่ของผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีการอภิปรายโต้แย้งและแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆ เกิดปฏิสัมพันธ์อันดีร่วมกัน และเกิดทักษะในการทำงานร่วมกัน และสอดคล้องกับ เมธิยา เกิดผล (2552) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกรุณา ซึ่งผลการวิจัย ค่าเฉลี่ยของความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมเกี่ยวกับทักษะทางอารมณ์ของกลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำหลักการศึกษานอกระบบโรงเรียน แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และเนื้อหาสาระในเรื่องเกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์ มาบูรณาการเพื่อให้เด็กมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ไปในทางที่ดีขึ้น โดยในการจัดกิจกรรมจะมีการแบ่งกลุ่มเพื่อให้มีการปฏิบัติร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย จำนวน 6 กลุ่ม กลุ่มละ 5-6 คน ซึ่งเป็นการแบ่งกลุ่มผู้เรียนแบบละความแตกต่างหลากหลายในด้านลักษณะนิสัย บุคลิกภาพและความสามารถในการเรียนรู้ โดยพิจารณาจากบุคลิกลักษณะที่แตกต่างกันของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มและศิลปะและ

อายุด้วย เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมและช่วยเหลือกันในการทำกิจกรรมสูงสุด และดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนการจัดกิจกรรมที่ได้พัฒนาขึ้นตามลำดับ ผ่านขั้นตอนของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มต้นจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นผ่านประสบการณ์ และใช้กระบวนการกลุ่มเข้ามาช่วยเพื่อให้สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมในการทำงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รวมถึงการสอดแทรกเนื้อหาความรู้เกี่ยวกับยุวมัคคุเทศก์เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จนเกิดความเข้าใจ ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือความเข้าใจในเนื้อหา แล้วจึงทดลองหรือประยุกต์ใช้แนวคิดผ่านกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ โดยกิจกรรมที่จัดจะปรับเน้นเวลา สถานที่ ให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของเด็ก เน้นสถานการณ์ต่างๆ ที่อยู่ใกล้ตัวเด็กมากที่สุด เน้นการลงมือปฏิบัติ การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงความคิดเห็น ทั้งนี้ผู้วิจัยจะยึดความคิดเห็นของเด็กเป็นหลักในการสรุปแนวคิดที่ได้รับจากการทำกิจกรรมเพื่อเป็นการส่งเสริมความคิด ทำให้เด็กรู้สึกว่าการตนเองมีศักยภาพและสามารถนำแนวทางแก้ไขที่ตนเองมีส่วนร่วมในการคิดไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง

2. การอภิปรายผลของการจัดกิจกรรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร

จากผลการจัดกิจกรรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า

การเปรียบเทียบคะแนนจากแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ แบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ และแบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลอง พบว่า คะแนนเฉลี่ยจากแบบวัดความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มทดลองมีความรู้ ทักษะและทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์สูงกว่าก่อนการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ ดวงใจ อินทร์จันทร์ (2543) ได้พัฒนาโปรแกรมสร้างเสริมความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมในการจัดการขยะโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดแม่แก้วน้อย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรมนักเรียนมีคะแนนความรู้ คะแนนเจตคติ และคะแนนพฤติกรรมในการจัดการขยะสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรม เช่นเดียวกับ สิริพรรณ บัวศรี (2551) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้ เรื่องการบริโภคสื่อโทรทัศน์ที่มีผลต่อความรู้และ

ความสามารถ ในการบริโภคสื่อโทรทัศน์ ตามหลักแนวความคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านสันโค้ง (เชิงราษฎร์ราษฎร์) จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ผ่านโปรแกรมส่งเสริมความรู้ เรื่องการบริโภคสื่อโทรทัศน์ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้และความสามารถ สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และหลังเข้าร่วมโปรแกรมนักเรียนมีความรู้เรื่องการบริโภคสื่อโทรทัศน์สูงกว่าเกณฑ์ประเมินที่ 75% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ Natvig และคณะ (2003) ได้ศึกษาผลของการจัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน เพื่อให้นักเรียนรับรู้และเห็นความสำคัญของการช่วยเหลือสังคม รวมทั้งให้นักเรียนรู้จักจัดการกับความเครียดได้ ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กับการใช้กระบวนการกลุ่ม การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เสนอความคิดเห็นโต้แย้งกัน เป็นการให้อิสระทางความคิด และการทำงาน ส่งผลให้นักเรียนรับรู้ถึงผลดีของการช่วยเหลือสังคม และยังช่วยให้นักเรียนรู้จักจัดการกับความเครียดได้อย่างเหมาะสม

จากงานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความสามารถ ทักษะ รวมถึงความคิดหรือทัศนคติให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น อันสอดคล้องกับผลการวิจัยของผู้วิจัยในครั้งนี้มีคะแนนเฉลี่ยของความรู้ ทักษะ และทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์สูงขึ้นหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ด้วยเหตุผลที่ผู้วิจัยจะนำเสนอการอภิปราย ดังนี้

2.1) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย การเรียนรู้จากประสบการณ์ 4 ขั้นตอน และ การเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม 2 ขั้นตอน สำหรับการเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นขั้นที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ ทบทวนประสบการณ์เดิม โดยผู้สอนจะพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนดึงประสบการณ์ของตนเองมาใช้ ในการเรียนรู้ และสามารถแบ่งปันประสบการณ์ของตนให้แก่เพื่อนๆ ที่อาจมีประสบการณ์เหมือน หรือต่างไปกับตนเองได้ สอดคล้องกับองค์ประกอบนวัตกรรมการศึกษาของระบบโรงเรียน (2543) ที่กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมอาศัยหลักการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยเป็นการเรียนรู้ที่ผู้สอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม ผู้สอนจะเป็นผู้ช่วยจัดกระบวนการเรียน การสอนที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเกิดการสร้างความรู้ ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ที่ท้าทายอย่าง ต่อเนื่อง เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองและระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน โดยปฏิสัมพันธ์ที่มี ทำให้เกิดการขยายผลของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง (กรมสุขภาพจิต,

2543) ซึ่งผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมในขั้นนี้โดยการพูดคุย ซักถาม ให้ผู้เรียนได้ความคิดเห็นและบอกเล่าเรื่องราวของตนเองออกมาเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้นึกย้อนและทบทวนถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาของตนเอง ทำให้ผู้เรียนรู้สึกที่ตนได้มีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง มีความสำคัญที่มีคนรับฟังเรื่องราวของตน และได้มีโอกาสรับรู้เรื่องของผู้อื่น ทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้นและเกิดมิตรภาพที่ดีในกลุ่มผู้เรียนอีกด้วย

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย เป็นขั้นที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเองแลกเปลี่ยนกับสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยจะเป็นผู้กำหนดประเด็นการวิเคราะห์ วิเคราะห์ ส่วนผู้เรียนจะได้เรียนรู้ถึงความคิด ความรู้สึกของคนอื่นที่ต่างไปจากตนเอง ช่วยให้การเรียนรู้กว้างขึ้น และผลของการสะท้อนความคิดเห็นหรือการอภิปรายจะทำให้ได้ข้อสรุปที่หลากหลายหรือมีลักษณะมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ สุมณฑา พรหมบุญ และคณะ (2541) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้เต็ม 100 % ศูนย์กลางของการเรียนรู้จึงอยู่ที่ผู้เรียนมิใช่ผู้สอน โดยเด็กแต่ละคนจะมีส่วนร่วม นั่นคือ การที่เด็กเอาใจใส่ร่วมทำให้ตัวเองเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ผู้สอนอยากจะให้รู้ ไม่โดยทางตรงก็ทางอ้อมจากการจัดกิจกรรมในขั้นนี้ผู้วิจัยพบว่า ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงวิธีการในการทำงานร่วมกับผู้อื่น รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมถึงรู้จักบทบาทการเป็นสมาชิกที่ดีที่จะทำให้งานสำเร็จ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นและกล้าเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ผ่านมาของตน ทั้งนี้เพราะผู้เรียนเริ่มรู้จักสนิทสนมกันมากขึ้นและคุ้นชินกับการทำงานเป็นกลุ่ม โดยผู้วิจัยเป็นผู้จัดเตรียมใบงานซึ่งมีประเด็นให้ผู้เรียนได้ระดมสมอง สะท้อนความคิดเห็นและอภิปรายกัน

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นสรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด ในขั้นนี้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาจึงเกิดความรู้ความเข้าใจ ซึ่งความคิดรวบยอดที่เกิดขึ้นนี้มาจากหลายทาง อันได้แก่ การค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง การบรรยายให้ความรู้ของผู้สอน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้เรียนในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม การบูรณาการความรู้ของกลุ่มย่อยและอภิปรายในกลุ่มใหญ่ การสะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย โดยในทุกกิจกรรมผู้วิจัยจะให้ผู้เรียนอภิปรายกลุ่มเพื่อเป็นการระดมความคิดเห็นพร้อมทั้งวิเคราะห์โจทย์ที่ได้รับมอบหมายในแต่ละกิจกรรม รวมถึงการนำประสบการณ์ของตนเองมาร่วมกันอภิปราย เพื่อสะท้อนให้เกิดข้อคิดหรือมุมมองใหม่ๆ จากนั้นผู้วิจัยจึงช่วยสรุปความคิดรวบยอดที่ได้จากกิจกรรมนั้นๆ อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งความคิดรวบยอดนี้จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือความเข้าใจในเนื้อหาของผู้เรียนได้ดีขึ้นโดยสังเกตได้จากการแสดงความคิดเห็น การตอบคำถาม การกระทำของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ

Evans (1994) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์จะประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ผู้เรียนจะนำประสบการณ์มาเป็นข้อมูลในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน โดยทั้งผู้สอนและผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามในขั้นนี้พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมบางคนไม่แสดงความคิดเห็นเท่าที่ควรจนทำให้เกิดการคล้อยตามกันไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการกระตุ้นและเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการอภิปรายมากขึ้น กำหนดบทบาทให้ผู้เรียนแต่ละคนช่วยกันเสนอความคิดเห็น และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความรู้สึกมีส่วนร่วมและกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นทดลองหรือประยุกต์แนวคิด เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้จากการทำกิจกรรมต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้เรียนเอง ในขั้นนี้ผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติโดยใช้วิธีการหลากหลายรูปแบบ ยกตัวอย่างเช่น แสดงสถานการณ์จำลอง วาดภาพ คิดวิเคราะห์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น วางแผนโครงการ ออกแบบใบปฏิญาน เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยนำผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่นี้มาใช้ในการประเมินผลของความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อตรวจสอบว่าจากการจัดกิจกรรมต่างๆ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองในระดับใด ซึ่งสอดคล้องกับ วีระเดช เชื้อนาม (2545) ที่กล่าวไว้ว่า การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างผูกพันทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ นอกจากนี้ยังเป็นการตรวจสอบแนวคิดเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาต่อไป ซึ่งจากภาพรวมของการจัดกิจกรรมต่างๆ พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีการแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจในเนื้อหามากขึ้น สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้ค่อนข้างพอใจ

สำหรับการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่

การมีส่วนร่วมสูงสุด สำหรับในขั้นนี้ ผู้วิจัยจะออกแบบกลุ่มของผู้เรียนให้เหมาะสมกับจำนวนของผู้เรียนและลักษณะกิจกรรมในแต่ละองค์ประกอบของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของแต่ละองค์ประกอบ โดยผู้วิจัยได้ทำการแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มละ 5-6 คน จำนวนทั้งสิ้น 6 กลุ่ม ซึ่งใช้เกณฑ์ในการแบ่งกลุ่มโดยพิจารณาจากบุคลิกลักษณะที่แตกต่างกันของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มรวมทั้งศิลปะและอายุ เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม สามารถแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ได้มาก รวมทั้งช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับ พิมพ์สาย จิงตระกูล (2546) ที่ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการกลุ่มจะทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมสูงสุดโดยต้องคำนึงถึงความยากง่ายในการมีส่วนร่วม ความลึกซึ้งของการแสดงความคิดเห็นหรือผลงาน และการจัดสรรบทบาทของผู้เรียนในการ

เข้ากลุ่ม และทำให้บรรลุงานสูงสุด นั่นคือ ผู้สอนจะต้องออกแบบงานให้ดี โดยการกำหนดกิจกรรมที่ชัดเจนว่าจะให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มอย่างไร กำหนดบทบาทของกลุ่มหรือผู้เรียนให้ชัดเจน กำหนดโครงสร้างของงานและบอกรายละเอียดกิจกรรมที่ชัดเจน

การบรรลุงานสูงสุด ในขั้นนี้ ผู้วิจัยได้ออกแบบงานและจัดทำใบงาน ใบความรู้ คู่มือยุมัคคุเทศก์ เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแผนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการกำหนดกิจกรรมอย่างชัดเจนว่าหลังจากทำใบงานที่ได้รับมอบหมายแล้ว ให้ผู้เรียนเตรียมออกมานำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียนต่อไป นอกจากนี้ยังมีการกำหนดบทบาทของสมาชิกอย่างชัดเจนด้วยเช่นกัน กล่าวคือ มีการระบุหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมและส่งผลให้เกิดการบรรลุงานตามเป้าหมายที่วางไว้

จากขั้นตอนของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการดำเนินการจัดกิจกรรม ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆได้เป็นอย่างดี สมาชิกแต่ละคนมีบทบาทที่แตกต่างกันภายในกลุ่ม ส่งผลให้ทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันได้อย่างเต็มที่ ซึ่งมีประโยชน์เป็นอย่างมาก เนื่องจากความรู้ ความเข้าใจที่ผู้เรียนได้รับจากการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระดมสมอง สังเกต จุดบันทึก ทำใบงาน ฯลฯ ถือว่าเป็นสิ่งที่บูรณาการและสามารถนำมาปรับใช้ได้ในชีวิตจริง อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีใจรักในท้องถิ่นของตนต่อไป อย่างไรก็ตามสำหรับอุปสรรคที่พบในการจัดกิจกรรมในบางครั้ง พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมบางคนก็ไม่แสดงความคิดเห็นของตนเองเท่าที่ควร แต่กลับแสดงอาการคล้ายตามผู้อื่นไป เนื่องจากไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นของตนเองออกมา ดังนั้นผู้วิจัยจึงเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการอภิปรายมากขึ้น กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เรียนแต่ละคนให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความรู้สึกร่วมกับกิจกรรมที่กำลังดำเนินอยู่ รวมทั้งอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนมีความกล้าที่จะเสนอความคิดและแสดงออกมากยิ่งขึ้น

2.2) เทคนิคที่เลือกนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมตามขั้นตอนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีความหลากหลาย น่าสนใจและเหมาะสม เนื่องจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถเข้าถึงกิจกรรมได้อย่างครบถ้วนและสามารถสะท้อนแนวคิดในมุมมองต่างๆได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีความน่าสนใจและแปลกใหม่สำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมอีกด้วย ทั้งนี้เทคนิคที่ผู้วิจัยได้เลือกนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ประกอบด้วย เกมและกิจกรรมนันทนาการ สถานการณ์จำลอง กรณีตัวอย่าง การบรรยาย การตั้งคำถาม การระดมสมอง การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นต้น ซึ่งการเรียนรู้จากกรณีตัวอย่างเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมอภิปรายเรื่องที่เกิดขึ้น และพิจารณาข้อมูลที่ได้รับอย่าง

มีเหตุผล (สมชาติ กิจยรรยง, 2540) การแสดงสถานการณ์จำลองเป็นการให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมลงไปเล่นในสถานการณ์ที่มีบทบาทสะท้อนความเป็นจริง การตัดสินใจแก้ปัญหาต่าง ๆ นั้นจะส่งผลในลักษณะเดียวกับที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง (ทิสนา เขมมณี, 2544) การระดมสมองเป็นการใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมคิดและแสดงความคิดเห็นโดยปราศจากการตัดสินใจหรือประเมินความคิดนั้น (FAO, 1994) การเล่นเกมเป็นการให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเล่นตามกติกาและนำเนื้อหาของเกม พฤติกรรมการเล่นเกม วิธีการเล่นเกม และผลของการเล่นเกมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมมาใช้ในการอภิปรายเพื่อสรุปการเรียนรู้ (ทิสนา เขมมณี, 2544) ส่วนเทคนิคในการจัดกิจกรรมอื่นๆที่ผู้วิจัยได้นำมาใช้นั้นก็เป็นส่วนเติมเต็มที่ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความรู้ความเข้าใจ และนำไปสู่ความคิด ความเชื่อ ตลอดจนการปฏิบัติที่ดียิ่งขึ้น

ในการดำเนินการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ผู้วิจัยยังได้เลือกใช้เทคนิคการแข่งขันระหว่างกลุ่ม เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดแรงจูงใจในการทำกิจกรรมกลุ่ม โดยหลังจากที่ผู้วิจัยได้แบ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมดออกเป็น 6 กลุ่มแล้ว ผู้วิจัยก็เปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มได้ทำความรู้จักเพื่อนสมาชิกในกลุ่มเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งตั้งชื่อกลุ่มและกำหนดท่าประจำกลุ่มเพื่อง่ายต่อการทำกิจกรรมในครั้งต่อไป จากนั้นผู้วิจัยจึงอธิบายกฎและกติกาในการให้คะแนน ซึ่งจะมีการให้คะแนนในแต่ละกิจกรรมกับกลุ่มใดก็ตามที่สามารถตอบคำถาม แสดงความคิดเห็นหรือปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ผู้วิจัยจะรวบรวมคะแนนประจำวันและมอบรางวัลให้แก่กลุ่มที่ได้คะแนนมากสุดในแต่ละวัน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความสนุกสนานและมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมมากยิ่งขึ้น

2.3) ในการสอดแทรกเนื้อหาความรู้ในเรื่องมัคคุเทศก์และยุวมัคคุเทศก์ ผู้วิจัยได้คำนึงถึงบริบทที่มีความเหมาะสมกับบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน จึงทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถมองเห็นภาพได้ชัดเจน เนื่องจากได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ใกล้ๆตัว และยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้

จากการจัดกิจกรรมการศึกษาจากระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายูวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถเข้าถึงกิจกรรมได้อย่างแท้จริง มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งในการแบ่งกลุ่มนั้นผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มโดยพิจารณาจากบุคลิกลักษณะที่ต่างกักันของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มรวมทั้งคณะเพศและอายุ และดำเนินการจัดกิจกรรมตามขั้นตอนของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จึงทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย ฝึกให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ได้ร่วมกันระดมความคิด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกัน

และกัน และมีการสอดแทรกเนื้อหาสาระในเรื่องมัคคุเทศก์และยุวมัคคุเทศก์ ซึ่งนำมาใช้ในบริบทที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่อาศัยอยู่ในบริเวณตลาดน้ำตลิ่งชัน จึงส่งผลให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความเข้าใจในกิจกรรมชัดเจนยิ่งขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

3. การอภิปรายผลของการประเมินความพึงพอใจในการจัดกิจกรรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร

จากการประเมินผลความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายุวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจเฉลี่ยในด้านรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.71$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความพึงพอใจเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านวิทยากร ($\bar{x} = 4.85$) อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการจัดกิจกรรม ($\bar{x} = 4.70$) อยู่ในระดับมากที่สุด และความพึงพอใจเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านเนื้อหา ($\bar{x} = 4.55$) อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้สามารถอภิปรายเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้ดังนี้

3.1) ด้านวิทยากร (ผู้จัดกิจกรรม) มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{x} = 4.85$)

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจต่อบุคลิกลักษณะและการถ่ายทอดความรู้ของผู้วิจัยและทีมงานในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อคำถามที่ว่าวิทยากรสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดีมีค่า $\bar{x} = 4.74$ เนื่องด้วยผู้วิจัยมีการเตรียมตัวมาเป็นอย่างดี เตรียมข้อมูล ศึกษาเนื้อหาที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมอย่างละเอียด รวมทั้งศึกษาแนวทางในการจัดกิจกรรม ฝึกซ้อมการบรรยายความรู้ในเรื่องต่างๆ ทดลองปฏิบัติกิจกรรม หรือเกมต่างๆล่วงหน้า เพื่อให้เกิดความแม่นยำและถูกต้องมากที่สุด ส่วนข้อคำถามที่ว่าวิทยากรมีความเป็นกันเอง ให้ความสนใจต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีค่า $\bar{x} = 4.91$ เนื่องด้วยในช่วงก่อนเริ่มกิจกรรม ผู้วิจัยมีการทำความรู้จักกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคน โดยแนะนำทีมงานและให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแนะนำตัวเองทีละคน มีกิจกรรมละลายพฤติกรรมเพื่อเป็นการกระชับสัมพันธ์ไมตรีระหว่างกันรวมถึงสร้างความรู้จักคุ้นเคยกันมากขึ้น ในช่วงทำกิจกรรมมีการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ผ่อนคลาย และสนุกสนาน แบ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นกลุ่มย่อยเพื่อให้สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง ส่วนข้อคำถามที่ว่าลักษณะบุคลิกภาพของวิทยากรมีความเหมาะสมมีค่า $\bar{x} = 4.89$ เนื่องด้วยผู้วิจัยเคยมีประสบการณ์ในการจัดค่ายหรือจัดกิจกรรมให้กับเด็กในช่วงวัยเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง จึงมี

ความคุ้นเคยและรู้ถึงจิตวิทยาการเรียนรู้ของเด็กพอสมควร ด้วยเหตุนี้จึงนำมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ได้

3.2) ด้านการจัดกิจกรรม มีความพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{x} = 4.70$)

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมของผู้วิจัยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อคำถามที่มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ กิจกรรมเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นสำคัญมีค่า $\bar{x} = 4.86$ เนื่องด้วยในทุกๆกิจกรรม ผู้วิจัยได้ออกแบบให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ อภิปราย รวมถึงลงมือทำในทุกขั้นตอนของกิจกรรมเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มตามศักยภาพ และนำประสบการณ์โดยตรงนี้มาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง รวมทั้งมีการใช้กระบวนการกลุ่มตามแนวคิดของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ซึ่งออกแบบโดยคำนึงถึงการให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างสูงสุดและการบรรลุตามงานตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้อย่างสูงสุด ส่วนข้อคำถามที่มีความพึงพอใจต่ำที่สุด คือ เวลาที่ใช้ในการจัดแต่ละกิจกรรมมีความเหมาะสมมีค่า $\bar{x} = 4.51$ เนื่องด้วยผู้วิจัยได้เลือกช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมเป็นช่วงปิดภาคเรียน ทำให้เด็กที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมมีเวลาว่างมาเข้าร่วมกิจกรรมได้ แต่เนื่องจากกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นแบบไปเช้าเย็นกลับและในบางวันผู้วิจัยก็จัดกิจกรรมต่อเนื่องเกินระยะเวลาที่กำหนด ทำให้เด็กๆต้องกลับบ้านช้าและผู้ปกครองก็ต้องเสียเวลามารอรับ

3.3) ด้านเนื้อหา มีความพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{x} = 4.55$)

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมของผู้วิจัยในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อคำถามที่มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมกับการพัฒนาคุณวุฒิของเด็กมีค่า $\bar{x} = 4.63$ เนื่องด้วย ผู้วิจัยมีการเตรียมข้อมูลก่อนเริ่มจัดกิจกรรมมาเป็นอย่างดี โดยการศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสัมภาษณ์ผู้มีความรู้ อีกด้วย จึงทำให้ผู้วิจัยสามารถคัดเลือกเนื้อหาที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมได้เหมาะสมกับการพัฒนาคุณวุฒิของเด็ก นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้เทคนิคในการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดความสนุกสนานและเข้าใจง่าย เช่น การใช้สถานการณ์จำลอง กรณีตัวอย่าง การใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน การทดลองปฏิบัติ เป็นต้น อีกทั้งในการจัดกิจกรรมผู้วิจัยได้สอดแทรกและเน้นย้ำถึงหลักการปฏิบัติ บทบาทหน้าที่ของการเป็นคุณวุฒิเด็กให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ ส่วนข้อคำถามที่มีความพึงพอใจต่ำที่สุด คือ เนื้อหาความรู้สอดคล้องกับความต้องการของ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีค่า $\bar{x} = 4.46$ เนื่องด้วยในการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ ผู้วิจัยไม่ได้ทำการสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างโดยตรง แต่ได้ทำการศึกษาจากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์จากผู้มีความรู้ในชุมชน ซึ่งอาจส่งผลทำให้มีระดับความพึงพอใจน้อยเมื่อเทียบกับข้อคำถามอื่นๆ

จากผลการประเมินความพึงพอใจการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายูวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจทั้งในด้านเนื้อหา ด้านวิทยากร และด้านการจัดกิจกรรม นอกจากนี้เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมยังมีความต้องการจะเข้าร่วมกิจกรรมในลักษณะนี้อีก รวมทั้งมีความต้องการให้ผู้วิจัยมาจัดกิจกรรมในลักษณะนี้อีกครั้ง ซึ่งย่อมส่งผลให้การจัดกิจกรรมมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลดียิ่งขึ้น อันสอดคล้องกับ อุ่นตา นพคุณ (2527 อ้างถึงใน ธีรศักดิ์ ศรีสุรกุล, 2551) ได้กล่าวไว้ว่า ถ้าผู้เรียนมีความต้องการที่จะเรียน และได้รับการตอบสนองให้เรียนได้ ก็จะสามารถนำประสบการณ์ชีวิตมาใช้ในการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ตามหลักการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้กับผู้เรียนทุกคน โดยการจัดการเรียนการสอนมีความยืดหยุ่นและตอบสนองความต้องการของผู้เรียน เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้รู้จักตนเอง รู้จักคิดแก้ปัญหาให้กับตนเอง และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำกิจกรรมไปใช้

1.1) จากผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนายูวมัคคุเทศก์ในเขตกรุงเทพมหานคร การแบ่งกลุ่มผู้เรียนก็เป็นสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึง ขนาดของกลุ่มควรมีความเหมาะสมกับจำนวนของผู้เข้าร่วมกิจกรรมและเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรมที่จัด เพื่อให้ผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้มีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรมอย่างเต็มที่ ดังนั้นในการแบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมควรมีขนาด 2-6 คนตามบริบทของการเรียนรู้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกเป็นกลุ่มละ 5-6 คน ทำให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้มีส่วนร่วมตามบทบาทที่กำหนด ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่หลากหลาย อันเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ และในการแบ่งกลุ่มควรแบ่งกลุ่มแบบคละ

บุคลิกลักษณะ ความสามารถ เพศ และวัย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันและสามารถใช้ประโยชน์จากความแตกต่างของแต่ละบุคคลได้อย่างเต็มที่

1.2) จากผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร ควรเลือกใช้เทคนิคในการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมโดยเฉพาะในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมอยู่ในวัยเด็ก ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างสนุกสนานและเป็นกันเอง อีกทั้งเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถเข้าถึงกิจกรรมได้อย่างครบถ้วน ซึ่งเทคนิคที่สำคัญและเหมาะสมที่จะนำไปใช้ประกอบการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมคือ การอภิปรายกลุ่ม เพราะเป็นเทคนิควิธีที่ช่วยทำให้เกิดการดึงความรู้ที่มีของแต่ละบุคคลมาถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนควรใช้เทคนิคการแสดงสถานการณ์จำลองร่วมด้วย เนื่องจากเทคนิคดังกล่าวจะกระตุ้นให้เด็กมีการแสดงออกทั้งทางด้านความรู้ ความคิด และพฤติกรรม ซึ่งจะทำให้เข้าใจเนื้อหาของกิจกรรมได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยให้ได้วิเคราะห์ความรู้สึกและพฤติกรรมของตนเองในการแก้ไขหรือจัดการกับปัญหาในสถานการณ์ต่างๆได้อีกด้วย นอกจากนี้การใช้เกมและกิจกรรมนันทนาการเข้ามาส่งเสริมในการเรียนรู้ ก็จะช่วยยกระดับความสัมพันธ์ และเป็นการส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รู้จักคุ้นเคยกันดียิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ต่อการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน

1.3) จากผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร จำเป็นที่จะต้องมีความสะดวกที่ดี ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการจัดกิจกรรม ทั้งนี้ผู้อำนวยความสะดวกหรือวิทยากรหรือผู้จัดกิจกรรม ควรเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความเป็นกันเอง จริงใจ สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทุกคน และมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ไปกับกลุ่มเป้าหมาย คอยส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มความสามารถและมีบทบาทในทุกชั้นทุกตอนของกิจกรรม ทั้งนี้หากผู้จัดกิจกรรมสร้างความเป็นกันเองและทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมไว้วางใจได้มากเท่าไร ผู้เข้าร่วมกิจกรรมก็จะยิ่งเกิดความอยากที่จะทำกิจกรรมด้วยความเต็มใจ ซึ่งจะทำให้ผลลัพธ์ที่ได้เป็นที่สำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมได้เป็นอย่างดี

1.4) จากผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร จำเป็นที่จะต้องเลือกเนื้อหาสาระที่

จะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการเรียนรู้ในช่วงวัยของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งนี้ควรมีความใกล้เคียงและสามารถเชื่อมโยงกับความรู้เดิมได้ โดยเน้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้ มีทักษะและทัศนคติที่ดี ที่สำคัญสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในการดำเนินชีวิต นอกจากนี้ เนื้อหาควรมีความเหมาะสมกับบริบทและสภาพของชุมชนด้วย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรมีการติดตามผลการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคีในเขตกรุงเทพมหานครกับกลุ่มตัวอย่างต่อไปอีกในระยะเวลาที่นานขึ้น เพื่อจะได้รู้ถึงความคงอยู่ของความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปในเชิงบวก รวมทั้งควรมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพิ่มขึ้น เช่น แบบสอบถามการติดตามผล แบบสัมภาษณ์ โดยพัฒนาตัวกิจกรรมควบคู่ไปด้วย

2.2) ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งเสริม สนับสนุน และเป็นอุปสรรคต่อการจัดกิจกรรมให้เด็ก เพื่อนำมาพัฒนากิจกรรมให้มีความทันสมัยตรงกับความต้องการของเด็กและเยาวชนในกรุงเทพมหานครอย่างแท้จริง

2.3) ควรมีการพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคีในเขตกรุงเทพมหานคร ให้กับกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ อาทิ เด็กในจังหวัดอื่น เพื่อเป็นการพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคีในหน่วยงานอื่นๆ ต่อไป

2.4) ควรมีการเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคีโดยใช้แนวคิดอื่นนอกเหนือจากแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กุลวรา สุวรรณพิมล. หลักการมัคคุเทศก์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แสงดาว, 2548.

โกวิท วรพิพัฒน์. สังคมศาสตร์ปริทัศน์. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2516.

เกียรติวรรณ อมาตยกุล. การศึกษานอกระบบโรงเรียน: ทำไมต้องมีการศึกษานอกระบบโรงเรียน
ในปัจจุบัน. วารสารครุศาสตร์ 32 (มีนาคม-มิถุนายน 2533): 72-81.

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรการศึกษาระดับพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, 2544.

กองพัฒนาการศึกษานอกระบบโรงเรียน. รายงานผลการประชุมปฏิบัติการการกำหนดกรอบแนวคิด
การแบ่งระดับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. ระหว่างวันที่ 23-25
พฤษภาคม 2543. (อัตสำเนา)

คณะกรรมการผลิตและบริหารชุดวิชาการพัฒนาเครื่องมือสำหรับการประเมินการศึกษา.
การพัฒนาเครื่องมือสำหรับการประเมินการศึกษา. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช, 2545.

คณะกรรมการพัฒนาการศึกษานอกระบบ และเลี้ยงดูเด็ก. ภาวะวิกฤตของชีวิตเด็กไทย : ปัญหาที่ยัง
ไม่สายเกินแก้. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2535.

โครงการนำร่องอันดามัน. กิจกรรม “จุดประกายยุวมัคคุเทศก์มอแกน” หมู่บ้านมอแกน จ.พังงา
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.andaman.cusri.chula.ac.th/> [15 ธันวาคม
2553].

จิตรา ชุมณี. การพัฒนาหลักสูตร เรื่องมัคคุเทศก์ท้องถิ่น อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชา
หลักสูตรและการนิเทศ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2545.

ฉันทิช วรรณถนอม. หลักการมัคคุเทศก์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา
, 2546.

ฉันทิช วรรณถนอม. หลักการมัคคุเทศก์. กรุงเทพมหานคร: สามลดา, 2551.

- ชลอ สีแสด และมณฑิ ไชยทุ่งฉิน. โครงการมัคคุเทศก์น้อย โรงเรียนวัดสระข่อย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปราจีนบุรี[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.moe.go.th/> [5 ตุลาคม 2554].
- ชำนาญ ม่วงทับทิม. สถานภาพของอาชีพมัคคุเทศก์ในปัจจุบัน. คู่มือมัคคุเทศก์, หน้า 6-8. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2541.
- ณัฐพล พนาวัน. การศึกษาแนวทางการพัฒนาอุมมัคคุเทศก์ในแหล่งการท่องเที่ยวจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการนันทนาการการท่องเที่ยว (ตอนเรียนพิเศษ) สำนักวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ. สถิติประยุกต์ทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ. เอกสารคำสอน วิชา 2756627 วิธีวิทยาการวิจัยการศึกษา 1. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- ดวงใจ อินทร์จันทร์. การพัฒนาโปรแกรมสร้างเสริมความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมในการจัดการขยะโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- ทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์. ศิลปะการพูดสำหรับมัคคุเทศก์. มัคคุเทศก์กับการนำเที่ยว, หน้า 192-193. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.
- ทศนา แชนมณี. 14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- ทวีป อภิลิทธิ. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2523.
- ทัศนีย์ ลักษณะนาภิชนชัช. การบริหารสังคมเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเมือง [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://wwwl.thaingo.org/writer/view.php?id=656> [2 สิงหาคม 2553].

- ธีระศักดิ์ ศรีสุรกุล. ผลของการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามหลักสาราณียธรรม ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- ธีระพงศ์ บุศรากุล. ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับเยาวชนนอกระบบโรงเรียนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- นคร พันธุ์ณรงค์. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการเรียนรู้อย่างมีความสุข [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.yupparaj.ac.th/education/topic203.doc> [11 ตุลาคม 2553].
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง. เชียงใหม่: 598 Print, 2546.
- นิรันดร์ สาโรจาท. การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของแกนนำในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเชื้อเอชไอวีและโรคภูมิคุ้มกันบกพร่องในชุมชนมุสลิม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- นพดล มาเสริมสิน. ประธานประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชัน. สัมภาษณ์. 4 กันยายน 2553.
- นพวรรณ วงศ์วิชัยวัฒน์. การพัฒนาทักษะชีวิตในการปฏิบัติตนให้รอดพ้นจากปัญหาสังคมโดยใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธ์. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. หลักการมัคคุเทศก์. กรุงเทพมหานคร: เพรส แอนด์ ดีไซน์, 2549.

- บุปผา คุมมานนท์. บทบาทหน้าที่ คุณลักษณะ มารยาทและการวางตัวของมัคคุเทศก์. คู่มือมัคคุเทศก์, หน้า 9-21. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2541.
- ประคอง กรรณสูต. สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- ประไพพรรณ บุญคง. การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Learning) ในการสอนวิชาพระพุทธศาสนา (ส 018) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1. วารสารวิชาการ 1 (3 มีนาคม 2541).
- ปฐม นิคมานนท์. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์อักษร, 2528.
- ปทุมรัตน์ พงศ์ภัสสร. รายงานการพัฒนารูปแบบการดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่แบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาพื้นที่ เทศบาลตำบลพระอินทร์ราชา อ.บางปะอิน จ.พระนครศรีอยุธยา. นนทบุรี: สำนักงาน ก.พ., 2552.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551. ราชกิจจานุเบกษา 125 (3 มีนาคม 2551).
- พิกุล สิทธิประเสริฐกุล. “ห้วยสะพาน” สืบสานตำนานป่า (ของ) คนสองรุ่น. เชียงใหม่: วนิดา การพิมพ์, 2550.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. กระบวนการเรียนรู้: ความหมาย แนวทางพัฒนา และปัญหาข้อ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2544.
- พิมพ์สาย จิ่งตระกูล. การนำเสนอรูปแบบการฝึกอบรมในงานเพื่อพัฒนาทักษะการสร้างวิสัยทัศน์ ร่วมกันตามแนวคิดวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสำหรับนักเทคโนโลยีการศึกษาใน สถาบันอุดมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาโสตทัศนศึกษา คณะ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- พีระพงษ์ ดวงสนิท. ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มีต่อการให้บริการของมัคคุเทศก์ ในจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- ไพฑูรย์และวิลาสวงค์ พงศะบุตร. คู่มือการอบรมมัคคุเทศก์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การศึกษา ต่อเนื่องแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

ภาณุพันธุ์ ประสิทธิคุณาพร. ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของกลุ่มสตรีในสถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพบ้านเกร็ดตระการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. มัคคุเทศก์กับการนำเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. คู่มือมัคคุเทศก์. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2541.

มติชน. สื่อการสอนครุฑรุณี ตั้งเด็กชอบโรงเรียน รักท้องถิ่น [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://news.sanook.com/education/education_120105.php [15 ธันวาคม 2553].

เมธิยา เกิดผล. ผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางอารมณ์ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านกรุณา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

ยูเนสโก. เป้าหมายการศึกษา (Educational goals). กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติ, 2529.

ระวีวรรณ โปรงรุ่งโรจน์. มัคคุเทศก์. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2550.

รัตนา พุ่มไพศาล. การศึกษานอกระบบโรงเรียนเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2530.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์, 2546.

รุ่งฤดี ศรีงามสัมฤทธิ์. ประวัติกรุงเทพฯ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://tuhkurt.tripod.com> [24 สิงหาคม 2553].

โรงเรียนพิมายวิทยา. โครงการ ยุวอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยว โรงเรียนพิมายวิทยา จังหวัดนครราชสีมา [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.pm.ac.th/tour_edu/project1.html [15 ธันวาคม 2553].

- วลีพร แก้วสว่าง. คุณลักษณะของมัคคุเทศก์ที่นักท่องเที่ยวชาวไทยพึงปรารถนา กรณีศึกษา : มัคคุเทศก์ที่นำนักท่องเที่ยวชาวไทยไปท่องเที่ยวต่างประเทศ. รายงานการวิจัย ปรินซ์มหาบัณฑิต, สำนักวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- วรรณิ แกมเกตุ. วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- วิจารณ์ ศตสุข. การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของมัคคุเทศก์. มัคคุเทศก์กับการนำเที่ยว, หน้า 201-202. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.
- วิจิตร ศรีสะอ้าน. การศึกษาทางไกล. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529.
- วีระเดช เชื้ออนาม. การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง[ออนไลน์]. 2545. แหล่งที่มา: <http://www.onpec.moe.go.th/childcenter.htm> [25 กันยายน 2553].
- วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างอุปนิสัย 7 ประการ ตามแนวคิดของ สตีเฟ่น อาร์ โควี สำหรับเยาวชนตอนปลาย โดยใช้หลักการของนิโฮอิว แมนนิสและการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- วรรณิ อภินันท์กุล. แนวคิดและทฤษฎีที่นำสู่ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- ศรัญญา วรากุลวิทย์. ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สามลดา, 2546.
- ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสมุทรสงคราม. โครงการ การศึกษากระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาและฟื้นฟูกลุ่มเยาวชนรักแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.maeklongvijai.org/project/pj2.htm> [15 ธันวาคม 2553].
- ไศภิชูว์ ศรีสัตตะรัตนมาศ. การสร้างและทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมสิ่งแวดล้อมศึกษาสำหรับ ยุวมัคคุเทศก์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน. วิทยานิพนธ์ ปรินซ์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2551.
- สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน. การท่องเที่ยวโดยชุมชน[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.cbt-i.org/travel.php [20 พฤศจิกายน 2553].

สาธารณสุข, กระทรวง. กรมสุขภาพจิต. คู่มือการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2543.

สาธารณสุข, กระทรวง. กรมสุขภาพจิต. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม[ออนไลน์]. 2545. แหล่งที่มา: <http://mentalhealth.hypermart.net/learning/concept.html> [20 พฤศจิกายน 2553].

สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย. โครงการค่ายเยาวชนสำนึกรักษ์ท้องถิ่นเสริมสร้าง ความสามานฉันท์ ปี 2552 ยะลา [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.sumc.in.th/modules/project/index.php?mode=detail1 &id=1 0 2 7> [15 ธันวาคม 2553].

สิริพรรณ บัวศรี. ผลของโปรแกรมส่งเสริมความรู้เรื่องการบริโภคสื่อโทรทัศน์ที่มีผลต่อความรู้และความสามารถในการบริโภคสื่อโทรทัศน์ ตามหลักแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่6. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

สุธิดา สังข์รักษาสิทธิ์. การพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นที่เอื้อเขตอุตสาหกรรมในกลุ่มโรงงานและพื้นฐานอาชีพสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่6 โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

สุภาพร มากแจ้ง. หลักสูตรมัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2534.

สุมาลี สังข์ศรี. รายงานการจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิต ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์, 2545.

สมณฑา พรหมบุญ. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540.

สมณฑา พรหมบุญ. การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี. โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน (Project for the Improvement of Teaching-Learning Process). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541.

สุรกุล เจนอบรม. เรื่อนำรู้ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

- สุรกุล เจนอบรม. การศึกษานอกระบบโรงเรียนชั้นนำ. ในเอกสารประกอบการสอน. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์, 2541. (อัดสำเนา)
- สุรางค์ ไคว่ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: ศิลปบรรณาการ, 2529.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไอดีเอสแควร์, 2540.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2548.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.nesdb.go.th/> [2 สิงหาคม 2553].
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมประสานงานเยาวชนแห่งชาติ. แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2537 - 2539. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2537.
- สำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์กรุงเทพมหานคร. พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 และ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2549.
- สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. มาตรฐานมัคคุเทศก์[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.tourismcentre.go.th/> [2 สิงหาคม 2553].
- สำนักบริหารงานการศึกษานอกระบบโรงเรียน. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2547.
- สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร. แผนพัฒนากรุงเทพมหานครสู่เมืองน่าอยู่[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.bma-cpd.go.th/cpd/sem28-2-05.htm> [20 ธันวาคม 2553].
- สมชาติ กิจยรรยง. Walk Rally เกมและกิจกรรมเพื่อพัฒนาคนและองค์กร. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น, 2540.

สมบัติ กาญจนกิจ. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. บทความทางวิชาการประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ณ สวนสามพราน นครปฐม วันที่ 11-13 พ.ศ. 2552.

หนังสือพิมพ์แนวหน้า. ผังเมืองระดมสมอง เนมิตเมืองนำอยู่ถาวรแบ่ง6กลุ่มร่วมบูรณาการ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ryt9.com> [5 ตุลาคม 2554].

อลิศรา ชูชาติ. ประมวลบทความนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับครูยุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

อลิศรา ชูชาติ. นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

อาชัญญา รัตนอุบล. การศึกษานอกระบบโรงเรียนกับเด็กด้อยโอกาส. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

อาชัญญา รัตนอุบล. การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

อาชัญญา รัตนอุบล. การเรียนรู้และพัฒนาการของผู้ใหญ่. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการศึกษา นอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

อาภรณ์ เชื้อพรหม. ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดม่วง. สัมภาษณ์. 25 สิงหาคม 2553.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน(ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไอดีเอ็นเอสโตร, 2546.

อุดม เขยกิ่งวงศ์. แนวทางการบริหารและการจัดการ: การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ 1991, 2544.

อุดม เขยกิ่งวงศ์. หลักสูตรท้องถิ่น: ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ 1991 จำกัด, 2545.

อุ้นดา นพคุณ. การศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

อุ้นดา นพคุณ. กรอบแนวความคิดการพัฒนาโปรแกรมอย่างมีส่วนร่วมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2546.

ภาษาอังกฤษ

- Boyle, Patrick G. Planning Better Programs. New York: Mc Graw Hill Book Company, 1981.
- Caffarella, Rosemary S. Planning Programs for Adult Learners. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1994.
- Conner, K. Seven practices for effective learning. Educational Leadership, Association for Supervision and Curriculum Development, 2005.
- Coombs, Phillip H., and Manznoor Ahmed. Attacking rural poverty : How Non-Formal Education can help. Baltimore: The John Hopkins University Press, 1974.
- Dick, Bob. Action learning and action research[Online]. Available from: <http://www.scu.edu.au/schools/gcm/ar/arp/actlearn.html> [2010, October 14].
- Evans, N. Experiential Learning for All. New York: Cassel, 1994.
- FAO. Participatory learning techniques[Online]. Available from: <http://www.gdrc.org/vem/com-6.html> [2010, October 22].
- Griffin, Willis H. Cooperative international education. Washington D.C.: ASCD, 1970.
- Jacqueline, M. K. Why participatory learning is an effective approach in training for social change[Online]. 2002. Available from: <http://www.pactworld.org/> [2010, October 18].
- Knowles, M. S. and Associates. Andragogy in Action, Applying Modern Principles of Adult Learning. San Francisco: Jossey Base, 1984.
- Kolb, D.A. Experiential Learning. Englewood Cliffs. NJ: Prentice-Hall, 1984.
- Kolb, D.A., Rubin, I. M. and Osland, J. S. Organizational Behavior: An Experimental Approach. Englewood: Prentice-Hall, 1991.
- McCall, W.Steen. Non-Formal Education : A Definition. Washinton D.C.: USAID, 1968.

- Natvig, G. K., Albreksen, G., and Qvamstrom, U. Method of teaching and class participation to perceived social support and stress : modifiable Factors for improving health and well being among students. Educational Psychology, 2003.
- Paulston, Christina Bratt. Bilingual education theories and issues. Rowley Mass: Newbury House Pulishers, 1980.
- Pretty, J.N, Guijt, I. Scoones, I. Thompson, J. A Trainer's Guide for Participatory Learning and Action, IIED, London, 1995.
- Pretty, J. N., and Lab, J.T. Participatory Learning for Integrated Farming[Online]. 1998. Available from: <http://www.ias.unu.edu/proceedings/icibs/jules/paper.htm> [2010, October 20].
- Rogers, C.R. Experiential Learning[Online]. 2003. Available from: <http://tip.psychology.org/rogers.html> [2010, October 14].
- Saddington, Tony. Experiential Learning. Journal of Creative Behavior 4. (1970): 234-282,
- Schmelzkopf, K. Interdisciplinarity, participatory learning and the geography of tourism. Journal of Geography in Higher Education, 2002.
- Simon Kim, B. Sue Parks and Marvin Beckerman. Questia Journal Article. Social Studies. Effects of Participatory Learning Programs in Middle and High School Civic Education[Online]. 1996. Available from: <http://www.questia.com/> [2010, October 19].
- White A.,G. Citizen participation in the regulatory process, especially utility rate proceedings. Monticello: Vance Bibliographies, 1982.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตรวจสอบแผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาภูมิภาคภาคีในเขตกรุงเทพมหานคร

1. รศ.ดร. อาชัญญา รัตนอุบล	สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชา
การศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
2. ดร. ชนินทร สุขเจริญ	สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชา
การศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
3. รศ.ดร. กำไพศร เตือกสุวรรณ	ภาควิชาสันตนาการ คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ
4. รศ. เทพประสิทธิ์ กุลธวัชวิชัย	แขนงวิชาการจัดการนันทนาการการท่องเที่ยว
คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์
5. ดร. อัญญา นิลนพคุณ	แขนงวิชาการจัดการนันทนาการการท่องเที่ยว
คณะวิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์

ตรวจสอบแบบวัดคุณลักษณะของการเป็นภูมิภาคภาคีที่ดี และแบบประเมินผลการจัดกิจกรรม

1. รศ.ดร. อาชัญญา รัตนอุบล	สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชา
การศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
2. รศ.ดร. สิริพันธุ์ สุวรรณมรรคา	สาขาวิชาวิจัยการศึกษา ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยา
การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
3. ดร. ชนินทร สุขเจริญ	สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชา
การศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
4. รศ. เทพประสิทธิ์ กุลธวัชวิชัย	แขนงวิชาการจัดการนันทนาการการท่องเที่ยว คณะ
วิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์
5. ดร. อัญญา นิลนพคุณ	แขนงวิชาการจัดการนันทนาการการท่องเที่ยว คณะ
วิทยาศาสตร์การกีฬา จุฬาลงกรณ์

ภาคผนวก ข
คุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผลการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยการวิเคราะห์ค่าดัชนี IOC ของแผนการจัด
กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
เพื่อพัฒนาชุมชนคุณาศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

ลำดับ	กิจกรรม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ	
		IOC	ข้อเสนอแนะ
1	รอบตัวเรามีอะไร	1	-
2	รู้จักมัคคุเทศก์น้อย	1	-
3	ผู้นำที่ดี	1	เพิ่มความเชื่อมโยงระหว่างวัตถุประสงค์กับกิจกรรม
4	ดูดี พูดดี	1	-
5	ควรหรือไม่ ใครบอกที่	1	-
6	พร้อมทุกสถานการณ์	1	-
7	เรียนรู้จากผู้รู้จริง	1	-
8	ใจอาสา รักบริการ	1	-
9	ปลอดภัยไว้ก่อน	1	-
10	ภูมิใจที่ได้เป็น	1	-
11	ซื้อสัตย์กันไว้ก่อน	1	-
12	ถึงเวลา ไกด์จิวออกโรง!	1	-

**ผลการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยการวิเคราะห์ค่าดัชนี IOC
ของแบบวัดคุณลักษณะของการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี**

ส่วนที่ 1 แบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ข้อ	โจทย์ – ตัวเลือก	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ	
		IOC	ข้อเสนอแนะ
ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน			
1	แหล่งท่องเที่ยวใดไม่ได้อยู่ในเขตตลิ่งชัน ก. วัดอรุณ ข. วัดไก่อตื้อ ค. วัดน้อยใน ง. วัดชัยพฤกษ์	1	ขีดเส้นใต้เน้นคำว่า ไม่ได้ ในข้อคำถาม
2	ข้อใดไม่ได้อยู่ในคำขวัญของเขตตลิ่งชัน ก. งอกงามอัญชัน ข. เขตชั้นฟ้าไม่งาม ค. ตลาดน้ำขึ้นชื่อ ง. เลื่องลือประเพณีชักพระ	1	ขีดเส้นใต้เน้นคำว่า ไม่ได้ ในข้อคำถาม
3	ตลาดน้ำตลิ่งชันเปิดให้บริการในวันใดบ้าง ก. ทุกวัน ข. วันจันทร์-วันศุกร์ ค. วันศุกร์-วันอาทิตย์ ง. วันเสาร์-วันอาทิตย์	1	-
4	ข้อใดไม่ใช่กิจกรรมที่จัดในตลาดน้ำตลิ่งชัน ก. บริการล่องแพ ข. จำหน่ายพันธุ์ไม้ ค. บริการดนตรีในสวน ง. บริการนวดแผนโบราณ	1	ขีดเส้นใต้เน้นคำว่า ไม่ใช่ ในข้อคำถาม

ส่วนที่ 1 แบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ (ต่อ)

ข้อ	โจทย์ – ตัวเลือก	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ	
		IOC	ข้อเสนอแนะ
5	<p>ข้อใดเป็นวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร</p> <p>ก. เพื่อเป็นที่รวบรวมอัตชีวประวัติของบุคคลผู้มีชื่อเสียง</p> <p>ข. เพื่อเป็นที่แสดงผลงานทางศิลปะร่วมสมัยของศิลปินผู้มีชื่อเสียง</p> <p>ค. เพื่อเป็นสถานที่ตั้งและจัดแสดงรูปปั้น หุ่นขี้ผึ้งของสัตว์ชนิดต่างๆ</p> <p>ง. เพื่อเป็นที่รวบรวมข้อมูลทางด้านมานุษยวิทยาและศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง</p>	1	-
6	<p>หากเจอนักท่องเที่ยวเดินอยู่แถวโรงเรียนวัดตลิ่งชัน ท่านจะแนะนำแหล่งท่องเที่ยวใดเป็นอย่างแรกเพื่อให้นักท่องเที่ยวสะดวกในการเดินทาง</p> <p>ก. วัดปากน้ำ</p> <p>ข. ฟาร์มงูธนบุรี</p> <p>ค. คลองลัดตานิน</p> <p>ง. ตลาดน้ำตลิ่งชัน</p>	1	-
7	<p>ข้อใดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับ “บ้านจักรยาน”</p> <p>ก. เก็บค่าเข้าชม</p> <p>ข. มีจักรยานจำหน่าย</p> <p>ค. เปิดให้บริการทุกวัน</p> <p>ง. รับซ่อมแซมจักรยาน</p>	1	ขีดเส้นใต้เน้นคำว่า ไม่ถูกต้องในข้อคำถาม

ส่วนที่ 1 แบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ (ต่อ)

ข้อ	โจทย์ – ตัวเลือก	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ	
		IOC	ข้อเสนอแนะ
ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมัคคุเทศก์			
8	ข้อใดต่อไปนี้เป็นความสำคัญของยุวมัคคุเทศก์ที่มีต่อนักท่องเที่ยวมากที่สุด ก. สร้างบรรยากาศการนำเที่ยวให้สนุกสนาน ข. ให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ค. ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในประเทศไทย ง. คอยเตือนนักท่องเที่ยวไม่ให้สัมผัสสภาพจิตรกรรมฝาผนัง	0.8	เปลี่ยนคำว่า ความสำคัญ ในข้อคำถามเป็นคำว่า หน้าที่สำคัญ
9	ข้อใดจับคู่บทบาทและหน้าที่ของมัคคุเทศก์ไม่ถูกต้อง ก. บทบาทของนักอนุรักษ์-ทำหน้าที่เป็นแบบอย่างและชักชวนให้นักท่องเที่ยวอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ข. บทบาทของนักจิตวิทยา-ทำหน้าที่โน้มน้าวให้นักท่องเที่ยวซื้อของที่ระลึกจำนวนมาก ค. บทบาทของครู-ทำหน้าที่อธิบายเรื่องราวและความเป็นมาเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว ง. บทบาทของนักแสดง-ทำหน้าที่สร้างบรรยากาศให้นักท่องเที่ยวมีความสุข	1	ขีดเส้นใต้เน้นคำว่า ไม่ถูกต้อง ในข้อคำถาม , เรียงลำดับความสั้นยาวของตัวเลือก
10	ในฐานะที่เราเป็นยุวมัคคุเทศก์นำเที่ยว เรามีหลักในการพูดอธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวอย่างไร ก. แนะนำชื่อเรียกของสถานที่ต่างๆภายในสถานที่ท่องเที่ยวเท่านั้นก็เพียงพอ	1	-

ส่วนที่ 1 แบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ (ต่อ)

ข้อ	โจทย์ – ตัวเลือก	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ	
		IOC	ข้อเสนอแนะ
	<p>ข. อธิบายแต่ประวัติความเป็นมา และเหตุการณ์ที่สำคัญๆของสถานที่ท่องเที่ยวพอสังเขป</p> <p>ค. เล่าประวัติความเป็นมา และเหตุการณ์สำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบันให้ละเอียดถี่ถ้วน</p> <p>ง. อ่านตามแผ่นป้ายที่เจ้าหน้าที่ของสถานที่ท่องเที่ยวนำมาติดไว้ตามสถานที่ต่างๆภายในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว</p>		
11	<p>ข้อใดเป็นสิ่งที่ยุวมัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ</p> <p>ก. แลกเปลี่ยนหรือเล่าเรื่องส่วนตัวให้แก่นักท่องเที่ยวฟัง</p> <p>ข. แสดงอาการขบขัน เมื่อนักท่องเที่ยวถามคำถามง่ายๆ</p> <p>ค. ให้ความสนิทสนมกับนักท่องเที่ยวให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้</p> <p>ง. อ่อนน้อมถ่อมตนให้เกียรตินักท่องเที่ยว และหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ</p>	1	-
12	<p>ข้อใดเป็นสิ่งที่ยุวมัคคุเทศก์ควรละเว้น</p> <p>ก. หาข้อมูลความรู้รอบตัวก่อนจะปฏิบัติหน้าที่</p> <p>ข. เก็บอารมณ์ ความรู้สึกเมื่อไม่พอใจนักท่องเที่ยว</p> <p>ค. ตะโกน ตบมือเสียงดังๆเพื่อเรียกความสนใจจากนักท่องเที่ยว</p> <p>ง. ปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ อย่างเท่าเทียมกัน</p>	1	ขีดเส้นใต้เน้นคำว่า ละเว้น ในข้อคำถาม

ส่วนที่ 1 แบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ (ต่อ)

ข้อ	โจทย์ – ตัวเลือก	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ	
		IOC	ข้อเสนอแนะ
13	บุคคลในข้อใดไม่ได้ทำหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์ ก. นันซีเส้นทางที่จะไปวัด ข. นพจำหน่ายบัตรล่องเรือตลิ่งชันทัวร์ ค. น้าบอกทางไปห้องน้ำให้นักท่องเที่ยว ง. นายอธิบายประวัติความเป็นมาของตลาดน้ำตลิ่งชันให้นักท่องเที่ยวฟัง	1	ขีดเส้นใต้เน้นคำว่า ไม่ได้ ในข้อคำถาม
14	ข้อใดไม่ใช่วิธีการแก้ปัญหาที่มััคคุเทศก์พึงกระทำ ก. มีสติมั่นคง ข. มีความรอบคอบ ค. ทำใจรับสิ่งที่จะเกิดขึ้น ง. ศึกษาล่วงหน้าถึงปัญหาที่มักเกิดขึ้นและขั้นตอนในการแก้ปัญหา	1	ขีดเส้นใต้เน้นคำว่า ไม่ใช่ ในข้อคำถาม
15	เมื่อสิ้นสุดการนำเที่ยว ยุวมัคคุเทศก์ควรปฏิบัติตนตามข้อใด ก. ยุวมัคคุเทศก์ขอค่าบริการเพิ่มเติม ข. แจกของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว ค. ให้นักท่องเที่ยวแยกย้ายกันกลับบ้าน ง. กล่าวคำขอบคุณ และเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวกลับมาอีก	1	-
16	พฤติกรรมของบุคคลใดแสดงออกถึงความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ ก. เช่นจ่ายออมเป็นยุวมัคคุเทศก์ตามที่แม่เขาต้องการ ข. แตนทำหน้าที่เป็นยุวมัคคุเทศก์เพราะอยากหารายได้เพิ่มเติม ค. สนลองเป็นยุวมัคคุเทศก์เชื่อว่าตนเองจะชอบอาชีพนี้ทั้งที่ตนไม่ชอบบริการผู้อื่น	0.8	ตัดคำว่า “จ่ายออม” ในตัวเลือกข้อ ก และคำว่า “ที่ตนเองชอบ” ในตัวเลือกข้อ ง ออก เพราะเป็นการชี้้นำให้คำตอบดูง่ายมากขึ้น

ส่วนที่ 1 แบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ (ต่อ)

ข้อ	โจทย์ – ตัวเลือก	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ	
		IOC	ข้อเสนอแนะ
	ง. ข้าวต้องแอบไปทำหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์ที่ตนเองชอบในช่วงพักกลางวันเพราะรู้ว่าที่บ้านไม่สนับสนุน		
17	<p>“จรรยาบรรณมัคคุเทศก์” มีความหมายตรงกับข้อใด</p> <p>ก. หลักเกณฑ์ที่มัคคุเทศก์ควรประพฤติปฏิบัติ</p> <p>ข. วิธีปฏิบัติตนตามนโยบายของบริษัทนำเที่ยว</p> <p>ค. ข้อระเบียบที่ว่าด้วยการแต่งกายของมัคคุเทศก์</p> <p>ง. การปฏิบัติตนของมัคคุเทศก์ที่มีผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความพอใจ</p>	1	-
18	<p>จรรยาบรรณ เปรียบเหมือนสิ่งใดในข้อข้างล่างนี้</p> <p>ก. ศิล</p> <p>ข. ดอกไม้</p> <p>ค. กงจักร</p> <p>ง. กฎหมาย</p>	1	-
19	<p>บุคคลใดไม่มีจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์</p> <p>ก. น้อยหน้ารู้จักประมาณตน ไม่วางตนเสมอนักท่องเที่ยว</p> <p>ข. สัมภาษณ์หน้าที่และดูแลนักท่องเที่ยวอย่างเต็มความสามารถ</p> <p>ค. ขนุนพยายามทำให้นักท่องเที่ยวมีความสุขที่สุดจากการท่องเที่ยว</p> <p>ง. กลัวเล่าเรื่องตลกของชาติอื่นให้นักท่องเที่ยวเจ้าของชาติฟังเพื่อความสนุกสนาน</p>	1	ขีดเส้นใต้เน้นคำว่า ไม่มี ในข้อคำถาม

ส่วนที่ 1 แบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ (ต่อ)

ข้อ	โจทย์ – ตัวเลือก	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ	
		IOC	ข้อเสนอแนะ
20	<p>เมื่อพบเห็นนักท่องเที่ยวกำลังทำของมีค่าตกหล่น ยุวมัคคุเทศก์ควรปฏิบัติอย่างไร</p> <p>ก. เก็บแล้วนำส่งเจ้าของทันที</p> <p>ข. เก็บแล้วรีบนำไปแลกเงินสดทันที</p> <p>ค. เก็บสิ่งของนั้นแล้วนำไปทำบุญที่วัด</p> <p>ง. เก็บนำส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ เพื่อสืบหาเจ้าของต่อไป</p>	1	-

ส่วนที่ 2 แบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ข้อ	พฤติกรรม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ	
		IOC	ข้อเสนอแนะ
สิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติและสิ่งที่ควรละเว้น			
1	ฉันให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนแก่นักท่องเที่ยวได้	1	-
2	ฉันหาความรู้รอบตัว และติดตามข่าวสารบ้านเมือง	1	-
3	ฉันคิดวิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไว้ล่วงหน้าเสมอ	1	-
4	เมื่อฉันพบนักท่องเที่ยวทำของมีค่าตกหล่น ฉันจะเก็บไว้เอง	1	-
5	หากไม่มีใครรู้ ฉันเลือกที่จะเรียกเงินกำไรจากร้านขายของที่ระลึก เพื่อเก็บไว้กับตัวเองส่วนหนึ่ง	1	-
การอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจและมีใจรักบริการ			
6	ฉันเต็มใจให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวเมื่อเห็นเขาประสบปัญหา	1	-
7	ฉันมักอำนวยความสะดวกหรือให้บริการแก่ผู้อื่นก่อนตัวเองเสมอ	1	-
8	ถึงแม้จะรู้สึกเหนื่อยแค่ไหน ฉันยังคงฝืนยิ้มและทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือดูแลนักท่องเที่ยวต่อไป	1	-
9	ฉันไม่สามารถตอบคำถามของนักท่องเที่ยวถึงแม้จะเป็นเรื่องที่ผมรู้คำตอบก็ตาม	1	-
10	ฉันไม่พอใจเมื่อคนอื่นไม่เข้าใจในสิ่งที่ฉันอธิบาย	1	-
การดูแลสวัสดิภาพและความปลอดภัยตลอดเวลาการเดินทางท่องเที่ยว			
11	ฉันสำรวจความปลอดภัยของสถานที่ที่ผมไป	1	-
12	ฉันสามารถปฐมพยาบาลเบื้องต้นในกรณีที่เกิดภัยอันตรายขึ้น	1	-

ส่วนที่ 2 แบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ (ต่อ)

ข้อ	พฤติกรรม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ	
		IOC	ข้อเสนอแนะ
13	ฉันพกยาที่จำเป็นต้องใช้เช่น ยาแก้ไอ ยาแก้ปวด หัว ติดตัวเสมอ	1	-
14	หากไม่มีรถบนถนน ฉันเลือกที่จะวิ่งข้ามถนน แทนการใช้สะพานลอย	1	-
15	ฉันเลือกที่จะนั่งมากกว่าแบ่งที่นั่งให้คนแก่และ เด็กบนรถเมล์	1	-

ส่วนที่ 3 แบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ข้อ	ลักษณะความคิดเห็น	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ	
		IOC	ข้อเสนอแนะ
สิ่งที่มีัคคุเทศก์พึงปฏิบัติและสิ่งที่ควรละเว้น			
1	ฉันเชื่อว่าการเป็นยุวมัคคุเทศก์เป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องและมีคุณค่าต่อสังคม	1	-
2	ฉันคิดว่าการเป็นยุวมัคคุเทศก์มีส่วนช่วยให้ผู้อื่นรู้จักชุมชนของเรามากขึ้น	1	-
3	ฉันเชื่อว่ายุวมัคคุเทศก์ที่ดีต้องมีใจรักและเต็มใจที่จะบริการ ทนต่อสภาพกดดันต่างๆได้	1	-
4	ฉันคิดว่านักท่องเที่ยวจะเกิดความประทับใจหากยุวมัคคุเทศก์บริการและอำนวยความสะดวกด้วยความเต็มใจ	1	-
5	ฉันเชื่อว่าคนที่ทำหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์ไม่จำเป็นต้องมีความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์	1	-
6	ฉันเชื่อว่าไม่จำเป็นต้องมีการฝึกอบรมยุวมัคคุเทศก์ เพราะเด็กในชุมชนรู้จักการดูแลนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว	1	-
7	ฉันคิดว่ายุวมัคคุเทศก์ไม่จำเป็นต้องดูแลนักท่องเที่ยวอย่างเต็มที่ เนื่องจากเขาสามารถดูแลตัวเองได้	1	-
8	ฉันเชื่อว่าการมียุวมัคคุเทศก์อยู่ในชุมชนไม่ได้มีส่วนเพิ่มการกระจายรายได้ให้กับชุมชน	1	-
ความซื่อสัตย์สุจริต			
9	ฉันเชื่อว่ายุวมัคคุเทศก์ที่ดีไม่ควรปิดบังข้อมูลที่เป็นความจริงต่อนักท่องเที่ยว	1	-
10	ฉันเชื่อว่ายุวมัคคุเทศก์ที่ดีควรมีความจริงใจทั้งต่อนักท่องเที่ยวและตนเอง	1	-

ส่วนที่ 3 แบบวัดทัศนคติในการเป็นยูวมัคคุเทศก์ (ต่อ)

ข้อ	พฤติกรรม	ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ	
		IOC	ข้อเสนอแนะ
11	ฉันคิดว่ายูวมัคคุเทศก์ไม่ควรช่วยประโยชน์จากความไว้วางใจที่นักท่องเที่ยวมีให้	1	-
12	ฉันคิดว่ายูวมัคคุเทศก์ที่ดีควรนำของสงฆ์มาให้เจ้าของ เมื่อเห็นของมีค่าหล่น	1	-
13	ฉันเชื่อว่าการเป็นยูวมัคคุเทศก์ไม่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริตก็ได้	1	-
14	ฉันเชื่อว่าการเป็นยูวมัคคุเทศก์สามารถช่วยโอกาสแก่นักท่องเที่ยวได้ง่าย	1	-
15	ฉันเชื่อว่ายูวมัคคุเทศก์ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงคุณภาพของสินค้าที่ให้แก่นักท่องเที่ยว	1	-

ผลการวิเคราะห์ความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก
ของแบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ข้อ	ค่าความยาก (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)
1	0.26	0.63
2	0.34	0.29
3	0.69	0.34
4	0.43	0.29
5	0.31	0.46
6	0.66	0.34
7	0.46	0.23
8	0.37	0.23
9	0.60	0.34
10	0.43	0.34
11	0.77	0.29
12	0.71	0.29
13	0.51	0.29
14	0.80	0.40
15	0.63	0.23
16	0.54	0.40
17	0.31	0.29
18	0.23	0.34
19	0.63	0.29
20	0.46	0.34

ภาคผนวก ค

แผนการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้
แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณวุฒิวิชาชีพในเขตกรุงเทพมหานคร

แผนการจัดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง “รอบตัวเรามีอะไร”

ระยะเวลา 180 นาที

จำนวน 30 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้สำรวจความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับข้อมูล ความรู้และเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ได้อย่างถูกต้อง

วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 1 : ประสพการณ์การเรียนรู้

- ผู้วิจัยยกรูปภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในท้องถิ่นขึ้นมาให้ผู้ร่วมกิจกรรมดูทีละรูป
- ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมใช้ประสบการณ์ที่เคยผ่าน เคยเห็น เคยได้ยิน หรือเคยรู้จักช่วยกันตอบว่าเป็นที่ใด และแลกเปลี่ยนข้อมูลกันระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 : สะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย

- แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม ออกเป็นกลุ่มละ 5-6 คน
- ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมส่งตัวแทนกลุ่มมารับใบงานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในท้องถิ่น กลุ่มละ 1 ใบ ซึ่งแต่กลุ่มจะได้รับใบงานแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน
- ให้กลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมช่วยกันระดมความคิดเห็นเพื่อตอบคำถามในใบงาน

ขั้นตอนที่ 3 : สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด

- ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมานำเสนอสิ่งที่ได้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในท้องถิ่นของตนภายในกลุ่ม ให้ผู้วิจัยและเพื่อนฯ ฟัง

- ผู้วิจัยให้เวลาผู้เข้าร่วมกิจกรรม 1 ชั่วโมงในการไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่กลุ่มตนได้รับ ไม่ว่าจะค้นหาจากการอ่านหนังสือ ใช้อินเทอร์เน็ต ไปสอบถามผู้รู้ในแหล่งท่องเที่ยว นั้น หรือจะวิธีใดก็ตาม

ขั้นตอนที่ 4 : การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด

- เมื่อครบเวลาที่กำหนด ให้แต่ละกลุ่มกลับมาเจอกันที่จุดนัดหมาย
- ผู้วิจัยแจกใบชี้แจง ซึ่งระบุให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแสดงสถานการณ์จำลอง โดยให้คิดว่าถ้าเราเป็นยุวมัคคุเทศก์ จะอธิบายหรือให้ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวอย่างไร
- ให้เวลาแต่ละกลุ่มในการคิด เตรียมตัว เตรียมความพร้อม รวมถึงแผ่นชาร์ต อุปกรณ์ที่ต้องการจะนำเสนอ
- แต่ละกลุ่มออกมาแสดงสถานการณ์จำลองให้ผู้วิจัยและเพื่อนทุกกลุ่มอื่นได้ชม จนครบทุกกลุ่ม
- ผู้วิจัยสรุปกิจกรรมนี้

สื่อและอุปกรณ์

- รูปภาพแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในท้องถิ่นของตน จำนวน 6 ภาพ
- ใบงานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในท้องถิ่นของตน
- ใบชี้แจงกิจกรรมแสดงสถานการณ์จำลอง
- อุปกรณ์แผ่นชาร์ต เครื่องเขียน

การประเมินผล

- การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนในช่วงทำกิจกรรม
- จากผลงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำ
- จากการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน

ใบงานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตตลิ่งชัน

แหล่งท่องเที่ยว
ในเขตตลิ่งชัน

(ภาพที่ 1)

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตอบคำถามต่อไปนี้

1. สถานที่ท่องเที่ยวในเขตตลิ่งชันนี้ชื่ออะไร?

.....

2. สถานที่ท่องเที่ยวนี้ตั้งอยู่ในบริเวณใด?

.....

.....

3. สถานที่ท่องเที่ยวตามภาพนี้มีความสำคัญอย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

ใบงานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตตลิ่งชัน

แหล่งท่องเที่ยว
ในเขตตลิ่งชัน

(ภาพที่ 2)

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตอบคำถามต่อไปนี้

1. สถานที่ท่องเที่ยวในเขตตลิ่งชันนี้ชื่ออะไร?

.....

2. สถานที่ท่องเที่ยวนี้ตั้งอยู่ในบริเวณใด?

.....

.....

3. สถานที่ท่องเที่ยวตามภาพนี้มีความสำคัญอย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

ใบงานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตตลิ่งชัน

แหล่งท่องเที่ยว
ในเขตตลิ่งชัน

(ภาพที่ 3)

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตอบคำถามต่อไปนี้

1. สถานที่ท่องเที่ยวในเขตตลิ่งชันนี้ชื่ออะไร?

.....

2. สถานที่ท่องเที่ยวนี้ตั้งอยู่ในบริเวณใด?

.....

.....

3. สถานที่ท่องเที่ยวตามภาพนี้มีความสำคัญอย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

ใบงานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตตลิ่งชัน

แหล่งท่องเที่ยว
ในเขตตลิ่งชัน

(ภาพที่ 4)

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตอบคำถามต่อไปนี้

1. สถานที่ท่องเที่ยวในเขตตลิ่งชันนี้ชื่ออะไร?

.....

2. สถานที่ท่องเที่ยวนี้ตั้งอยู่ในบริเวณใด?

.....

.....

3. สถานที่ท่องเที่ยวตามภาพนี้มีความสำคัญอย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

.....

ใบงานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตตลิ่งชัน

แหล่งท่องเที่ยว
ในเขตตลิ่งชัน

(ภาพที่ 5)

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตอบคำถามต่อไปนี้

1. สถานที่ท่องเที่ยวในเขตตลิ่งชันนี้ชื่ออะไร?

.....

2. สถานที่ท่องเที่ยวนี้ตั้งอยู่ในบริเวณใด?

.....

.....

3. สถานที่ท่องเที่ยวตามภาพนี้มีความสำคัญอย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

ใบงานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตตลิ่งชัน

แหล่งท่องเที่ยว
ในเขตตลิ่งชัน

(ภาพที่ 6)

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตอบคำถามต่อไปนี้

1. สถานที่ท่องเที่ยวในเขตตลิ่งชันนี้ชื่ออะไร?

.....

2. สถานที่ท่องเที่ยวนี้ตั้งอยู่ในบริเวณใด?

.....
.....

3. สถานที่ท่องเที่ยวตามภาพนี้มีความสำคัญอย่างไรบ้าง?

.....
.....
.....

ใบชี้แจงกิจกรรมแสดงสถานการณ์จำลอง

กิจกรรมแสดงสถานการณ์จำลอง

หลังจากที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่มได้ไปค้นหาหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับมอบหมายแล้ว ให้แต่ละกลุ่มแสดงสถานการณ์จำลอง โดยสมมุติว่า ถ้าเราเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในชุมชน จะอธิบายหรือให้ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ แก่นักท่องเที่ยวอย่างไร โดยกำหนดให้เวลาในการเตรียมความพร้อม คิดเตรียมตัว และออกมานำเสนอหน้าชั้น

แผนการจัดกิจกรรมที่ 2 เรื่อง “รู้จักมัคคุเทศก์น้อย”

ระยะเวลา 180 นาที

จำนวน 30 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักความหมาย ความสำคัญของอาชีพมัคคุเทศก์
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเข้าใจบทบาท หน้าที่ของมัคคุเทศก์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพมัคคุเทศก์ ไม่ว่าจะเป็น ความหมาย ความสำคัญ รวมไปถึงบทบาทและหน้าที่

วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 1 : ประสพการณ์การเรียนรู้

- ผู้วิจัยซักถามและพูดคุยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมถึงมุมมอง ความคิด ที่มีต่ออาชีพมัคคุเทศก์ตามความเข้าใจและประสบการณ์ที่ตนเองเคยประสบมา

ขั้นตอนที่ 2 : สะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย

- แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม ออกเป็นกลุ่มละ 5-6 คน
- ผู้วิจัยเปิดวิถีทัศนการณ์ปฏิบัติหน้าที่ของมัคคุเทศก์ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ชม
- ให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์กันว่าสังเกตเห็นอะไรบ้าง จาก วิดิทัศน์ที่ได้ชม โดยมีการกำหนดบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม ให้มีประธานของกลุ่มเป็นผู้ทำหน้าที่สรุปประเด็นสำคัญและมีเลขาของกลุ่มคอยจดบันทึกข้อสรุปที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม

- ส่งตัวแทนของแต่ละกลุ่มรายงานข้อสรุปของกลุ่มตนให้ผู้วิจัยและเพื่อนร่วมชั้นฟัง

ขั้นตอนที่ 3 : สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด

- ผู้วิจัยบรรยายให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับความหมาย ความสำคัญ รวมถึงบทบาทและหน้าที่ของมัคคุเทศก์

- ผู้วิจัยสรุปความเข้าใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมโดยการซักถามให้ช่วยกันประมวลดูว่าได้อะไรบ้างจากการบรรยายของผู้สอน จากการชมวีดิทัศน์และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

ขั้นตอนที่ 4 : การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด

- ผู้วิจัยเขียนคำชี้แจงบนบอร์ดให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่มช่วยกันคิดวิเคราะห์ว่าหากไม่มีมัคคุเทศก์คอยปฏิบัติหน้าที่และให้ความช่วยเหลือ จะเกิดผลกระทบอย่างไร ต่อฝ่ายใดบ้าง

- ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงานผล
- ผู้วิจัยสรุปภาพรวมของกิจกรรม

สื่อและอุปกรณ์

- วีดิทัศน์การปฏิบัติหน้าที่ของมัคคุเทศก์
- เครื่องฉายวีดิทัศน์
- กระดานและชอล์ก
- กระดาษ A4

การประเมินผล

- การสังเกตพฤติกรรมระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิก
- สังเกตการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก

แผนการจัดกิจกรรมที่ 3 เรื่อง “ผู้นำที่ดี”

ระยะเวลา 180 นาที

จำนวน 30 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ฝึกทักษะความเป็นผู้นำ
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักการดูแลสมาชิกในกลุ่ม
3. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักรับฟังและปฏิบัติตามผู้นำ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดทักษะความเป็นผู้นำที่ดี กล้าคิด กล้าตัดสินใจ สามารถดูแลสมาชิกในกลุ่ม และเรียนรู้ที่จะรับฟังและปฏิบัติตามผู้นำ

วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 1 : ประสพการณ์การเรียนรู้

- ผู้วิจัยสุ่มถามผู้เข้าร่วมกิจกรรมว่ามีใครบ้างที่เคยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าห้อง หัวหน้ากลุ่ม หรือสภานักเรียนบ้าง แล้วตั้งคำถามต่อว่ารู้สึกอย่างไรที่มีอำนาจในการตัดสินใจสูงกว่าผู้อื่นและปฏิบัติตัวอย่างไร ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมช่วยกันแบ่งปันประสบการณ์ของตนเองและแลกเปลี่ยนกับเพื่อนๆ

- ผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเล่นเกมต่างๆ ซึ่งมีกฎกติกาดังต่อไปนี้

เกม “กระจกสะท้อนตัว” ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจับคู่กัน แล้วตกลงกันว่าใครจะเป็นคนส่องกระจก และใครจะเป็นกระจก เมื่อผู้วิจัยสั่งเริ่ม ให้ทั้ง 2 ฝ่ายหันหน้าเข้าหากัน โดยคนส่องกระจกสามารถทำท่าทางอะไรก็ได้ตามใจชอบ ส่วนผู้ที่เป็นกระจกจะต้องทำตามท่าทางให้เหมือนกับคนที่ส่องเป๊ะ จากนั้นสลับหน้าที่กันให้อีกฝ่ายเป็นคนส่องและอีกฝ่ายเป็นกระจก

เกม “เรือพิฆาต” ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจับคู่เป้ายิงฉุบแบ่งเป็น 2 ทีม คือผู้ชนะอยู่ด้วยกันและผู้แพ้อยู่ด้วยกัน หลังจากนั้นให้แต่ละทีมจับคู่ตกลงกันว่าใครจะเป็นกับตันคอยบอกทางและใครจะเป็นเรือที่จะต้องปิดตา เมื่อผู้วิจัยสั่งให้เริ่ม กับตันจะผลัดกันสั่งเรือของตนให้ไปในทิศทางต่างๆโดยมีเป้าหมายคือ เดินไปชนเรือของฝ่ายตรงข้ามก่อน ฝ่ายที่ถูกชนจะต้องออกจาก

บริเวณที่กำหนด เมื่อหมดเวลาผู้วิจัยจะนับจำนวนเรือที่เหลืออยู่ของแต่ละทีม ใครเหลือมากกว่าเป็นผู้ชนะ

เกม “ปิดหมด เปิดคนเดียว” ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจับกลุ่ม กลุ่มละ 5 คน แต่ละกลุ่มเข้าแถวตอน สมาชิกทุกคนในกลุ่มจะถูกปิดตายกเว้นคนสุดท้ายของแถว ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้นำของกลุ่ม แต่ละกลุ่มจะต้องกำหนดรหัสลับหรือสัญญาณของกลุ่มตัวเอง ยกตัวอย่างเช่น ถ้าบีบไหล่ขวาให้เดินไปทางขวา ถ้าบีบไหล่ซ้ายให้เดินไปทางซ้าย ถ้าบีบไหล่ทั้ง 2 ข้างและกระตุกมาข้างหลังหมายถึงให้หยุด เมื่อกำหนดรหัสลับเรียบร้อยแล้ว ให้แต่ละกลุ่มเดินไปตามทางที่มีอุปสรรคกีดขวาง เพื่อไปเหยียบธง กลุ่มใดเหยียบธงได้ก่อนก็ถือเป็นฝ่ายชนะ

ขั้นตอนที่ 2 : สะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย

- เมื่อเสร็จสิ้นการเล่นเกมนั้นทั้งหมดแล้ว ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแบ่งกลุ่มๆ ละ 4-5 คน
- ให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มช่วยกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันว่าได้รับข้อคิดอะไรบ้างจากกิจกรรมที่ได้เล่น และระดมความคิดเห็นว่า ผู้นำที่ดีควรมีลักษณะอย่างไร จึงจะทำให้สมาชิกที่อยู่ในความดูแลรู้สึกพอใจและสบายใจในการอยู่ร่วมกัน โดยเขียนลงในกระดาษ

ขั้นตอนที่ 3 : สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด

- ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมานำเสนอสิ่งที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้ผู้วิจัยและเพื่อนๆ ฟัง
- ผู้วิจัยให้ข้อมูลเพิ่มเติมรายละเอียดและประโยชน์จากการฝึกทักษะความเป็นผู้นำที่ดี กล้าคิด กล้าตัดสินใจ สามารถดูแลสมาชิกในกลุ่ม และเรียนรู้ที่จะรับฟังและปฏิบัติตามผู้นำ

ขั้นตอนที่ 4 : การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด

- ผู้วิจัยแจกกระดาษและอุปกรณ์สีให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มละ 1 ชุด
- ให้แต่ละกลุ่มปรึกษารหัสลับกันในกลุ่ม และวาดภาพพร้อมทั้งเขียนคำบรรยายลักษณะผู้นำมีคุณสมบัติที่น้อยในฝัน
- ให้แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงานให้ผู้วิจัยและเพื่อนๆ กลุ่มอื่นได้ชม
- ผู้วิจัยแจกรางวัลให้แก่ผู้ที่ชนะจากการเล่นเกม

สื่อและอุปกรณ์

- กระดาษโปสเตอร์พร้อมปากกาเมจิก
- ผ้าปิดตา และธง
- รางวัลสำหรับแจกผู้ที่ชนะจากกิจกรรมเกม

การประเมินผล

- การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนในช่วงทำกิจกรรม
- จากผลงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำ

แผนการจัดกิจกรรมที่ 4 เรื่อง “ดูดี พุดดี”

ระยะเวลา 180 นาที

จำนวน 30 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีบุคลิกภาพที่ดี
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักศิลปะการพูดสำหรับยุวมัคคุเทศก์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้พัฒนาบุคลิกภาพของตน และมีทักษะในการใช้วาทศิลป์หรือศิลปะการพูดสำหรับยุวมัคคุเทศก์

วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 1 : ประสพการณ์การเรียนรู้

- ผู้วิจัยตั้งคำถามให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมแสดงและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันว่ายูวมัคคุเทศก์หรือมัคคุเทศก์ที่เคยเห็น เคยพบเจอมานั้นมีบุคลิกลักษณะอย่างไรบ้าง

ขั้นตอนที่ 2 : สะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย

- แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม ออกเป็นกลุ่มละ 5-6 คน

- ผู้วิจัยเปิดวิดีโอทัศน์ตัวอย่างของมัคคุเทศก์ 2 คน ซึ่งมีบุคลิกลักษณะและท่าทางการพูดที่แตกต่างกัน ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ชม

- ให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์กันว่าสังเกตเห็นอะไรบ้าง จากวิดีโอทัศน์ที่ได้ชม มัคคุเทศก์แต่ละคนมีลักษณะอย่างไร เหมือนหรือต่างกันอย่างไร โดยมีการกำหนดบทบาทของสมาชิกในกลุ่ม ให้มีประธานของกลุ่มเป็นผู้ทำหน้าที่สรุปประเด็นสำคัญและมีเลขาของกลุ่มคอยจดบันทึกข้อสรุปที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 3 : สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด

- ส่งตัวแทนของแต่ละกลุ่มรายงานข้อสรุปของกลุ่มตนให้ผู้วิจัยและเพื่อนร่วมชั้นฟัง

- ผู้วิจัยบรรยายให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับบุคลิกภาพและการใช้วาทศิลป์หรือศิลปะการพูดสำหรับยุวมัคคุเทศก์ พร้อมทั้งสุ่มเรียกผู้เข้าร่วมกิจกรรม ออกมาสาธิตประกอบ

- ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลับเข้ากลุ่มเพื่อฝึกการใช้บุคลิกภาพที่ดีและการใช้วาทศิลป์

ขั้นตอนที่ 4 : การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด

- ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมออกมาแสดงสถานการณ์จำลอง โดยสมมติให้กลุ่มเราเป็น ยุวมัคคุเทศก์ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในชุมชน และมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนของเรา ให้ใช้ความรู้ที่มีในเรื่องของการใช้วาทศิลป์และบุคลิกภาพ ในการอธิบายให้นักท่องเที่ยวฟัง
- ให้เวลาแต่ละกลุ่มในการคิดบท วางแผนการแสดงและเตรียมความพร้อมก่อนจะ ออกมานำเสนอ
- แต่ละกลุ่มออกมาแสดงสถานการณ์จำลองให้ผู้วิจัยและเพื่อนๆกลุ่มอื่นได้ชม จินตนาการทุกกลุ่ม
- ให้ทุกคนช่วยกันโหวตกลุ่มที่แสดงถึงการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่มีบุคลิกภาพดีและใช้ วาทศิลป์ได้ดีที่สุด
- มอบรางวัลให้กลุ่มที่ได้รับเลือกมากที่สุด

สื่อและอุปกรณ์

- วิดีทัศน์ที่แสดงบุคลิกลักษณะและการใช้คำพูดที่แตกต่างกันของมัคคุเทศก์ 2 คน
- เครื่องฉายวีดิทัศน์
- รางวัลมอบแก่กลุ่มผู้ชนะ

การประเมินผล

- การสังเกตพฤติกรรมระหว่างเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิก
- สังเกตการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก

แผนการจัดกิจกรรมที่ 5 เรื่อง “ควรหรือไม่ ใครบอกที”

ระยะเวลา 180 นาที

จำนวน 30 คน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่มีคฤเทศก์พึงปฏิบัติและสิ่งที่มีคฤเทศก์ควรละเว้น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเกี่ยวกับสิ่งที่มีคฤเทศก์พึงปฏิบัติและสิ่งที่มีคฤเทศก์ควรละเว้น รวมทั้งสามารถจดจำได้

วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 1 : ประสพการณ์การเรียนรู้

- ผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคนใช้ประสพการณ์ที่ตนเองมีและจากการเรียนรู้ในกิจกรรมครั้งก่อนๆ เขียนถึงสิ่งที่มีคฤเทศก์พึงปฏิบัติและสิ่งที่มีคฤเทศก์ควรละเว้นเมื่อปฏิบัติหน้าที่ลงใบกระดาษ

- ผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจับคู่กับเพื่อนข้างๆ
- ให้แต่ละคู่แบ่งปันและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากสิ่งที่แต่ละฝ่ายเขียน

ขั้นตอนที่ 2 : สะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย

- แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม ออกเป็นกลุ่มละ 5-6 คน
- ผู้วิจัยแจกชุดบัตรคำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม กลุ่มละ 1 ชุด
- ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันคิดพิจารณาประโยคในบัตรคำแต่ละใบว่าเป็นพฤติกรรมที่มีคฤเทศก์ควรปฏิบัติหรือเป็นพฤติกรรมที่มีคฤเทศก์ควรละเว้น

ขั้นตอนที่ 3 : สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด

- ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาติดบัตรคำที่หน้าห้อง โดยแยกฝั่งระหว่างพฤติกรรมที่มีคฤเทศก์ควรปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่มีคฤเทศก์ควรละเว้น
- ผู้วิจัยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมและเฉลยว่าถูกหรือผิด

- ผู้วิจัยสรุปความเข้าใจร่วมกันผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 4 : การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด

- ผู้วิจัยแจกใบกลอน “สิ่งที่มีคฤเทศก์พึงปฏิบัติ” ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- ให้ความผู้เข้าร่วมกิจกรรม 20 นาทีในการท่องจำกลอนให้ได้
- ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจับคู่กัน แล้วสลับกันท่องกลอนให้คู่ฟัง หากจำไม่ได้ครบกี้ให้คู่ของตนช่วยบอกและทบทวนได้
- ให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคู่ของตนว่ารู้สึกอย่างไรกับกลอนนี้ และคิดว่าตนจะสามารถปฏิบัติตามได้อย่างครบถ้วนหรือไม่ อย่างไร

สื่อและอุปกรณ์

- ชุดบัตรคำ
- สก็อตเทป
- ใบกลอน “สิ่งที่มีคฤเทศก์พึงปฏิบัติ”
- กระดาษ
- เครื่องเขียน

การประเมินผล

- การสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรมในช่วงทำกิจกรรม
- จากผลงานที่ได้มอบหมายให้ทำ
- จากการแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ใบกลอน “สิ่งที่มัดคุเทศก์พึงปฏิบัติ”

ยิ้มแย้มแจ่มใส

น้ำเสียงเป็นมิตร

ไม่เบียดเวลา

บริการอย่างเต็มใจ

รับจดจำชื่อ

ตอบคำถามให้ถูกต้อง

มีไมตรีจิต

ชิดใกล้นักท่องเที่ยว

สังเกตสิ่งรอบข้าง

มีใจรักในอาชีพ

ซื่อสัตย์รอบคอบ

สมปอง “มัดคุเทศก์”

แผนการจัดกิจกรรมที่ 6 เรื่อง “พร้อมทุกสถานการณ์”

ระยะเวลา 180 นาที

จำนวน 30 คน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักวิธีการในการปฏิบัติเพื่อรับมือกับปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ยามฉุกเฉิน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ทราบถึงวิธีการที่ควรปฏิบัติหากเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดขึ้น และสามารถรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้

วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 1 : ประสพการณ์การเรียนรู้

- ผู้วิจัยตั้งคำถามให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงประสบการณ์ในการรับมือที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเคยปฏิบัติ เมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด คาดฝันเกิดขึ้นกับตัวเอง

ขั้นตอนที่ 2 : สะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย

- แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม ออกเป็นกลุ่มละ 5-6 คน
- ผู้วิจัยแจกใบงานให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มละ 1 ใบ
- ให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันอ่านกรณีตัวอย่างที่อยู่ในใบงานและคิดวิเคราะห์ถึงวิธีการในการแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งเขียนลงในใบงาน
- ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงานวิธีการแก้ปัญหาของกลุ่มตนให้ผู้วิจัยและเพื่อนๆ ฟังหน้าชั้น
- ผู้วิจัยจดสรุปคำตอบของแต่ละกลุ่มไว้หน้าห้อง
- เมื่อรายงานครบทุกกลุ่มแล้ว ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลับเข้ากลุ่มและช่วยกันระดมสมองคิดกันว่าวิธีการแก้ไขปัญหาของกลุ่มใดเป็นทางออกที่ดีที่สุด เพราะเหตุใด

ขั้นตอนที่ 3 : สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด

- ให้แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอข้อสรุปของกลุ่มพร้อมทั้งเหตุผล
- ผู้วิจัยสรุปผลว่าวิธีการแก้ไขปัญหากลุ่มไหนเป็นทางออกที่คนส่วนใหญ่คิดว่าดีที่สุด เพราะเหตุใด
 - สุ่มถามผู้เข้าร่วมกิจกรรมบางส่วนว่าหากเกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันขึ้นกับตัวเอง จะเลือกแก้ปัญหาด้วยวิธีการเช่นนี้หรือไม่ ถ้าไม่จะใช้วิธีการรับมือกับปัญหาอย่างไร
 - ผู้วิจัยสรุปวิธีการรับมือกับปัญหาเฉพาะหน้าเบื้องต้นที่ยุวมัคคุเทศก์ควรปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 4 : การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด

- ผู้วิจัยแจกกระดาษ A4 ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนละ 1 แผ่น
- ผู้วิจัยให้แต่ละกลุ่มจับฉลากแสดงสถานการณ์จำลอง ตามหัวข้อที่กำหนดดังนี้
 - กลุ่มที่หนึ่ง ระหว่างปฏิบัติงานอยู่ดีๆ มีนักท่องเที่ยวเกิดรู้สึกไม่ค่อยสบายปวดหัว ตัวร้อน
 - กลุ่มที่สอง นักท่องเที่ยวมาแจ้งว่าทำของหายหรือลืมของไว้ที่ร้านอาหาร
 - กลุ่มที่สาม นักท่องเที่ยวเดินเข้ามาสอบถามประวัติของแหล่งท่องเที่ยวหรือเส้นทางสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็นข้อมูลที่เราไม่ทราบ
 - กลุ่มที่สี่ ระหว่างปฏิบัติงาน เห็นคนในชุมชนกำลังทะเลาะกับนักท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน
 - กลุ่มที่ห้า มีนักท่องเที่ยววิ่งเข้ามาหาเรา พร้อมกับบอกว่าปวดท้องมาก ต้องการเข้าห้องน้ำอย่างกะทันหัน
- ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานในรูปแบบการแสดงให้เห็นให้ผู้วิจัยและเพื่อนๆ ได้ชม
- เมื่อแต่ละกลุ่มแสดงจบ ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคนที่ไม่ได้แสดง (กลุ่มอื่นๆ) เขียนคำตอบลงในกระดาษที่แจกจากคำถามดังนี้ “หากตัวข้าพเจ้านำกำลังปฏิบัติหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์อยู่ในสถานการณ์นี้ ข้าพเจ้าจะมีวิธีการรับมือกับปัญหาอย่างไร เพราะเหตุใด”
 - เมื่อเสร็จสิ้นการแสดงของทุกกลุ่มแล้ว ผู้วิจัยสุ่มเรียกผู้เข้าร่วมกิจกรรมบางส่วนให้เสนอคำตอบของตน
 - ผู้วิจัยกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

สื่อและอุปกรณ์

- ไปงาน
- เครื่องเขียน
- กระดาษ A4

การประเมินผล

- การสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรมในระหว่างปฏิบัติกิจกรรม
- จากการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน
- จากผลงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำ

ใบงานกรณีตัวอย่าง “การรับมือกับปัญหา”

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มอ่านกรณีตัวอย่างแล้วตอบคำถาม

วันนี้ตรงกับวันหยุด ซึ่งก็เป็นวันที่เด็กชายเอ็มไม่ต้องไปโรงเรียน เขาจึงไปปฏิบัติหน้าที่เป็นยูวมัคคุเทศก์อยู่ในชุมชนของเขาเหมือนเช่นเคย เขาพากลุ่มนักท่องเที่ยวเดินชมสถานที่ท่องเที่ยวแห่งแรก เมื่อเขาอธิบายให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเสร็จ เขาจึงนัดหมายเวลาเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เดินถ่ายรูปและกลับมาเจอกัน ทั้งนี้ เด็กชายเอ็มได้กำชับให้นักท่องเที่ยวมาให้ตรงเวลาเนื่องจากต้องเดินทางไปสู่สถานที่ท่องเที่ยวที่ต่อไป แต่เมื่อถึงเวลาที่นัดหมายปรากฏว่ามีนักท่องเที่ยวกลับมาเจอกันที่จุดนัดหมายไม่ครบเท่ากับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาในตอนแรก

ถ้าท่านเป็นเด็กชายเอ็มจะทำอย่างไร เพราะเหตุใด?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แผนการจัดกิจกรรมที่ 7 เรื่อง “เรียนรู้งานจากผู้รู้จริง”

ระยะเวลา 360 นาที

จำนวน 30 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้ตัวอย่างการปฏิบัติหน้าที่จากรุ่นพี่มัคคุเทศก์
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถประมวลความรู้ที่พบเจอจากการลงพื้นที่ตามตดิ
รุ่นพี่มัคคุเทศก์
3. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รู้จักคิดแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่
4. เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การวางแผน และการกำหนดขั้นตอนในการทำงานเป็นยุว
มัคคุเทศก์ของตนเอง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมองเห็นภาพและเกิดความเข้าใจในลักษณะการทำงานของมัคคุเทศก์ สามารถประมวลองค์ความรู้ที่พบเจอจากการทำกิจกรรม สามารถคิดหาทางแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจสภาพจริงของการทำงานของมัคคุเทศก์ รวมทั้งสามารถกำหนดแผนการทำงานเป็นยุวมัคคุเทศก์ของตนเอง เพื่อเตรียมความพร้อมในการฝึกปฏิบัติจริงในอนาคต

วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 1 : ประสพการณ์การเรียนรู้

- ผู้วิจัยทบทวนความรู้จากกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติมา โดยสุ่มถามให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมช่วยกันตอบ และสรุปประเด็นต่างๆที่สำคัญ
- ผู้วิจัยแจกสมุดบันทึกให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคนสำหรับใช้ในการสังเกตและจดบันทึกลักษณะการทำงานของรุ่นพี่มัคคุเทศก์ว่าเป็นอย่างไร มีความเหมือนหรือต่างจากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาหรือไม่ อย่างไรบ้าง
- แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม ออกเป็นกลุ่มละ 5-6 คน (เวลาทำกิจกรรม ให้ผนึ้กกำลังกันอยู่กับกลุ่มของตนไปตลอด)

ขั้นตอนที่ 2 : สะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย

- ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกกลุ่มติดตามรุ่นพี่มัคคุเทศก์ตลอดวัน คอยสังเกตและจดบันทึกพฤติกรรม/ลักษณะการทำงานของรุ่นพี่มัคคุเทศก์ โดยสมมุติให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่มอยู่ในฐานะนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ในระหว่างการติดตาม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถปรึกษาหารือพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้กับสมาชิกในกลุ่มของตัวเองเท่านั้น

- เมื่อเสร็จสิ้นการทำงานแล้ว ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพูดคุยกันในกลุ่มเพื่อประมวลข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ โดยอาศัยข้อมูลจากการจดบันทึกในสมุดของสมาชิก ซึ่งสมาชิกทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

- ผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่มพิจารณาประเด็นต่างๆ ดังนี้

(ประเด็นที่หนึ่ง) ความรู้สึกที่ได้ลงไปแหล่งท่องเที่ยวสถานที่จริงเป็นอย่างไร สังเกตเห็นอะไรบ้าง?

(ประเด็นที่สอง) การปฏิบัติหน้าที่ของรุ่นพี่มัคคุเทศก์เป็นอย่างไร ตรงตามบทบาทหน้าที่หรือไม่?

(ประเด็นที่สาม) รุ่นพี่มัคคุเทศก์ปฏิบัติตามหลักในกลอน “สิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ” ได้อย่างครบถ้วนหรือไม่ ถ้าไม่ ขาดอะไรบ้าง?

(ประเด็นที่สี่) สมมุติตัวเองอยู่ในฐานะนักท่องเที่ยว รู้สึกอย่างไรกับการปฏิบัติงานของรุ่นพี่มัคคุเทศก์?

(ประเด็นที่ห้า) ปัญหาที่พบเจอจากการปฏิบัติงานของรุ่นพี่มัคคุเทศก์มีหรือไม่ ถ้ามีคืออะไร?

- ผู้วิจัยให้เวลาผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่มในการระดมความคิดเพื่อตอบคำถามตามประเด็นต่างๆ ลงในใบงาน 1

- ให้ผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่มออกมารายงานผลให้ผู้วิจัยและเพื่อนๆ ฟังหน้าชั้น

ขั้นตอนที่ 3 : สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด

- ผู้วิจัยสรุปคำตอบของกลุ่มต่างๆ รวมถึงประเด็นที่ตกหล่น

- ผู้วิจัยหยิบยกประเด็นปัญหาที่พบเจอจากการปฏิบัติงานของรุ่นพี่มัคคุเทศก์ขึ้นมา

- ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและคิดหาคำตอบ โดยสมมุติตัวเองอยู่ในฐานะมัคคุเทศก์ จะหาทางแก้ไขปัญหานั้นอย่างไร

- ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงาน

ขั้นตอนที่ 4 : การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด

- ผู้วิจัยแจกใบงาน 2 ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
- ผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคนฝึกวางแผนการเป็นยุวมัคคุเทศก์ของตนเอง โดยเขียนเป็นโครงการคร่าวๆ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อของโครงการไว้ใบงาน 2
- ผู้วิจัยสุ่มเรียกผู้เข้าร่วมกิจกรรมบางส่วนเพื่อเสนอแผนของตนให้ผู้วิจัยและเพื่อนๆ ฟัง

สื่อและอุปกรณ์

- สมุดบันทึก
- ใบงาน 1 และ 2
- เครื่องเขียน
- ร่มพื้มัคคุเทศก์

การประเมินผล

- การสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรมระหว่างปฏิบัติกิจกรรม
- จากการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน
- การตรวจสอบสมุดบันทึกของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ใบงานที่ 1

คำชี้แจง กรุณาระดมความคิดเห็นภายในกลุ่มและตอบคำถามดังต่อไปนี้

1. ความรู้สึกที่ได้ลงไปแหล่งท่องเที่ยวสถานที่จริงเป็นอย่างไร สังเกตเห็นอะไรบ้าง?

.....

.....

.....

2. การปฏิบัติหน้าที่ของรุ่นพี่มัคคุเทศก์เป็นอย่างไร ตรงตามบทบาทหน้าที่หรือไม่?

.....

.....

.....

3. รุ่นพี่มัคคุเทศก์ปฏิบัติตามหลักในกลอน “สิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ” ได้อย่างครบถ้วนหรือไม่ ถ้าไม่ ขาดอะไรบ้าง?

.....

.....

.....

4. สมมุติตัวเองอยู่ในฐานะนักท่องเที่ยว รู้สึกอย่างไรกับการปฏิบัติงานของรุ่นพี่มัคคุเทศก์?

.....

.....

.....

5. ปัญหาที่พบเจอจากการปฏิบัติงานของรุ่นพี่มัคคุเทศก์มีหรือไม่ ถ้ามีคืออะไร?

.....

.....

.....

ใบงานที่ 2

คำชี้แจง ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคนคิดวางแผนการเป็นยุวมัคคุเทศก์ของตนเอง โดยเขียนบันทึกตามหัวข้อที่ได้ระบุไว้ดังนี้

1. ขั้นตอนปฏิบัติหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์

- เราจะมีวิธีการเตรียมความพร้อมอย่างไรบ้าง ก่อนที่จะดำเนินการปฏิบัติหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์จริง?

.....

.....

.....

.....

.....

2. ขั้นตอนดำเนินการปฏิบัติหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์

- เราจะดำเนินการอย่างไรบ้าง ในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์?

.....

.....

.....

.....

.....

3. ขั้นตอนหลังปฏิบัติหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์

- เราจะดำเนินการอย่างไรบ้าง หลังจากเสร็จสิ้นการปฏิบัติหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์?

.....

.....

.....

.....

.....

แผนการจัดกิจกรรมที่ 8 เรื่อง “ใจอาสา รักบริการ”

ระยะเวลา 180 นาที

จำนวน 30 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจและมีใจรักบริการ
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของการมีจิตอาสาบริการ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รู้จักการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจและมีใจรักบริการ รวมทั้งเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการมีจิตอาสาบริการ

วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 1 : ประสพการณ์การเรียนรู้

- ผู้วิจัยตั้งคำถามให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงประสบการณ์ในการมีจิตอาสาบริการที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเคยปฏิบัติ หรือเคยเข้าร่วม

ขั้นตอนที่ 2 : สะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย

- แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม ออกเป็นกลุ่มละ 5-6 คน
- ผู้วิจัยแจกใบงานให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มละ 1 ใบ
- ให้สมาชิกในกลุ่มอ่านเหตุการณ์สมมติที่อยู่ในใบงานและช่วยกันคิดวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามลงในใบงาน โดยในใบงานมีเนื้อความว่า

“ระหว่างที่ท่านกำลังทำหน้าที่เป็นยามัคคุเทศก์อยู่นั้น ท่านบังเอิญเห็นเหตุการณ์ทั้งสามเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นพร้อมกัน ได้แก่

(เหตุการณ์ที่หนึ่ง) คนบ้ากำลังจมน้ำ

(เหตุการณ์ที่สอง) คนแก่กำลังข้ามถนนสายใหญ่ที่มีรถวิ่งด้วยความเร็วสูง

(เหตุการณ์ที่สาม) เด็กเล็กเพิ่งโดนน้ำร้อนลวกใส่ขา

ท่านเลือกที่จะช่วยใครก่อน เพราะเหตุใด?”

ขั้นตอนที่ 3 : สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด

- ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงานคำตอบของกลุ่มตนให้ผู้วิจัยและเพื่อนๆ ฟัง
- ผู้วิจัยสรุปว่า เหตุการณ์ต่างก็ต้องการความช่วยเหลือด้วยกันทั้งนั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วเราไม่สามารถเลือกช่วยได้ทุกคน ดังนั้นจึงต้องดูจากเหตุการณ์ที่ผู้ประสบเดือดร้อนที่สุด (นั่นก็คือเหตุการณ์ที่ 1)
- ผู้วิจัยบรรยายให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเห็นถึงประโยชน์ของการอำนวยความสะดวกให้แก่พนักงานที่เกี่ยวข้องด้วยความเต็มใจและมีใจรักบริการ รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีจิตอาสาบริการ

ขั้นตอนที่ 4 : การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด

- ผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่มแสดงบทบาทสมมติตามหัวข้อที่ผู้วิจัยกำหนดโดยให้กลุ่มที่ 1, 3 และ 5 เป็นยุวมัคคุเทศก์ที่อำนวยความสะดวกให้แก่พนักงานที่เกี่ยวข้องด้วยความเต็มใจและมีใจรักบริการ และกลุ่มที่ 2, 4 และ 6 เป็นยุวมัคคุเทศก์ที่อำนวยความสะดวกให้แก่พนักงานที่เกี่ยวข้องด้วยความไม่เต็มใจและไม่มีความรักบริการ
- นำเสนอผลงานการแสดงให้เพื่อนๆและผู้วิจัยได้ชม
- ให้ผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่มช่วยกันคิดว่าพนักงานที่เกี่ยวข้องจะรู้สึกประทับใจยุวมัคคุเทศก์แบบใด เพราะเหตุใด
- ผู้วิจัยร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่ม และสรุปกิจกรรม

สื่อและอุปกรณ์

- ใบงาน
- เครื่องเขียน

การประเมินผล

- การสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรมในระหว่างปฏิบัติกิจกรรม
- จากการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน
- จากผลงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำ

ใบงาน

คำชี้แจง ให้สมาชิกในกลุ่มอ่านเหตุการณ์สมมติต่อไปนี้ และช่วยกันคิดวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามลงในใบงาน

ในระหว่างที่ท่านกำลังปฏิบัติหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์อยู่นั้น ท่านบังเอิญเห็นเหตุการณ์ทั้ง 3 เหตุการณ์ต่อไปนี้เกิดขึ้นพร้อมกัน

1. คนบ้ากำลังจมน้ำ
2. คนแก่กำลังข้ามถนนสายใหญ่ที่มีรถวิ่งด้วยความเร็วสูง
3. เด็กเล็กเพิ่งโดนน้ำร้อนลวกใส่ขา

ท่านเลือกที่จะช่วยใครก่อน เพราะเหตุใด?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แผนการจัดกิจกรรมที่ 9 เรื่อง “ปลอดภัยไว้ก่อน”

ระยะเวลา 180 นาที

จำนวน 30 คน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้จักการดูแลสุขภาพจิตภาพและความปลอดภัยตลอดเวลาการเดินทางท่องเที่ยว

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้วิธีการดูแลสุขภาพจิตภาพและความปลอดภัยตลอดเวลาการเดินทางท่องเที่ยว และมีแนวทางในการป้องกันภัยเมื่อต้องเจอกับเหตุการณ์จริง

วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 1 : ประสพการณ์การเรียนรู้

- ผู้วิจัยตั้งคำถามให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงประสบการณ์ในการดูแลสุขภาพจิตภาพและความปลอดภัยของตนเองที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเคยปฏิบัติ เมื่อเดินทางไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่างๆ

ขั้นตอนที่ 2 : สะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย

- แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม ออกเป็นกลุ่มละ 5-6 คน
- ผู้วิจัยแจกสมุดบันทึกให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนละ 1 เล่ม
- ผู้วิจัยให้เวลาแต่ละกลุ่มในการออกไปเดินสำรวจรอบๆชุมชน เพื่อสำรวจดูว่าแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นจะมีสถานที่ใดที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อนักท่องเที่ยวบ้าง แล้วจดบันทึกไว้
- เมื่อหมดเวลา ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลับมาเข้ากลุ่มของตนเอง และร่วมกันอภิปรายว่าจากการสำรวจบริเวณรอบๆชุมชน มีอะไรบ้างที่จะเป็นอันตรายต่อนักท่องเที่ยว และในฐานะยุวมัคคุเทศก์ที่ดี จะมีวิธีการในการดูแล ป้องกัน สุขภาพและความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวตลอดเวลาการเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างไรบ้าง แล้วเขียนสรุปเป็นความคิดของกลุ่มใส่ลงในกระดาษโปสเตอร์ที่ผู้วิจัยแจก

ขั้นตอนที่ 3 : สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด

- ให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอข้อสรุปของกลุ่มให้ผู้วิจัยและเพื่อนๆ ฟัง
- แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแบ่งปันข้อมูลระหว่างกลุ่มและผู้วิจัย
- ผู้วิจัยสรุปวิธีการดูแลสวัสดิภาพและความปลอดภัยตลอดเวลาการเดินทางท่องเที่ยว รวมถึงแนวทางในการป้องกันภัย

ขั้นตอนที่ 4 : การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด

- นำไปบูรณาการและปฏิบัติในกิจกรรม “ถึงเวลาไกด์จิ๋ว”

สื่อและอุปกรณ์

- สมุดบันทึก
- กระดาษโปสเตอร์
- ปากกาเมจิก

การประเมินผล

- การสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรมในระหว่างปฏิบัติกิจกรรม
- จากการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน
- จากผลงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำ

แผนการจัดกิจกรรมที่ 10 เรื่อง “ภูมิใจที่ได้เป็น”

ระยะเวลา 180 นาที

จำนวน 30 คน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 1 : ประสพการณ์การเรียนรู้

- ผู้วิจัยตั้งคำถามให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นว่าจากประสบการณ์ที่ผู้เข้าร่วมมี คิดว่าการเป็นยุวมัคคุเทศก์มีความสำคัญอย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 : สะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย

- แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม ออกเป็นกลุ่มละ 5-6 คน
- ผู้วิจัยแจกใบงานให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันคิดวิเคราะห์ว่าพฤติกรรมของบุคคลใดที่มีการแสดงออกถึงพฤติกรรมความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ และเขียนคำตอบลงในใบงาน

ขั้นตอนที่ 3 : สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด

- ส่งตัวแทนของแต่ละกลุ่มรายงานผลให้ผู้วิจัยและเพื่อนๆ ฟัง
- ผู้วิจัยสรุปความสำคัญในเรื่องของความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ พร้อมทั้งชี้ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความตระหนักถึง

ขั้นตอนที่ 4 : การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด

- ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่ม ออกแบบใบปฏิญญาตนเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่ดี พร้อมทั้งเขียนบรรยายลงไปว่ากลุ่มของตนจะปฏิบัติตนอย่างไรเพื่อแสดงออกถึงความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์
- ให้แต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงาน

สื่อและอุปกรณ์

- ใบงาน

การประเมินผล

- การสังเกตพฤติกรรมระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิก
- สังเกตการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก
- จากงานที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ

แผนการจัดกิจกรรมที่ 11 เรื่อง “เชื้อสตัยกันไว้เถิด”

ระยะเวลา 180 นาที

จำนวน 30 คน

วัตถุประสงค์

เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ตระหนักถึงความซื่อสัตย์สุจริต

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความตระหนักถึงความซื่อสัตย์สุจริตซึ่งถือเป็นจรรยาบรรณของการเป็นยุวมัคคุเทศก์

วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 1 : ประสพการณ์การเรียนรู้

- ผู้วิจัยตั้งคำถามถึงพฤติกรรมในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริตที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเคยแสดงออกหรือเคยปฏิบัติ
- ผู้วิจัยแจกกระดาษ A4 ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมคนละ 1 ใบเพื่อเขียนบันทึกถึงพฤติกรรมที่ตนเคยแสดงออกหรือเคยปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 2 : สะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย

- แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม ออกเป็นกลุ่มละ 5-6 คน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
- ส่งตัวแทนของแต่ละกลุ่มสรุปสิ่งที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ในพฤติกรรมที่เกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตที่สมาชิกในกลุ่มเคยปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 3 : สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด

- ผู้วิจัยยกตัวอย่างบุคคลที่เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมฟัง
- ให้ผู้เข้าร่วมกลับเข้ากลุ่มและร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อบุคคลตัวอย่างที่ผู้วิจัยยกตัวอย่างขึ้นว่าเพราะอะไรเขาจึงได้รับการชื่นชมและยกย่องจากผู้อื่น และเขาปฏิบัติตัวอย่างไร

- ส่งตัวแทนออกมาแสดงความคิดเห็นให้เพื่อนๆและผู้วิจัยฟัง
- ผู้วิจัยสรุปความสำคัญในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริตพร้อมทั้งชี้ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความซื่อสัตย์สุจริตซึ่งถือเป็นจรรยาบรรณของการเป็นยุวมัคคุเทศก์

ขั้นตอนที่ 4 : การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด

- ผู้วิจัยเปิดวิดีโอทัศน์หนูดีมีเรื่องเล่า ซึ่งเป็นตอนที่เกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริตให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ชม ระหว่างกลางเรื่องผู้วิจัยหยุดภาพไว้
- ให้แต่ละคนเขียนลงในกระดาษA4เกี่ยวกับตัวละครในเรื่องว่ามีนิสัยอย่างไร และคิดว่าตัวละครจะตัดสินใจทำอะไรต่อไปกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- ผู้วิจัยเปิดวิดีโอทัศน์ต่อจนจบเรื่องเพื่อเฉลย และสุ่มเรียกผู้เข้าร่วมกิจกรรมบางส่วนแสดงความคิดของตนให้เพื่อนๆฟัง และถามคนที่คิดเห็นต่างจากคนส่วนใหญ่ว่าเพราะอะไรจึงคิดอย่างนั้น

สื่อและอุปกรณ์

- กระดาษ A4 เครื่องเขียน
- วิดีทัศน์หนูดีมีเรื่องเล่า
- เครื่องฉายวิดีโอทัศน์

การประเมินผล

- การสังเกตพฤติกรรมระหว่างเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิก
- สังเกตการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก

แผนการจัดกิจกรรมที่ 12 เรื่อง “ถึงเวลา ใกด์จ้าวออกโรง!”

ระยะเวลา 360 นาที

จำนวน 30 คน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ฝึกการเป็นยุวมัคคุเทศก์โดยการปฏิบัติจริง
2. เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ประยุกต์ใช้ความรู้จากการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ผ่านมา ในสถานการณ์จริง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้บูรณาการองค์ความรู้ทั้งหลายที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนในครั้งที่ผ่านมา ปรึบใช้กับการปฏิบัติจริง

วิธีดำเนินการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 1 : ประสพการณ์การเรียนรู้

- ผู้วิจัยทบทวนประสบการณ์เดิมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากความรู้ทั้งหมดที่ได้รับมาในการจัดกิจกรรมครั้งก่อนๆ โดยสุ่มถามให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมช่วยกันตอบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และแบ่งปันกับเพื่อนร่วมชั้น
- แบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรม ออกเป็นกลุ่มละ 5-6 คน (เวลาทำกิจกรรม ให้ผ่นึกกำลังกันอยู่กับกลุ่มของตนไปตลอด)
- ผู้วิจัยแจกสมุดบันทึกให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละคนใช้สำหรับจดบันทึกเหตุการณ์ และสิ่งที่ได้พบเจอในการปฏิบัติงาน และแจกสายสะพายยุวมัคคุเทศก์สำหรับใช้ใส่ในการปฏิบัติหน้าที่

ขั้นตอนที่ 2 : สะท้อนความคิดเห็นและอภิปราย

- ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่มลงพื้นที่ไปเป็นยุวมัคคุเทศก์คอยให้ความช่วยเหลือดูแล และให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตลิ่งชัน โดยในระหว่างปฏิบัติหน้าที่ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมใส่สายสะพายยุวมัคคุเทศก์เพื่อให้นักท่องเที่ยวทราบและสามารถเข้ามาสอบถามข้อมูลต่างได้ และกำหนดหน้าที่ให้สมาชิก 1 คนในกลุ่มทำหน้าที่บันทึกภาพการปฏิบัติงานของกลุ่ม ตลอดระยะเวลาการปฏิบัติงานให้สมาชิกทุกคนจดบันทึกถึงเหตุการณ์ที่พบ

เจอและได้ปฏิบัติลงในสมุดบันทึกของตน ทั้งนี้ ให้ใช้แผนการเป็นยุวมัคคุเทศก์ที่แต่ละคนเคยได้
ออกแบบไว้ในกิจกรรมเรียนรู้จากผู้รู้จริงมาใช้ประกอบเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ด้วย

- เมื่อเสร็จสิ้นการปฏิบัติหน้าที่แล้ว ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมพูดคุยกันในกลุ่มเพื่อ
ประมวลข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติงานจริง โดยอาศัยข้อมูลจากการจดบันทึกในสมุด ซึ่งสมาชิกทุก
คนต้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

- ผู้วิจัยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมแต่ละกลุ่มพิจารณาประเด็นต่างๆดังนี้

(ประเด็นที่หนึ่ง) ความรู้สึกที่ได้เป็นยุวมัคคุเทศก์ลงไปปฏิบัติหน้าที่ในสถานที่
จริงเป็นอย่างไร สังเกตและพบเจออะไรบ้าง?

(ประเด็นที่สอง) การปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่มตนเป็นอย่างไร ตรงตามสิ่งที่ได้
เรียนรู้จากกิจกรรมต่างๆที่ผ่านมาหรือไม่ อย่างไรบ้าง?

(ประเด็นที่สาม) คิดว่านักท่องเที่ยวรู้สึกพอใจกับการปฏิบัติหน้าที่ของเรา
หรือไม่ เพราะอะไร?

(ประเด็นที่สี่) ปัญหาที่พบเจอจากการปฏิบัติหน้าที่คืออะไร?

- ผู้วิจัยให้เวลาผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่มในการระดมความคิดเพื่อตอบคำถามตาม
ประเด็นต่างๆ ลงในใบงาน 1

ขั้นตอนที่ 3 : สรุปความเข้าใจและความคิดรวบยอด

- ให้ผู้เข้าร่วมแต่ละกลุ่มออกมารายงานผลให้ผู้วิจัยและเพื่อนๆฟัง
- ผู้วิจัยเปิดวิดีโอที่บันทึกการปฏิบัติงานของแต่ละกลุ่ม ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมชม
- ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอื่นๆร่วมแสดงความคิดเห็นและประเมินกันว่ารู้สึก
อย่างไรกับการปฏิบัติงานของแต่ละกลุ่ม

- ผู้วิจัยสรุปภาพรวมของการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 4 : การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด

- ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ประยุกต์ความรู้ต่างๆที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมครั้งก่อนๆ
มาบูรณาการใช้ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้

สื่อและอุปกรณ์

- แผนการเป็นยุวมัคคุเทศก์ของตนเองเคยทำในกิจกรรมเรียนรู้จากผู้รู้จริง
- สายสะพายยุวมัคคุเทศก์ / สมุดบันทึก / กล้องบันทึกภาพ
- ใบงาน

การประเมินผล

- การสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าร่วมกิจกรรมระหว่างปฏิบัติกิจกรรม
- จากการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน

ใบงาน

คำชี้แจง กรุณาระดมความคิดเห็นภายในกลุ่มและตอบคำถามดังต่อไปนี้

1. ความรู้สึกที่ได้เป็นยุวมัคคุเทศก์ลงไปปฏิบัติหน้าที่ในสถานที่จริงเป็นอย่างไร สังเกตและพบเจออะไรบ้าง?

.....
.....
.....

2. การปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่มตนเป็นอย่างไร ตรงตามสิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมต่างๆที่ผ่านมาหรือไม่ อย่างไรบ้าง?

.....
.....
.....

3. คิดว่านักท่องเที่ยวรู้สึกพอใจกับการปฏิบัติหน้าที่ของเราหรือไม่ เพราะอะไร?

.....
.....
.....

4. ปัญหาที่พบเจอจากการปฏิบัติหน้าที่คืออะไร?

.....
.....
.....

ภาคผนวก ง
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

ชื่อ..... นามสกุล..... ชื่อเล่น.....

แบบวัดความรู้ในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

คำชี้แจง : แบบวัดความรู้ฉบับนี้เป็นแบบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวนทั้งสิ้น 20 ข้อ โปรดทำเครื่องหมายกากบาท (X) บนคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว ลงในกระดาษคำตอบ

1. แหล่งท่องเที่ยวใด ไม่ได้ อยู่ในเขตตลิ่งชัน
 - ก. วัดอรุณ
 - ข. วัดไก่อตื้อ
 - ค. วัดน้อยใน
 - ง. วัดชัยพฤกษ์

2. ข้อใด ไม่ได้ อยู่ในคำขวัญของเขตตลิ่งชัน
 - ก. งอกงามอัญชัน
 - ข. เขตชั้นที่ไม้งาม
 - ค. ตลาดน้ำขึ้นชื่อ
 - ง. เลื่องลือประเพณีชักพระ

3. ตลาดน้ำตลิ่งชันเปิดให้บริการในวันใดบ้าง
 - ก. ทุกวัน
 - ข. วันจันทร์-วันศุกร์
 - ค. วันศุกร์-วันอาทิตย์
 - ง. วันเสาร์-วันอาทิตย์

4. ข้อใด ไม่ใช่ กิจกรรมที่จัดในตลาดน้ำตลิ่งชัน
 - ก. บริการล่องแพ
 - ข. จำหน่ายพันธุ์ไม้
 - ค. บริการดนตรีในสวน
 - ง. บริการนวดแผนโบราณ

5. ข้อใดเป็นวัตถุประสงค์ของการก่อตั้งศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
- เพื่อเป็นที่รวบรวมอัตชีวประวัติของบุคคลผู้มีชื่อเสียง
 - เพื่อเป็นที่แสดงผลงานทางศิลปะร่วมสมัยของศิลปินผู้มีชื่อเสียง
 - เพื่อเป็นสถานที่ตั้งและจัดแสดงรูปปั้น หุ่นขี้ผึ้งของสัตว์ชนิดต่างๆ
 - เพื่อเป็นที่รวบรวมข้อมูลทางด้านมานุษยวิทยาและศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง
6. หากเจอนักท่องเที่ยวเดินอยู่แถวโรงเรียนวัดตลิ่งชัน ท่านจะแนะนำแหล่งท่องเที่ยวใดเป็นอันดับแรกเพื่อให้นักท่องเที่ยวสะดวกในการเดินทาง
- วัดปากน้ำ
 - ฟาร์มงูธนบุรี
 - คลองลัดตานิน
 - ตลาดน้ำตลิ่งชัน
7. ข้อใด ไม่ถูกต้อง เกี่ยวกับ “บ้านจักรยาน”
- เก็บค่าเข้าชม
 - มีจักรยานจำหน่าย
 - เปิดให้บริการทุกวัน
 - รับซ่อมแซมจักรยาน
8. ข้อใดต่อไปนี้เป็นหน้าที่สำคัญของยุวมัคคุเทศก์ที่มีต่อนักท่องเที่ยวมากที่สุด
- สร้างบรรยากาศการนำเที่ยวให้สนุกสนาน
 - ให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
 - ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในประเทศไทย
 - คอยเตือนนักท่องเที่ยวไม่ให้สัมผัสสภาพจิตรกรรมฝาผนัง

9. ข้อใดจับคู่บทบาทและหน้าที่ของมัคคุเทศก์ ไม่ถูกต้อง
- บทบาทของนักแสดง-ทำหน้าที่สร้างบรรยากาศให้นักท่องเที่ยวมีความสุข
 - บทบาทของนักจิตวิทยา-ทำหน้าที่โน้มน้าวให้นักท่องเที่ยวซื้อของที่ระลึกจำนวนมาก
 - บทบาทของครู-ทำหน้าที่อธิบายเรื่องราวและความเป็นมาเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว
 - บทบาทของนักอนุรักษ์-ทำหน้าที่เป็นแบบอย่างและชักชวนให้นักท่องเที่ยวอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว
10. ในฐานะที่เราเป็นยุวมัคคุเทศก์นำเที่ยว เรามีหลักในการพูดอธิบายให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวอย่างไร
- แนะนำชื่อเรียกของสถานที่ต่างๆภายในสถานที่ท่องเที่ยวเท่านั้นก็เพียงพอ
 - อธิบายแต่ประวัติความเป็นมา และเหตุการณ์ที่สำคัญๆของสถานที่ท่องเที่ยวพอสังเขป
 - เล่าประวัติความเป็นมา และเหตุการณ์สำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบันให้ละเอียดถี่ถ้วน
 - อ่านตามแผ่นป้ายที่เจ้าหน้าที่ของสถานที่ท่องเที่ยวนำมาติดไว้ตามสถานที่ต่างๆภายในบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว
11. ข้อใดเป็นสิ่งที่ยุวมัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ
- แลกเปลี่ยนหรือเล่าเรื่องส่วนตัวให้นักท่องเที่ยวฟัง
 - แสดงอาการขบขัน เมื่อนักท่องเที่ยวถามคำถามง่ายๆ
 - ให้ความสนทนากับนักท่องเที่ยวให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
 - อ่อนน้อมถ่อมตนให้เกียรตินักท่องเที่ยว และหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ
12. ข้อใดเป็นสิ่งที่ยุวมัคคุเทศก์ควร ละเว้น
- หาข้อมูลความรู้รอบตัวก่อนจะปฏิบัติหน้าที่
 - เก็บอารมณ์ ความรู้สึกเมื่อไม่พอใจนักท่องเที่ยว
 - ตะโกน ตบมือเสียงดังๆเพื่อเรียกความสนใจจากนักท่องเที่ยว
 - ดูแลนักท่องเที่ยวเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ อย่างเท่าเทียมกัน

13. บุคคลในข้อใด ไม่ได้ ทำหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์
- เน้นชี้เส้นทางที่จะไปวัด
 - นพจําหน่ายบัตรล่องเรือตลิ่งชันทัวร์
 - นํ้าบอกทางไปห้องนํ้าให้นักท่องเที่ยว
 - นายอธิบายประวัติความเป็นมาของตลาดนํ้าตลิ่งชันให้นักท่องเที่ยวฟัง
14. ข้อใด ไม่ใช่ วิธีการแก้ปัญหาที่มีัคคุเทศก์พึงกระทำ
- มีสติมั่นคง
 - มีความรอบคอบ
 - ทำใจรับสิ่งที่จะเกิดขึ้น
 - ศึกษาล่วงหน้าถึงปัญหาที่มักเกิดขึ้นและขั้นตอนในการแก้ปัญหา
15. เมื่อสิ้นสุดการนํ้าเที่ยว ยุวมัคคุเทศก์ควรปฏิบัติตนตามข้อใด
- ยุวมัคคุเทศก์ขอค่าบริการเพิ่มเติม
 - แจกของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว
 - ให้นักท่องเที่ยวแยกย้ายกันกลับบ้าน
 - กล่าวคำขอบคุณ และเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวกลับมาอีก
16. พฤติกรรมของบุคคลใดแสดงออกถึงความรักและศรัทธาในการเป็นยุวมัคคุเทศก์
- เช่นเป็นยุวมัคคุเทศก์ตามที่แม่เขาต้องการ
 - แดนทำหน้าที่เป็นยุวมัคคุเทศก์เพราะอยากหารายได้เพิ่มเติม
 - สนใจเป็นยุวมัคคุเทศก์เผื่อว่าตนเองจะชอบอาชีพนี้ทั้งที่ตนไม่ชอบบริการผู้อื่น
 - ข้าวต้องแอบไปทำหน้าที่ยุวมัคคุเทศก์ในช่วงพักกลางวันเพราะรู้ว่าที่บ้านไม่สนับสนุน
17. “จรรยาบรรณมัคคุเทศก์” มีความหมายตรงกับข้อใด
- หลักเกณฑ์ที่มีัคคุเทศก์ควรประพฤติปฏิบัติ
 - วิธีปฏิบัติตนตามนโยบายของบริษัทนํ้าเที่ยว
 - ข้อระเบียบที่ว่าด้วยการแต่งกายของมัคคุเทศก์
 - การปฏิบัติตนของมัคคุเทศก์ที่มีผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความพอใจ

ชื่อ..... นามสกุล..... ชื่อเล่น.....

แบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

คำชี้แจง : แบบวัดทักษะในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ฉบับนี้ มีข้อคำถามทั้งหมด 15 ข้อ โปรดอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับการปฏิบัติจริงของผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด โดยพิจารณาตามเกณฑ์ดังนี้

บ่อยครั้งที่สุด	(5)	หมายถึง	ผู้ตอบกระทำพฤติกรรมตามข้อคำถามนั้นบ่อยครั้งที่สุด
บ่อยครั้ง	(4)	หมายถึง	ผู้ตอบกระทำพฤติกรรมตามข้อคำถามนั้นบ่อยครั้ง
บางครั้ง	(3)	หมายถึง	ผู้ตอบกระทำพฤติกรรมตามข้อคำถามนั้นบางครั้ง
นานๆครั้ง	(2)	หมายถึง	ผู้ตอบกระทำพฤติกรรมตามข้อคำถามนั้นนานๆครั้ง
ไม่เคยทำ	(1)	หมายถึง	ผู้ตอบไม่เคยกระทำพฤติกรรมตามข้อคำถามนั้น

ข้อ	พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติ				
		บ่อยครั้งที่สุด (5)	บ่อยครั้ง (4)	บางครั้ง (3)	นานๆครั้ง (2)	ไม่เคยทำ (1)
1.	ฉันให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในชุมชนแก่นักท่องเที่ยว					
2.	ฉันหาความรู้รอบตัว และติดตามข่าวสารบ้านเมือง					
3.	ฉันคิดวิธีการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไว้ล่วงหน้าเสมอ					
4.	เมื่อฉันพบนักท่องเที่ยวทำของมีค่าตกหล่น ฉันจะเก็บไว้เอง					
5.	หากไม่มีใครรู้ ฉันเลือกที่จะเรียกเงินกำไรจากร้านขายของที่ระลึก เพื่อเก็บไว้กับตัวเองส่วนหนึ่ง					

ข้อ	พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติ				
		บ่อยครั้ง ที่สุด (5)	บ่อยครั้ง (4)	บางครั้ง (3)	นานๆ ครั้ง (2)	ไม่เคย ทำ (1)
6.	ฉันเต็มใจให้ความช่วยเหลือ นักท่องเที่ยงเมื่อเห็นเขาประสบ ปัญหา					
7.	ฉันอำนวยความสะดวกหรือ ให้บริการแก่ผู้อื่นก่อนตัวเองเสมอ					
8.	ถึงแม้จะรู้สึกเหนื่อยแค่ไหน ฉัน ยังคงฝืนยิ้มและทำหน้าที่ให้ ความช่วยเหลือดูแล นักท่องเที่ยงต่อไป					
9.	ฉันไม่สามารถตอบคำถามของ นักท่องเที่ยงถึงแม้จะเป็นเรื่องที่ ฉันรู้คำตอบก็ตาม					
10.	ฉันไม่พอใจเมื่อคนอื่นไม่เข้าใจใน สิ่งที่ฉันอธิบาย					
11.	ฉันสำรวจความปลอดภัยของ สถานที่ที่ฉันไป					
12.	ฉันสามารถปฐมพยาบาล เบื้องต้นในกรณีที่เกิดภัยอันตราย ขึ้น					
13.	ฉันพกยาที่จำเป็นต้องใช้เช่น ยาแก้ ไข้ ยาแก้ปวดหัว ติดตัวเสมอ					
14.	หากไม่มีรถบนถนน ฉันเลือกที่จะ วิ่งข้ามถนนแทนการใช้ สะพานลอย					
15.	ฉันเลือกที่จะนั่งมากกว่าแบ่งที่นั่ง ให้คนแก่และเด็กบนรถเมล์					

ชื่อ..... นามสกุล..... ชื่อเล่น.....

แบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์

คำชี้แจง : แบบวัดทัศนคติในการเป็นยุวมัคคุเทศก์ฉบับนี้ มีข้อคำถามทั้งหมด 15 ข้อ โปรดอ่านข้อความต่อไปนี้ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องทางขวามือที่ตรงกับความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด โดยพิจารณาตามเกณฑ์ดังนี้

มากที่สุด	(5)	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็นของฉันมากที่สุด
มาก	(4)	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็นของฉันมาก
ปานกลาง	(3)	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็นของฉันปานกลาง
น้อย	(2)	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็นของฉันน้อย
น้อยที่สุด	(1)	หมายถึง	ข้อความนั้นตรงกับความคิดเห็นของฉันน้อยที่สุด

ข้อ	ลักษณะความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1.	ฉันเชื่อว่า การที่ได้เป็นยุวมัคคุเทศก์คือสิ่งที่มีเกียรติและมีคุณค่าต่อสังคม					
2.	ฉันคิดว่า การเป็นยุวมัคคุเทศก์มีส่วนช่วยให้ผู้อื่นรู้จักชุมชนของเรามากขึ้น					
3.	ฉันเชื่อว่า ยุวมัคคุเทศก์ที่ดีต้องมีใจรักและเต็มใจที่จะบริการ ทนต่อสภาพกดดันต่างๆได้					
4.	ฉันคิดว่า นักท่องเที่ยวจะเกิดความประทับใจ ถ้าหากยุวมัคคุเทศก์บริการ/อำนวยความสะดวกด้วยความเต็มใจ					

ข้อ	ลักษณะความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
5.	ฉันเชื่อว่าคนที่ทำหน้าที่ ยูวม์คคฺเทศก์ไม่จำเป็นต้องมี ความรักและศรัทธาในการ เป็นยูวม์คคฺเทศก์					
6.	ฉันเชื่อว่าไม่จำเป็นต้องมีการ ฝึกอบรมยูวม์คคฺเทศก์ เพราะ เด็กในชุมชนรู้จักการดูแล นักท่องเที่ยวอยู่แล้ว					
7.	ฉันคิดว่ายูวม์คคฺเทศก์ไม่ จำเป็นต้องดูแลนักท่องเที่ยว อย่างเต็มที่ เนื่องจากเขา สามารถดูแลตัวเองได้					
8.	ฉันเชื่อว่าการมียูวม์คคฺเทศก์ อยู่ในชุมชนไม่ได้มีส่วนเพิ่ม การกระจายรายได้ให้กับ ชุมชน					
9.	ฉันเชื่อว่ายูวม์คคฺเทศก์ที่ดี ไม่ควรปิดบังข้อมูลที่เป็น ความจริงต่อนักท่องเที่ยว					
10.	ฉันเชื่อว่ายูวม์คคฺเทศก์ที่ดี ควรมีความจริงใจทั้งต่อ นักท่องเที่ยวและตนเอง					
11.	ฉันคิดว่ายูวม์คคฺเทศก์ไม่ควร หวั่นไหวจากความ ไว้วางใจที่นักท่องเที่ยวมีให้					

ข้อ	ลักษณะความคิดเห็น	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
12.	ฉันคิดว่ายุวมัคคุเทศก์ที่ดีควรนำของส่งคืนให้เจ้าของเมื่อเห็นของมีค่าหล่น					
13.	ฉันเชื่อว่า การเป็นยุวมัคคุเทศก์ไม่จำเป็นต้องมีคุณสมบัติในเรื่องของความซื่อสัตย์สุจริต ก็ได้					
14.	ฉันเชื่อว่า การเป็นยุวมัคคุเทศก์สามารถช่วยโอกาสต่อนักท่องเที่ยวได้ง่าย					
15.	ฉันเชื่อว่ายุวมัคคุเทศก์ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงคุณภาพของสินค้าที่ให้แก่นักท่องเที่ยว					

แบบประเมินผลการจัดกิจกรรม

คำชี้แจง : โปรดระบุระดับความคิดเห็นต่อข้อความและกรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด โดยพิจารณาตามหลักเกณฑ์ต่อไปนี้

ปัจจัยที่ประเมิน	พึงพอใจมากที่สุด	พึงพอใจมาก	พึงพอใจปานกลาง	พึงพอใจน้อย	พึงพอใจน้อยที่สุด
ด้านเนื้อหา					
1. เนื้อหาความรู้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม					
2. เนื้อหาความรู้ทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย					
3. เนื้อหาความรู้ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมกับการพัฒนาภูมิภาคนี้					
4. เนื้อหาความรู้เป็นประโยชน์นำไปใช้ได้จริง					
ด้านวิทยากร					
5. วิทยากรสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ดี					
6. วิทยากรมีความเป็นกันเอง ให้ความสนใจต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรม					
7. ลักษณะบุคลิกภาพของวิทยากรมีความเหมาะสม					
ด้านการจัดกิจกรรม					
8. การจัดกิจกรรมดำเนินไปอย่างเป็นลำดับขั้นตอน					
9. กิจกรรมเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมกิจกรรมเป็นสำคัญ					
10. เทคนิคและวิธีการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม					
11. สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรมมีความน่าสนใจและเหมาะสม					
12. เวลาที่ใช้ในการจัดแต่ละกิจกรรมมีความเหมาะสม					
13. ความพึงพอใจต่อกิจกรรมในภาพรวม					

ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพิ่มเติม

.....

.....

ภาคผนวก จ
ตัวอย่างคู่มือยุวมัคคุเทศก์ที่ใช้ในงานวิจัย

ความหมายของมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์ ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2535 หมายถึง ผู้ที่นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เกี่ยวกับสถานที่หรือบุคคล โดยได้รับค่าตอบแทน

มัคคุเทศก์ (Tourist Guide) หมายถึง ผู้นำทาง ผู้ชี้ทางแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นคนต่างถิ่นให้ทราบเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับสถานที่เที่ยว

ความหมายของยุวมัคคุเทศก์

ยุวมัคคุเทศก์ (Young Tour Guide) หมายถึง เด็กและเยาวชนที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อเป็นผู้ที่สามารถนำนักท่องเที่ยวไปเที่ยวยังสถานที่ต่างๆในท้องถิ่นของตนเองได้ รวมทั้งสามารถเื้ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวโดยการให้ข้อมูล ความรู้ และสามารถอธิบายตอบคำถามแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆได้ โดยมุ่งหวังเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความสำนึกรักในท้องถิ่นของตน รวมทั้งเผยแพร่วัฒนธรรมในท้องถิ่นของตัวเองสู่ภายนอกอย่างภาคภูมิใจ

ความสำคัญของมัคคุเทศก์

ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อบริษัทนำเที่ยว

1. เป็นตัวแทนของบริษัทนำเที่ยว ที่ทำหน้าที่ในการนำเที่ยวอำนวยความสะดวกแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าแทนบริษัทนำเที่ยว
2. เป็นผู้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนข้อมูลสถานที่อื่นๆที่เกี่ยวข้องมารายงานให้บริษัทนำเที่ยวทราบ เพื่อให้บริษัทนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขการบริการต่อไป

ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อนักท่องเที่ยว

1. มัคคุเทศก์เป็นผู้สร้างกิจกรรมระหว่างการเดินทาง ให้เกิดความสุขสนุกสนานในการท่องเที่ยว ได้ผ่อนคลายไม่เบื่อหน่ายในการท่องเที่ยว ทำให้การท่องเที่ยวครั้งนั้นเป็นที่น่าประทับใจ ปลื้มใจ และมีความปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น
2. มัคคุเทศก์จะเป็นผู้อธิบายประวัติข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจ คอยตอบข้อซักถามจากนักท่องเที่ยว
3. มัคคุเทศก์เป็นผู้คอยรักษาเวลาอันมีค่าของนักท่องเที่ยว ให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวตามโปรแกรมที่ระบุ จัดสรรเวลาการท่องเที่ยวแต่ละจุดได้อย่างเหมาะสม

ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อแหล่งท่องเที่ยว

1. มัคคุเทศก์เป็นผู้ที่ดูแลเอาใจใส่คุ้มครองอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทุกๆที่ รวมถึงประชาสัมพันธ์ให้คนภายนอกรู้จักแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น
2. มัคคุเทศก์เปรียบเสมือนตัวแทนของแหล่งท่องเที่ยว และแนะนำชักชวนนักท่องเที่ยวให้เที่ยวอย่างถูกวิธี ไม่ทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยว

ความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อประเทศชาติ

1. เป็นผู้ให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสถาบันต่างๆของประเทศ เนื่องจากมัคคุเทศก์จะเป็นผู้ใกล้ชิดที่นักท่องเที่ยวให้ความเชื่อถือ จึงเป็นโอกาสที่มัคคุเทศก์จะได้สร้างความเข้าใจอันดีในหลายๆเรื่อง
2. มัคคุเทศก์นับว่าเป็นบุคคลที่เป็นตัวแทนของชาติ เป็นบุคคลตัวอย่างที่เป็นแนวทางให้กับนักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติตามในสิ่งที่ดีงาม

ประเภทของมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. **มัคคุเทศก์ทั่วไป** เป็นมัคคุเทศก์ซึ่งมีความรู้ทั่วไปในการนำเที่ยว นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาต่างประเทศในการอธิบายให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับสถานที่
2. **มัคคุเทศก์เฉพาะ** เป็นมัคคุเทศก์ซึ่งมีความรู้เฉพาะทางพิเศษ เช่น การนำเที่ยวป่า การให้ความรู้พิเศษในด้านประวัติศาสตร์ ฯลฯ อันเป็นการให้ความรู้พิเศษอย่างอื่นแก่นักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในด้านนั้นๆ

บทบาทและหน้าที่ของมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์มีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

บทบาทแรก คือ การเป็นตัวแทนของประเทศหรือท้องถิ่น มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติตนให้ประจักษ์แก่นักท่องเที่ยว ทั้งในด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และค่านิยมของสังคม และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่คนในชาติ หลีกเลี่ยงการประพฤติปฏิบัติที่อาจนำความเสื่อมเสียมาสู่ประเทศชาติ
2. สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชนชาติ โดยพยายามอธิบาย หรือชี้แจงให้นักท่องเที่ยวเข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณี และศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศ หรือในท้องถิ่นนั้นๆ

บทบาทสอง คือ การเป็นผู้นำเที่ยว มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. การรับเข้านักท่องเที่ยว (Transfer-in)
2. การนำเที่ยว (Touring)
3. การส่งออกนักท่องเที่ยว (Transfer-out)

ในการปฏิบัติงาน มัคคุเทศก์จะต้องใช้บทบาทต่างๆ เหล่านี้เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของตน อันได้แก่

1. บทบาทของครูหรือนักวิชาการ	➡	อธิบายเรื่องราวหรือความเป็นมาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งต่างๆ ที่นักท่องเที่ยวสนใจและควรทราบ
2. บทบาทของผู้นำ	➡	ดูแลคณะนักท่องเที่ยวในกลุ่ม เป็นตัวแทนบริษัท นำเที่ยว ประสานงานและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

3. บทบาทของนักจิตวิทยา ➡ ทำให้นักท่องเที่ยวพอใจมากที่สุด ต้องรู้ว่า นักท่องเที่ยวต้องการอะไรอย่างน้อยเพียงใด ซึ่ง ความต้องการนั้นจะแตกต่างกันตามวัย ฐานะ พื้นเพความรู้ และอาชีพของนักท่องเที่ยว
4. บทบาทของนักแสดง ➡ รู้จักสร้างบรรยากาศให้นักท่องเที่ยวมีความสุข สนุกสนาน มีกิจกรรมนันทนาการเพื่อเป็นการ ผ่อนคลาย
5. บทบาทของนักการทูต ➡ สร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้มาเยือนกับ เจ้าของถิ่น โดยมีชั้นเชิงในการพูดจาหรือเรียกว่า “ลีนการทูต” รู้ว่าอะไรควรพูด อะไรไม่ควรพูด
6. บทบาทของนักอนุรักษ์ ➡ เป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการ ท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและ วัฒนธรรม และโน้มน้าวให้นักท่องเที่ยวมีความ ออยากที่จะอนุรักษ์ด้วย
7. บทบาทของนักบริหาร ➡ เชื้ออำนวยการความสะดวกให้มีการประสานงานที่ดี กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง บริหารทั้งคน (นักท่องเที่ยว) เงินและเวลาให้ได้อย่างมี ประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึง ประโยชน์ของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ
8. บทบาทของนักบริการ ➡ อาสาเป็นผู้รับใช้และให้บริการนักท่องเที่ยวทุก ครั้งเมื่อมีโอกาสโดยไม่ต้องรอให้นักท่องเที่ยวเอ่ย ปากขอ

คุณสมบัติและความสามารถของมัคคุเทศก์

คุณสมบัติของมัคคุเทศก์

- ♣ มีมนุษยสัมพันธ์ดี
- ♣ มีบุคลิกภาพดี
- ♣ มีความรู้ดี
- ♣ มีวาทศิลป์
- ♣ มีความรักงาน

ความสามารถของมัคคุเทศก์

- ♣ ความสามารถด้านภาษา
- ♣ ความสามารถด้านวิชาการ
- ♣ ความสามารถด้านการนำเที่ยว
- ♣ ความสามารถด้านการแก้ปัญหา

ศิลปะการพูดสำหรับมัคคุเทศก์

การพูด คือ การสื่อความคิดจากผู้พูดไปสู่ผู้ฟัง โดยอาศัยน้ำเสียง ภาษา และกิริยาท่าทางเป็นสื่อ ซึ่งการพูดนั้น ถือเป็นทั้งศิลปะและวิทยาศาสตร์อยู่ในตัวของมันเอง หมายความว่า ส่วนหนึ่งของการพูดต้องอาศัยความสามารถเฉพาะตัว และอีกส่วนหนึ่งก็มีกฎเกณฑ์สำหรับปฏิบัติ และถ่ายทอดสู่กันได้

การเตรียมตัวพูดของมัคคุเทศก์

1. การวิเคราะห์นักท่องเที่ยว ปัจจัยที่ใช้ในการวิเคราะห์ มีดังนี้

1.1) วัยของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวต่างวัย ย่อมมีความสนใจ ความเข้าใจ ความรู้พื้นฐานต่างกัน

1.2) เพศของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวต่างเพศกันย่อมสนใจเรื่องต่างๆไม่เหมือนกัน แม้สนใจเรื่องเดียวกันก็คนละแง่มุม

1.3) การศึกษาของนักท่องเที่ยว คนที่มีการศึกษาระดับเดียวกันจะมีความสนใจ และพื้นฐานประสบการณ์ใกล้เคียงกัน ถ้านักท่องเที่ยวมีหลายระดับ ควรพูดให้ผู้มีความรู้น้อยที่สุดสามารถฟังเข้าใจได้

1.4) จำนวนนักท่องเที่ยว เมื่อมีคนมาอยู่รวมกันมากเพียงใด ความเป็นตัวของตัวเอง เหตุผลของตัวเองก็น้อยลง ดังนั้น การพูดสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่ จึงยิ่งต้องควรระมัดระวัง

1.5) กลุ่มทางสังคมของนักทอ่งเที่ยว เช่น นักธุรกิจ อาจารย์ พนักงาน แต่ละกลุ่มย่อมมีผลประโยชน์และความเชื่อไม่ตรงกัน ต้องเข้าใจพูดให้ทุกกลุ่มพอใจ

2. การเตรียมเนื้อเรื่อง เนื้อเรื่องเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการพูด เพราะเป็นส่วนที่มัคคุเทศก์จะเสนอเนื้อหาให้ความรู้แก่นักทอ่งเที่ยว มัคคุเทศก์ต้องเตรียมเนื้อเรื่องเป็นอย่างดี ค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือและเอกสารต่างๆ รู้จักสนทนากับผู้ความรู้ที่อยู่เสมอ รวมถึงต้องอาศัยประสบการณ์ของมัคคุเทศก์เป็นส่วนประกอบด้วย

3. การจัดระบบเรื่อง การพูดทุกครั้งประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ คือ คำนำ การดำเนินเรื่อง และสรุป

คำนำ : แนะนำตัว สร้างความเลื่อมใสให้ตนเองและสร้างความสนใจในเรื่องที่จะพูด

การดำเนินเรื่อง : อธิบายรายละเอียดความเป็นมาและเหตุการณ์ที่สำคัญๆของสถานที่ทอ่งเที่ยวพอสั่งเขปให้นักทอ่งเที่ยวเข้าใจ

สรุป : สรุปสาระสำคัญนั้นเพื่อให้นักทอ่งเที่ยวเกิดความประทับใจ

หลักการพูดที่ดี 10 ประการสำหรับมัคคุเทศก์

1. จงเตรียมสาระ เนื้อหาต่างๆของจุดทอ่งเที่ยวให้พร้อมตามที่นัดหมาย
2. จงเชื่อมั่นว่าตนเองจะนำเที่ยวสู่จุดหมายนั้นๆ ได้เรียบร้อย
3. จงปรากฏตัวอย่างสง่างาม่าเผย ยืน นั่ง และต้องกระทำด้วยความกระตือรือร้นและรักงาน
4. จงนำเสนอทุกเรื่อง โดยใช้เสียงและบุคลิกภาพให้เป็นธรรมชาติที่สุด ชัดแจ้งและเข้าใจดี
5. จงใช้ท่าทางการพูดให้เหมาะสม เพื่อเน้นย้ำให้นักทอ่งเที่ยวเข้าใจลึกซึ้งขึ้น
6. จงกวาดสายตาไปรอบๆทั่วทุกคน เพื่อให้นักทอ่งเที่ยวรู้สึกได้รับความสนใจ เอาใจใส่
7. จงใช้ภาษาที่ง่าย สุกภาพ เป็นภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน ทำให้นักทอ่งเที่ยวทุกระดับเข้าใจง่าย
8. จงใช้อารมณ์ขันในการพูด อย่าหน้าตาบึ้งตึงจนเกินไป จิตใจมั่นคง ไม่ตกใจง่ายเมื่อเกิดปัญหา
9. จงจริงใจต่อนักทอ่งเที่ยว โดยแสดงการเอาใจใส่ ช่วยเหลือเอื้ออาทร แสดงออกด้วยรอยยิ้ม สายตา
10. จงหมั่นฝึกหัดในการพูด ต้องฝึกฝน ปรับปรุงตนเอง เพื่อพัฒนาการพูดให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของมัคคุเทศก์

ลักษณะประจำตัวของมัคคุเทศก์ที่จะช่วยให้การแก้ปัญหาต่าง ๆ ลุล่วงไปได้ง่ายขึ้น และเป็นผลดีนั้นมีอยู่ 4 ประการ คือ

1. ความมีสติ
2. ความรู้สึกรับผิดชอบในหน้าที่
3. การมองโลกในแง่ดี
4. ความมีน้ำใจ

สรุปวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

1. หาความรู้เกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติของบริษัทนำเที่ยว
2. ความรู้เกี่ยวกับสถานพยาบาล อัตราค่ารักษาพยาบาล
3. บริกรหาหรือกับหัวหน้าคณะของนักท่องเที่ยว
4. รายงานให้เจ้าหน้าที่ระดับสูงของบริษัทนำเที่ยวทราบ ก่อนหรือหลังการปฏิบัติหน้าที่
5. การเดินทางไกลควรแนะนำให้นักท่องเที่ยวหรือบริการรถเช่ามียาชุดที่จะต้องใช้ในยามฉุกเฉินติดไว้บ้าง
6. มัคคุเทศก์ควรมียาที่ใช้ประจำตัวติดไว้โดยเตรียมปริมาณไว้เพื่อผู้อื่นบ้าง

ปัญหาเกี่ยวกับการเดินทาง สิ่งที่ต้องกระทำเพื่อแก้ปัญหา คือ

1. ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการติดต่ออำนวยความสะดวก
2. แก้ไขปัญหาที่เร่งด่วนก่อนตามลำดับ แล้วแต่กรณี
3. ให้เจ้าหน้าที่ชั้นสูงของบริษัทเป็นผู้รับทราบโดยละเอียดและขอคำสั่งในการปฏิบัติ

ปัญหาที่พักแรม มักพบว่าที่พักแรมไม่พอจำนวน ซึ่งสามารถแก้ไขได้โดย

1. ไม่ควรให้นักท่องเที่ยวแยกย้ายไปพักหลายๆ แห่ง เพราะจะทำให้เกิดปัญหามากขึ้น พยายามให้อยู่รวมกลุ่มกันให้มากที่สุด การขอร้องให้โรงแรมเพิ่มเติมยั้งขึ้นแต่ละห้องจะดีกว่าแยกไปพักหลายๆ กลุ่ม
2. กระเป๋าเดินทางควรควบคุมดูแลไว้ที่เดียว จนกว่าการจัดห้องพักจะเรียบร้อย เพื่อป้องกันการสูญหายและการนำส่งผิด

สิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติและควรละเว้น

สิ่งที่มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติ

1. หน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ
2. รู้จักกล่าวขอโทษและขอบคุณ
3. มีน้ำใจ ดูแลนักท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกัน
4. ก่อนที่จะพูดหรือบรรยายต้องสำรวจความพร้อมในการรับฟังของนักท่องเที่ยวก่อน
5. รักษาการียมารยาทให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกประทับใจ
6. อ่อนน้อมคนถ่อมตนให้เกียรตินักท่องเที่ยว
7. ขณะนั่งอยู่ในรถ ไม่ควรปล่อยให้บรรยากาศเงียบ
8. ให้คำแนะนำนักท่องเที่ยวในเรื่องต่างๆไป เช่น เรื่องคมนาคม เวลาทำการของราชการ ฯลฯ
9. ควรให้โอกาสนักท่องเที่ยวในการถ่ายรูป โดยอาจกำหนดเวลาไว้ว่านานเท่าใด
10. พยายามจำและเรียกชื่อนักท่องเที่ยวให้ได้ จะช่วยสร้างมนุษยสัมพันธ์ให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว
11. มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพมัคคุเทศก์
12. มีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีไหวพริบแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี

สิ่งที่มัคคุเทศก์ควรละเว้น

1. ไม่ตะโกนหรือเรียกนักท่องเที่ยวด้วยอาการไม่สุภาพ
2. ไม่ตำหนิหรือแสดงความไม่พอใจเมื่อนักท่องเที่ยวมาช้า
3. ไม่แสดงอาการโกรธเคือง เมื่อไม่มีคนสนใจฟังคำอธิบาย
4. ไม่แสดงอาการขบขัน เมื่อมีคนถามคำถามง่ายๆ
5. ไม่ควรตีตนเสมอให้นักท่องเที่ยว เช่น ไม่ควรนั่งโต๊ะอาหารร่วมกับนักท่องเที่ยว
6. อย่าถือกล้องถ่ายรูปหรือถ่ายรูปตัวเอง
7. ไม่ยกตนข่มท่าน
8. ไม่เอาไรด์เอาเปรียบหรือหลอกลวงนำพานักท่องเที่ยวไปซื้อของที่มียุณภาพต่ำราคาแพง เพื่อหวังผลประโยชน์จากทางร้านค้า
9. ไม่สนิทสนมกับนักท่องเที่ยวเชิงชู้สาว
10. ไม่เล่าเรื่องส่วนตัวของตนเอง
11. ไม่กล่าวคำส่อเสียดนักท่องเที่ยว
12. ไม่ควรพูดหรือเล่าเรื่องตลกมากเกินไป หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชาติ ศาสนา ความเชื่อ ในทางลบ
13. ไม่แต่งตัวหรูหราหรือมอซอเกินไป

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของมัคคุเทศก์

ผู้ที่จะเป็นมัคคุเทศก์ที่ดีได้ควรมีคุณลักษณะดังนี้

1. **มีบุคลิกภาพดี** จะช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดความเชื่อถือและไว้วางใจ เช่น เป็นคน คล่องแคล่ว ว่องไว แจ่มใส มีกิจกรรมรยาทอ่อนโยน วาจาสุภาพ แต่งกายเหมาะสมกับกาลเทศะ
2. **มีความรู้ดี** ช่างสังเกต รักการค้นคว้า จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ที่ถูกต้อง
3. **มีมนุษยสัมพันธ์ดี** คือความสามารถในการสร้างความประทับใจและควรผูกมิตร กับผู้อื่น มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความสุจริตใจ สดชื่นร่าเริง และอารมณ์ขัน เป็นต้น
4. **ทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับวิชาชีพ** เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะถ้าไม่มีความรักและ ศรัทธาในการเป็นมัคคุเทศก์ ไม่มีใจรักในการให้บริการ ฝืนใจทำ เพื่อเงินหรือผลประโยชน์อื่นๆ ก็ อาจกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยวได้

จรรยาบรรณของมัคคุเทศก์

จรรยาบรรณ คือ สิ่งอันพึงประพฤติปฏิบัติ

จรรยาบรรณของมัคคุเทศก์ คือ ข้อพึงประพฤติปฏิบัติของมัคคุเทศก์ เพื่อธำรงไว้ซึ่ง เกียรติภูมิแห่งวิชาชีพ ได้รับการยกย่องนับถือในฐานะเป็นตัวแทนของประเทศและชาวไทย มิใช่ นัก ขวดยโอกาสหรือนักต้มตุ๋นที่มีนักท่องเที่ยว ซึ่งจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์ ประกอบด้วย

1. **ความตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบ** มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติหน้าที่ของตน โดยเต็มกำลังความสามารถ และมีความรับผิดชอบต่อตลอดเวลาที่ปฏิบัติงาน
2. **ความซื่อสัตย์สุจริต** มัคคุเทศก์ไม่พึงปล่อยให้ความโลภ ความเห็นแก่ได้เข้า ครอบงำ และถือโอกาสจากความไว้วางใจของนักท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวเสียประโยชน์
3. **ความรู้จักประมาณตน** มัคคุเทศก์พึงเข้าใจว่าตนอยู่ในฐานะผู้ให้บริการ นักท่องเที่ยวเป็นผู้รับบริการเปรียบเสมือนนายจ้าง จึงไม่ควรตีตนเสมอกับนักท่องเที่ยวทั้งด้วยกิริยา ท่าทาง ความประพฤติและวาจา
4. **ความเข้าใจเพื่อนมนุษย์** มัคคุเทศก์พึงปฏิบัติตนต่อนักท่องเที่ยวอย่างเสมอหน้า เอาใจใส่ดูแลอย่างทั่วถึงไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ไม่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความกระเทือนใจโดย มิได้เจตนา พึงยึดหลักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ในการปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยว

ภาคผนวก ฉ

ภาพการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้
แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนภาคใต้ในเขตกรุงเทพมหานคร

เริ่มต้นด้วยกิจกรรมละลายพฤติกรรม เพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง

เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
และนำเสนอผลงานด้วยความตั้งใจ

เด็กได้ร่วมกิจกรรมที่หลากหลาย และได้ลงพื้นที่ฝึกปฏิบัติจริง

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสุธาสินี กาญจนกิจ เกิดเมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2529 ณ รัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา สำเร็จการศึกษาคณะครุศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง) สาขาวิชา การศึกษานอกระบบโรงเรียน วิชาเอกเทคโนโลยีทางการศึกษา และการศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2551 และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาวิชา การศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชา การศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2552